

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

**ԼՈՅՍ, ՅՈՅՍ, ԼԱԻԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝
 ԱՐԱ՝ ԱՄԱՆՈՐԻ ՊԱՏՈՒԵՐԸ**

Ամանորի եւ Ս. Ծնունդի սեմին կայնած՝ մեծ ու հաւատաւոր ակնկալութիւններով կը դիմաւորենք եկող 2011 թ. Նոր Տարին: Մեր աչքերը կը սեւեռենք մեր ուշադրութեան կիզակէտը դարձած Ամանորի վրայ:

Ամանորը սմանչելի առիթ է ամէն անհատ մարդու, միութեան, ազգային ու Բաղաձայն հաստատութիւններու՝ հաշուեյարդարի ենթարկելու անցնող տարուան ընթացքին արձանագրուած յաջող ձեռքբերումներն ու բացթողումները, ձեռք ձգուած փորձառութիւններու լոյսին տակ: Աւելի յաջող, արդիւնաւէտ եւ օգտաշատ նոր տարի մը բոլորելն է իւրաքանչիւրի նպատակը:

2010 տարին բայց բարեբեր տարի մը չեղաւ: Ծրջանաւարտ 2010 տարին, գործեց լուռ ու մունջ, մանածր՝ մանեց, փաթածր՝ փաթեց ու ձգեց գնաց: Գնաց՝ տօնական օրերու վայել կարմիր հանդերձներ հագած: Գնաց՝ սարքելէ ետք հանդիպելու, տօնական սեղաններ: Գնաց՝ կտակելէ ետք սփոփարար, գօտեպնդիչ բարեմադրութիւններ, ինչպէս իր նախորդները ըրին: Գնաց՝ փող ու թմրուկով, երգ ու պարով՝ աշխարհը ձգած իր քախտին, եկող նորայայտ մեծ անձանօրին՝ Ամանորին, որ չես գիտեր, ինչ վերապահած կրնայ ըլլալ գալիքին հաշույնը:

2010 տարին բարեբեր տարի մը չեղաւ երբեք: Ծրջանաւարտ տարին հարուստ էր չի նախատեսուած վերիվայրումներով: Այդ վերիվայրումները, մշտապէս ենթակայ մնացին աշխարհիս վրայ բեւեռացուած տնտեսական նշանաւոր, Բաղաձայն հակոտնեայ պայմաններու, ազգերու ինքնորոշման սկզբունքային կեցուածքներու, ահաբեկչական արարքներու, գորս դարմանելու համար անգոր մնացին աշխարհի տէրութիւնները:

Մարդկութեան լուռ մեծամասնութիւնը կազմող աշխատաւոր դասակարգի ուսերուն ծանրացաւ գործազրկութեան բեռը: Տակաւ անկարելի կը թուի ըլլալ տեսնել դոյզն լուծման հետ:

Աստիճանաբար զարգացում արձանագրող կարիքաւոր մասսաներու ապրուստի հոգը, ընտանիք պահելու դժուարութիւնները, սնանկացող մեծ ու փոքր հաստատութիւնները, անցնող տարուան առօրեան բնութագրող հիմնախնդիրները հանդիսացան աշխարհով մէկ: Կը նախատեսուի գործազրկումներու նոր ալիքներ...: Տնտեսական նշանաւոր հետեւանք՝ գործազրկութեան եւ տակաւ ապրուստի ապահովման դժուարութիւնները բազմացուցին Բաղաձայն յանցագործութիւնները, որոնց գոհը դարձան անմեղ կեանքներ, ընտանիքներ, հաստատութիւններ եւ այլ կառոյցներ:

Տնտեսական նշանաւոր գործած ընդհանրական չարիքին զուգահեռ՝ մարդկային կեանքին ու հասարակական հաստատութիւններուն սպառնացող եւ զանոնք հարուածող շարժում մնաց ու գործեց միջազգային ահաբեկչութիւնը: Ան մնայուն խախտում յառաջացուց մարդկութեան ֆիզիկական ապահովութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան պահպանման գործընթացին մէջ:

2010 տարին, իր նախորդներուն օրինակով, ինք եւս դաւեց հայ ժողովուրդին: Հակառակ բազմիցս տրուած բարձրագոյն մակարդակի

յանձնառու հրապարակային խոստումներու՝ կրկին անգամ, անարգ պայմաններու տակ, խափանուեցաւ հայոց դէմ իրագործուած ցեղասպանութեան Բնարկման եւ հաւանական ընդունման հասնող հայազգի պահանջատիրութեան ընթացակարգը, ծանօթ մեքենայութիւններով:

Օսմանեան կայսրութեան կողմէ հայոց դէմ իրագործուած ցեղասպանութեան նմանազման եւ դատապարտման թիւ 252 քանակներ, որ ԱՄՆ-ի Ներկայացուցչական Ժողովի 2010, 22 Դեկտեմբերի նիստին Բնարկման եւ Բուխարկութեան պիտի դրուէր, անսպասելիօրէն, վերջին պահուն, Բուխարկութիւնը կասեցուեցաւ, թուրքոյ Նախագահ Գիւլբուրու, վարչապետ Ռեյսեփ Էրտողաններու եւ Ա. Գ. Ն. Ա. Խմէտ Տաւուտօղլուներու՝ ԱՄՆ-ի դէմ կատարած, ալ սովորական դարձած սպառնալիքներուն ընդառաջ գացած, Ներկայացուցչական Ժողովի խոսնակ՝ Նենսի Փելոսիի տնօրինութեամբ:

Դեռ եւս, հակառակ այդ բոլոր նուաստացումներուն՝ թուրք ու ազերի հոգեդրայրներուն յաւելեալ գոհացում պատճառելու մտօք, Նախագահ Պարաթ Օպամա, բազմիցս անգամ մերժուած, ծանօթ ազերի կողմնակալութեամբ ամբաստանուած Պրայզան նշանակեց ԱՄՆ-ի դեսպան, Ատրպէյճանի մօտ...:

Տակաւին չենք խօսիր Վիֆիլիֆիսային յայտնաբերումներով ԱՄՆ-ի պետական գաղտնիքներ բացայայտող, ԱՄՆ-ի պաշտօնեայ՝ Չուլիան Ասանգի ստեղծած միջպետական իրարանցումի, շփոթութեան ու սպառնալիքներու մասին, որոնք կրնային ստեղծել միջպետական նոր բնոյթի նշանաւոր: ԱՄՆ-պետական գրասենեակի կողմէ մեղադրանքի ենթարկուեցաւ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որպէս Պարսկաստանի գէնք հայթայթող երկիր:

Չենք ուզեր տարածուիլ Արցախի հիմնահարցը մի անգամ ընդմիջող գէնքով լուծելու ազերի վարիչներու երազանքներուն, ինչպէս նաեւ, Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը վերականգնելու ազերի Նախագահ Ալիբաի աջ ու ահեակ տեղացնող սպառնալիքներուն վրայ, որոնք կ'ապակայունացնեն տարածաշրջանի խաղաղութիւնը:

2010 տարին, պառակտուած պահեց հայրենի ժողովուրդը, որ նաեւ ենթակայ մնաց արտաքին նշումներու: Դիմագրաւեց դժուարութիւններ, որոնք խոչընդոտեցին հայրենի յառաջխաղացքը ներքին եւ արտաքին մակարդակներու վրայ:

Յամենայն դէպս, բարին ըլլայ շրջանաւարտ տարուան մեկնումը: Թող բարին ըլլայ 2011, Նոր Տարուան տօնական գալուստը: Երկու պարագաներուն ալ՝ մեր սրտերը կը լեցունին ջերմութեամբ, ուրախութեամբ եւ լաւատեսութեամբ, այն հաստատ համոզումով, որ 2011 Տարին լաւով պիտի հատուցէ անցնող տարուան արձանագրուած ցաւերը, զրկանքները, գործուած անարդարութիւնները: Այս հաւատով լեցուած, ջերմօրէն կը շնորհաւորենք մեր ժողովուրդի նոր տարին եւ Սրբ. Ծնունդը, մաղթելով անոր ամենայն բարիք, ի մասնաւորի՝ արդար, ժողովրդավար, միասնական, բեղուն եւ կառուցողական կեանք:

ՄԱՍԻՍ - 2011

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԶՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՍԵԴՐԱԿ ԱԾԵՄԵԱՆ ՉԿԱՐՈՂԱՑԱՆ ԿԱՄ ՉՈՒԶԵՑԻՆ ԳՆԱԼ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ

HayNews.am-ի բացառիկ հարցազրույցը Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցության կեդրոնական վարչության ատենապետ Սեդրակ Աճեմեանի հետ:

- Պարոն Աճեմեան, խօսենք ՅՆՀԱԿԵԱՆ կուսակցության մեջ առկայ վերջին խմորումների մասին:

-Անցնենք այդ հարցը, մենք մեր որոշումը վաղուց կայացրել ենք: Թեման սպառուած է մեզ համար:

- 2010-ը հարուստ էր արտաքին քաղաքական գարգացումների առումով, ըստ ձեզ ի՞նչ բացթողումներ եւ ձեռքբերումներ կային:

-Ցաւօք սրտի, մենք տարին սկսեցինք բացթողումներով՝ բացթողումներ, որոնք քիչ էին մնում սասանէին Հայրենիք-Սփյուռք կարեւորագոյն միասնութիւնը: Խօսքս հայ-թրքական արձանագրութիւնների մասին է: Մենք բազմիցս յորդորեցինք եւ զգուշացրինք Հայաստանի իշխանութիւններին՝ դուրս գալ այդ անընդունելի համաձայնութիւններից եւ չստորագրել նմանատիպ առնուազն անհասկանալի արձանագրութիւնները: Չլսեցին, գնացին այդ խայտառակ քայլին, Ապրիլ քսանչորսի նախօրէին ստորագրեցին ճանապարհային քարտեզ, ինչով առաջացրին միլիոնաւոր հայերի արդարացի վրդովմունքը: Բախտներս բերեց, որ Թուրքիան ինքն ամէն ինչ արեց՝ տապալելու այդ փաստաթղթերը: Կարծում ենք, որ հայրենի իշխանութիւնները պէտք է ընդհանրապէս Աժ-ից էլ հանեն դրանք եւ դրանով վերջ դնեն այս գործընթացին: Իհարկէ, Թուրքիայի հետ յարաբերութիւններ վաղ թէ ուշ լինելու են, սակայն ոչ մեր ազգային նուիրական շահերի հաշուին:

Արցախի մասին: Մեզ շատ մտահոգում են այն ռազմամոլ յայտարարութիւնները, որ անում է Պաքոն: Մենք ամէն վայրկեան պէտք է պատրաստ լինենք ռազմական գործողութիւններին՝ Արցախի ինքնորոշուած մեր եղբայրների եւ քույրերի ազատ ապրելու իրաւունքը պաշտպանելու համար: Մեզ մտահոգում են այսպէս կոչուած մատրիտեան սկզբունքները, որոնք դրուած են բանակցութիւնների սեղանին: Դրանք վտանգաւոր եւ անընդունելի դրոյթներ են պարունակում, որոնք ոչ թէ խաղաղութիւն կը բերեն տարածաշրջանին, այլ աւելի մեծ լարուածութիւն եւ պայթիւնավտանգ իրավիճակ կը ստեղծեն: Օտար ուժերի կողմից պարտադրուած արձանագրութիւնների հետեւանքները կարող է անդառնալի լինել:

- Պարոն Աճեմեան, եթէ խօսենք ներքին քաղաքականութեան մասին:

- Իսկ ո՞վ է ասում, որ Արցախի ինդիրը կապուած չէ ներքին քաղաքականութեան հետ: Հայաստանի մէկ միւսին փոխարինող իշխանութիւնները հիանալի հնարաւորու-

թիւններ ունէին մէկընդմիջու փակել ԼՂՀ հիմնախնդիրը: Մենք քսան տարի ժամանակ անցկացրինք, քսան տարի: Դա հակայական ժամանակ էր, որպէսզի Արցախը դառնար հիանալի տնտեսութեամբ եւ ներգաղթ ունեցող երկիր: Այստեղ, անշուշտ, կայ նաեւ Սփիւռքի բացթողումը: Մենք հաւատացած ենք, որ Հայաստանի ներքին ինդիրներն ուղղակիօրէն կապուած են արտաքին ճակատում մեր յաջողութիւնների կամ պարտութիւնների հետ: Որքան թափանցիկ լինի Հայաստանը, որքան քիչ լինեն մենաշնորհներ, որքան ազատ լինեն լրատուամիջոցները, որքան արդար անցնեն ընտրութիւնները, այնքան աւելի ուժեղ կը լինենք արտաքին ճակատում: Միայն այս ուսուրով կարող ենք դիմագրաւել ազերիական նաւթին: Ցաւ ի սիրտ, անցած տարիները ցոյց են տալիս, որ Հայաստանի բոլոր իշխանութիւնները չկարողացան կամ չուզեցին անել այն՝ գնալ բարեփոխումների: Ցայսօր մեր հայրենիքի տնտեսութիւնում կան մենաշնորհներ, ժողովրդի սոցիալական վիճակն ուղղակի վատ է: Մեր ամենօրեայ շփումները, վիճակագրութիւնը ցոյց է տալիս, որ այստեղ կան հակայական բացթողումներ: Հայաստանում հայը չպէտք է սոված լինի, եւ դրա բոլոր ռեսուրսները կան, ուղղակի անհրաժեշտ է գնալ «վիրահատական» բարեփոխումների: Յոյս ունենանք, որ գալիք 2011 թ.ին վերոնշեալ բացթողումների գոնէ մի մասը կը լուծուի:

- Պարոն Աճեմեան, այս տարի Սփիւռքում շատ էր խօսուում սփիւռքեան համահայկական ընտրական մարմին ստեղծելու մասին: Ինչ է մտածում այդ մասին ՍԳԳ-ն:

-Սփիւռքի ընտրական միասնական մարմինը, ինչպէս, առհասարակ, իւրաքանչիւր համահայկական նախաձեռնութիւն գովելի եւ քաջալերելի է միայն այն պարագայում, եթէ ստեղծուած է համահաւասար հիմքի վրայ: Եթէ այն որեւէ կերպ արտացոլում է միայն մէկ կառույցի գոյութիւնը, ապա արդէն իսկ դառնում է նեղ կազմակերպութեան շահերի կենտրոն, ինչը, բնականաբար, ՄԴՀԿ-ի համար անընկալելի է: Աւելին, նման կառույցների ստեղծումը պէտք է այնքան մտածուած եւ հաւասարակշռուած լինի, որ դառնայ գործող մարմին, այլ ոչ թէ թղթի վրայ գոյութիւն ունեցող անհասկանալի կառույց:

- Մի քանի օրից Ամանոր է, ի՞նչ մաղթանք ունէք մեր հայրենակիցներին:

-Հայ քաղաքական առաջին կուսակցութեան՝ աշխարհափիւռ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան անունից սրտանց շնորհաւորում եմ բովանդակ հայ ժողովրդի Նոր Տարին եւ Սուրբ Ծնունդը եւ վստահեցնում, որ Հնչակեան կուսակցութիւնն իր բազմաթիւ կազմակերպչական կառույցներով ամէն ինչ արել եւ անելու է Հայութեան առջեւ ծառայած ինդիրներն ու մարտահրաւէրները լուծելու, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի արդարացի պայքարը շարունակելու համար: Բարին ընդ Ձեզ:

ՄԱՍԻՍ
ՄԱՍԻՍ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ՝
ՊԱՇՏՏՆԱԹԵՐԹ՝
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի

ԽՄԲԱԳԻՐ՝
ՏՕՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
ԳԱՐԻԷԼ ՍՈԼՈՅԵԱՆ
ՍԱՅԱԿ ԹՈՒԹՃԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԹՃԵԱՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ֆեռ. (626) 797-7680
Ֆաքս. (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com

MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social
Democratic Hunchakian Party
of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August

ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, Canada \$60 (Second
Class), \$75.00 (Air Mail)
Overseas \$85.00 (2nd Class Mail),
\$125.00 (Air Mail).
All payments must be made in
US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.

Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104

**Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան
Արեւմտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմինը**

**Կը շնորհաւորէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն,
հայ ժողովուրդի եւ իր գոյգ հանրապետութիւններուն՝
Հայաստանի եւ Արցախի
Նոր Տարին եւ Սուրբ Ծնունդը**

**Այս բարեբաստիկ առիթով ան բոլորին կը մաղթէ, որ
2011 տարին ըլլայ քաջառողջութեան, արելաւորութեան
եւ յաջողութեան,
ինչպէս նաեւ ազգային ձգտումներու նուիրագործման,
Հայրենիքէն ներս բարօր կեանքի ստեղծման,
Սփիւռք-Հայրենիք կապերու առաւել սերտացման,
ազգային միասնութեան ձեռքբերման եւ աշխարհի
խաղաղութեան բախտորոշ տարի:**

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀՕՐ ՍՈՒՐԲ ԾՆՆՊԵԱՆ ՔԱՐՈՋԸ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ՝ ԴԵՊԻ ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՒՂԵԳԾՈՂ ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՆԱՊԱՐՅՈՒՄ

Յիսուս Քրիստոսի Սուրբ Ծնունդը Աստուծոյ անսահման սիրոյն ներգործումն է աշխարհի մարդկանց կեանքին մէջ, որուն հետ հաղորդակցութեամբ մարդը իր էութեանը մէջ կը զգայ նոր կեանքին ծնունդը, իր կեանքի ընթացքը ուղեգծելով դէպի Աստուած եւ աստուածային սիրով դէպի ժողովուրդը վերադառնալու ծառայութեան գիտակցութեամբ:

Մեր Տիրոջ եւ Փրկչի Քրիստոսի Սուրբ Ծնունդը փիլիսոփայութիւն չի պահանջէր, այլ այն պարզ բացատրութիւնը, որն արդէն իսկ արձանագրուած է Յովհաննէս Աւետարանչի կողմէ. »Որովհետեւ Աստուած այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ Անոր հաւատայ չկորսուի, այլ յաւիտենական կեանք ունենայ«:

Ուրեմն, Յիսուսի Սուրբ Ծնունդը, Աստուծոյ Մարդեղութեան խորհուրդին Մարմնաւորումն է, որով հաղորդակցութեան ենք հրաւիրուած որպէս քրիստոնէայ հաւատացեալներ, ոչ միայն խորապէս ըմբռնելու Մեծ Հրաշքին՝ Յիսուսի Սուրբ Ծնունդին իմաստը, այլեւ ապրելու Յիսուսանման կեանքով, կեանք մը արժեւորուած ծառայութեամբ մարդկութեան, եւ մեր Մայր Հայրենիքի ու Ս. Էջմիածնի խորանին ի սպաս բերուած:

- Յիսուսի Սուրբ Ծնունդը սոնախմբել է կեղեցուց եւ համայնքի կեանքին մէջ կը պատգամէ ապրիլ ու վերապրիլ Քրիստոսի

ներկայութիւնը, կեանքի կոչել ու գործադրել Քրիստոսի Աւետարանի պատգամներն ու դասերը, որոնք մարդուն կեանքը կ'առաջնորդեն դէպի կատարելութիւն:

Ծննդեան խորհուրդը անբաժնելիորէն պէտք է կապել մեր առօրեայ կեանքին հետ եւ ընկերութեան հետ առընչուած հարցերուն: Որովհետեւ երբ կը սոնախմբենք Քրիստոսի Սուրբ եւ հրաշալի Ծնունդը, բնականօրէն նախ կ'ըմբռնենք աստուածային սիրոյ բացայայտումը եւ աւելին՝ Անոր մէջէն մեզի կը հասնի հրաւերը նոր կեանքի: Նոր կեանքը քրիստոնէային համար կատարեալին ձգտող կեանքն է: Նոր կեանքը՝ իր ողջ էութեամբ մարմնաւորող պիտի ըլլայ աւետարանական պատգամներուն: Նոր կեանքը՝ ստեղծագործ կեանքի ընթացքն է: Նոր կեանքի արտայայտութիւնն է նաեւ աշխարհի պատմութեան մէջ գիտութեան զարգացումը բազմերանգ ճիւղաւորումներով. Նոր կեանքը քրիստոնէային համար ի Քրիստոս ապրուած կեանքն է, որ կը մերժէ ժամանակին հետ ծնունդ առնող այն բոլոր երեւոյթները, որոնք կը խախտեն հասարակութեան բարոյականութեան հիմունքները: Եւ ինչքան ժամանակները նոր երեւոյթներու տեղիք կու տան, այնքան եւս խոր իմաստ մը պիտի գտնենք Քրիստոսի Ծնունդին մէջ, որուն մէջ է ամրագրուած քրիստոնէութեան հաւատքի փիլիսոփայութիւնը, որ յստակօրէն կ'ուղեգծէ մարդուն համար բարոյական կեանքի ճշմարիտ ընթացքը: Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին

անշեղօրէն կառչած պիտի մնայ հայրերու հաւատքին եւ ընտանեկան սրբութիւնը պիտի ըմբռնէ միայն Ս. Պատկի խորհուրդով նուիրականացած միութեան մէջ: Հայց. Առաքելական Եկեղեցին հաստատօրէն պիտի քարոզէ իր հաւատացեալներուն Աւետարանի ամբողջ պատգամները, առանց փորձել անոնց տալու նոր իմաստներ կամ մեկնաբանութիւններ հասարակութեան ճշումին տակ: Ուրեմն Քրիստոսի Սուրբ Ծնունդը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մեր մէջ վերահաստատելու ճշմարիտ Աւանդութիւնը, որն Աստուածադիրն է եւ ոչ թէ մարդկանց կողմէ առաջադրուած բարոյական նոր տեսութիւններ, որոնք արմատներ չունին Աւետարաններուն մէջ:

Արդարեւ, կ'ապրինք նիւթականացած աշխարհի մը մէջ: Բայց չլուծենք մեր կեանքը նիւթական արժէքներու մէջ, ընդհակառակը հաւատքի կեանքն ու հոգեւոր արժէքներով կեանք մը մշակելու փափաքով յաղթենք ժամանակին, որ նիւթականն է: Նիւթին գերին դառնալով մեր կեանքը վտանգի մը առջեւ կը դնենք: Համայնքային մեր կեանքին մէջ անցնող տարիներուն բազում բարի գործերու առընթեր ունեցանք նաեւ երեւոյթներ, որոնք կը բացատրեն նոյն այն իրավիճակը, որուն մասին արդէն իսկ վերի տողերուն մէջ արտայայտուեցանք: Նիւթին գերին դարձանք, նիւթը եւ ոսկին սիրեցինք եւ բարոյական արժէքներու հանդէպ մնացինք կոյր:

Սիրելի բարեպաշտ հաւատացեալներ, սոնախմբեցէք Յիսուսի Սուրբ Ծնունդը եւ ձեր զաւակաց

կեանքը օրհնեցէք աւետարանական պատգամներով ու աղօթքի կեանքի օրինակով զգուշացնելով ու դաստիարակելով անոնց որ սեռական կեանքը դուրս չբերեն բարոյական կեանքի սահմաններէն:

Տօնախմբեցէք Յիսուսի Սուրբ Ծնունդը եւ օրհնեցէք ձեր զաւակաց կեանքը մարդասիրական, հայրենասիրական ջերմ ու վեհ գաղափարներով: Որովհետեւ հասարակական կեանքին մէջ մենք իրաւունք չունինք կղզիանալու եւ ծառայութեան ոգին գործնականացնելու միայն մեր համայնքի սահմաններէն ներս: Այնպէս ընենք, որ բարեսիրական եւ ընկերային կառուցներու մէջ փայլի հայուն անունը: Մասնակցութիւն բերենք բարոյապէս ու տնտեսապէս այն բոլոր հաստատութիւններէն ներս, որոնք մարդուն կեանքը կը բարեկարգեն: Կեանքը ապրինք նաեւ այս ոգով ու եղանակով, որ դուրս գանք կղզիացումէն, միայն մերը համարուող կառուցներէն ու տեսնենք թէ ինչպիսի ծառայութիւններ կը մատուցուին մեզի ոչ հայ կազմակերպութիւններէն:

Յիսուսի Սուրբ Ծնունդը սոնախմբենք հոգեկան այնպիսի ուրախ տրամադրութեամբ ու հաւատքի եռանդով մը, որ անոր հետ նոր ծնունդ մը արձանագրէ մեզմէ իւրաքանչիւրիս կեանքը:

Քրիստոս Ծնաւ եւ Յայտնեցաւ Օրհնեալ է Յայտնութիւնն Քրիստոսի

Ձեզի մեզի մեծ աւետիս: Ամէն:
ՅՈՒՆԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ
Առաջնորդ

Ս. ԾՆՈՒՆԴ - 2011

ԲՈՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱԳԼՅՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ «ՈՍԿԷ ՄԻՋԻՆԸ» ՍԱՀԱԿ ԹՈՒԹԵԱՆ

Ազատութիւնը 2010ին յաւելեալ արագութեամբ շարունակեց իր ազատ անկումը՝ ազատ եւ անկախ որակեալ Հայաստանի խաբուած ժողովուրդի գլխուն վերել:

Ասոր շօշափելի ցուցանիշերու կարգին կարելի է թուել տարեկան աճն գնահատականները գորս հրապարակեցին միջազգային «Մարդկային Իրաւանց Հսկողութիւն» (Human Rights Watch) կազմակերպութիւնը եւ Ուաշինկթընի «Ազատութեան Տունը» (Freedom House), ինչպէս նաեւ հայաստանեան «Խօսքի Ազատութեան Պաշտպանութեան կոմիտէն»:

Քաղաքական ազատ արտայայտութեան իրաւունքի կոպիտ ոտնահարման (դեռ եւս) կենդանի վկաներն են՝ տակաւին կալանքի տակ գտնուող ինը քաղբանտարկեալները: Քաղաքական մեկուսացեալ կալանքի տակ եղող Նիկոլ Փաշինեան օրը օրին յաւելեալ մնացուցանալիքի տակ է ոչ միայն իշխանութեան քրէակատարողական հիմնարկի «ուժայիներու», այլ նաեւ - ու մանաւանդ - օլիկարխներու կամակատար դիմակաւորներուն կողմէ: Ասոնք կը փորձեն մոլթին մէջ շարունակել եւ ամբողջացնել 2008 Մարտի 1-ի իրենց կիսաւարտ մնացած ոճիրները:

Հայաստանի ժողովուրդի ազատութեան դէմ ամենալուրջ, կազմակերպուած ու հեռահաս վտանգը թերեւս կարելի է նկատել աճն քօղարկեալ սպառնալիքները որոնք ընդդիմութեան եւ այլախոհութեան դէմ հնչեցին իշխող հանրապետական կուսակցութեան 20ամեակի հանդիսութեան բեմէն՝ նոյնիսկ Սերժ Սարգսեանի մէղրածոր ծանրասացութեամբ:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Խնդիրը իր առարկայական համաթեքսթին մէջ ընկալելու համար ընդունինք թէ, որպէս գոյավիճակ, ազատութիւնը յարաբերական է: Այս իմաստով, մեթոտաբանական որոշ իմաստ մը անկասկած կայ՝ ներկայիս ընդունուած թուային դասաւորման աճն ձեւաչափին մէջ, որով կը ներկայացուի տարբեր երկիրներու ազատութեան աստիճանը:

Ըստ հայաստանեան «Խօսքի Ազատութեան Պաշտպանութեան կո-

միտէի» վիճակագրական ու հետազոտական տուեալներուն, որոնք մասամբ կը հետեւին «Ազատութեան Տունի» չափանիշերուն բաց հիմնուած են 50 լրատուամիջոցներու գործիչներու կարծիքին վրայ, Հայաստանի գանգուածային լրատուամիջոցներու ազատութեան մակարդակը ներկայիս կը գտնուի մասամբ-ազատներու (կամ՝ կիսազատներու) եւ ոչ-ազատներու հասարակաց սահմանագծին վրայ: Ազատութիւնը կաշկանդող եւ ոչ-ազատ դարձնող կարեւորագոյն գործօնը որ մատնանշուած է՝ լրատուամիջոցներու տնտեսական անկախութեան պակասն է: Իրաւական ու քաղաքական գործօններու առթած սահմանափակումը նկատուած է «մասամբ ազատ» դարձնող գլխաւոր պատճառը: Միւս կողմէ, գրաքննութիւնը պաշտօնապէս անգոյ է, սակայն իրականութեան մէջ առկայ է ամենուրեք, եւ լրագրողները ընկճուած են անոր ճնշման տակ: Ներկայ կիսազատ-անազատ դրութիւնը չափազանց անկայուն ու վտանգաւոր է, եւ կրնայ որեւէ պահուն ամբողջութեամբ իջնել ոչ-ազատներու ճահիճը:

Ըստ «Ազատութեան Տունի», որ կը յենու վիճակագրականօրէն ընտրուած անկախ անձերու կարծիքին վրայ, Հայաստանի լրատուամիջոցները կը դասուին ոչ-ազատ:

Վերջապէս, ըստ «Մարդկային Իրաւանց Հսկողութիւն» միջազգային կազմակերպութեան գնա-

հատման, Հայաստան ներկայիս կը գտնուի ազատութիւնը ճնշող իշխանութեան տակ (Մամուլի Ազատութեան 2010ի ցուցանիշով 101րդը Լրագրողներ Առանց Սահմանի ընկերակցութեան 178 պետութիւններու ցանկին մէջ): Ու պիտի ճանչցուի որպէս այդպիսին՝ աչնքան ատեն որ ազատ հեռատեսիլէ գրկուած է ընդդիմութիւնը: Նախապէս «Մարդու Իրաւունքներու Եւրոպական Դատարանը» հաստատած էր թէ Հայաստանի իշխանութիւնները խախտած էին ազատ արտայայտութեան իրաւունքը եւ 13-րդ անգամ ըլլալով մերժած՝ հեռարձակման արտօնագիր տալ «Ա1+» անկախ հեռատեսիլի ընկերութեան: Նոյնպէս կամայականօրէն մերժուած էին «ԱԼՄ» եւ Կիւմրիի «Գալա» հեռատեսիլի արտօնագրի վերանորոգման դիմումները: Հեռուստատեսութեան եւ Ռատիօյի Ազգային Յանձնաժողովը գլխաւորող Ամալեանը անոնց դէմ չխրտչեցաւ գործածելու ամենաստոր յերիւրանքներն ու գրպարտութիւնները: Անոր բերնէն միայն զարշահոտ վերաւորանքներ կ'ելլէին «Ա1+»ի սեփականատիրոջ եւ պատասխանատուներու հասցէին - իր տէրերու աչքին հաճոյանալու մարմաջով, կամայականօրէն «մեռեալ հոգիներ» կ'որակէր զանոնք: Այս ամբողջ խեղկատակութեան անդրադառնալով, միջազգային իրաւապաշտպան կազմակերպութիւնը մեկնաբանեց թէ Հայաստանի իշխանութիւններուն համար

ազատ խօսքի խափանումը աւելի հրատապ խնդիր ըլլալ կը թուի քան իր միջազգային իրաւական պարտաւորութիւններուն յարգումը:

Իրենց արդար իրաւունքներու պաշտպանութեան ի խնդիր, «Ա1+», «ԱԼՄ» եւ Կիւմրիի «Գալա» հեռուստաընկերութիւնները կը պատրաստուին բողոքարկել եւրոպատարանի եւ դատական այլ ատեաններու մօտ:

ՔԱՂԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Ներկայ դրութեամբ, աւելորդ է քաղբանտարկեալներու կալանքի անարդարութեան մասին խօսիլ իրաւական գետնի վրայ: Ասոր պատճառը երկար բացատրութեան չի կարօտիր: Նախկին սովետական հանրապետութիւններու մեծամասնութեան օրինակով, անկախութեան հաստատումէն ի վեր Հայաստանի մէջ արդարադատութիւնը չի գործեր: Ասիկա շատ աւելի խոշոր համեմատութիւններու հասած է 1999 Հոկտեմբերի 27էն ասդին: Իսկ 2008 Մարտի 1-ին եւ անկէ ետք մինչեւ այսօր, հայաստանեան արդարադատութեան մասին խօսիլն անգամ անհեթեթութիւն է, մանաւանդ քաղաքական դաշտի վրայ, քանի դարձած է իշխանութիւններու պատանդն ու խամաճիկը:

Պարզ խօսինք: Օր ցերեկով չերիւրածոյ ինչպիսի մեղադրանքներ ալ բարդ են անոնց ուսերուն, իրաւական կամ քրէական լուրջ յանցագործութեան հետ առնչութիւն չունին քաղբանտարկեալներ Նիկոլ Փաշինեանը, Սասուն Միքայէլեանը, Յարութիւն Ուռուտեանը, Սարգիս Հացպանեանը, Մուրադ Բոջոլեանը, Արամ Բարեղամեանը, Արա Յովհաննիսեանը, Շմաւոն Գալստեանը եւ Ռոման Մնացականեանը: Անոնց բանտարկութեան դրդապատճառը գուտ քաղաքական է - միակողմանի, կարճատես ու քինախնդիր: Անոնց վաղաժամկէտ կարելի ազատ արձակումը եւս քաղաքական նկատումներով կամ հաշուարկներով կը նախատեսուի, եւ ոչ մէկ կապ ունի արդարադատութեան հետ: Ատիկա կրնայ տեղի ունենալ, ըսենք, արտաքին թշնամիի դէմ պատերազմի մը պարագային,

Շաք-ը էջ 5

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՕՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՇՈՒՇԻԿ ՄԿՐԵԱՆ

ԲՈՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱԳԼՅՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅԵՏՔԵՐՈՎ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ «ՈՍԿԷ ՄԻՋԻՆԸ»

Շարունակում է 4-ԷՃ

կամ՝ Ռոպերթ Քոչարեանի վերադարձը կանխելու միտող իշխանութիւն-ընդդիմութիւն մասնակի համաձայնութեան մը որպէս նախապայման: Թէեւ նոյնիսկ այս վերջին սենարիոյի պարագային, իշխանութիւնները այնքան ալ հեշտութեամբ բաց պիտի չթողէին այնպիսի պատանդներու օձիքը, ինչպէս Նիկոլ Փաշինեանն ու Սատու Միքայէլեանը: Ասիկա՝ դարձեալ գուտ նեղ-քաղաքական պատճառներով - իր թուլութեան հետեւանքով, իշխանութիւնը ինքզինք վտանգուած կը զգայ անոնց անկաշկանդ քննադատութեամբ:

Փակագծի մէջ կարելի է աւելցնել թէ, նոյնիսկ քաղաքական որեւէ բնոյթ կամ երանգ չունեցող քրէական յանցագործութիւններու պարագային, արդարադատութիւնը մերօրեայ Հայաստանի մէջ չի գործեր որպէս իրաւապաշտպանական միջոց, այլ պարզապէս իշխանութեան ձեռքին մէջ գործիք մըն է՝ իր կողմնակիցները վարձատրելու եւ ընդդիմադիրները պատժելու համար:

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈՂ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻՆ

Դրժեղով Մարտիմէկեան ողբերգութեան առնչութեամբ բոլոր ամբաստանեալներուն ներման հրամանագիրը, իշխանութիւնները՝ դատարանի միջնորդութեամբ, 7 տարի բանտարկութեան դատապարտեցին «Հայկական ժամանակ» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Նիկոլ Փաշինեանը: Ան քաջութիւնը - եւ, դժբախտաբար, միամտութիւնը - ունեցած էր ինքզինք համոզելու որ ազատ կամքով յանձնուի իշխանութեան՝ քանի վստահ էր թէ որեւէ յանցագործութիւն չէր կատարած, եւ թէ ներումը կիրառելի էր իր պարագային: Եթէ որեւէ ոճրային արարք կամ յանցագործութիւն կատարած ըլլար, անշուշտ ինք բոլորէն առաջ պիտի գիտակցէր թէ պատիժը կը սպասէ իրեն, եւ ինքզինքը յանձնելու փորձութեան պիտի չ'երթար: Ես կասկած չունիմ թէ՛ այստեղ մենք կը խօսինք հայրենասէր, մշակուած, սկզբունքի տէր եւ ընտանիքը կարօտած տիպար մտաւորականի մը մասին: Իր անքաւելի մեղքն այն էր որ մարդկային նորմալ արարածներու

հետ շփոթեց մերօրեայ Հայաստանի անսկզբունք եւ վատագի իշխանութիւնները՝ ինքզինք կամովին յանձնելով գիշատիչ գայլերու ոհմակի մը անգոյ խիղճին:

Ըստ Նիկոլ Փաշինեանի վկայութեան, դիմակաւոր յատուկ ջոկատայիններ իր վրայ գործեցին 10 Նոյեմբերի գիշերը իր բանտարկուցին մէջ՝ հոգեբանական ու ֆիզիքական բռնութիւններու եւ ճնշումներու ենթարկելով գինք: Իր կալանաւորումէն ի վեր առաջինը չէ այս միջադէպը, որ կը նպատակադրէ լուեցնել գինք, կոտրել ներկայ անարժան իշխանութիւններու դէմ պայքարելու կամքը, իր չգործած յանցագործութեան համար ներման ինդերագիր կորցել իրմէ, եւ ստիպել որ հրաժարի քաղաքական ու լրագրական գործունէութենէ:

«Կոչ» քրէակատարողական հիմնարկի մէջ ուր բանտարկուած է, գինեալ ոճրագործներ չարմար առիթի կը սպասեն - մանաւանդ գիշերները - յարձակելու համար կալանաւոր Նիկոլ Փաշինեանի վրայ: Հակադարձելով եղած ու ծրագրուող յարձակումներու դէմ բողոքարկման, իշխանութիւնները - դասական դարձած ֆաշիստական ամբոխավարութեամբ - արձագանգեցին անհամոզիչ հերքումներով կամ անբարտաւան հեղինակներով: Արդարադատութեան նախարարութեան քրէակատարողական վարչութիւնը գիշերային երազանք որակեց պատահարը: Միւս կողմէ, աներեւակայելի թեթեւամտութեամբ, Հայաստանի «Մարդու իրաւունքներու Պաշտպանի» գրասենեակը բաւականացաւ՝ քրէակատարողական հիմնարկի պաշտօնեաներուն հետ հեռախօսակապով հետեւիլ ինդերի զարգացումներուն: «Պաշտպանները» նոյնիսկ չգիշերե-

ցան հանդիպիլ բողոքարկուին կամ իր փաստաբանին, եւ վերջաւորութեան յայտարարեցին թէ ... միջադէպը տեղի չէ ունեցած, եւ թէ ... Նիկոլը կը ստէ:

Ես տարակոյս չունիմ, սակայն, թէ ո՛վ է ստողը:

Տարակոյս չունիմ, քանի նոյնպէս եղաւ 2008 Մարտի 1-ին, երբ իշխանութեան ամբողջ ուժական կառուցը - ե՛ւ գինեալ ոճրագործները - բորենիավարի յարձակեցան անգէն ու խաղաղ ցուցարարներու վրայ: Յետոյ ալ ստեցին թէ ժողովուրդը - ներառեալ Նիկոլը - յարձակում գործած էր իշխանութեան ուժերուն դէմ: Նոյն բորենիները, նոյն ոճով, հիմա կը հրահրեն ու կը կազմակերպեն Նիկոլի դէմ գիշերային յարձակումները բանտարկուցին մէջ: Եւ արդարադատական նոյն պատասխանատուները իրենց տիւրը նոյն դերին մէջ են՝ թաքցնելու եւ գլխիվայր շրջելու համար ծրագրուած ու գործուող ոճիրները:

Այս արտառուց համայնապատկերին մէջ, սակայն, առաւել ցաւալին է տեսնել թէ ինչպէ՛ս Արթուր Պաղտասարեանի կամ Արտաշէս Գեղամեանի մը բարոյական մասնկութեան մակարդակին կ'իջնէ Հայաստանի Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան վերջին Մոհիգանը՝ չես գիտեր արժաթի քանի՞ կտորներ ձեռքին մէջ:

Հայաստանի իշխանութեան ականջները, խիղճը, չափի զգացումն ու պետական մտածողութեան ըմբռնումը բոլոր իմաստներով կարծես խուլ են՝ աշխարհով մէկ բարձրացած բողոքի ալիքներուն դիմաց: Նիկոլ Փաշինեանի կեանքի ապահովութիւնը երաշխաւորելու, գինք ազատ արձակելու եւ յանցագործ պատասխանատու-

ները պատժելու պահանջով հանդէս եկած են միջազգային իրաւապաշտպան բազմազգի կազմակերպութիւնները. Գանատայի, Ֆրանսայի, ԱՄՆ-ի, Լատինական Ամերիկայի եւ բազմաթիւ այլ երկիրներու աւելի քան երեք հարիւր հայ եւ այլազգի գիտնականներ, ուսուցիչներ, տնտեսագէտներ, լրագրողներ, ազատ ասպարէզի գործիչներ, մասնագէտներ ու մտաւորականներ. Հայ ազգային գոնկրէսը. Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի երեք տասնեակ ակադեմիկոսներ, թղթակից անդամներ, դոկտորներ ու փրոֆեսորներ. աւելի քան տասնեակ մը հայաստանեան լրատուամիջոցներու խմբագիրներ ու պատասխանատուներ. Հայաստանի Գրողներու միութեան, Թատերական գործիչներու միութեան եւ ճարտարապետներու միութեան բազմաթիւ անդամներ՝ ի դէմս այս միութիւններու գործող կամակատար նախագահներուն. եւ այլն:

Այս առնչութեամբ տեղին է կարեւոր յիշեցում մը: Մարտիմէկեան խաղաղ հաւաքի ծիրին մէջ, գրոհող ոստիկաններու կողմէ կամայական վայրագ հարուածներու տակ տնքացող որեւէ անձ, ներառեալ Նիկոլ Փաշինեանը, բնականաբար - որպէս մարդկային նուազագոյն հակազդեցութիւն - ինքնապաշտպանութեան շարժումներ կ'ընէ երբ դժուարին կացութեան մէջ դրուի: Թոհուբոհին մէջ իր ձեռքերը կամ ոտքերը կրնան ինքնեկ շարժմամբ դպած ըլլալ գինք ծեծող ոստիկանի մը մարմնին: Նայած վերէն իրեն տրուած հրահանգին, ոստիկանը հեշտօրէն կրնայ այդ հպումը տեղեկագրել որպէս յարձակում իր դէմ: Ոստիկանի եւ ոստիկանութեան իրաւունքներով այնքան մտահոգ Հայաստանի արդարադատութեան պատասխանատուներուն հարց կու տանք. ինչպէ՞ս իր քաղաքացիական իրաւունքն ու պարտականութիւնը կատարող, իր կարծիքն արտայայտող քաղաքացիին դէմ վայրագորէն գրոհելու, գինք ֆիզիքապէս ու հոգեպէս ճնշելու իրաւունքը ո՛վ տուաւ ոստիկանին՝ որուն գերագոյն պարտականութիւնն է ծառայել իր ժողովուրդին: Վստահ եմ որ ոստիկանէն ծեծ ուտող անմեղ քաղաքա-

Շաբ.ք էջ 43

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԷՈՐԳ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԴՐ Ա. ՆԱԽԱԳԱՅ ԼԵՒՈՆ ՏԵՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԽԹԵԱՆ

16 տարիներ առաջ, Օգոստոս 1994ին, ձեր Լուս Անճելյէս այցելութեան առթիւ, երկու յօդուածներ հրատարակեցինք: Առաջինը՝ «Քաջ Նազար» ամսագրի Յուլիս 1994 թիւով, խորագրուած՝ «Ոսկեղարի Ներշնչումով», իսկ երկրորդը՝ «Մասիս» շաբաթաթերթի Օգոստոս 13, 1994 թիւով, խորագրուած՝ «Սրտագին Խօսք Ազգընտիր Նախագահին»:

Առաջին յօդուածին մէջ կը նշէինք, որ «Յրդ եւ 4րդ դարերու վրայ երկարող ժամանակաշրջանը հաւանականօրէն ամենէն փոթորկալիցն ու ճակատագրականը եղած է» մեր պատմութեան մէջ: (Բաւ է նշել 387 թուի Հայաստանի բաժանումը եւ անոր նախորդած Արշակունիի 4 թագաւորներու դաւադրութեանց զօհ երթալը կեդրոնախոյս նախարարներու կողմէ): Մակայն հակառակ այդ բոլորին, մենք յաջողեցանք ճիշդ դարուն Ոսկեղար կերտել, շնորհիւ հայրենիքի շահերը ամէն բանէ վեր դասող քանի մը առաջնորդներու ջանքերուն»: Նոյն յօդուածին մէջ մենք կը նշէինք թէ «այն ինչ որ կը պատահի վերջերս, դժբախտաբար մեզ չյուսադրէր: Անձնական ցեխարձակումներն ու վատաբանութիւնները զգուանք կը յառաջացնեն ժողովուրդին մէջ... 88ի ոգին սկսած է խաթարուիլ... պէտք է կասեցուի քառասուն վիճակի գացող այս ընթացքը...»: Բայց նաեւ կ'ընդգծէինք «մենք տակաւին հաւատացողն ենք, որ ժողովուրդը ճիշտ կողմնորոշուեցաւ իր առաջին ազգընտիր նախագահի ընտրութեամբ: Առաջնորդ մը՝ որ խորապէս ըմբռնած է պատմութեան դասերը ու պահի ճակատագրականութիւնը եւ այդ գիտակցութեամբ կը գործէ»: Ու կ'աւարտէինք մեր յօդուածը հետեւեալ լաւատես պարբերութեամբ. «Եթէ Յրդ եւ 4րդ դարերու փոթորիկներէն մեր նախահայրերը կրցան ստեղծել ճիշդ դարու Ոսկեղարը, փաստենք որ արժանի ժառանգորդներն ենք անոնց, ստեղծելով մեր նորագոյն Ոսկեղարը»:

Երկրորդ յօդուածը կը սկսէինք Շէյքսպիրի հետեւեալ խօսքերով. «այս օրերը վտանգաւոր են. առաքինութիւնը կը խեղդուի փառամոլութեան կողմէ»: Ու կը շարունակէինք. «այս խառնակ օրերը»:

րուն, փորձութիւնը մեծ է, որ առաքինութիւնը տեղի տայ փառամոլութեան: Ակնարկ մը մեր չորս կողմը բաւարար է հաստատելու, որ այդ փորձութեան ենթարկուողներուն թիւը շատ է: Երանի այդպէս չըլլար: Երանի մարդիկ գիտակցելով պահի վտանգաւոր ու ճակատագրական բնոյթին, վեհանձնութիւնը ունենային վեր բարձրանալու իրենց անձնական ու հատուածական նեղ հաշիւներէն ու գործէին յանուն մեր ժողովուրդի ու նորահաստատ պետութեան հզօրացման»: Նշելէ ետք թէ «1880ական թուականներուն սկսած մեր ազատագրական պայքարը դժբախտա-

կերտման նպատակով գլխաւոր երկու շարժումները՝ Քրիստոնէութիւնը եւ Գիրերու Գիւտար արքունիքէն ծնունդ առին ու տարածուեցան ժողովուրդին մէջ եւ ոչ թէ հակառակը, ինչպէս այլուր: Դուք պէտք է ժողովուրդին մէջ արմատացնէք Ղարաբաղ կոմիտէի բերած նպատակը մեր մտածողութեան յեղաշրջման մէջ: Մօտ 600 տարիներու Օսմանեան լուծի տակ մենք պարզապէս կրօնական հօտ մըն էինք: Անցեալ դարուն սկսած մեր ազատագրական շարժումը փորձեց մեզ ձերբազատել այդ հօտի հոգեբանութիւնէն, սակայն դժբախտաբար վիժեցաւ, որովհետեւ իր փրկու-

վանիէն, անոնցմէ յուսալով իրենց ցաւերուն դարմանը, այլ ձգտին ինքնահաստատման՝ ժողովրդավար միջոցներով: Դժբախտաբար Ձեր պատգամը տեղ չհասաւ: Ինչպէս որ տեղ չէր հասած Ձեր «Պատերազմ թէ՛ ինքնապաշտպանութիւն. Լրջանայու Պահ» յօդուածով, մեր ազգը յուզող լրջագոյն խնդիրները հրապարակային լուրջ քննարկման առարկայ դարձնելու ճիգը: Հօտի մտայնութեան տէր մարդոց համար հայհօյանքն ու ձեխարձակումը աւելի հեշտ էին, քան՝ լուրջ քննարկում ծաւալելը...
Ու լռեցիք: Ամբողջ 10 տարի: Հակառակ անոր, որ ականատեսն էիք պետութեան վայրէջքին: Հոկտեմբեր 27ն եկաւ ամենադաժան ձեռով փաստելու թէ ինչո՞ւ ազգը պէտք է կախեալ ըլլայ քանի մը հոգիէ, այլ հիմունի ժողովրդավար հաստատուն խարխիւի վրայ: Հայրենի երկիրը վաճառքի հանուեցաւ «գոյք պարտքի դիմաց» 30-արծաթեալ սակարկութեամբ: Արցախեան նուաճումները, փոխան ամրակայման, խարխիւեցան նոյնինքն այդ հոգին ծնունդ առած բայց շահադիտական նպատակներէ շրջած ու ազգասիրութեան գաղափարէն պարպուած ղեկավարներու կողմէ: Ժողովուրդին պարտադրուեցաւ ստրուկային մտածելակերպ, զայն գրկելով հայրենի հողի իրաւատէրի լիցքաւորող, հզօրացնող զգացումէն: Ժողովուրդը զրկուեցաւ ազատ հեռուստատեթերէ իր ձայնը լսելի դարձնելու իրաւունքէն: Բողոքի արդար ընկճումները վայրենաբար ձնշուեցան ինքզինք երկրի «միակ տղամարդը» հռչակած ու այդ ընելով ժողովուրդը արհամարհած անգրագէտ մարդուն ու իր խնկարկուներուն կողմէ: Ժողովուրդը յուսալքուեցաւ ու օտարացաւ հայրենի երկրէն:

Տասնամեայ հանդիսատեսի դերէն ինչո՞ւ որոշեցիք վերադառնալ քաղաքական հրապարակ: Մեր համեստ կարծիքով՝ որովհետեւ հաւատացողն էք պատմութեան դատաստանին ու նախանձախնդիր էք այն աւանդին, զոր պիտի թողուք յաջորդ սերունդներուն: Առաքինի հակացողութիւն մը՝ որմէ դժբախտաբար զուրկ են Ձեզմէ ետք նախագահական աթոռը գրաւողները:

Մար.ը էջ 7

Յուսալքութիւնը բացայայտ է ոչ միայն Հայաստանի պարագային, որ տակաւ կը պարպուի, այլ նաեւ Սփիւռքի պարագային: Յետ-Եղեռնեան մօտ հարիւրամեայ Սփիւռքահայ կեանքին մէջ հայութիւնը օտարացման, ձուլման վտանգը այնքան մտահոգիչ է հրատապ չէ եղած, որքան այսօր:

բար յանգեցաւ մեր դարաւոր հայրենի հողերու մեծամասնութեան կորուստին ու մեր բնակչութեան թիւին կոտորակումին», կը յուսայինք որ «1988ի Ձարթօնքով մեզի կը վիճակուի շարունակելու այդ պայքարը ու սրբագրելու անցեալի սխալը: Մենք կը հաւատանք, որ հայրենի ժողովուրդը ճիշտ ընտրութիւն կատարեց այդ պայքարի դեկը վստահելով Ձեզի: Մենք կը հաւատանք նաեւ, որ խորապէս կը գիտակցիք պահի ճակատագրականութեանը ու կ'առաջնորդուիք ազգային շահերով: Մենք կը հաւատանք, որ առաքինի մարդ էք, հեռու փառամոլութիւնէ ու այդ ալ կը պահանջէք Ձեր շրջապատէն: Ու մատնանշեն ներկայի բազում դժուարութիւնները, անոնց պատասխանատուութիւնը բարդելով Ձեր ուսերուն, մենք չենք կրնար անտեսել Ձեր ներդրումը այն իրողութեան, որ մեր վերջին աւելի քան 1600 տարուայ պատմութեան մէջ (նկատի ունինք 387 թուի Հայաստանի բաժանումին յաջորդող ժամանակաշրջանը) ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ է, ՈՐ ՀԱՅԸ ՀՈՂ Կ'ԱՋԱՏԱԳՐԷ... Առաջնորդները մեծ դեր կը խաղան ժողովուրդներու մտայնութեանց յեղաշրջման մէջ: Այս մէկը յատկապէս ճիշտ է մեր ժողովուրդի պարագային: Մեր ազգային ինքնագիտակցութեան

թիւնը յուսաց դուրսի ուժերէն: Նոյն այդ անիրատես մտեցումն էր, որ կործանեց մեր կարճատեւ անկախութիւնը: Եւ ահա 88ն եկաւ շեշտելու ազգային ինքնուրոյն մտածողութեան անհրաժեշտութիւնը: Ասոր մէջ կը կայանայ Ձեր շարժման գլխաւոր նպատակը: Դժուար պիտի ըլլայ ձերբազատուիլ դարերու ընթացքին մեր մէջ արմատացած այդ հօտի մտայնութիւնէն, սակայն անհրաժեշտ է արմատախիլ ընել այդ մէկը, եթէ կ'ուզենք որ մեր նորահաստատ պետականութիւնը յարատեւէ»: Մեր խօսքը կ'աւարտէինք Կէօթէի մէկ մէջբերումով՝ «Իշխելը դիւրին է, կառավարելն է դժուար», առաջարկելով՝ «օգտուեցէք այս պատմական առիթէն ի մի համախմբելու մեր ժողովուրդի տաղանդները ու բոլորիս ներդրումով կառավարելու մեր պետութիւնը», որովհետեւ Ձեր յաջողութիւնը բոլորիս յաջողութիւնն է»:

1998ին, նախագահական պաշտօնէն Ձեր հրաժարական-ուղերոցով, մեր վրայ այն տպաւորութիւնը թողուցիք, որ չուզեցիք ենթարկուիլ կարգ մը ուժային նախարարներու կամքին, ու կառչած մնալով Ձեր համոզումներուն վրայ, նախընտրեցիք հրաժարիլ: Մեր կարծիքով, ուզեցիք նաեւ ժողովուրդին հասկցնել, որ կախեալ չըլլան քանի մը հոգիի հո-

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԽԱՉԻԿ ԵՒ ԺԵՆԻԱ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ ԴՐ Ա. ՆԱԽԱԳԱՅ ԼԵՒՈՆ ՏԵՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

Շարունակում է՝ 6-էն

Վերեւ նշուած մեր առաջին յօդուածին մէջ կը գրէինք. «Ղեկավարները պէտք է առաջնորդուին մեր ազգային շահերու գիտակցութեամբ եւ ոչ թէ անձնական նախասիրութեանց: Անոնց մտահոգութեան կիզակէտը պէտք է ըլլայ յաջորդ սերունդներու վիճակը եւ ոչ թէ յաջորդ ընտրական արշաւը: Կը գործէ՞ն այդ գիտակցութեամբ, ապահոված կ'ըլլան ժողովուրդի նեցուկն ու յարգանքը: Այլապէս կը վարկաբեկեն ինքզինքնին ու վտանգած կ'ըլլան ժողովուրդի երթը»:

Մենք կը հաւատանք, որ այդ առաքինի գիտակցութիւնն էր, որ մղեց Վարդան Մամիկոնեանը 64 տարեկան հասակին ետ դառնալու օտարութեան ճամբէն, ստանձնելու հայկական բանակի սպարապետութիւնը եւ Աւարայրի ճակատամարտով նուաճելու անձնութիւնը: Այլապէս, Հայոց պատմութեան մէջ իր դերը պիտի ըլլար այն, ինչ որ է տասնեակ մը այլ Մամիկոնեան սպարապետներու պարագան:

Աւելի քան երկու տարիներէ ի վեր վերադարձած էք աշխոյժ քաղաքականութիւն: Ձեր վերադարձը յատկանշուեցաւ իր արդար իրաւունքներուն տէր կանգնելու ժողովրդային պոռթկումով, փաստելով որ կայ բնակչութեան ստուար թիւ մը, որ դժգոհ է տիրող իրավիճակէն ու կարօտ՝ արժանապատիւ կեանք մը վարելու տարրական իրաւունքին: Մարտի 1-ով փաստուեցաւ նաեւ, որ Հոկտեմբեր 27-ով իշխանութիւնը զաւթողները պատրաստ են ժողովուրդի արիւնը յեղելու գնով, կառչած մնալու իրենց միահեծան իշխանութեան եւ հայրենաքանդ, բայց իրենց խմբակին համար շահաբեր, ուղղիին վրայ: Բարեփոխումներու որեւէ յոյս սին է : Հայաստանը կաթիլ առ կաթիլ կը մահանայ ձեր իսկ կողմէ իշխանութեան բերուած Ռոպերթ Քոչարեան եւ Սերժ Սարգսեան գոյգին լուծին տակ: Ընտրական գեղծումները, համատարած կաշառակերութիւնը, օլիկարխիկ աւատապետական դրութիւնը, Ազգային ժողովի ազգասիրութիւնէ զուրկ պատգամաւորներու ահաւոր տոկոսը, ահազանցող արտաքին պարտքը, շարունակուող արտագաղթը, քաղաքատարկեալներու գոյութիւնը եւ ազատ հե-

ռուստակայաններու կոպիտ գրկումը այդ կը վկայեն: Յուսալքութիւնը բացայայտ է ոչ միայն Հայաստանի պարագային, որ տակաւ կը պարպուի, այլ նաեւ Սփիւռքի պարագային: Յետ-եղեռնեան մօտ հարիւրամեայ Սփիւռքահայ կեանքին մէջ հայութիւնէ օտարացման, ձուլման վտանգը այնքան մտահոգիչ եւ հրատապ չէ եղած, որքան այսօր: Ու գլխաւոր պատճառը՝ մեր գոյութեան խարխիս եւ raison d'être Հայաստանի մէջ անտառային բնազդներով ղեկավարուող վարչախումբի մը քանդիչ գործունէութիւնն է, որ գահավէժ ընթացքով երկիրը կը տանի կործանման, յուսաբեկելով մեր հոգի-

Մեզի կը պակսին տեսլական ունեցող առաջնորդներ, որոնք կարողութիւնը ունին գծելու ազգաշահ քաղաքականութեան ուղղութիւն մը: Այնպէս ինչպէս ըրին Տրդատ Գ եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ, Սահակ կաթողիկոս-Սետրոպ Մաշտոց-Վառձապուի թագաւոր երրեակը եւ Պատմահայր Մովսէս Խորենացին, Յրդ, 4րդ եւ 5րդ դարերու մեր պատմութեան փոթորկալից ու ճակատագրական ժամանակաշրջանին:

ները: Շահնուրի բառերով. «Կը նահանջեն ծնողք, որդի, քեռի, փեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում, բարոյական, սէր: Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն (վկայ օտարալեզու դպրոցներու պարտադրումը՝ ՅՏԴ): Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղայ, մեղայ Արարատին»:

Կը նահանջենք ազգովին, յառաջիկայի պատրանքին ներքոյ, երգելով, պարելով եւ նոյնիսկ Փլաստոս Տոմինիօսները այդ թատրոնին մասնակից դարձնելով: Կը նահանջենք տարեց տարի հեռանալով ու ոտնակոխ ընելով «ժողովրդավարութեան կղզեակ» Հայաստանի պատկերը, որուն կը ձգտէինք անկախութեան առաջին տարիներուն: Հայաստանն ու Սփիւռքը կը նմանին ուղեկորոյս, աննպատակ շրջող նաւերու, որոնք յոյժ անհրաժեշտութիւնը ունին ազգային տեսլականով առաջնորդուող ղեկավարներու: Առարկողներ պիտի ըլլան, որ մենք ղեկավարներու պակասէն չէ որ կը տառապինք, այլ՝ գինուորներու: Մեր ազգի թիւը հասկացողութիւններէն մին ալ այդ է, երբ տասնապետի կարողութիւններով օժտուած մարդիկ

ինքզինքնին ժեներալ կարծելով գինուոր կը փնտռեն: Դարձեալ Շահնուրի բառերով. «Ամէն ազգ, ամէն դարու, ամէն ժամանակաշրջանի, գիւղացի, անտաշ եւ անգրագէտ ամբոխէն զատ ունեցած է «պատիկ» մարդեր, «ընտրեալ» կոչուած դասակարգին մէջ իսկ: Սակայն Հայոց մօտ անոնց թիւը ջախջախիչ, գերապատիկ, յուսահատական համեմատութիւն կը ստանայ»: Մեզի կը պակսին տեսլական ունեցող առաջնորդներ, որոնք կարողութիւնը ունին գծելու ազգաշահ քաղաքականութեան ուղղութիւն մը: Այնպէս ինչպէս ըրին Տրդատ Գ եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ, Սահակ կաթողիկոս-Սետ-

րոպ Մաշտոց-Վառձապուի թագաւոր երրեակը եւ Պատմահայր Մովսէս Խորենացին, Յրդ, 4րդ եւ 5րդ դարերու մեր պատմութեան փոթորկալից ու ճակատագրական ժամանակաշրջանին:

Ահա թէ ինչո՞ւ անյետաձգելիօրէն հական դարձած է համագոյն ջանքերով Հայութիւնն ու Հայաստանը այս ճգնաժամէն դուրս բերելու անհրաժեշտութիւնը: Որ պէտք է սկիզբ առնէ Հայաստանէն: Եւ Դուք ոչ միայն կրնաք, այլ պարտաւոր էք մեծ դեր խաղալ այս գործընթացի սլացքին եւ ուղղութեան ճշտման մէջ, եթէ անշուշտ տակաւին նախնաձախնդիր կը մնաք պատմութեան մէջ Ձեզի վերապահուելիք դերին եւ անտան: Անցնող երկու տարիներու Ձեր գործելաձեւը սակայն, տարակուսանք կը ստեղծէ մեր մէջ: Դուք որ հաւատացողն էիք բազմակարծութեան արդիւնաւէտութեան, կարծէք հիմա կ'ուզէք Ձեզ շրջապատել միայն հլու համախոհներով, տակաւ հեռանալով կէօթէի «կառավարելու» խորհուրդէն: Արդեօ՞ք ի տէս վարչախումբի անմարդկային գործելաձեւին, Դուք ալ յոյսերնիդ կտրեցիք սահմանադրական միջոցներով եւ ժողովուրդի լուռ մեծամասնութեան ներգրաւմամբ

Հայաստանը այս ճգնաժամէն դուրս բերելու գործընթացի իրագործելութեան հաւանականութիւնէն: Ու փոխանակ կարկինը լայն բանալու, կ'ուզէք սեղմ ու հնազանդ խումբով աշխատիլ: Վերջին քանի մը շաբաթներուն, վարչախումբը հրաժարականներու բեմադրութեամբ տակաւ կը ներամփոփուի, ինքզինք աւելի ապահով դարձնելով, դիմադրելու հաւանական որեւէ անակնկալի, որ կրնայ սպառնալ իր իշխանութեան: Մեզ մօտ այն սպաւորութիւնը կը ստեղծուի, որ Դուք ալ նմանօրինակ ընթացք կ'ուզէք որդեգրել: Բայց ինչ ալ ըլլան պարագաները, Դուք մտահան պէտք չէ ընէք մեր պատմութեան այս ժամանակաշրջանին Ձեր ուսերուն դրուած պարտաւորութիւնը: Նկատի ունենալով անկախութեան առաջին տարիներու Ձեր ներդրումը եւ Ձեր մտային կազմաւորումը, Դուք նախնաձախնդիր պէտք է ըլլաք, որ մեր նորօրեայ Չարթօնքի շարժումը չի մատնուի հարիւրամեակ մը առաջուան Չարթօնքի նոյն դժիւրեմ ճակատագրին: Ի տարբերութիւն Ձեզմէ ետք նախագահական աթոռը գրաւած գոյգին, Դուք քաջածանօթ էք Պատմահայր Խորենացիի խորհուրդներուն, թէ ի՞նչ խղճալի վիճակի մէջ կրնանք յայտնուիլ ազգովին, երբ մեզի կը տիրեն «խատասիրտ ու չար թագաւորներ, որոնք ծանր, դժուարակիր բեռներ են բարձում, անտանելի հրամաններ են տալիս. կառավարիչները կարգ չեն պահպանում, անողորմ են, սիրելիները դաւաճանուած են, թշնամիները զօրացած. հաւատը ծախուում է այս ունայն կեանքի համար: Աւազակներ են գալիս անհատուում եւ շատ կողմերից. սները թալանուում են, ստացուածքները յափշտակուում, գլխաւոր մարդիկ կապուում են, յայտնի անձեր բանտարկուում են, դէպի օտարութիւն են աքսորուում ազնուականները, անթիւ նեղութիւններ են կրում ուսմիկները...»: Դարձեալ կը կրկնենք, թէ անյետաձգելիօրէն հական դարձած է համագոյն ջանքերով Հայութիւնն ու Հայաստանը այս ճգնաժամէն դուրս բերելու անհրաժեշտութիւնը: Այլապէս Խորենացիի զգաստացուցիչ Ողբի «դժոխքի ակնկալութիւնը» անգամի մը համար եւս իրականութիւն պիտի դառնայ Հայ ազգի համար:

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ՝ ԼՐԱԳՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՈՎ

Անցնող 2010 թվականը շատ չտարբերուեց նախորդներից՝ իր դրական եւ բացասական երեւոյթներով, սպասելիքներով, որոնք երբեմն արդարացան, երբեմն՝ ոչ:

Ունեցանք բարձրաստիճան հիւրեր, Հայաստան այցելեցին գերտէրութիւնների ղեկավարներ, մասնաւորապէս ՌԴ նախագահն ու ԱՄՆ պետքարտուղարը:

Ռուսաստանի հետ կնքուեց ՀՀ-ում ռուսական ռազմաբազայի գործունէութեան ժամկետը երկարաձգելու վերաբերեալ համաձայնագիրը, իսկ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի հետ քննարկուեցին ԼՂՀ ինդերի կարգաւորման ուղիներն ու հայ-թրքական մերձեցման հնարաւոր տարբերակները:

Տարին անցաւ տարբեր «ոչ»-երի ներքոյ. «ոչ» արձանագրութիւններին, «ոչ էդուարդ Նալբանդեանին», «ոչ» օտարալեզու դպրոցներին, «ոչ» կանաչ գօտիների ոչնչացմանը, «ոչ» դէլֆինարիումին, «ոչ» յղիների իրաւունքների ոտնահարմանը, «ոչ» հողազաւթումներին, «ոչ» օտարմանն ու բռնութիւններին:

«Հայաստանն առանց քաղաքատարկեաների» կարգախօսը ակտիւ էր ոչ միայն ներքին, այլեւ արտաքին շարաբերութիւնների օրակարգում: Տարբեր հեղինակաւոր կառույցներ պահանջեցին օր առաջ ազատ արձակել քաղաքան-

տարկեալներին, նրանց գերակշիռ մասը տարբեր պատճառներով, աւելի յաճախ պատժի ամբողջ ժամկետը կրելու հետեւանքով աչօր արդէն ազատութեան մէջ են: 9 մարդ շարունակում է մնալ մեկուսարաններում:

Մեկուսարանից մեկուսարան տեղափոխեցին «Հժ» գլխաւոր խմբագիր Նիկոլ Փաշինեանին՝ իբր նրա շահերից եւ անվտանգութիւնից ելնելով: Միջազգային լրագրողական եւ ոչ լրագրողական կազմակերպութիւնները դատապարտեցին լրագրողի նկատմամբ բռնութիւններն ու խօսքի ազատութեան սահմանափակումները:

Խօսքի ազատութեան առումով էլ այս տարին ետնահանջ արձանագրեց, եթէրի հնարաւորութիւնից ոչ միայն հերթական անգամ գրկուեց «Ա1+»-ը, այլեւ Յունուարից արդէն եթերում չի լինի ԱԼՄ հեռուստաընկերութիւնը: Գիւմրիի «Գալա» հեռուստաընկերութիւնն էլ գրկուեց թուային հեռարձակման իրաւունքից:

Լեռնային Ղարաբաղի հարցում «ստատուս քուոն» պահպանուեց, շարունակուեցին Ալիեւի ռազմատենչ յայտարարութիւնները, եւ վերջապէս Աստանայում Մերժ Սարգսեանը համարժեք պատասխան տուեց Ատրպէյճանին, բայց միայն խօսքով:

Յուսանք, որ եկող տարում

խօսքը գործի կը վերածուի:

Տարեվերջին մի քանի կադրային փոփոխութիւն եղաւ. Արդարադատութեան նախարար Գէորգ Դանիէլեանը պատժուեց՝ իր ստորադասին չպատժելու համար: Պատժուեց նաեւ Գազիկ Բեգլարեանը՝ այս անգամ պատժելու համար: Իսկ Երեւանի քաղաքապետը որոշել էր պատժել կնոջը «նեղացրած» արարողակարգի վարչութեան աշխատակցին:

Իրենց աշխատակիցներին այս տարեվերջին հրաժեշտ տուեց նաեւ Ներսէս Երիցեանը: ԲՀԿ-ական Արեւիկ Պետրոսեանն էլ հրաժեշտ տուեց նախ Աժ փոխնախագահի, ապա պատգամաւորի մանդատին, փոխարէնը նշանակուեց ՄԴ անդամ. կեանքին հրաժեշտ էր տուել ՄԴ անդամ Ռաֆայէլ Պապայեանը:

Անցնող տարում կեանքից անժամանակ հեռացան Արաքս Դաւթեանը, Տաթևիկ Ղափլանեանը, Վլադիմիր Մարեանը, Ռազմիկ Արոյեսեանը, Այդին Մորիկեանը, Ամալիա Կոստանեանը, Աբգար Եղոյեանը, Անդրանիկ Համբարձումեանը, Մելիս Ներսիսեանը, Ֆարէյ Սարգսեանը, Էմիլ Գաբրիէլեանը, Ալբերտ Սուքիանեանը եւ այլօք: Նրանց յիշատակը վառ կը մնայ ժողովրդի սրտում:

Յիշատակի եւ չղբելանական միջոցառումներ անցկացուեցին կլոր տարին. 2010-ին նշուեց Հրանտ Մաթեոսեանի, Աղասի Այվազեանի,

նի, Ֆրունզէ Մկրտչեանի, Հենրիկ Մալեանի, Խորէն Աբրահամեանի, Կալենցի ու Կարալեանի, Վաղարշակ էլիբեկեանի ու Լեոնիդ Ենգիբարովի չղբելանները:

2010-ին Հայաստան այցելեցին առաջին մեծութեան աստղեր՝ Պլասիդո Դոմինգոն, Ջո Կոկերը, Գորան Բրեգովիչը, Դիփ Փարփը, Յան Գիլանը, Էմիլ Կուստուրիցան, Ժեռար Դեպարդիեն, Վլադիմիր Սպիվակովը, Ալեքսանդր Բեգրուկովը, Օլեգ Բասիլաշվիլին, Դմիտրի Պելցովը եւ շատ ուրիշներ:

Բեմադրուեց Վերդիի «Աիդա» օպերան, Հայաստանում համերգներով հանդէս եկաւ Լոնտոնի սիմֆոնիկ նուագախումբը:

Չնայած տարին յետձգնաժամային էր, բայց ամբողջ 2.5 հազար դրամով աւելացաւ նուագագոյն աշխատավարձը: «Նուագագոյն գամբիւլի» չափը օրէնսդիրը չսահմանեց: Պիւտճէով որոշ ոլորտների կրճատումներ արուեցին՝ ֆինանսների բացակայութեան պատճառով:

«Ֆինանսները երգում են ռոմաններ»։ ԱՄՆ-ում փակուեց Արմեն Ղազարեանի՝ Պոպոյի, եկամտի անսպառ աղբիւրը:

Բացուեց «Տաթևի թեւեր» ձուպնուղին:

Իսկ մեր համբերատար ժողովրդին մնում է մաղթել համբերութիւն գալիք տարում:

2010-Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԵՐՍՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԸ

Քաղաքական անցնող տարին իսկապէս չազեցած էր, թէեւ լուրջ անակնկալներ չմատուցեց: Ականատես եղանք աւելի շատ խորքային, կուլիսային, քան հրապարակային գործընթացների: Նախանշուեցին մի քանի հնարաւոր միտումներ, որոնք, գուցէ, որոշակի լուծումների կամ հանգրուանների կը բերեն արդէն յաջորդ տարի: Այս իմաստով 2010-ը լուրջ որոշումների կայացման, իրավիճակների հասունացման նախադրեալների ստեղծման, էներգիայի կուտակման տարի էր:

Արտաքին քաղաքականութեան ոլորտ

Հիմնականում հիասթափութիւնների տարի էր՝ չնայած ներքին լարուածութիւնը հսկայական

ազդեցութիւն թողեց ներքաղաքական կեանքի վրայ:

Առաջադրուած ոչ մի արտաքին խնդիր տրամաբանական հանգրուցալուծման չհասաւ: Աւելին, մասնաւորապէս դարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացը մտաւ այնպիսի աննախադէպ փակուղի, որ չղի է անկանխատեսելի հետեւանքներով: Դա իշխանութեան որդեգրած նախաձեռնողական քաղաքականութեան անմիջական արդիւնքն էր:

Հայ-թրքական արձանագրութիւնների մասին ՄԴ կայացրած ոչ միանշանակ որոշումը բացայայտեց իշխանութեան մտավախութիւնները՝ կապուած ցիւրիխեան արձանագրութիւնների հետ:

Սակայն դա ոչինչ չտուեց, որովհետեւ թուրքիան, արձանագ-

րութիւններն օգտագործելով, արդէն իսկ ներխուժել էր ԼՂ բանակցային գործընթաց ու ազատ վարուցանք էր անում՝ ուղղակի բանակցութիւններ սկսելով ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահող երկրների ղեկավարների հետ: Նպատակը մէկն էր՝ նրանց դրդել ճնշումներ գործադրել Հայաստանի վրայ:

Տարուայ առաջին կէսին Հայաստանի դիւանագիտութեան համար իսկապէս չափազանց դժուար կացութիւն էր: Անկարան առաւել ինտենսիւօրէն աշխատում էր Մոսկուայի հետ, որ 2008 թ. Նոյեմբերին ստորագրուած Մայնիդորֆեան հռչակագրից յետոյ առանցքային դերակատարութիւն էր ստանձնում որպէս միջնորդ:

Մոսկուան հրապուրուած էր

թուրքիայի հետ ռազմավարական նշանակութեան նախադժեր իրականացնելու հեռանկարով, որոնց հասնելու համար խաղադրոյք էր կատարում Հայաստանի շահերի հաշուին:

Պատահական չէր, որ ՌԴ նախագահ Մեդվեդեւի նախաձեռնութեամբ Յունուարին Սոչիում կայացած եռակողմ հանդիպումից յետոյ Ատրպէյճանը յայտարարեց, թէ որոշ վերապահումներով ընդունում է Մադրիդեան սկզբունքների նորացուած տարբերակը: Հայաստանը ստիպուած սկսեց խաղալ ժամանակի վրայ:

Իրավիճակը փրկուեց Մարտին, երբ ԱՄՆ-ի Կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատում շրջա-

Տար.ը էջ 9

ՄԱՍԻՍ - 2011

2010-Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԵՐՍՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԸ

Շարունակուած էջ 8-էն

նառուժեան մէջ դրուեց թիւ 252 բանաձեւը: Թուրք-ամերիկեան յարաբերութիւններում այն մի կող-

թիւնների վաւերացման գործընթացը սառեցնելու մասին: Դա աւելին էլ էր, քան նախաձեռնողական քաղաքականութեան կրախի խոստովանութիւն, թէեւ

նի դիրքերը: Բայց իրականում դիրքային այս առաւելութիւնը խիստ չարաբերական է:

Փակուղին տարածաշրջանում գերլարուած իրավիճակ է ստեղծել, որը ցանկացած պահի կարող է պայթել: Այսինքն՝ նախաձեռնողական քաղաքականութեան հետեւանքը եղաւ միայն հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացը սառեցուած, յանգած վիճակից հանելը:

հանրութեան սպասելիքներին համահունչ. մի կողմից կառավարման դաշտ են բերուում դեռեւս չարատաւորուած անձինք, միւս կողմից կադրային այդ փոփոխութիւնները մատուցուում են կառավարման ոլորտում արատաւոր երեւոյթների, կոռուպցիայի դէմ պայքարի ծխածածկոյթով:

Իրականում, սակայն, նախագահը ձգտում է ամրապնդել սեփական դիրքերը խորհրդարանական, ապա եւ նախագահական ընտրութիւններից առաջ:

Ներքաղաքական ոլորտ

Արտաքին նախաձեռնողական քաղաքականութեամբ արտաքին լեզիտիմութիւն ստանալու իշխանութեան ձգտումները, այսպիսով, ձախողուեցին:

Տարեվերջին Հայաստանը կանգնեց նոյն կտորած տաշտակի՝ քաղաքատարկեակների ազատ արձակման, «Ա1+»-ի վերաբացման, նոր կատարելագործուած ընտրական համակարգ ստեղծելու պահանջների առջեւ:

Սակայն արտաքին քաղաքական դաշտում ստեղծուած յարաբերական կայունութիւնը Սերժ

Սարգսեանը սկսել էր դեռ Մարտից, երբ ՕԵԿ-ին ստիպեց ետ կանչել իր երեք նախարարներից երկուսին, ու նրանց փոխարին նշանակեց իր վստահելիներին:

Դրան յաջորդեց նախագահական ընտրութիւններին չմասնակցելու եւ Սերժ Սարգսեանին սատարելու մասին ՕԵԿ նախագահ Արթուր Բաղդասարեանի յայտարարութիւնը: Դրանով ՕԵԿ-ը մարզինալացուեց, սակայն փոխարինը 2012 թ. ընտրութիւններին խորհրդարան մտնելու «մանդատ» ստա-

մից ամրապնդեց Անքարայի նկատմամբ ազդեցութիւնը զգալիորէն կորցրած Ուաշինկթոնի դիրքերը, միւս կողմից՝ սանձեց Անկարայի հաւակնութիւնները ԼՂ հարցում:

Մայիսին արդէն էր դողանք Ատրպէյճան մեկնեց՝ իհնամ Ալիեւին յորդորելու հայկական կողմից վերադարձուելիք հինգ շրջանների փոխարէն բաւարարուել երկուսով, ինչն իրեն թոյլ կը տայ քայլեր ձեռնարկել արձանագրութիւնները Մեջլիսում վաւերացնելու ուղղութեամբ: Ատրպէյճանը մերժեց, որովհետեւ ամէն ինչ ու միանգամից ստանալու հնարաւորութիւն էր տեսնուում:

Սակայն ՌԴ վարչապետ վլադիմիր Պուտինի՝ Ստամպուլ կատարած այցից յետոյ իրավիճակը կտրուկ փոխուեց: Մոսկուան հասկացաւ, որ Անքարան չի հրաժարուելու ռուս-ամերիկեան հակասութիւնների վրայ խաղալու ուղեգծից ու պարզապէս օգտագործում է իր տարածաշրջանային հետաքրքրութիւնները՝ կապուած «Կապոյտ հոսք» գազատարի, Թուրքիայում ատոմակայանի շինարարութեան, ՆԱԲՈՒԿՈ-ն վերջնականապէս թաղելու հետ:

Օգտուելով ռուս-թրքական յարաբերութիւններում ստեղծուած այս իրավիճակից եւ 252 բանաձեւից՝ Մայիսին Հայաստանի նախագահը յայտարարեց արձանագրու-

ինչ-որ չափով սահմանափակեց Թուրքիայի դերակատարութիւնը ԼՂ բանակցային գործընթացում:

Արդէն Յունիսին Սանկտ-Պետերբուրգում Մեդվեդեւի նախաձեռնած երկրորդ եռակողմ հանդիպման ժամանակ սեղանին դրուեցին նոր առաջարկներ, որոնք չընդունելու հերթն արդէն Ատրպէյճանինն էր: Տեղի ունեցածից իր դժգոհութիւնը վերջինս արտայայտեց դարաբաղաատրպէյճանական շփման գծում դիվերսիոն սաղորանքներ հրահրելով:

Դրանից յետոյ երրորդ եռակողմ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ատտախանում՝ Հոկտեմբերին, որի ժամանակ երկրորդ եռակողմ հռչակագիրն ընդունուեց: Սակայն այն ոչ թէ կարգաւորմանն էր ուղղուած, այլ պատերազմի հնարաւոր վերսկսման կանխարգելմանը, որովհետեւ Սանկտ-Պետերբուրգից անմիջապէս յետոյ հասկանալի դարձաւ, որ բանակցային գործընթացը յայտնուել է փակուղում:

ԵԱՀԿ Աստանայի գազաթնաժողովում վերջնականապէս հաստատուեց այս փաստը, եւ միջազգային հանրութեան բոլոր ջանքերն ուղղուեցին Ատրպէյճանի վրայ ճնշումներին, որպէսզի ռազմական գործողութիւնների վերակում թոյլ չտրուի: Դա ստատուս քուոն պահպանելու երաշխիք էր, ինչը որոշակիօրէն ամրապնդեց Հայաստա-

Սարգսեանին հնարաւորութիւն ընձեռեց դրսում լեզիտիմութեան անպտուղ փնտտուքը փոխհատուցել ներսում՝ կտրուկ փոփոխութիւնների գնալու միջոցով:

Սոցիալական աղէտալի դրութիւնը ստիպում էր նաեւ հնար գտնել՝ չեզոքացնելու հասարակական ահազանացող դժգոհութիւնը: Եւ ահա տարեվերջին նախագահը կադրային փոփոխութիւններ է ձեռնարկում, որոնք ներկայացուում են

ցաւ: Արդէն տարեվերջին ուղտը չոքեց նաեւ ԲՀԿ-ի դրանը, որը դեռ դիմադրում է:

Երեւանի քաղաքապետի պաշտօնից Գագիկ Բեգլարեանի հրաժարականով նախագահը նաեւ օլիգարխիկ շրջանակներին ցոյց տուեց իրենց սահմանները, որոնք գծում է եւ պէտք է գծի բացառապէս իշխանութիւնը:

Շաբ.բ էջ 2

Advertisement for 'ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՅՈՎՍԷՓ-ՈՍ ՄԱԹՈՍԵԱՆ' (New Year's Eve and Christmas with Hovhannes and Osip Matosyan). The background is red with white snowflakes and hanging Christmas ornaments. A rolled-up scroll is on the left.

100-ԱՄԵԱԿ «ԿԱՅԾ» ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ԵՂԻԿ ԸԵՐԵՃԵԱՆ

Անցնող տարին հիմնադրութեան 100-ամեակն էր Կ. Պոլսոյ Ս.Դ.Յ.Կ. «Կայծ» Ուսանողական Միութեան: Ամեակ մը, որուն առիթով արժէր յօդուածի մը սահմաններէն աւելի լայն տարողութեամբ անդրադառնալ «Կայծ» Ուսանողական Միութեան գործունէութեան եւ անոր խաղցած դերին մասին:

Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, 1908-ին, հայկական կուսակցութիւնները դուրս կու գան իրենց յեղափոխական-ընդդատակեայ գործունէութեան ձեւէն եւ կը սկսին գործել օրինական պայմաններու տակ: Անոնք հնարաւորութիւն կ'ունենան նաեւ ունենալու իրենց ուսանողական միութիւնները:

1910-ին Կ. Պոլսոյ մէջ կը հիմնադրուի ՍԴՀԿ «Կայծ» Ուսանողական Միութիւնը: «Կայծ»-ի հիմնադրութեան եւ ապագայ գործունէութեան աշխոյժ մասնակիցներէն Արսէն Կիտուր, միութեան հիմնադրութեան մասնակիցներու շարքին կը յիշատակ անունները՝ Եղուարդ Ամատունի (որ Ա. Կիտուրի հետ աւարտելով էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը եկած էր Կ. Պոլիս եւ կ'ուսանէր պետական համալսարանի գրականութեան բաժինը) (1), Կ. Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանի ուսանողներ՝ Վանիկի (Գեղամ Վանիկեան), Ժիրայր Միրզախանեանի, Սեդրակ Քարեանի (Ս. Գարակեալուրեան), Քահան Զէյթունցեանի, Հրանդ Գալիկեանի, բժշկական բաժնի ուսանողներ՝ Հայկ Գալճեանի, Բենիամին Աղոյեանի եւ Պաղտասար Մանուէլեանի (Ալճեմնիկ) (2): Շուտով միջնակարգ դպրոցներու բարձրագոյն կարգերու աշակերտներէն, յատկապէս Կեդրոնականէն եւ Պէրպէրեանէն Ուսանողական Միութեան կը միանան Գուրգէն Թահմազեան, Երուանդ Չոփուրեան, Յովհաննէս Թեյեան, Միհրան Աղազարեան, Գէորգ Գոփուշեան, Խոսրով Պարթեւեան, Վահագն Իջգալացեան, Արտաշէս Ֆերահեան եւ ուրիշներ:

ՍԴՀԿ Տաճկաստանի շրջանի Ա. Պատգամաւորական Ժողովը (1910) կը վաւերացնէ «Կայծ» Ուսանողական Միութիւնն ու անոր ներքին կանոնադրութիւնը: 1911

Ապրիլին կը սկսի լոյս տեսնել միութեան «Կայծ» ամսաթերթը Վանիկի (արտօնատէր) եւ Ե. Ամատունիի (պատասխանատու տնօրէն) խմբագրութեամբ, որ կը տեւէ մինչեւ 1914 Մայիս: Կ. Պոլսէն դուրս «Կայծ» իր մասնաճիւղերն ու աշակերտական խումբերը կ'ունենայ հայաշատ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

ՍԴՀԿ Տաճկաստանի Բ. Պատգամաւորական Ժողովը (1912 Սեպտեմբեր), հանգամանալից ձեւով կը քննէ ՍԴՀԿ Տաճկաստանի Վարիչ Մարմին Ս.Դ.Յ.Կ. Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութիւն-շրջաններու ուսանողական միութիւններ-շրջաններու մասնաճիւղեր փոխարարութեան հարցը: (3) Այս քանը «Կայծ»-ի կենսագրական հակիրճ տուեալներն են, որուն համանուն պաշտօնաթերթին մասին նոյնքան մըն ալ հակիրճ տեղեկութիւններ կարելի է կարդալ Հայկական Սովետական Հանրապետականի 5-րդ հատորի էջ 221-ին մէջ: Սակայն ո՛ր կը կայանայ «Կայծ»-ին իրական արժէքը.

Ի՞նչ տուաւ ան. աւելի ճիշդ, արդեօ՞ք ան արդարացուց իր կարճ գոյութիւնը...:

«Նշանակելի կէտ է նաեւ այն՝ որ ՍԴ Հնչակեան Կուսակցութեան Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութիւնը անդրանիկ կուսակցական Ուսանողական Միութիւնն է Թուրքիոյ մէջ: Եւ աւելին կայ, նա առաջին Սոցիալ Դեմոկրատ Ուսանողական Միութիւնն է» կը գրէ «Կայծ» (4): Օսմանեան յետմնացուցութեան մէջ ըլլալ առաջին ընկերվարական ուսանողական միութիւնը եւ գիտակցիլ այդ պարտաւորիչ իրողութեան՝ իրապէս որ նշանակելի է: Սակայն, առաջնեկը ըլլալը հարցին մէկ երեսն է միայն. կարեւորը, ուսվիրայի այդ դերը արդարացնելու մէջ կը կայանայ: «Կայծ» ըրա՞ւ արդեօք այդ:

«Կայծ» Ուսանողական Միութիւնը, 1911-ին հրապարակած իր ամփոփ ծրագրին, ինչպէս նաեւ 1914-ին հրապարակած աւելի ընդգրկուն ծրագիր կանոնագիրին մէջ, որպէս հիմնական նպատակ կը դնէ իր անդամներուն գաղափարական դաստիարակութիւնը, բնականաբար, առ ի պատրաստութիւն անոնց ապագային հասարակական կեանքի մէջ պատասխանատու դեր-

քերու ստանձման: Այս առաջնային նպատակին իրագործման համար, ծրագիր-կանոնագիրը որպէս միջոց կը նշէ ա) դասախօսութիւններ (նաեւ վիճաբանական ասուլիսներ), բ) «Կայծ»-ի հրատարակութիւնը (նաեւ այլ հրատարակութիւններ), գ) միութեան գրադարանին ձոխացումը:

«Կայծ» Ուսանողական Միութիւնը, որուն 1912 Նոյեմբերի տեղեկագրին համաձայն Կ. Պոլսոյ մէջ ան ունէր պաշտօնապէս արձանագրուած 77 անդամ (համալսարանական եւ երկրորդական վարժարաններու բարձր կարգերէն) (6), կը դառնայ զուտ գաղափարական հիմունքներով գործող եւ ամբողջապէս իր ինքնագրագոյն նուիրուած ուսանողական միութեան մը:

Դասախօսութիւններ կազմակերպումը կ'ըլլայ «Կայծ»-ի գործունէութեան կարեւոր բաժինը: Դասախօսութիւններուն նիւթը կ'ըլլայ բացառապէս տեսական-գաղափարախօսական բնոյթի, իսկ դասախօսները հիմնականին մէջ կ'ըլլան «Կայծ»-ի անդամները: Օրինակ մը տալու համար բերենք 27 Նոյեմբեր-28 Դեկտեմբեր 1911 ինկած մէկ ամսուան միջոցին կազմակերպուած դասախօսութիւններուն ցանկը.

27 Նոյեմբեր. «Կրօնի Փիլիսոփայութիւնը» - Արսէն Կիտուր 16 Դեկտեմբեր. «Սոցիալիստական Գործունէութիւնը Տաճկաստանի Մէջ» Վահան Զէյթունցեան 18 Դեկտեմբեր. «Մօնիզմ» - Եղուարդ Չոփուրեան 24 Դեկտեմբեր. «Ընկերվարական Կազմակերպութիւնները Ազգային Թէ Դասակարգային Հողի Վրայ Պիտի Լինեն» - Արսէն Կիտուր 26 Դեկտեմբեր. «Հոգեբանախօսական Երեւոյթներ» - Տոքթ. Պէննէ 28 Դեկտեմբեր. «Աշակերտները Պէ՞տք է Կուսակցական Լինեն Թէ Ոչ» - Արսէն Կիտուր:

Ընդհանուր առմամբ 1911 Նոյեմբեր 1912 Նոյեմբեր ինկող մէկ տարուան ժամանակամիջոցին, «Կայծ» կը կազմակերպէ 25 դասախօսութիւն:

Գաղափարական նոյն չափեցուածութեամբ կը յատկանշուի նաեւ «Կայծ» ամսաթերթը: Երեք տարիներու ընթացքին «Կայծ»-ի տպած նիւթերուն մէջ իր տեսակա-

րար կշիռով ամենէն մեծ տեղը կը գրաւեն սոցիալիզմի մեկնաբանման ու քարոզչութեան նուիրուած յօդուածները՝ շուրջ 100 նիւթ, ընդ որում, քանի մը թիւերու վրայ տարածուող ուսումնասիրական յօդուածաշարքեր: Այս բաժնին մէջ իրենց գրութիւններով յատկապէս աչքի կ'իջնան Ա. Կիտուր, Գ. Վանիկ, Ասատուր Էլճանեան, Վահան Իջգալացեան, Եղուարդ Չոփուրեան, եւ այլն: Գաղափարական յօդուածներու շարքին, ինքնագիր յօդուածներու եւ ուսումնասիրութիւններու կողքին ուշագրաւ տեղ կը գրաւեն թարգմանութիւնները: Այս բաժնին մէջ, ընթերցողը, հանրայն անուններ՝ Կ. Մարքսի, Ֆ. Էնկելսի, Է. Հեկէլի, Չ. Դարուի, Փ. Լաֆարգի, Գ. Պլեխանովի, Կ. Կառլսկի, Ֆ. Լասալի, Օ. Պէպէլի եւ այլոց աշխատութիւններուն կողքին, կը ծանօթանայ նաեւ յարաբերաբար նուազ ծանօթ Հ. Քեպկիշի, Ռ. Թէվֆիքի, Չեքալի, Գ. Մօրէլի, Չ. Ռափիօփօրի, Հ. Կրէօլիսի, Վ. Ատլէրի, Է. Ֆուրիե-րի, Ֆ. Շտեյպերկի, Հ. Մարիօնի, Մալթիսի եւ այլոց տեսութիւններուն եւ ուսմունքներուն: Թարգմանչական բաժնին առաւելաբար իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Գուրգէն Թահմազեան, Անդրանիկ Կէնճեան, Աննիկ Դերձակեան, Յովհաննէս Թեյեան (Յովթեյ), Պաղտասար Մանուէլեան (Ալճեմնիկ), Եղուարդ Չոփուրեան, Յակոբ Բարեշանեան, Հայկ Գալճեան (որ Ե. Ամատունիի բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար Մոսկուա մեկնումէն ետք կը նշանակուի նաեւ թերթի պատասխանատու տնօրէն):

«Կայծ» ամսաթերթի տարած գաղափարական գործունէութեան ծիրէն ներս, առանձնաբար յիշատակելի է «Կայծ»-ի բացառիկ թիւը նուիրուած Կարլ Մարքսի մահուան երեսնամեակին: (9) Այդ յատկանշական է նաեւ անոր համար որ հոն Գ. Վանիկի ստորագրած «Մարքսիզմը Հայ Կեանքին Մէջ» յօդուածը, յաջորդող թիւերուն մէջ բանավէճի նիւթ կը դառնայ մէկ կողմէ Գ. Վանիկի եւ միւս կողմէ Ռուսաստանի Սոցիալ Դեմոկրատ Բանուորական կուսակցութեան մեկնաբանական հատուածին պատկանող,

Շաք-ը էջ 11

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

HEARTBEAT CARDIOVASCULAR MEDICAL GROUP
DR. HAROUT MESROBIAN

ՄԱՍԻՍ - 2011

100-ԱՄԵԱԿ «ԿԱՅԾ» ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Շարունակում է էջ 10-էն

Ռուսական Դուսմայի պատգամաւոր Արշակ Զուրաբեանի միջեւ:

«Կայծ»ի բովանդակութեան երկրորդ մեծ բաժինը կը գրաւեն ուսանողական-աշակերտական կեանքին վերաբերող նիւթերը: Այս ծիրէն ներս «Կայծ» գրեթէ իր բոլոր թիւերուն մէջ յօդուածներ ունի Եւրոպայի ուսանողական շարժումներուն, օսմանեան համալսարաններէ ներս գործող ուսանողական միութիւններուն, հայկական դպրոցներու աշակերտական վիճակին մասին, եւ այլն:

Առաջին հայեացքէն իսկ պարզ կ'երեւի թէ «Կայծ»ի խմբագրութիւնը առանձին ուշադրութիւն դարձուցած է կանանց շարժման: Գրեթէ իւրաքանչիւր թիւի մէջ անդրադարձ կայ միջազգային կանանց շարժման, հայ կնոջ իրավիճակին, կանանց շարժման հանդէպ սոցիալ-դեմոկրատներու վերաբերմունքին եւ այլն: Այս բնույթի յօդուածներ ստորագրողներու շարքին են Ե. Չոփուրեան, Վ. Զէյթունցեան, Երանուհի Դանիէլեան, Ա. Կէնճեան եւ ուրիշներ:

«Կայծ»ի գրական բաժինը կը սահմանափակուի նոր լոյս տեսած գիրքերու եւ պարբերականներու գրախօսականներով ու ընկերային պայքարէն ներշնչուած բանաստեղծութիւններով: Այս բաժինն մէջ, իրենց բանաստեղծական ձիրքերը փորձող երիտասարդ գրիչներ Յովհաննէս Գմբէթեանի, Հրանդ Նազարեանի, Ալիս Մօրլեանի կողքին կ'երեւին նաեւ անունները իրենց ինքնահաստատումը ապրած Շուշինիկ Կուրդիեանի եւ Յովակիմ Սողովեանի:

Քաղաքական, կրթական, դաստիարակչական, օրէնսգիտական, հոգեբանական եւ պատմական նիւթերը կը կազմեն այն բաժինները որոնք յաճախ կը գրաւեն «Կայծ»ի էջերը:

«Կայծ» Ուսանողական Միութիւնը կ'ունենայ իր հրատարակչական բաժինը որուն ջանքերով կը հրատարակուին չորս գիրքեր, չորսն ալ գաղափարախօսական բնույթի. Ա. Կիսուրի «Պատմութեան Փիլիսոփայութիւնը» եւ «Պատմական Մատերիալիզմը», Էռնէստ Ունթերմանի «Գիտութիւնը եւ Յեղափոխութիւնը» եւ Լիպկինիտի «Ի՞նչ է Մեր Ծրագիրը Կամ Ընկերվա-

րութիւնը»՝ երկուքն ալ Վ. Զէյթունցեանի թարգմանութեամբ: Հրատարակչական գործը աւելի զարգացնելու համար միութիւնը կը հաստատէ «Հրատարակչական Ֆոնտ», որուն հաշուին կը ստանայ նուիրատուութիւններ:

Ուսանողական Միութեան ինքնագարգացման միւս միջոցը կ'ըլլայ ընթերցումը: Այդ նպատակին համար միութիւնը կ'ունենայ իր գրադարանը: Այդ կը ճոխանայ նուիրատուութիւններով: Գաղափարական, քաղաքական, ընկերային եւ պատմական բնույթի նոր հրատարակուած բազմալեզու գիրքեր կը նուիրեն ոչ միայն Կ. Պոլսոյ եւ շրջակայքը բնակող Ուսանողական Միութեան բարեկամները, այլեւ հեռավոր Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն: Գրադարանին եղած այդ կարգի նուիրատուութիւնները պարբերաբար կը հրատարակուին «Կայծ»ին մէջ:

Կ. Պոլսոյ «Կայծ»ի վարչութիւնը յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ Կ. Պոլսէն դուրս մասնաճիւղեր ունենալու հարցին: Կ. Պոլիսը տակաւին աւելի հնարաւորութիւն ունէր յառաջդիմական եւ նորանոր գաղափարներու հետ կապ ունենալու, մինչդեռ գաւառային դպրոցները շատ աւելի կը գտնուէին կղերա-աղայական ազդեցութեան տակ:

Շրջանային մասնաճիւղերուն նպատակն էր բարձրակարգ աշակերտութիւնը հաղորդակից դարձնել նորարար, յեղափոխիչ գաղափարներուն եւ անոնց մէջ յառաջացնել սէր դէպի ազգային-հասարակական աշխատանքները: 1911 Մայիսի դուրսեմբ, իր հիմնադրութենէն շուրջ մէկ տարի անց, «Կայծ» մասնաճիւղեր ունէր Իզմիրի, Սեբաստիոյ, Նարբերդի եւ Պէյրութի մէջ (10): Ամիս մը անց մասնաճիւղ կը հիմնադրուի Սամսոնի մէջ (11): Պէյրութի մասնաճիւղը իր անդամակազմով եւ հիմնադրութեան պարագաներով կը տարբերէր միւս մասնաճիւղերէն: Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Բժշկական բաժանմունքէն ներս, 1909-էն սկսեալ, տոքթ. Պէննէի (Պետրոս Թորոսեան) ջանքերով կը գործէր հնչակեան ուսանողական միութիւնը մը: Այս միութեան նախաձեռնութեամբ է որ համալսարանէն ներս 1909-ին ստանակատարուած էր Սահմանադրու-

թեան Ա. տարեդարձը: Կ. Պոլսոյ մէջ «Կայծ»ի հիմնադրութենէն ետք, Պէյրութի միութիւնը կը դառնայ անոր մասնաճիւղը: Տարեվերջին արդէն, ուսանողական միութեան մասնաճիւղերը կը գործէին Նարբերդի, Սամսոնի, Էսկի-Շէհի-րի, Իզմիրի, Պարտիզակի, Սեբաստիոյ եւ Ատաբազարի մէջ (12):

1912 Օգոստոսէն, Պարտիզակի մասնաճիւղը կ'ունենայ իր «Պայքար» շաբաթաթերթը: 1914 Փետրուարին ներկայացուած «Կայծ»ի տարեկան տեղեկագրին մէջ, որպէս «կազմակերպուած աշխոյժութիւններ» կը յիշատակուին Նարբերդի, Այնթապի, Վանի, Սամսոնի, Ատաբազարի, Կեսարիոյ եւ Սիսի մասնաճիւղերը (13): Ա. Կիսուր, վերեւ յիշատակուած վայրերէն դուրս, որպէս «Կայծ»ի մասնաճիւղային շրջաններ կը նշէ նաեւ Իզմիրը, Գոնիան, Մարզուանը, Էրզրումը, Ատանան, Հաճընը, ինչպէս նաեւ Երզնկան, Կեսարիան, Կէմէրէկը, Թոմարզան եւ Զէյթունը (14):

Շրջանային մասնաճիւղերուն հետ կազմակերպչական եւ գաղափարական աշխատանքներ կատարելու համար «Կայծ»ի Կ. Պոլսոյ անդամները, ամառնային արձակուրդներուն կը մեկնէին շրջաններ ու իրենց վերադարձէն ետք այդ մասին կը զեկուցէին վարչութեան:

Ինքնագարգացման միտող նախաձեռնութիւններէն գտտ, «Կայծ» Կ. Պոլսոյ մէջ իր մասնակցութիւնը կը բերէր ինչպէս ազգային-հասարակական կեանքին, այնպէս նաեւ երկրի ընկերային շարժումներուն: «Եթէ մեր փրոփակախոսը, գործունէութիւնը բանուորի, շահագործողներու համար է, ապա ուրեմն պէտք է նաեւ որ մենք անոնց հետ լինենք: Թղթի շրջանակը պէտք է լայնցնել մինչեւ գործի ասպարէզը» կը գրէ «Կայծ» իր «Ժողովուրդին Համար Եւ Ժողովուրդին Հետ» խմբագրականին մէջ (15): Այս տեսակէտով յատկանշական է Կ. Պոլսոյ ՍԴ Հնչակեան եւ ՀՅ Դաշնակցական ուսանողական միութիւններուն համատեղ մասնակցութիւնը Մայիս 1-եան ձեռնարկներուն՝ 1913 եւ 1914 թուականներուն (16): 1913 Հոկտեմբերին, զոյգ ուսանողական միութիւնները միասնաբար կը ստանակատարեն հայ գիրքերու գիւտին 1400-ամեակը, Կոմիտաս վարդապետի նախագահութեամբ եւ բա-

նախօսներ ունենալով է. Ակնունին եւ տոքթ. Պէննէն (17): Այս «նախանձելի» գործակցութիւնը միշտ եւ ամենուրէք չըլլար: Այդ յատկապէս կը տարբերի քաղաքական ամենէն կարեւոր եւ հրատապ հարցին կապակցութեամբ: ՀՅԴ Ուսանողական Միութեան օրկան «Երկունք» ամսաթերթը կը քննադատէ ՍԴՀԿ-ի դեկավարութիւնը, Իթթիհատին հետ չըլլալուն եւ ընդդիմադիր Իթիլաֆ կուսակցութեան հետ ընտրական դաշինք կնքելու նախթով: «Կայծ» կը հակադարձէ «Երկունք»ին:

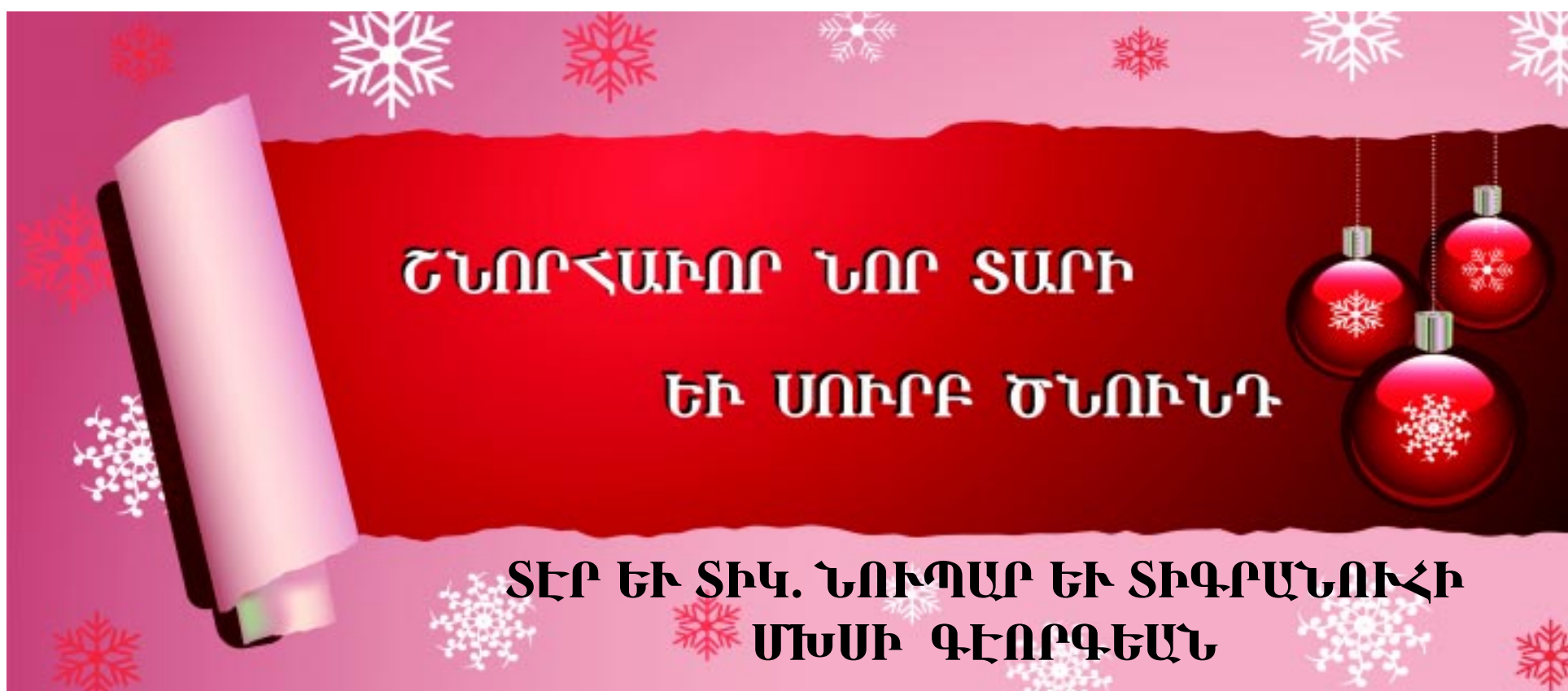
«Կայծ»ին համոզումները միայն կուսակցական նախաձեռնողութեան վրայ հիմնուած չէին: «Կայծ» ամբողջապէս իւրացուցած էր իր պատկանած կուսակցութեան քաղաքական կողմնորոշումը:

Բացատրելու համար ազգայնական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններուն տարբերութիւնը, Գ. Վանիկ օրինակ բերելով Իթթիհատը կը գրէ. «Իթթիհատ կուսակցութիւնը ազգայնական է. ինչո՞ւ, որովհետեւ կը ջանայ եթէ ձեռքէն գայ, ջնջել Թուրքիոյ ոչ-թուրք ազգութիւնները: Ուրեմն ազգայնականութիւնը ըսել է ուրիշ ազգութիւններ չճանչնալ, զանոնք իր մէջ ձուլել ու իր ազգին բոլորովին առանձնաշնորհեալ դիրք տալ» (19):

Այլ առիթով մը, «Օսմանեան Երեսփոխանական Գ. Ընտրութիւնները» վերնագրով խմբագրականին մէջ, «Կայծ» կը գրէ թէ «նոյնիսկ պատրիարքարանի հասկացած հայ ազգի շահու տեսակէտով» նախընտրելի է երեսփոխան ունենալ պուլկար ընկերվարական Տիմիդար Վլախով մը, քան հայ Իթթիհատական Պետրոս Հալաճեան մը (20):

1914 Սեպտեմբերին, ՍԴՀԿ Կէօստէնչէի 7-րդ համագումարին հետեւանքով ծայր առած հակահնչակեան հալածանքներուն ընթացքին, կը խուզարկուին ու կը փակուին նաեւ «Կայծ»ի ակումբն ու խմբագրատունը: «Կայծ» կը դադարի լոյս տեսնել: Իր գործունէութեան չորս տարուան ընթացքին, «Կայծ» իրապէս որ կը պատրաստէ տեսական գիտելիքներով հարուստ, հասարակական կեանք մուտք գործելու պատրաստ, գաղափարապաշտ եւ յանձնառու երիտասարդ սե-

Շարք էջ 12

100-ԱՄԵԱԿ «ԿԱՅԾ» ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Շարունակում է լինել 11-ին

րունդ մը: «Կայծեան Սերունդ» կը կոչուի այդ սերունդը: Դժբախտաբար, «Կայծ»-ի խոստմնալից երթը կը խափանուի իսկ Կայծեան Սերունդի լավագույն ներկայացուցիչները, սերուցքը անոր, զոհերը կ'ըլլան հայ ժողովուրդի գլխուն պայթած արհաւիրքներուն: Գ. Վանիկ, Տոքթ. Պէննէ, Երուանդ Թոփուզեան եւ Հրանդ Եկաւեան կը միանան Քասններու փաղանգին: Յովհաննէս Գմբէթեան եւ ուրիշ կայծականներ կը նահատակուին Մեծ Եղեռնին: Ե. Ամատունի զոհ կ'ընթաց Անդրկովկասի յեղափոխական պայքարներուն (21): Մեծ Եղեռնէն ետք, երկ. Կ. Պոլիս կը պրաւուի դաշնակիցներու կողմէ, Կայծեան Սերունդի վերապրողները աշխոյժ մասնակցութիւն կը բերեն ազգային-հասարակական կեանքի վերակազմակերպմին: Անոնք կը համախմբուին ՍԴՀԿ օրկան «Երկիր» օրաթերթին շուրջ: Նոր ուժերով կը վերահիմնադրուի «Կայծ»ը, որ կը հրատարակէ նաեւ «Նոր Կայծ» պարբերականը:

Քեմալականներու յաղթանակէն ետք, Կայծեան Սերունդի վերջին մնացորդացը կը ցրուի աշխարհով մէկ: Անոնց մէկ կարեւոր մասը, հայրենասիրական անխառն զգացումներէ թելադրուած կը ներգաղթէ Խորհրդային Հայաստան: Վերջիններս կարեւոր մասնակցութիւն կը բերեն Խ. Հայաստանի մտաւոր կեանքի վերելքին: Հրանդ Գալիկեան, Ժիրայր Միրզախանեան եւ Արտաշէս Տիրացեան կը դառնան պետական համալսարանի դասախօսներ եւ անոնց ջանքերով կը հիմնադրուի պետական համալսարանի իրաւագիտութեան կաճառը: Եղուարդ Չոփուրեան կը նշանակուի Հայպետհրատի տնօրէն: Կայծեան Սերունդի հայրենասէր այս փաղանգը ամբողջութեամբ զոհ կ'ընթաց ստալինեան մաքրագործումին:

Այլ երկիրներ մեկնած կայծականներ կը նուիրուին հայկական գաղութներու կազմակերպման աշխատանքներուն, տանելով ազգային-կուսակցական ասարակական երկարամեայ գործունէութիւն եւ աշխատակցելով հայ մամուլի օրկաններուն: Գուրգէն Թահմազեան (Ֆրանսա), Սեղրակ Քարեան (Յունաստան), Վահան Իզգալացեան

(ԱՄՆ), Վահան Զէյթունցեան (Ֆրանսա, ԱՄՆ), Ա. Կիտուր (Իրաք, Հայաստան, Լիբանան), Ա. Էլճանեան (Լիբանան) եւ ուրիշներ, ազգային-հասարակական թէ կուսակցական կեանքին մէջ կը ստանձնեն պատասխանատու պաշտօններ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմի աւարտին, «Կայծ»-ի հետեւողութեամբ եւ անոր օրինակով հնչակեան ուսանողական միութիւններ կը հիմնուին Կիլիկիոյ հայաշատ քաղաքներուն մէջ՝ Ատանա, Սիս, Ալեքսանդրէթ, Քեսապ եւ այլն: Ատանայի մէջ կը հրատարակուի «Նոր Սերունդ» ուսանողական շաբաթաթերթը: Իրենց աշխոյժ եւ նպատակասլաց գործունէութեան շնորհիւ, հակառակ իրենց կեանքի կարճ տեւողութեան՝ հազար 3-4 տարի, ուսանողական միութիւնները, Կայծեան Սերունդին վրայ կու գան յաւելելու գաղափարապաշտ ու նուիրեալ երիտասարդներու նոր անուններու շարք մը. Սարգիս Տիրունի (Քէտէրեան), Տիրան Գալայճեան, Յաբէթ Իսկէնտէրեան, Բենիամին Ժամկոչեան, Արամ Կէօքճեան, Ֆիրուզ Ղարանֆիլեան (Վարդ Մեխակ), Միհրան Սէֆէրեան, Համբարձում Պէրպէրեան, Արամ Ասպետ, Պօղոս Մէնտիլեան եւ ուրիշներ: Կիլիկիոյ հայաթափումէն ետք, այս սերունդն է որ կը նուիրուի հայագաղութներու՝ յատկապէս Սուրիա եւ Լիբանան կազմակերպման աշխատանքին:

Ասոնց ջանքերով եւ դարձեալ «Կայծ»-ի ձեւաչափին վրայ ծնունդ կ'առնեն ու կը գործեն հնչակեան ուսանողական միութիւններ Հայէպի, Դամասկոսի, Պէյրութի մէջ եւ այլուր: 1925-էն, Հայէպի մէջ Ս. Տիրունիի խմբագրութեամբ կը սկսի լոյս տեսնել «Սուրիական Մամուլ» ուսանողական ամսաթերթը: Այս սերունդը եւս կու տայ իր թանկ նահատակները: Տիրան Գալայճեան 1922-ին կը նահատակուի Իզմիրի աղէտին, Յաբէթ Իսկէնտէրեան 1922-ին Քեսապի մէջ, Սարգիս Տիրունի 1929-ին Պէյրութի մէջ, Ինչպէս նաեւ Կ. Պոլսոյ Կայծեան Սերունդէն Միհրան Աղազարեան 1933-ին Պէյրութի մէջ զոհ կ'ընթաց եղբայրասպան գնդակի. 1945-ին

Աթէնքի մէջ Արամ Կէօքճեան կը գնդակահարուի Կեսթափոյի կողմէ: «Կայծ»-ի ձգած փայլուն տպաւորութիւնը իր ազդեցութիւնը կ'ու-

նենայ ոչ միայն Մերձաւոր Արեւելեան հայագաղութներուն վրայ, այլեւ մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներ: 1940-ական թուականներուն ԱՄՆ-ի հնչակեան մասնաճիւղերուն կից կը գործեն «Կայծ» ուսանողական միութիւններ, որոնք կը ղեկավարուին «Կայծ»-ի կեդրոնական վարչութեան կողմէ, որ իր հերթին կը հրատարակէ "Armenia-Spark" ամսաթերթը: «Կայծ»-ի կեդրոնական վարչութիւնը եւ "Armenia-Spark" ի խմբագրութիւնը կը մտնեն ՍԴՀԿ կազմակերպչական կառույցին մէջ եւ ԱՄՆ-ի պատգամաւորական ժողովներուն կը մասնակցին ինքնուրոյն ձեւով (22): «Կայծ»-ի արձագանքը կը հասնի նաեւ Հարաւային Ամերիկա: 1931-ին Սան Փաւլոյի մէջ կը սկսի գործել ՍԴՀԿ «Կայծ» ուսանողական միութիւնը, իր համաուն ամսաթերթով՝ սկիզբը իմո-

րատիպ իսկ 1935-ին տպագիր: Մեծ կ'ըլլայ «Կայծ»-ի ստեղծած ալեկոծութիւնը՝ հակառակ որ անոր լավագույն ներկայացուցիչները կ'իջան պատնէշներու վրայ տակաւին իրենց իմացական եւ փորձառական լիութեան չհասած: Մեծ կ'ըլլայ «Կայծ»-ին դերը որպէս դպրոց՝ գաղափարապաշտ եւ յանձնառու երիտասարդ պատրաստելու առումով: «Կայծ»-ի հիմնադրութեան 100-ամեակին, երբ բաւեր կը փնտռենք լավագույն ձեւով ներկայացնելու գայն, չենք գտներ աւելի սեղմ ու բնութագրական այն եզրը որ ծնաւ «Կայծ»-ին հետ, ամբապնդուեցաւ մտածողութիւններու մէջ եւ այսօր, հարիւր տարիներ ետք որպէս ինքզինք արդարացուցած պարզ եզր մը պատմութեան էջերէն պայծառ աչքերով կը նայի մեզի.- ԿԱՅԾԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. «Ուսանողաց Տարեգիրք», Գ. տարի, հրատ. ՍԴՀԿ Ուսանողական Միութիւն, 1937, Պէյրութ, էջ 109, Ա. Կիտուր «Յուշեր՝ ՄԻ Հնչակեան Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութեան Կեանքէն»:
2. «Պատմութիւն ՄԻ Հնչակեան Կուսակցութեան», Ա. հ., Ա. Կիտուր, 1962, Պէյրութ, էջ 339:
3. «Պատմութիւն ՍԴՀԿ», Ա. Հ., ... էջ 346-347:
4. «Կայծ», 1911, Ա. տարի, թիւ 9, «ՄԻ Հնչակեան Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութիւնը»:
5. «Կայծ», 1911, թիւ 3 եւ 1914 թիւ 9:
6. «Կայծ», 1912, թիւ 5, «ՄԻ Հնչակեան Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութեան Տարեկան Համարատուութիւնը»:
7. «Կայծ», 1911, թիւ 9, «ՄԻ Հնչ. Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուս. Միութեան Դասախօսութիւնները»:
8. «Կայծ», 1912, թիւ 5, «ՄԻ Հնչակեան Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութեան Տարեկան Համարատուութիւնը»:
9. «Կայծ», 1912, Ապրիլ-Մայիս, թիւ 10-11:
10. «Կայծ», 1911, Մայիս 25/7 Յունիս, Ա. տարի թիւ 2:
11. «Կայծ», 1911, Յունիս, Ա. տարի, թիւ 3:
12. «Կայծ», 1211, Դեկտ., Ա. տարի թիւ 9, «Ս.Դ. Հնչակեան Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուսանող. Միութիւնը»:
13. «Կայծ», 1914, Յուն.-Փետ., Գ. տարի, թիւ 7-8:
14. «Պատմութիւն ՍԴՀԿ», Ա. հ., ... էջ 341 եւ «Ուսանողական Տարեգիրք», ... էջ 118:
15. «Կայծ», 1911, Սեպտեմբեր, Ա. տարի, թիւ 6:
16. «Կայծ», 1913, Յունիս, Բ. տարի, թիւ 12 եւ 1914, Ապրիլ-Մայիս, Գ. տարի, թիւ 10-11:
17. «Կայծ», 1913, Հոկտ., Գ. տարի, թիւ 4:
18. «Կայծ», 1913, Յունուար, Բ. տարի, թիւ 7:
19. «Կայծ», 1911, Նոյեմբեր, Ա. տարի, թիւ 8:
20. «Կայծ», 1914, Յուն.-Փետ., Դ. տարի, թիւ 7-8:
21. «Հայ ժողովուրդի Պատմութիւն», հ. 6, Երեւան, 1981, էջ 432:
22. «Պատմութիւն ՍԴՀԿ...», Վ. հ., ... էջ 197-201:

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ
 ՆՈՐ ՏԱՐԻ
 ԵՒ
 ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՆԳԵԱՆ
 ՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒՄ
 ՄԵՐ ՋԵՐՄԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ,
 ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՅԱՉՈՂՈՒԹԵԱՆ
 ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ
 ՄԵՐ ՀԱՐԱՉԱՏՆԵՐՈՒՆ, ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
 ԵՒ ԾԱՆՕԹՆԵՐՈՒՆ

ՀՌԻՓՄԻՄԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՄԱՍԻՍ - 2011

ԱՆՑԻԱԼԸ ՆԵՐԿԱՅԻՆ ՄԷՉ

«ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ Հայ ազգին արդի վիճակը եւ իր մեծ ու անակնկալ յուսախաբութիւնը հարկադրական կը դարձնեն նոր քաղաքականութիւն մը կամ նոր ուղղութիւն ընդգրկելու հարցը:

Մեր ետին տիւր փորձառութիւն մը ունինք եւ մեր առջեւը բոլորովին մութ ապագայ մը:

Հայուն գլխաւոր յատկանիշը եղած է իր կենսաունակութիւնը եւ դիմագրաւելու, տոկալու եւ յարատեւելու իր ճիգը: Հիմա դժբախդաբար այնքան ուժասպառ ու պառտասած ենք որ եթէ գերագոյն ջանքեր ի գործ չդնենք համուան կամ ջնջուելու դատապարտուած ենք: Փորձը ցոյց տուաւ թէ մինչեւ հիմա ազգին լիակատար վերականգնումին համար գործադրուած մէթոտները ակնկալուած նպատակին չկրցան հասցնել այս ազգը, ընդհակառակը անոր դժբախտութիւնը պատրաստեցին եւ զայն սկարացուցին մինչեւ մահուան դուռը հասցնելու աստիճան:

Յեղին տոկունութեան եւ անընկճելի կորովին վրայ յոյս դրած, կարելի չէ անոր դիմադրական կարողութիւնները եւ կենսունակութիւնը շարունակ փորձարկութեանց առարկայ ընել, վասն զի ամէն բան սահման մը ունի եւ տոկունութիւնը, կենսունակութիւնը, կորովը, որոնք համբերութեան զանազան դէմքերն ու ուրուանկարներն են, կրնան անոր պէս օր մը սպառել եւ վհատած զանգուածի մը վերածել այս ժողովուրդը:

Այն ատեն ոչ մէկ ճիգ պիտի կարենայ փրկել այս ժողովուրդը, որ իր մեծ տկարութիւններուն քով ունի իր մեծ առաւելութիւնները եւ դեռ այս աննպաստ պայմաններուն մէջ յոյս կրնայ ներշնչել վերակազմուելու եւ ապրելու իբր ազգ:

Դէպքերու ձախող դասաւորումը այսօր գինքը հարուածած է եւ մահացու կերպով վիրաւորած: Սակայն ոչ ոք կրնայ վճռաբար ըսել թէ այս ժողովուրդը անկանգնելի է: Անցեալին մէջ եթէ ոչ ամբողջովին գէթ իր ինչ ինչ մեծ հատուածներ ենթարկուած են այսօրուանին նման աղէտներու եւ վիճակներու, սակայն անոնք նորի-նորոյ կազմակերպուած եւ փայլուն

Ծ. Խ. Հրատարակելով պատմաբան, բանասէր, հայ գաղթավայրերու պատմութեան մասնագետ Արշակ Ալպոյանեանի այս յօդուածը, որ լոյս տեսած էր «Հայաստանի Կոչնակ» շաբաթաթերթի Ապրիլ 7 եւ 14, 1923ի թիւերով, կ'ուզեմ մեր ընթերցողներուն գաղափար մը տալ թէ եղեռնէն ետք հայ կեանքի եւ պետականութիւնը վերակերտելու անհրաժեշտութիւնը ինչպիսի՞ խորհրդածութիւններու եւ առաջարկներու դուռ կը բանար: Յօդուածի գրութիւնէն ի վեր անցած մօտ 90 տարիներու հետաւորութիւնը այժմէակաճութիւնէն չէ, դադարեցուցած հոն արտայայտուած մտքերը, որոնց հետ կրնամ համաձայն գտնուիլ կամ ոչ: Մտքեր, որոնք այսօր մոյմիսկ պէտք է հրապարակային լայն քննարկման նիւթ դառնան, ի տես այն փոքրակալի վիճակին, որուն մէջէն կ'անցնին մեր «պարտադրական կը դարձնէ մեր բաղաճակաւնութիւն մը կամ մեր ուղղութիւնը մտադրելու հարցը»:

կեանք մը ունեցած են:

Հետեւաբար Հայ ազգը այսօր ալ անցեալին մէջ պատահածին պէս կրնայ ոտքի կանգնիլ եւ նորէն վերստանալ իր կենսաունակութիւնը եւ ապրիլ իբր ազգ:

Արդէն հիմնաքարեր կան որոնց վրայ կարելի է կառուցանել շէնք մը:

Առաջինը եւ գլխաւորը այդ հիմնաքարերուն Երեւանի Հանրապետութիւնն է, որ իր արդի ձեւին մէջ շատ աւելի ապահով ու հաստատուն կռուան մըն է մեզի համար քան այն բացարձակ անկախ ձեւին մէջ որ պահ մը ունենալ կարծեցինք:

Մեզի պէտք չէ շահագրգռեն արտաքին ձեւերը: Մեզի համար էականը ազգին ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելն է եւ անոր հայթայթել երկրամասեր ուր անոնք ապրին խաղաղ, անտեսապէս բարգաւաճին եւ Հայութենէն չօտարանան:

Հնարաւորութիւնները նկատի առնելով, անհնար էր որ Երեւանի Հանրապետութիւնը բացարձակ անկախ ըլլալով կարենար ապահովել իր բնակիչներուն այս երեք շատ էական ու շատ անհրաժեշտ պայմանները, քանի որ առանց գորաւոր պաշտպանի մը որպէս է Ռուսիան, անիկա շարունակ նշաւակ պիտի ըլլար թիւրքերու, վրացիներու, թաթարներու ատելութեան: Շարունակ անոր բնակչութիւնը պիտի ջարդուէր պատերազմի դաշտերուն մէջ կամ բարբարոսական խժոժութիւններով, անիկա երբեք խաղաղութիւն չպիտի վայելէր, - ինչպէս փորձը ցոյց տուաւ, - հոն ճարտարարուեստ, վաճառականութիւն, մէկ խօսքով անտեսական բարգաւաճում ստեղծել, կարելի

չպիտի ըլլար, ու հետեւաբար ժողովուրդը վհատած պիտի ցրուէր եւ օտար աշխարհներու մէջ Հայութեան համար իսպառ պիտի կորսուէր:

Այսօր, շնորհիւ ռուս ամուր ձեռքին կովկասի մէջ վերահաստատուած է խանգարուած հաւասարակշռութիւնը եւ ամէն ազգ կ'ապրի խաղաղ:

Հետեւաբար մեր նոր քաղաքականութեան առաջին հիմնաքարը պէտք է որ Երեւանը ըլլայ եւ պէտք է անոր ոչ ոք տալ որքան կարելի է: Անուրանալի է որ Երեւանի Հանրապետութիւնը իր արդի ընդարձակութեամբ եւ ծովային ելքէ գուրկ վիճակովը, չի կրնար գոհացնել եւ պարփակել բոլոր հայ ազգը իր սահմաններուն մէջ, սակայն անիկա կրնայ լաւագոյն պատասպարանը նկատուիլ հայկական ազգային իղձերուն եւ բաղձանքներուն եւ ծառայել նաեւ իբր յենակէտ մը ապագայ ծրագիրներու:

Եւ այս տեսակէտով մեր ըսելիքը շատ որոշ բան մըն է: Սպասել եւ համբերատարութեամբ սպասել պատեհութիւններու որոնք այսօր չեն ներկայանար սակայն հորիզոնին վրայ կը նշմարուին:

Մեր ոյժերը սպառած են: Առանց անոր ալ մենք անցեալին մէջ ալ այնքան տկար էին որ չէինք կրնար քաղաքական դէպքերու դասաւորման մէջ մեր սեպական նախաձեռնութեամբ փոփոխութիւններ մտցնել: Այսօր աւելի մեծ պատահառներ կան մտածելու թէ ասիկա ընել մեր կարողութենէն շատ վեր է:

Անցեալին մեր ամենէն մեծ սխալներէն մէկը եղած է այս ճշմարտութիւնը ըմբռնելու մեր անըն-

դունակ ըլլալը:

Մեր վարիչները օրինակի համար գուր տեղը ճշման են որպէս զի Ռուսիա չգրաւէ Արեւելեան նահանգները եւ ասոր համար Ռուսերու ատելութիւնը հրաւիրած են մեր վրայ, մինչ միակ իրական ու դրական օգնութիւնը անկէ կրնայինք սկսկալել:

Արեւելեան նահանգներու՝ ռուսական գրաւման ենթարկուելը անխուսափելի էր եւ ասոր հակառակիլը պէտք է ընդունինք թէ մեր ամենէն մեծ սխալներէն մէկը եղած է:

Յետոյ պէտք էր գիտնայինք թէ մեր հակառակութիւնը ոչ մէկ նշանակութիւն կրնար ունենալ եւ մենք անկարող էինք դէպքերը իրենց բնական ընթացքէն շեղեցնելու:

Եթէ աւելի մեծ ոյժեր կային որ այդ բանը պիտի արգիլէին, արդէն իրենց կարելի պիտի ընէին: Մեր ճիգերը անոնց միացնելով հզօրներու մրցակցութեան մէջ չէինք կրնար դեր մը կատարել:

Արմատացած աւանդութեան մը համաձայն Հայերու ստուար մեծամասնութեան մտքին մէջ սա նախապաշարուած գոյութիւն ունէր թէ Անգլիա ամէն գնով չպիտի թողոր որ Հայկական լեռնադաշտը ամբողջութեամբ ռուսական տիրապետութեան ենթարկուէր եւ ասոր համար կը փափաքէր որ հոն կազմուէր հայկական անկախ պետութիւն մը:

Սակայն գործերը ցոյց տուին թէ այս կարծիքը հիմնովին սխալ էր: 1896ին Լորտ Սալսպուրի ինքն պաշտօնապէս խնդրեց Ռուսիայէն որ մտնայ Հայաստան եւ թրքական խժոժութիւնները պատժելու համար գրաւէ թրքահայաստանը:

1916ի դաշնագիրը աւելորդ անգամ մը եւս կու գար հաստատել թէ Անգլիա այդ գրաւումը անհանդուրժելի չէր գտնար:

Այսօր ալ կացութիւնը նոյն է: Անգլիա եւ կամ ուրիշ ոեւէ պետութիւն հակառակ չէ Ռուսերու կողմէ Հայաստան ամբողջական գրաւման:

Ասիկա անպատճառ պիտի ըլլայ օր մը ուշ կամ կանուխ: Այսօրուան թուրք եւ Ռուս բարեկամութիւնը ժամանակաւոր բան

Շարք էջ 15

ՄԱՍԻՍ - 2011

«ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

Շարունակուած էջ 14-էն

մըն է եւ բացարձակապէս պատահական հանգամանք ունի:

Դիպուածօրէն այնպէս պատահեցաւ որ Թուրք եւ Ռուս շահերը իրարու համեշարիսեցան, եւ շահերու նոյնութեան վրայ այս երկու ժողովուրդները իրարու հետ գործակցել սկսան, իբր բնական զինակիցներ քանի որ երկուքն ալ միեւնոյն հասարակաց թշնամին ունէին իրենց դէմ:

Սովիէթ Ռուսիա Քաբիթալիստ պետութեանց դէմ պայքարի մտած է: Այդ պայքարը իր թթու հանգամանքը հետզհետէ կը կորսնցնէ: Ռուս Պոլշէփիկները իրենց շարժման սկզբնաւորութեան ունէին բոլոր աշխարհը սովիէթացնելու հսկայ ծրագիրը, այսօր անիկա լքուած է: Այսօր միայն իրենց ճանաչուած եւ իրենց հետ յարաբերութեան մտնալու գիշումը, բաւականաչափ գոհացում մը պիտի տայ անոնց: Եւրոպա ալ նոյնքան չի խորշիւր, ինչպէս երբեմն: Պարտքերու հատուցումը ընդունուելը, եւ Եւրոպական դրամագլուխներու Ռուսաստանի մէջ ապահովուելը բաւականաչափ գիշումը պիտի համարուի օր մը Եւրոպայի պետութեանց կողմէ եւ հաւանական է որ այդ պարագային այսօրուան պայքարը վերջ գտնէ: Այս ճամբուն վրայ քայլեր առնուած են արդէն: Ճենովայի ժողովը մէկ նախաքայլ կրնայ համարուիլ յառաջիկայ հասկացողութեան:

Սա անուրանալի է թէ ընկերային բարենորոգմանց եւ մասնաւորապէս տնտեսական շրջափոխութեան մը իտէալով բռնկած Սովիէթական շարժումը իր առաջին թափէն շատ բան կորսուած է եւ կամաց կամաց չափաւորութիւն մը կ'զգենու:

Սովիէթ Ռուսիան, բնած էր մոլեգնութեան նոպայէ մը, որմէ հետզհետէ կը բուժուի: Ուրիշ ժողովուրդներ ալ ունեցած են այս տեսակ նոպաներ որոնք չեն կրցած տեսական ըլլալ: Արդէն նշանները կը տեսնուին, տենդին հետզհետէ իջնալուն: Նոր Ռուսիան, շատ մը տարբերութիւններ պիտի ունենայ ապահովաբար հինէն, սակայն կան բաներ որոնք անխուսափելիօրէն չպիտի կարենան շեղիլ իրենց բնական ճամբէն:

Յեղերը իրենց բնական

ձգտումները ունին եւ անոնք շատ անգամ պետութիւններու կամքէն ալ անկախօրէն իրենց ազդեցութիւնը ցոյց կու տան:

Ռուս ցեղը ընդունակութիւններով օժտուած ցեղ մըն է: Անիկա փայլուն ապագայ ունի: Կենսունակ է եւ մանաւանդ առողջ եւ թարմ: Ռուսը եւրոպական ուրիշ ազգերու պէս յոգնած ու ուժասպառ չէ: Անիկա կոչուած է շատ կարեւոր դեր մը կատարելու, մասնաւորապէս Ասիոյ մէջ, որ իրեն համար տարածուելու եւ եւ իր ազդեցութիւնը զգալի ընելու համար յարմար դաշտ մը կը ներկայացնէ:

Անիկա պահ մը իր բնական ուղիէն շեղեցաւ, սակայն անպատճառ նորէն հոն պիտի դառնայ: Երկիրը հարուստ է եւ այդ հարստութիւնը պէտք է օգտագործել եւ մարդոց բարեկեցութիւնը ապահովել: Անխուսափելի է որ այս ցեղը պիտի վերակազմէ մօտաւոր կամ հեռավոր ապագայի մը մէջ իր տնտեսութիւնը եւ պիտի մտնայ համաշխարհային մրցումի ասպարէզը, ուր ապահովաբար չպիտի գրաւէ աննշան տեղ մը:

Այն ատեն ցեղը ինքնին պահանջ պիտի գոյց դէպի հարաւ քալելու, ինչպէս անցեալին մէջ ըրեր է, գրեթէ բնագոյմամբ: Անիկա անխուսափելի է, բնական է եւ անհակառակելի:

Յետոյ, պէտք է նկատի առնել թէ Ռուս եւ Թիւրք բարեկամութիւնը իսկուելու վտանգին տակ է այն վայրկեանին իսկ որ իրենց շահերը իրարու բաղիւն: Եւ սա ալ նոյնքան անխուսափելի է վասն զի ոչ Թուրքիա եւ ոչ Ալ Ռուսիա մշտնջենապէս կրնան պայքարիլ աշխարհի դէմ:

Եթէ Թուրքիա կանխէ առանձին հաշտուիլ Եւրոպայի հետ, այն օրուընէ ինքն ալ քաբիթալիստ դարձած պիտի ըլլայ եւ նոյնքան թշնամի Ռուսիոյ որքան են Եւրոպական միւս պետութիւնները:

Եթէ Ռուսիա ինքն առանձին իրաւախոհ ըլլայ եւ հասկացողութեան մը գայ ոչ-Սովիէթ աշխարհի հետ, այն ատեն Թուրքիան է որ յուսախաբութեան պիտի ենթարկուի եւ առանց նեցուկի պիտի մնայ:

Իսկ եթէ երկուքն միասին գործեն եւ միասին հաշտութիւն կնքեն Ռուս եւ Թիւրք համերաշխութիւնը կրնայ թերեւս ժամանակի մը համար եւս տոկալ,

սակայն դարձեալ անիկա տեսական չի կրնար ըլլալ, վասնզի այս երկու ցեղերը բոլորովին իրարու հակօտընեայ շահեր ունին եւ իրարու բնական հակառակորդներ ըլլաու սահմանուած են:

Արդէն ըսի թէ ռուս ցեղին ինչ ապագայ վերապահուած է: Անիկա տնտեսական ազդակներէ թելադրուած դէպի հարաւ ձգտելու ստիպուած է: Իր այս ձգտումին ճիշտ հակառակ միտում մը ունի Թուրքիա, որ համիսլամական եւ համաթուրանական իտէալը կը անուցանէ: Իսլամ-Թուրան աշխարհի մը կազմութիւնը կ'սպառնայ որքան Անգլիոյ նոյնքան եւ թերեւս աւելի ու անմիջական կերպով Ռուս ցեղին բարգաւաճման եւ տնտեսական վերականգնումին քանի որ անիկա կը ձգտի Ռուսիայէն անջատել Կովկասը եւ Թուրքաստանը, երկուքն ալ տնտեսական անհրաժեշտութիւններ, առանց որոնց, Ռուսիա պիտի լճանար եւ տնտեսապէս պիտի ընկճուէր: Հետեւաբար այս երկու ցեղերուն մէջ բաղիւնը անուսափելի է յառաջիկային: Անիկա արդէն երկու կողմն ալ այժմէն գիտէ: Իսմիթ փաշայի Պուքրէշի մէջ կատարած փորձը Ռուսիոյ-Թուրքիոյ զինակցութեան մը համար ընդդէմ Ռուսիոյ, ամենահամոզիչ փաստ մըն է թէ Թուրքիոյ արդի վարիչները շատ աղէկ համոզուած են թէ իրենց այսօրուան զինակիցները վաղուան հաւանական թշնամիներն են:

Այս պարագային Հայաստանի գրաւումը Ռուսներու կողմէ ժամանակի խնդիր մըն է եւ ուշ կամ կանուխ անիկա պիտի կատարուի:

Անիկա պիտի կատարուի եթէ մենք չուզենք իսկ:

Սակայն այս անխուսափելի իրողութիւնը մեր կողմէ փութացնելու ունէ ջանք ու ճիգ բացարձակ չիմարութիւն մըն է եւ կատարեալ ապուշութիւն: Դէպքերը պէտք է իրենց բնական ուղին շարունակեն եւ մենք միայն սպասենք պատահութեան:

Հիմա հարց է թէ Թուրքիոյ Հայերը մինչեւ այդ երջանիկ թուականը ի՞նչ պիտի ընեն, եւ ի՞նչպէս պիտի ապրին:

Հայ ժողովուրդը այնքան չարաչար պարտասած, այնքան սպառած, այնքան կոտորուած է որ կը կարօտի հանգիստի ու կազդուրման, իր ոյժերը վերստին գտնելու

համար, հետեւաբար նոր փոճրեու տոկալու կարողութիւնն ու ուժը կը պակսին իրեն: Անիկա խոհեմ, հաշտուող, եւ չափազանց զուշաւոր պէտք է ըլլայ ասկէ յետոյ եւ ինքզինքն գերծ պահէ նոր արեան գոհերէ, որոնք այնքան շատ տուաւ առանց ոչ մէկ օգուտ ապահովելու:

Անցեալին դառն փորձառութիւններէն պէտք է օգտուինք եւ զգուշանանք այն սխալներէն որոնք մեզի այս վիճակին ենթարկեցին: Երեք բան մասնաւորապէս մեր դժբախտութեան պատճառ եղան.

- 1. Քաղաքականութիւն ընելու յաւակնութիւնը:
- 2. Ցուցարարութիւն կամ արկածախնդրութիւն:
- 3. Գութը քաղաքականութեան մէջ ազդակ մը նկատելը:

Քննենք գոնէ հարեւանցի մեր երեք սխալ ըմբռնումները:

- 1. Քաղաքականութիւն ընելու յաւակնութիւնը: Կարծես թէ գաղափար չունինք մեր կարողութեան չափաւորութեան վրայ եւ անգիտակից ենք սա ճշմարտութեան թէ մենք համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ աննշան ազդակ մը հազիւ կը ներկայացնենք: Ընդհակառակը այնպէս կը կարծենք թէ աշխարհ մեզմով կը շահագրգռուի, մեզի կը ճանչնայ եւ մեր բարեկամութիւններն բան մը կ'ակնյալէ: Անիկա մեծ սխալ մըն է: Տկար ու խեղճ ժողովուրդ մըն ենք: Ամէն մէկ մեծ երկիր մէջ 8-10 մեզմով շահագրգռուող – մարդասիրական ազդակներով եւ տնտեսական շահերով – անձեր կան, իսկ ժողովրդային զանգուածներու համար՝ հայերը գոյութիւն չունին:

Մենք հայերս, չենք կրցած հասկնալ թէ քանի որ պետութիւն չունինք – եւ հետեւաբար բանակ ու զէնք – չէինք կրնար արհամարհելի կամ զանցառելի քանակութենէ մը աւելի արժէք ներկայացնել, եւ ունենալ մեզի յատուկ քաղաքականութիւն: Մեր միակ քաղաքականութիւնը պէտք էր ըլլար, քանի որ անգէն ժողովուրդ մըն էինք եւ զինեալ բազմութեան մը մէջ կ'ապրէինք, պատեհապաշտութիւնը: Այսինքն սպասել առիթին եւ դէպքերը կախնելու որեւէ փորձ չկատարել:

Թրքհայոց մէջ շարժումը իրա-

Շար.ը էջ 41

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՎՐԹԱՆԷՍ ՔՀՆՅ. ԵՒ ԵՐԷՑԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԳԱԼԱՅՈՒՆ

«ԳՈՆԵ ԽՕՍԵԼ ՊԵՏՔ Է: ԳՈՆԵ»

ՎԱՐԱՆ ԲԱՅԱՐԵԱՆ

Ամփոփ կերպով ընթերցողին եմ ներկայացնում Հայաստանում եւ մեր ազգային կեանքում բոլորիս հետաքրքրող ու յուզող որոշ անց ու դարձեր, որոնք ուղեկցեցին հայ ժողովրդին 2010 թ.: Նրանց որոշ մասը 2011-ին էլ պիտի ունենայ իր շարունակութիւնն անկախ Հայաստանի պետականութեան կայացման գործում:

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի 13-րդ հեռուստամարաթնով այս տարուայ (2010) Նոյեմբերի 25-ին հանգանակուեց 20 մլն 862 հազար 733 տոլար: Լաւ ցուցանիշ է, որն իրականացաւ Հայաստան-սփիւռք միասնական աշխատանքով յանուն ազգային շահերի: Սա նշանակում է նաեւ սփիւռքի նուիրուածութիւնը հայրենիքին, անկախ Հայաստանում տիրող իրավիճակից եւ սփիւռքի հետ համագործակցութեան ձգտող, բայց միշտ սփիւռքից հեռաւորութիւն պահող Հայաստանի ղեկավարութեան: Սակայն անկախ բոլոր հանգամանքներից սփիւռքը պէտք է աջակցի հայրենիքին, կերտելու նրա լուսաւոր ապագան:

Վերջին օրերի ցնցող լուրերից է տարբեր աստիճանի զաղտնիութեան աւելի քան 250 հազար ամերիկեան դիւանագիտական փաստաթղթերի հրապարակումը «wikileaks»-ի կայքէջում Զուլիէն Ասանժի կողմից: Փաստաթղթերից մէկը վերաբերում է 2003 թ. Հայաստանից իրան տեղափոխուած գէնքերին: Մանրամասնութիւնների մէջ չմտնելով նշենք, որ այն ժամանակուայ ՀՀ պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի ստորագրութեամբ Պուկարիայից, պուլկարական արտադրութեան hgս-22 մակնիշի 1000 եւ grv մակնիշի 260 զնդացիրներ են գնուած Հայաստանի կողմից եւ փոխանցուած իրանին, որոնք 2007 թ. օգտագործուած են իրաքի մէջ շիա գինեալների կողմից ամերիկացի զինուորների դէմ:

Այս հարցով ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի տեղակալի օգնական Դոնալդ Մահլեն Երեւանում 2009 թ. Յունուարի 14-ին հանդիպում է ՀՀԱԱԾ-ի տնօրէն Գորիկ Յակոբեանի եւ Սերժ Սարգսեանի հետ, փաստերով ապացուցում է գէնքի վաճառքը, որից մինչ այդ հրաժարուած էր Սերժ Սարգսեանը,

պատժամիջոցներից խուսափելու համար Սերժ Սարգսեանից պահանջում է երաշխիքներ տալ, որ նման բան այլեւս չի կրկնուի եւ համագործակցել ամերիկեան կողմի հետ: Ի՞նչ են պայմանաւորում կուլիաներում յայտնի չէ, բայց 3 ամիս յետոյ Ապրիլի 23-ի գիշերը Հայաստանն ու Թուրքիան ստորագրեցին «Ճանապարհային քարտէզը», որից յետոյ սկսուեց հայ-թրքական մերձեցման գործընթացը եւ ստորագրուեց Հայերի ցեղասպանութիւնն ուրացող եւ Հայաստանի ու Թուրքիայի ներկայ սահմանները հաստատագրող Յիւրիխեան հայ-թրքական արձանագրութիւնները, որոնցով Հայաստանի իշխանութիւնը հայերի պատմական հողատարածքները նուիրում է Թուրքիային եւ Հայերի ցեղասպանութիւնն էլ կասկածի տակ առնելով՝ քննարկում է յատուկ յանձնարմբի միջոցով: Արդեօ՞ք սա չէր «համագործակցութեան» արդիւնքը... (տե՛ս նաեւ՝ Քրիստինէ Խանումեան, «Ամերիկացի զինուորը սպանուել է Ս. Սարգսեանի ստորագրութեամբ իրանին վաճառուած գէնքից», «Ժամանակ» օրաթերթ, 8 դեկտեմբերի, 2010 թ., էջ 3): Բարեբախտաբար այդ գործընթացն առայժմ սառեցուած է:

Մի այլ հարց է ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսեանի հրաժարուելը սոյն թուի Նոյեմբերի 19-ին Լիսաբոնում տեղի ունեցած ՆԱՏՕ-ի 59-րդ զագաթնաժողովից՝ երկու օր առաջ Մոսկուայում Ռուսաստանի նախագահ Մեդվեդեւի եւ վարչապետ Փուտինի հետ հանդիպումից զոհ հեռանալուց յետոյ՝ պատճառաբանելով ՆԱՏՕ-ի զագաթնաժողովի պատրաստած հռչակագրի նախագծում չընդգրկուած ազգերի ինքնորոշման սկզբունքը: Կարծում ենք սա ներքի չէ երկրի նախագահի կեցուածքին՝ յանձնուել առանց ճիգ գործադրելու իր երկրի իրաւունքների պաշտպանութեան համար...: Նշենք, որ սոյն Լիսաբոնում 1996 թ. տեղի ունեցած ԵԱԿՀ Վեհաժողովում ընդունուած փաստաթղթում նոյնպէս խօսք էր գնում միայն տարածքային ամբողջութեան մասին, որի հանդէպ այն ժամանակուայ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը վետո կիրառեց, իսկ ներկայ իշխանութիւնը այն դարձրեց Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի

դէմ քարոզչական արշաւ:

Սերժ Սարգսեանը, չնայած վետո կիրառելու իրաւունք չունէր ՆԱՏՕ-ի զագաթնաժողովում, բայց լաւ յարաբերութիւններ ունենալով նրա ղեկավարութեան հետ, Լիսաբոնում կարող էր իր հեղինակութեան ու ծանօթութեան շնորհիւ ունեցած կապերը օգտագործել շտկելու իրադրութիւնը, հակառակ դէպքում մեղադրանքներ չէին լինի իր նկատմամբ, մանաւանդ, որ իր բացակայութեան համար իրեն մեղաւոր զգալով, ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Էդուարդ Նալբանդեանի բերանով խոստացաւ աւելացնել Աֆղանստան ուղարկուող հայկական զորամիաւորման քանակը: Բնականօրէն նա Աֆղանստան չի ուղարկում կառավարական անդամների զաւակներին: Ուրիշի ձեռքով կրակից շահանակ հանելը հեշտ է: Նա կարող էր ընդհանրապէս խաղաղապահ զինուորներ չուղարկել Աֆղանստան, եթէ օրինական նախագահ լինէր...:

Նախքան Աստանայում սոյն թուի Նոյեմբերի 30-ին կայացած ԵԱԿՀ-ի 7-րդ զագաթնաժողովը, որին մասնակցեցին նրա 56 երկրներ, «Ժամանակ»-ի թղթակից Ելենա Պետրոսեանը հարցազրոյց է ունեցել ձգնաժամային խմբի կովկասեան ծրագրերի տնօրէն Լաուրենս Շիթսի հետ, որին ուղղուած հարցերից մէկին՝ «Հայաստանում արդէն խօսում են այն մասին, թե հնարաւոր է, որ լիսաբոնեան գագաթնաժողովից դեմարշից յետոյ,

Սերժ Սարգսեանը կարող է նաեւ բոյկոտել Աստանայի զագաթնաժողովը: Ըստ Ձեզ՝ որքանո՞վ է դա հաւանական, եւ այդ դէպքում ի՞նչ հետեւանքներ կը լինեն», Լաուրենս Շիթսը պատասխանում է. «Իհարկէ, գործընթացին չմասնակցելը, այն էլ՝ միակ գործընթացին, որն ընթանում է Ղարաբաղի շուրջ, շատ բացասական զարգացումների կարող է հանգեցնել: Դա ոչ կառուցողական քայլ կը լինի: Գոնէ խօսել պէտք է: Գոնէ» (տե՛ս «Սերժ Սարգսեանը բոյկոտե՞լ է ՆԱՏՕ-ի զագաթնաժողովը», «Ժամանակ», Զորքշաբթի, 24 Նոյեմբերի, 2010 թ., էջ 2):

Համամիտ ենք պրն. Շիթսի հետ: Զլացող երեխային կաթ չեն տալիս:

Այսօր Հայրենիքում ներկայ իրավիճակից դժգոհ է ժողովուրդը եւ կառավարութեան անդամ օլիգարխների մի մասը, բայց քանի որ դոմոկլեան սուրը կախուած է նրանց գլխների վերեւում, շատերը չեն համարձակուում բողոքել, իսկ ու՞մ պիտի բողոքեն ...:

Նկատի ունենալով նշուածները եւ այլ հանգամանքներ, նախագահ Սերժ Սարգսեանի վարքը նախանձելի վիճակում չէ, մանաւանդ, որ կառավարութեան պաշտօնեաների մեծ մասն իր մակարդակով արժանի չէ զբաղեցրած պաշտօնին: Թարմ փաստը Երեւանի քաղաքապետ Գաղիկ Բեգլարեանի՝

Շար.ը էջ 42

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԿԱՐՕ ԵՒ ՍՈՆԱ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

ՓՐՈՖ. ԱԲԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Աւարտին է մօտենում 2010 թվականը եւ շուտով կը սկսուի Նոր Տարին 2011 թվականը: Այս օրերին, մարդ սկսած է ընկնում է մտորումների մէջ, թէ ի՞նչ չիշարժան իրադարձութիւններ տեղի ունեցան անցնող տարուայ ընթացքում եւ ինչպիսի՞ յոյսերով եւ երազներով մուտք պիտի գործենք 2011 թվականը: Ուստի, նախքան ամանորեայ մաղթանքներու անցնելը, ուզում եմ կանգ առնել անցնող տարուայ Հայ ժողովրդի համար կարեւոր նշանակութիւն ունեցող մի քանի իրադարձութիւնների շուրջ:

2010 թ. Ապրիլին լրացաւ Հայոց Մեծ Եղեռնի 95 ամեակը: Հայաստանում եւ աշխարհի հայահոծ գաղութներում հայութիւնը մէկ բռունցք դարձած կրկին անգամ իր յարգանքի տուրքը մատուցեց մէկ ու կէս միլիոնից աւելի անմեղ գոհների անմար չիշատակին:

Տեղի ունեցան սգոյ երեկոններ, հսկում-քայլարշաւներ, մոմավառութիւն, միեւնոյն ժամանակ գետեղուեցին հազարաւոր ծաղկեպսակներ Մեծ Եղեռնի չիշատակին կառուցուած յուշարձաններին: Բողոքի ցույցեր տեղի ունեցան նաեւ թրքական դեսպանատների եւ հիւպատոսարանների առաջ:

Այսօր աշխարհի մի շարք պետութիւնների խորհրդարաններ եւ նահանգային խորհուրդներ ճանաչել եւ դատապարտել են Հայոց Յեղասպանութիւնը:

Բնականաբար, ձեռք բերած բոլոր յաջողութիւններով հանդերձ, պայքարը շարունակուած է եւ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ Հայոց Յեղասպանութիւնը ճանաչուի եւ դատապարտուի միջազգային հանրութեան եւ բոլոր պետութիւնների կողմից եւ արդար հատուցում ստանայ նրա հողային, արեան եւ նիւթական պահանջատիրութիւնը:

մեր նշանաբանն է լինելու՝ միասնական եւ սերտ համագործակցութեամբ հասնել մեր սուրբ նպատակին:

Դեկտեմբերի սկզբին Հայրենի քում, Արցախու եւ Սփիւռքի հայահոծ վայրերում համատարած յարգանքի տուրք մատուցուեց 1988 թ. Հայաստանում տեղի ունեցած երկրաշարժի գոհերու չիշատակին: Կատարուեցին հոգեհանգստեան արարողութիւններ գոհերի չիշատակը յաւերժացնող յուշահամալիրներում:

Անցնող տարուայ ընթացքում եղան կուսակցական եւ միութենական կազմակերպութիւնների յոբելեանական հանդիսութիւններ, հայ անուանի մտաւորականների գրական վաստակին նուիրուած ձեռնարկներ, պատմագիտական գիտաժողովներ, բանախօսութիւններ, մշակութային ուշադրաւ հանդիպումներ: Բնական է, որ այդ բոլորը իրենց նպաստը բերին հայ ժողովուրդի պատմութեան, գրականութեան եւ այլ բնագաւառների զարգացմանը եւ առաջընթացին:

Յատկանշական է, որ Երեւանում տեղի ունեցաւ գիտաժողով, ուր ըստ արժանուոյն խօսուեց եւ բարձր գնահատուեց 1920 թ. Օգոստոսի 10ին կնքուած Սեւրի դաշնագրի 90-ամեակը, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների նախագահ՝ Ուոտրօ Ուիլսոնի Հայաստանի սահմաններին վերաբերող իրաւարար վճիռը: Այն էլ նշենք, որ իր ժամանակին հայ ժողովուրդը մեծ յոյսեր կապեց Սեւրի դաշնագրին, քնաի որ այնտեղ բերուած յօդուածները լիովին հաստատում էին հայ ժողովրդի պատմական անվիճելի եւ արդարացի իրաւունքները: Ստեղծուելու էր Միացեալ եւ անկախ Հայաստան հայ ժողովրդի բնօրրանում՝ Պատմական Հայաստանում:

2010 թ. Նոյեմբերի 25ին Գոհաբանութեան տօնակատարութեան օրը, տեղի ունեցաւ աւանդական դարձած Հայաստան Համահայկական հիմնադրամի հեռուստամարաթոնը, «Ջուրը կեանք է» կարգախօսի տակ: այս տարի հանգանակուեց 20 միլիոն տոլարից աւելի նուիրատուութիւն: Այս պատկառելի գումարը պիտի նպաստի Արցախում խմելու եւ ոգորման ջրի խնդրի ապահովմանը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ Արցախի սահմանամերձ գիւղերում շարունակուող համապարփակ զարգացման ծրագրին: Նշենք, որ հաւաքուած այս ունեւորդային գումարը ցոյց է տալիս հայ ժողովրդի միասնականութիւնն ու խորը նուիրուածութիւնը իր հայրենի հողատարածքի պաշտպանութեան եւ շէնացման գործընթացին:

Ահա եւ իմ բարի մաղթանքները 2011 թվականի Նոր Տարուայ նախաշէմին:

Շաբ.ը էջ 43

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆ ՍԻՐՈՅ ԿՈՉ՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՅՐԱԲԵՐ

ԺԻՐԱՅՐ ԹԻԹԻԻՆՃԵԱՆ

2010 տարին եւս անցաւ պատմութեան:

Արդէն տիտուր եւ ուրախ յուշ են մեր երէկի ձախողութիւններն ու յաջողութիւնները: Ինչ որ վրիպեցաւ եւ ինչ որ կրցանք իրականացնել ի հեճուկս մեզ, մեր բարեկամեցողութեան:

Մեկնող տարին մեզի պատճառեց բնական աղէտներ՝ երկրաշարժներ, ջրհեղեղներ: Մասնաւորաբար վերջին օրերուն, ամենէն խճողուած ժամանակաշրջանը եղող կաղանդի նախօրեակին Գալիֆորնիան հարուածած փոթորիկին զուգահեռ, Եւրոպայի մէջ բեւեռային կլիմայի պայմանները պատճառ դարձան, որ օդակայաններ փակուին եւ փոխադրութեան այլազան միջոցները խանգարուին:

Մեկնող տարին մեզի պատճառեց թախիծը վրիպումներուն, նաեւ՝ իրականացումներուն հրճուանքը: Այս բոլորը, այսուհանդերձ, անցեալին կը պատկանին: Վերջացող տարին կը տանի զանոնք իր հետ, մեզի ձգելով յոյսը:

Յոյսը՝ զայի՛քին, երազուած բայց մեզի դե՛ռ գլացուած լաւ օրերուն հասնելու:

Յոյսը՝ երէկի արցունքն ու դառնութիւնը վերածելու երջանկութեան շիթի ու հրճուանքի ճիւղի: Եւ յոյսին հետ ու մասնաւոր՝ մեզի կը պարգեւէ հաւատք վերջնական յաղթանակի: Վրէպը յաջողութեան վերածելու կամք: Արդար դատերուն ապարտելիութեան երաշխիք:

2011 տարին ըլլայ շնորհաբեր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն: Գնահատելով աւարտին հասած տարեշրջանը՝ Հայաստանի մօտ ԱՄՆ-ի ղեկավարներին Մէրի Եովանովիչ մասնաւորապէս նշած է. «Կը կարծեմ, որ 2010-ը հիւանալի տարի էր՝ Հայաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու շարաբերութիւններու բարելաւման առումով, եւ ես յոյսով եմ, որ գալիք տարին՝ 2011ը աւելի արդիւնաւէտ կ'ըլլայ»: Իրաւ բարեկամ տէրութիւններուն հետ ժողովուրդներն ապրին համերաշխ ու սիրալիր, խաղաղ գոյակցութեամբ:

2011 տարին ըլլայ շնորհաբեր Մայր Հայրենիք՝ Հայաստանին: Երկրէն ներս տիրէ համերաշխութիւն, մարդոց միջեւ հաճութիւն, բարո-

յական ու հոգեւոր արժէքներով ճառագայթող կեանք: Երկիրը դառնայ առաւել բարգաւաճ: Երկրի բնակիչը ինքզինք զգայ լիարժէք քաղաքացի, սրտով ու հոգիով տէրն ու ծառան ազգային պետութեան: Երկիրը օժտուի ընկերային ճշմարիտ արդարութեամբ: Ժողովրդավարութիւնը չըլլայ խօսք: Արտագաղթը վերածուի հայրենադարձի: Հայը իր պահանջատիրութեան վրայ մնայ աներբ:

2011 տարին ըլլայ շնորհաբեր քաղաքի Արցախին որ ան մնայ անառիկ: Շարունակէ աճիլ ու բարգաւաճիլ: Բնակչութեան 89 առ հարիւրը հայեր են: Եւ առաւել՝ հողամասին պատմական սեփականատէրն է հայութիւնը, դե՛ռ հնագոյն շրջաններէն: Ի գուր է Ատրպէյճանի յարձակողական քաղաքականութիւնը թէ՛ քարոզչական, թէ՛ ուսագմական առումով: Ղարաբաղը արիւնով ազատագրուած հող է: Ան ազերիներուն չի պատկանիր, քանի որ հոն ազերի չկայ այլեւս. Հայաստանը կողմասի մէջ ամենէն մարտունակ բանակն ունի: Հայաստանի հակառակորդները այս մէկին պէտք է անպայման ուշադրութիւն դարձնեն: Թէեւ Հայաստանը դէմ է Ղարաբաղի խնդրի ուսագմական ճանապարհով լուծումին: Ան համաձայն է խաղաղ ճանապարհով կարգադրութեան, որուն գլխաւոր կէտը Ղարաբաղի ինքնիշխան գոյութեան ճանաչումն է:

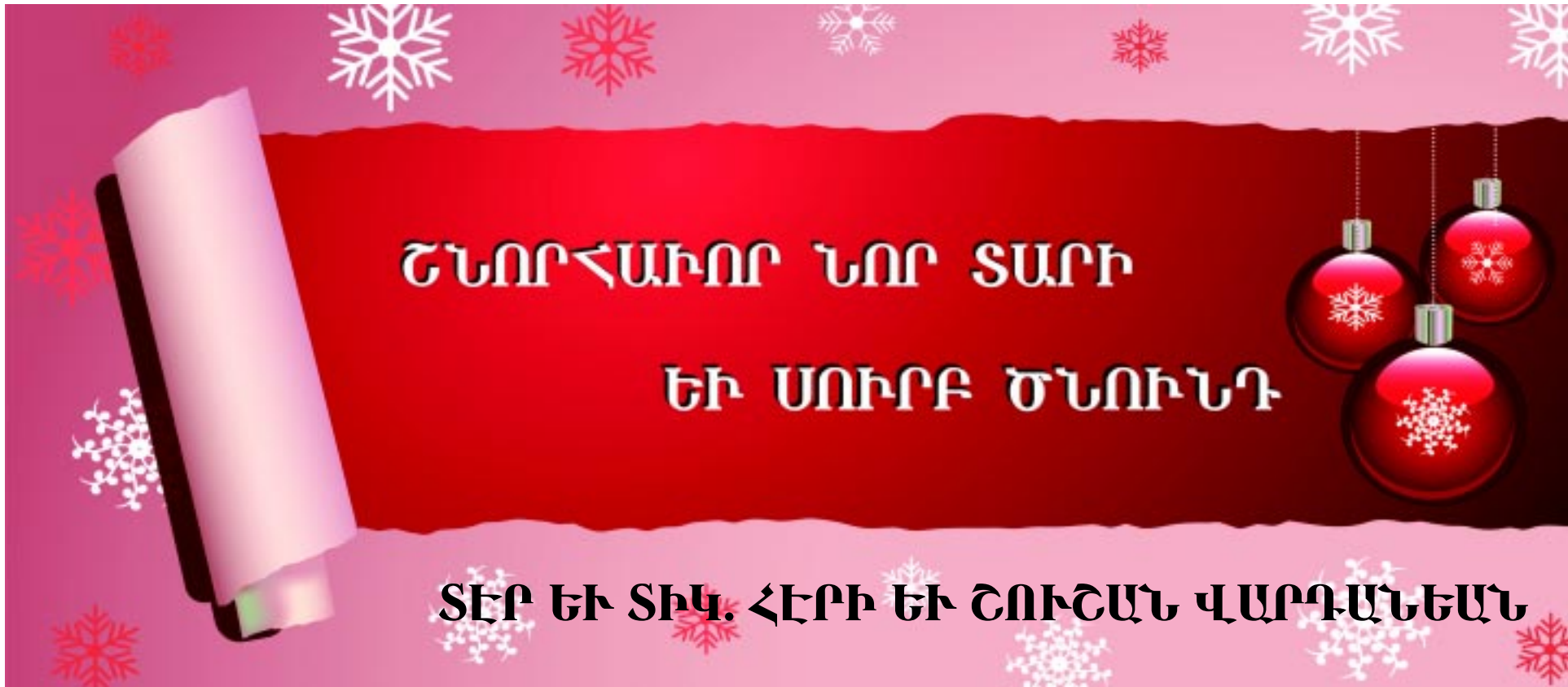
2011 տարին ըլլայ շնորհաբեր այս՝ մեր երկրագունդին բոլոր ազգերուն, ժողովուրդներուն, ցեղերուն եւ մարդոց համար անխտիր: Կը տենչանք՝ մարդկութիւնը ունենայ կայուն եւ երկարատեւ խաղաղութիւն, արդար գոյակցութիւն ազգերու եւ ժողովուրդներու միջեւ:

Կը տենչանք՝ մեր այս երկրին՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն տնտեսական բարելաւում:

Կը տենչանք՝ եկող տարուան մէջ տեսնել Արցախը, ընդմիջտ ազատ եւ միջազգային ճանաչումի արժանացած պետութիւն:

Կը տենչանք՝ ցեղասպանը տեսնել դատապարտուած եւ սմբած, իր ոճիրը հատուցելու ստիպողութեան

Շաբ.ը էջ 43

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ

Արաբական աշխարհի ամենաբազմամարդ երկիրը նկատուող Եգիպտոսը՝ 60-ական թուականներուն կը նկատուէր արաբական ազգայնական շարժումի պարագլուխը: Ներկայիս երեւոյթները տարբեր են: Երկիրը տնտեսապէս քայքայուած վիճակ մը կը ներկայացնէ: Կառավարութիւնը չի վայելէր իր ժողովուրդին նեցուկը: Ընդդիմադրութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ: Սակայն իշխանաւորները՝ այս տարուան ընտրութիւնները հակա-դեմոկրատական ձեւով դիկավարելով, դիմեցին ամէն տեսակի խարդախութեանց պարտադրելով իրենց հեղինակութիւնը: Ասոր իբր հետեւանք՝ Խորհրդարանը ընդդիմադիր չունի:

Նախագահ Մուսի Մուսայարաքի կառավարութիւնը որ դիւանագիտական կապը հաստատած է Իսրայէլի հետ, քանիցս ջանաց «միջնորդ»ի դեր խաղալ Պաղեստինեան կնճռոտ հարցի լուծման մէջ: Սակայն իր փորձերը ի դերեւելան: Քանի որ իր չեզոքութիւնը խաբուսիկ էր: Երեւութապէս եթէ արաբական շահերու «պաշտպան»ն էր, սակայն խորքին մէջ արեւմտամէտ քաղաքականութիւն մըն էր որ կը վարէր եւ Իսրայէլի ջղաջքին ջուր կը լեցնէր: Ապացոյցն այն էր որ Կազայի եւ Եգիպտոսի միջեւ սահմանադուռը փակեց եւ պաղեստինցիք հարկադրուեցան գեանափոր փապուղիներու միջոցով ապրանքա-փոխանակումներ կատարել, անհրաժեշտ սննդամթերք եւ շինանիւթ ստանալու համար:

Պաղեստինեան ծանօթ տագնապի լուծման կապակցութեամբ Արաբական Լիգայի եւ Եգիպտոսի կառավարութեան կողմէ գրեթէ բոլոր նախաձեռնութիւններն գազաթի ժողովներն ալ ոչ մէկ դրական արդիւնքի կրցան հասնիլ: Այս տարուան վերջին նախաձեռնութիւնն ալ տխուր վախճան մը ունեցաւ: Արդարեւ Եգիպտոսի մէջ իրադրութեան Արաբական Նախաձեռնարկ Կոմիտէն Արաբական Լիգայի հրաւերով արտահերթ նիստ մը գումարեց պաղեստինեան հարցի կապակցութեամբ: Ժողովի աւարտին հրապարակուած բանաձեւով մը կրկին կը դատապարտուէր Իսրայէլն, որ լրջօրէն չի գործադրեր ԱՄՆ-ի կողմէ առաք-

ուած միջնորդի խաղաղութեան միտող առաջարկութիւնները:

Եգիպտոսի մէջ տեղի ունեցող քաղաքական եւ հակաքրիստոնէական ահաբեկչական արարքները լուրջ կացութեան առջեւ դրած են երկրի ընդհանուր ապահովութեան կարգավիճակը:

ԻՐԱԲ

Միջին Արեւելքի ամնաանկաջուն երկրներէն մին կը նկատուի Իրաքը: 2003ին ՄԱԿ-ի որոշումով երբ դաշնակից ուժերը աւելի քան 150,000 զօրքով մտան երկիր, որոնելու համար «աթոմական թաքուն թաքստոցները, որոնք պատրուակ էին եւ պատճառ դարձան հարիւր հազարաւոր իրաքցիներու սպանութեան: Դժբախտաբար, արաբ երկիրներէն շատ քիչ բողոքի ձայներ բարձրաձայն այս ներխուժումին դիմաց:

Այս բոլորին իբրեւ հետեւանք՝ գանգուածային արտագաղթ մը տեղի ունեցաւ Իրաքէն դուրս եւ դեռ կը շարունակուի: Շուրջ երեսուն միլիոն բնակիչ հաշուող Իրաքէն 2 միլիոն արտագաղթած է Սուրիա եւ Յորդանան: 57,000 հոգի ապաստան գտած են ԱՄՆ-ի մէջ:

Ներկայիս, երեւութապէս շիններու եւ սիւննիներու միջեւ քաղաքացիական կռիւները համեմատաբար աւելի նուազ մակարդակի վրայ կը գտնուին: Հակառակ ամերիկեան եւ դաշնակից զօրքերու մեծ մասին երկրէն հեռանալուն՝ ամէնուր կը տիրէ խուճապի եւ սարսափի մթնոլորտ մը: Կառավարութիւնը չունի անհրաժեշտ հեղինակութիւնը եւ չի կրնար ապահովել երկրի ապահովութիւնն ու անվտանգութիւնը, ճիշդ այս պատճառով կը շարունակուին խափանարարութիւններն ու դաւադրութիւնները: Ի հարկէ այս բոլորէն կ'օգտուին քարիւղի մենաշնորհեալ մեծ ընկերութիւնները: Անոնք՝ իրենց ներկայութեամբ, ապահոված եղան գալիք տարիներու քարիւղն ու նաւթաարդիւնաբերութիւնը:

Միւս կողմէ ամիսներէ ի վեր, Իրաքի վերջապետը Նուրի էլ Մալիքի չի կրցաւ կազմել իր դահլիճը, խորհրդարանական խմբակցութիւններու կողմէ յարուցուած դժուարութիւններուն պատճառաւ,

վնասելով երկրի ընդհանուր կայունութեան:

2010 թուականը Իրաքի մէջ բնակող աւելի քան մէկ միլիոն քրիստոնէայ փոքրամասնութեանց համար եղաւ ահաբեկչութեանց, վախի, հալածանքի եւ դաւադրութիւններով լի անապահով տարի մը: Այս բոլորին իբրեւ հետեւանք մարդիկ՝ սարսափի մթնոլորտին պատճառով հարկադրուեցան տուներէն ներս մնալ եւ իրենց զաւակները դպրոց չի դրկել: Մեծածաւալ արտահոսք մը սկսած է քրիստոնէաներու եւ յատկապէս կաթողիկէներու մօտ: Անոնք մասամբ ապաստան գտած են Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ: Ուրիշ՝ աւելի հեռու երկիրներ:

Իրաքի քրիստոնէաներու իրավիճակը ահազանգի մատնած է վատիկանը: Տեղւոյն եպիսկոպոսներու Սինոդը իր մտավարութիւնը յայտնած է Միջին Արեւելքէն քրիստոնէաներու գանգուածային արտագաղթին մասին: Արդարեւ այս ճգնաժամէն դուրս գալու միակ լուծում Իրաքի ազգային միասնականութիւնը ներկայացնող դահլիճի մը կազմութեան մէջ է: Հեղինակաւոր կառավարութիւն մը միայն կրնայ ապահովել երկրի անվտանգութիւնը եւ լծուիլ կառուցներու վերահաստատման, վերակառուցման ու բնակչութեան խաղաղ ապրեկալերպի գործընթացին:

ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիոյ համար տարածաշրջանի խաղաղութեան եւ անվտանգութեան ապահովումը իր կարեւոր մտահոգութիւններէն մին էր: Գալով Իսրայէլի հետ հաւանական հաշտութեան մը գաղափարին՝ նախագահ Պաշշար Ասատ յստակօրէն բացայայտեց իր երկրի կեցուածքը: Նման հաշտութեան մը համար 2 նախապայմաններ կան: Իսրայէլի կողմէ բռնազրաւուած Կոլանի բարձունքի վերադարձն ու Սուրիա ապաստանած կէս միլիոն պաղեստինցի գաղթականներու հարցի լուծումը:

Միւս կողմէ Սուրիա առաւել եւս սերտ կապեր սկսաւ հաստատել շրջանի կարգ մը երկիրներու հետ: Մասնաւորաբար Թուրքիոյ եւ Իրանի հետ դիւանագիտական, տնտեսական եւ առեւտրական կապերն զգալիօրէն նոր վերելք ար-

ձանագրեցին:

Սուրիա մեծապէս շահագործուած է Լիբանանի քաղաքական կացութեամբ: Սուրիական իշխանութիւնները քանիցս յայտարարած են որ կը փափաքին կայուն Լիբանան մը տեսնել: Ասով հանդերձ Սուրիա ճնշում կը բանեցնէ Լիբանանի կառավարութեան վրայ, կասեցնելու համար հինգ տարիներ առաջ սպանուած նախկին վարչապետ Ռաֆիք Հարիրիի հարցով բացուած միջազգային դատը: Իսկ Լիբանանի մէջ գործող շրջապալ կուսակցութիւնը իր հերթին նոր ձեւի ճնշում կը բանեցնէ Հարիրիի հարցով միջազգային դատարանի վճիռը իր սաղմին մէջ խեղդելու:

Վերոյիշեալ հարցի շուրջ լարուածութիւնը երբ իր գագաթնակէտին հասաւ յանկարծ միջամտութիւններ եղան Քաթարի էմիրէն եւ 85 ամեայ Սէուտական Արաբիոյ թագաւոր Ապտալլայէն, արաբական գագաթի փոքր ժողով մը կազմեցնելու Պէյրութի մէջ: Արդարեւ Յուլիսի վերջերը այդ պատմական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Լիբանանեան մայրաքաղաքին մէջ, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Սուրիոյ նախագահ Պաշշար Ասատ, Սէուտական Արաբիոյ Ապտալլա թագաւորը, Քաթարի իշխան՝ Շէյխ Համատ Պին իսալիֆա Ալ Սանին, Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ Միշէլ Սուլէյման եւ Պահրէյնի թագաւոր Շէյխ Համատ Պին իսա Ալ իսալիֆան: Սոյն «Մինի Գագաթի ժողով»էն մեծ իրազրոյծումներ չեղան, սակայն կիրքերու որոշ մեղմացումը մը նշմարելի եղաւ:

Իր հերթին Միացեալ Նահանգները քանիցս մեղադրած է Սուրիան, որ թոյլ կու տայ իրեն սահմանները զինամթերքի անցքը դէպի Լիբանան, վտանգելով այդ երկրի անդրերթութիւնը:

Տարեվերջին Սէուտական Արաբիա եւ Սուրիա դարձեալ սկսան իրենց միջամտութիւնները ի գործ դնելու, մեղմացնելու համար Ռաֆիք Հայրիրիի դատավարութեան հարցով ստեղծուած արտակարգ եւ պայթուցիկ լարուածութիւնը: Այլապէս երկիրը կրնար նոր եւ իրստ աղիտալի ցնցումներ

Շաք.ք էջ 19

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Շարունակում է 18-ԷՋ

րու ենթարկուիլ:

Տօնական օրերու նախօրեակին Սուրբիոյ Հանրապետութեան նախագահ Պաշտօնատիր Փարիզ մեկնումը եւ Ֆրանսայի նախագահ Սարքոզիի հետ հանդիպումը ձեւով մը «ընտանեկան» որակուեցաւ: Սակայն խորքին մէջ քաղաքական բնույթի լուրջ խօսակցութիւններ կրնան տեղի ունեցած ըլլալ: Կը կարծուի թէ լիբանանեան տապալման բարօք լուծման եւ Ռաֆիք Հարիրիի սպանութեան դատավճիռի բեկանման կամ յետս կոչման հարցն էր որ խօսակցութեանց նիւթ դարձած է:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Այս գեղածիծաղ երկիրը յուզող նախորդ տարուան գլխաւոր մտահոգութիւններէ ին «Հրգպալլա» կուսակցութեան գերիշխող ներկայութիւնը երկրէն ներս եւ անոր վայելած առանձնաշնորհումներուն վերջ տրուելն ու համախոհական լուծոյթ մը գտնելն էր: Երկրորդ նախկին վարչապետ Ռաֆիք Հարիրիի սպանութեան առթիւ միջազգային դատական ատենանի կողմէ արձակուելիք դատավճիռի պարագան էր, որուն դէմ մեծ սպառնալիքներ եղան եւ ստեղծուեցաւ արտակարգ անվտանգային վիճակ մը:

Վերոյիշեալ կնճռոտ հարցի լուծման եւ հաւանական քաղաքացիական նոր պատերազմի առաջին առնելու միտումով՝ Լիբանանի մայրաքաղաքը ժամանեցին Ֆրանսայի նախագահ Սարքոզի, Սուրբիոյ նախագահ Պաշտօնատիր Ասատ, Սէլուտական վեհապետ Ապտալա Թազաւորը, Քաթարի իշխան Շէյխ Համատ Պին իսլիֆան եւ ուրիշներ: Անոնք կրցան որոշ դանդաղեցում մը տալ Հարիրիի դատավճիռի յետաձգումով: Միւս կողմէ Հրգպալլայի ղեկավարը՝ Շէյխ Հասան Նասրալլան հրապարակաւ եւ որոշ փաստերով, ուզեց ուղղակորէն ամբաստանել Իսրայէլը, որպէս Հարիրիի սպանութեան գլխաւոր մեղաւորը: Իր այս ելույթը վիճալարոց դառնալով ոմանց կողմէ, նոր տարակուսանքներու դուռ բացաւ: Հրգպալլան կը վայելէ գորակցութիւնը Իրանի, որուն նութական մեծագումար աջակցութեամբ Հրգպալլայի մարտական

ուժերը լաւապէս գինուած են մինչեւ իսկ հեռարձակ բազմաշարհ Տրիթուներով:

Միւս կողմէ Իսրայէլ կը ջանայ զսպել Լիբանանի դիմադրական ուժը: Սակայն չի կրնար հասնիլ իր նպատակին քանի որ նախաչարձակման մը պարագային, ահուելիորէն կրնայ տուժել նաեւ ինք: Պէտք է մոռնալ նմանապէս որ Իրանն ալ գերգինուած պետութիւն մըն է եւ օժտուած հեռարձակ արդիական Տրիթուներով:

Վերջին ամիսներուն ականատես եղանք նաեւ Հարաւային Լիբանանի մէջ Իսրայէլեան խլրտումները եւ օդային ու ցամաքային եւ ծովային ներթափանցումները: Բնական է որ այս բռնաբարումները սանձուեցան Հարաւային Լիբանան կազմ հաստատած ՄԱԿ-ի խաղաղապահ միջազգային հսկիչ ուժերու կողմէ:

Հակառակ կատարուած բոլոր ճիգերուն՝ կացութիւնը կը մնայ պայթուցիկ եւ անհեռատես քաղաքականութիւն վարողները՝ կրնան երկիրը աղէտի մը առջեւ դնել:

Ի տես այս կացութեան թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական անկայուն վիճակին պատճառով ներկայիս քրիստոնէաբնակ շրջաններէն արտագաղթն սկսած է առաւելաբար ուղղուել դէպի Արեւմուտք:

Տարածաշրջանի վրայ գերակայութիւն ցուցաբերելու եւ Լիբանանի շիթ համայնքին ու յատկապէս Հրգպալլա կուսակցութեան իր գորակցութիւնը ցոյց տալու համար Պէյրութ այցի եկաւ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան նախագահ Մահմուտ Ահմատինէժատ: Ան իր ժամանակն անցուց Հարաւային Լիբանանի շիթներու մօտ, որոնք երկրի բնակչութեան 40% կը կազմեն: Եղածը քաղաքական մարզանք եւ ոյժի ցուցադրութիւն մըն էր պարզապէս: Այս մէկը հաշտ աչքով չի դիտուեցաւ Լիբանանի սիւննի համայնքին կողմէ...: Երկրէն ներս հաւասարակշռութիւն պահելու համար հրաւէր տրուեցաւ Թուրքիոյ վարչապետ Ռէճէպ Թայիպ Էրտողանին:

Տիրոջ քաղաքական ճգնաժամի շրջանին յանկարծ Լիբանան այցելեց Թուրքիոյ վարչապետ Ռեճէպ Թայիպ Էրտողան, որուն նպատակն անշուշտ գուտ շահադիտական էր: Այս առնչութեամբ լիբան

անահայութիւնը հսկայական ցոյցերով իր մտահոգութիւնն ու բողոքը բարձրացուց Պէյրութի գլխաւոր հրապարակին վրայ, դիմակազերծելով թրքական կեղծ ու շահախնդիր քաղաքականութիւնը:

2011 թուականը կրնայ կուտակուած սեւ ամպերու փարատման տարի մը ըլլալ, եթէ շահախնդիր կողմերը իրենց զգօն քաղաքականութեամբ կարենան յաղթահարել իրենց դէմ ցցուած խոչընդոտները:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Անտարակոյս արաբական աշխարհն ու միջազգային հանրային կարծիքը յուզող հիմնահարցերէն մին է Պաղեստինեան հրատապ հարցը: Իսրայէլ անտարբեր կեցուածք ունի եւ չուզեր վերադառնալ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ առնուած թիւ 242 որոշումի գործադրութեան, որուն համաձայն՝ Իսրայէլ պէտք է իր գործերը քաշէ Կազայէն, Արեւմտեան Ափէն եւ այլ բնակավայրերէ:

Դժբախտաբար Պաղեստինի ղեկավարութիւնը տարանջատուած է: Կազան ինքնագլուխ կը ղեկավարուի Համաս կազմակերպութեան ծայրաչեղականներու կողմէ, իսկ Արեւմտեան Ափի օրինական կառավարութիւնը կը ղեկավարուի Պաղեստինի Ազտազրական Կազմակերպութեան նախկին ղեկավար Մահմուտ Ապտաի օրինաւոր կառավարութեան կողմէ: Թէեւ իրենց մերժ երկու շրջանները մասամբ քայքայուած միասնութիւն մը կը ներկայացնեն, այսուհանդերձ Մահմուտ Ապտաի ղեկավարած կառավարութիւնն է որ օրինաւոր ճանաչում ունի թէ արաբական աշխարհի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Իսրայէլի ծաւալողապաշտական նկրտումները ծանօթ են բոլորին: Աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն պաղեստինցիներու բռնի տեղահանումը իրենց պապենական հողերէն, մնացեալ բնակիչներու հանդէպ եղած բիրտ հալածանքներն ու ահաբեկումները, բռնագրաւուած հողամասերու վրայ իսրայէլեան ժողովրդային բնակարաններու եւ համալիրներու ապօրէն կառուցումները քանիցս դատապարտուեցան թէ ՄԱԿ-ի եւ թէ միջազգային հանրային կարծի-

քին կողմէ: Այս բոլորին վրայ պէտք է աւելցնել Կազայի շուրջ բանեցուած ծովային եւ ցամաքային արգելափակումները, որոնց պատճառով շրջանի մէկ ու կէս միլիոն բնակչութիւնը կը տառապի առօրեայ կենսական կարիքներու (անուղղ, դեղորայք, շինանիւթ, եւն.) պակասէն: Մինչեւ իսկ հրեաները արգելք հանդիսացան Կազայի ժողովրդական համար մարդասիրական օգնութեան առաքելութեամբ ճամբայ ելած «Մալի Մարմարա» նաւուն Կազայի նաւահանգիստ մուտքը Մայիսի վերջերը: Արդարեւ, անոնք երբ նաւը տակաւին միջազգային ջուրերու վրայ էր, գինուորական միջամտութեամբ, սպանութիւններ կատարեցին նաւուն վրայ, կասեցնելով անոր երթը: Իսրայէլի նուատացուցիչ եւ անմարդկային այս արարքն ալ դատապարտուեցաւ բովանդակ աշխարհին կողմէ:

Իսրայէլի եւ Պաղեստինի միջեւ խաղաղութեան հաստատման գործընթացին համար ԱՄՆ-ի կողմէ Միջին Արեւելք մեկնեցաւ ճորճ Միչըլ: Այս նոր միջնորդը եւս իր դժուարութիւններն ունեցաւ: Պաղեստինցիներու կողմէ խօսակցութեանց սկսելու համար պայման առաջարկուեցաւ կասեցնել նոր գաղութներ հիմնելու Իսրայէլեան բնակարանաշինութեան աշխատանքը: Դժբախտաբար այդ կապակցութեամբ եղած խոստումները լրիւ չի գործադրուեցան եւ խաղաղութեան գործընթացը կրկին անել կացութեան առջեւ կը գտնուի:

Իրերու այս կացութեան ներքեւ դիւանագիտական նոր աշխուժութիւն մը սկսաւ չալտնաբերուել քաղաքական թատերաբեմին վրայ: Արդարեւ, Եւրոպական Միութիւնն ու Պրագիլ, ինչպէս նաեւ Արժանթին եւ Ուրուկուէյ ներկայիս կը մտադրեն պաշտօնապէս ճանչնալ Պաղեստինեան անկախ պետութիւնը: Եթէ այս մէկը իրականանայ՝ ուրիշ երկիրներ եւս պիտի միանայ նոյն քայլին, Իսրայէլը դնելով կատարուած իրողութեան առջեւ:

Այս նոր տարին կրնայ բախտորոշ տարի մը ըլլալ Պաղեստինի ժողովուրդի արդար դատին համար, որուն կը սպասի 65 տարիներէ ի վեր:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ ԾՈՎԻԿ ՔԷՕՐՕՂԼԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒՄ
ՄԵՐ ՁԵՐՄԱԳԻՆ
ՇՆՈՐՀԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ,
ԱՌՈՂՁՈՒԹԵԱՆ ՈՒ
ՅԱՁՈՂՈՒԹԵԱՆ
ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ
ՄԵՐ ՀԱՐԱՉԱՏՆԵՐՈՒՆ,
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԾԱՆՕԹՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՂ 2011 ԹՈՒԱԿԱՆՆ ԸԼԼԱՅ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՆԱԽԱՐՏ
ԵՐԱՁՆԵՐՈՒ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՏԱՐԻ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՉՈՀՐԱՊ
ՉՈԼԱՔԵԱՆ

SDHP Chairman Setrak Ajemian: Authorities Were Unable To Or Did Not Want To Implement Reforms

Massis Weekly affiliate HayNews.am conducted an exclusive interview with the Social Democrat Hunchakian Party Central Committee Chairman Mr. Setrak Ajemian. Below are translated excerpts of the interview.

- 2010 was rich in terms of foreign policy developments for Armenia, according to you what was forfeited and what was attained?

- "Unfortunately, we began the year with let down and disappointment, which in effect has had a negative effect on Armenia-Diaspora unity. This is significantly caused by the Armenian Turkish protocols. We have repeatedly cautioned Armenia and urged the authorities to renege on unacceptable agreements such as the protocols and to avoid signing similar incomprehensible agreements in the future. They did not listen, but rather went ahead with a reprehensible step and signed the protocols, causing the fair indignation of millions of Armenians. Fortunately, for the time being, Turkey has done everything to halt this agreement. It is our firm belief that the Armenian authorities should put an end to this process and withdraw the protocols from the National Assembly. Of course, relations with Turkey sooner or later will be established, but not by these terms and not by forsaking our national interests.

As for Karabakh; we are very alarmed at the militarist statements being asserted from Baku. We must at any moment be ready for military operations in Karabakh preserving the self-determination of our brothers and sisters. We are also concerned about so-called Madrid principles, which are currently on the negotiations table. The principles contain risky and unacceptable provisions that would not bring peace to the region, but in actuality result in extending and expanding tensions; creating a potentially explosive situation.

- Mr. Ajemian, as for domestic policy...

- Who says Karabakh is not con-

ected with the internal politics of Armenia? The previous and current Armenian authorities had opportunities to resolve the NKR issue. Twenty years has past, twenty years ... Those neglected years were a great opportunity for Artsakh to establish a great economy and expand the country's population. Of course, there is also the purposeful exclusion of the Diaspora in all these matters. We believe that Armenia's domestic problems directly relate to its foreign policy successes and defeats. A more transparent Armenia, an elimination of monopolies, an establishment of free and independent media, an Armenia where impartial elections are held, would be a strong Armenia able to resist foreign intimidation. These are the only resources that can withstand the influence of Azeri oil in the international arena. It pains our hearts to witness in the last years that the authorities were unable to or did not want to implement reforms. The economy of our country to date is based on monopolies while the Armenian people's social situation continues to grow dire. In our daily interactions as well as statistics show that there are huge deficiency in Armenia. In Armenia Armenians should not be hungry or live in poverty. We have all the resources there, "surgical" reforms are needed to utilize these resources for the betterment of the people. It is our hope that in 2011 these issues will be addressed and resolved.

WikiLeaks Posts Document Regarding Armenian-Turkish Protocols

Switzerland's capacity for facilitation and mediation, such as Turkish-Armenian rapprochement, generally enjoy strong public support, reads one of the WikiLeaks-published letters sent by U.S. Ambassador Donald Beyer to the Secretary of State.

The letter was sent prior to the signing ceremony of the Armenian-Turkish protocols in Zurich in October 2009. "I and the rest of the Embassy Bern team are looking forward to your visit with great anticipation in what promises to be a landmark event in Armenian-Turkish relations with lasting benefits for Euro-Atlantic secu-

rity," the letter reads. The Ambassador points out series of foreign policy successes of Foreign Minister Calmy-Rey, stressing the mediation in normalization of relations between Armenia and Turkey.

"Foreign Minister Calmy-Rey is riding high on a series of foreign policy successes, from the Swiss government's agreement with DOJ in the UBS matter, to Switzerland's hosting of the October 1 P5 1 talks with Iran in Geneva, to the upcoming October 10 signing ceremony in Zurich to

Turkish Poll Finds Little Support For Armenia Border Opening

Only one in four Turks supports a quick and unconditional opening of Turkey's border with Armenia, according to a new opinion poll released on Wednesday.

The nationwide poll conducted by the Ankara-based MetroPOLL Strategic and Social Research Center and reported by the "Today's Zaman" daily gauged Turkish public opinion on a wide range of domestic and foreign policy issues, including Turkish-Armenian relations.

Its authors said that when asked whether the land border between the two neighboring countries, which Turkey closed in 1993 in solidarity with Azerbaijan, should be reopened, 50.3 percent of respondents said "no." More than 27 percent said "yes," while the remaining 22 percent had no answer, "Today's Zaman" said.

These findings of the survey are in tune with the apparent public sentiment in Armenia. An opinion poll conducted there by the non-governmental Armenian Marketing Association (AMA) about a year ago found that only one-third of Armenians want to have an open border with Turkey, while those who are firmly or mostly against make up just over 30 percent of the country's population.

Most of those polled did not share Western governments' and lending institutions' belief that border opening would have a quick and highly positive impact on the Armenian economy, according to the AMA.

The AMA poll also suggested that Armenian public opinion is split

roughly down the middle on the Western-backed fence-mending "protocols" that were signed by Ankara and Yerevan in October 2009. It said only 36.3 percent of respondents felt that the protocols envisaging the full and unconditional normalization of Turkish-Armenian ties are good for Armenia. Most of the others were either undecided or said the protocols favor only the Turkish side.

The AMA interviewed 2,500 people across Armenia in late January and early February 2010 as it became increasingly clear that Turkey's government-controlled parliament will not ratify the protocols without a breakthrough in Armenian-Azerbaijani peace talks on Nagorno-Karabakh. Ankara's linkage led Yerevan to freeze the process of Armenian parliamentary ratification of the deal in April.

Armenian public support for the Turkish-Armenian rapprochement, which began in 2008, has therefore hardly increased since then. It seemed rather weak even before the signing of the protocols criticized by Armenia's leading opposition forces.

According to a poll conducted by the government-linked Armenian Sociological Association (ASA) in Yerevan, 52.4 percent of city residents were unhappy with the Turkish-Armenian accord and only 39 percent approved of it in September 2009.

It is not clear whether the Turkish pollster also tried to ascertain popular attitudes towards the overall normalization process and the protocols in particular.

New U.S. Envoy To Azerbaijan Named Without Senate Approval

WASHINGTON, DC -- Bypassing the U.S. Senate and ignoring strong objections from its pro-Armenian members, President Barack Obama has appointed Matthew Bryza, his former chief Nagorno-Karabakh negotiator, as U.S. ambassador to Azerbaijan.

The White House announced this and three other "recess appointments" of ambassadors late on Wednesday after failing to secure their endorsement by the "lame-duck" Senate.

Bryza's candidacy for the vacant post in Baku, formally nominated by Obama in spring, met with strong resistance from some Armenian-American groups and their backers in the U.S. Congress. Two Democratic senators, Barbara Boxer and Robert Menendez, placed a "hold" on a full Senate vote on the controversial nomination in September.

They said the nominee failed to address their concerns about his alleged pro-Azerbaijani bias in the Karabakh conflict. Menendez claimed that Bryza's "very close personal ties to Turkey and Azerbaijan" compromise his "ability to act as an unbiased representative of the United States in Azerbaijan."

Bryza denied such ties as well as

pro-Azerbaijani statements attributed to him in the past during Senate Foreign Relations Committee hearings in July and in his subsequent written answers to some U.S. legislators.

Azerbaijan welcomed Bryza's appointment. "We are ready to cooperate with the new ambassador and wish him success," an Azerbaijani Foreign Ministry spokesman told the Interfax news agency.

The deputy chairman of the ruling Yeni Azerbaijan Party, Ali Ahmedov, said Baku expects the new envoy to help step up U.S. mediation of Armenian-Azerbaijani peace talks.

Armenia-Turkey in 2010: Could it Be Worse?

By Hovhannes Nikoghosyan

As the New Year holidays come closer – an ideal time to sum up developments of outgoing year, crossing fingers for a better year of 2011 in the back.

As a good colleague of mine Ömer Taspınar from Brookings Institution has pointed out in an essay recently, the intense times for this two estranged nations has begun earlier than usually in 2010. The news headlines of late 2009, after Zurich, had been rather optimistic, with me cheering it. While policy-makers elsewhere had been predicting a Nobel Peace Prize for Presidents Abdullah Gul of Turkey and Serzh Sargsyan of Armenia, some people really felt ignored and back-staged of it.

Azerbaijan's continuous pressure on Turkey, urging to link rapprochement with Karabakh peace process, and, as Wikileaks quotes (Cable of 10BAKU134), delaying the gas export deal as blackmail to Turkish Government, played another major role in the current deadlock. While the protocols clearly detached these two issues, but still this play proved to be rather a comfortable exit strategy for Turkey to rely on. Late February 2010 the shift in Turkish policy was clear, as FM Undersecretary Firudin Sinirlioglu began appealing to "simultaneity" between Armenian Protocols ratification and the Minsk Process (Cable 10ANKARA302), while international mediators rejected it. In an effort to escape domestic escalation and, perhaps, feeling betrayed by the partners outside, President Sargsyan issued a timely decree on April 22 suspending the ratification process in the National Assembly, but still leaving it in the agenda.

Earlier of that, the passage of the Armenian Genocide affirmation resolution (HRes252) by a slight majority at U.S. House Foreign Relations Committee on March 4, followed up by another resolution in Swedish Parliament have shut down the process in American and European dimensions. To my mind, this clearly demonstrated to Turkey the uneasiness and hesitation of Europeans and Americans to drop "Armenian issue" from their agen-

das, and keeping it, in the words of Turkish FM Prof. Ahmet Davutoglu, as the sword of Damocles above the head of Turkey.

Russia took the initiative and sponsorship on Nagorno Karabakh process very timely, while at the end of the year cannot afford compliments of any success either.

In August the region of South Caucasus both Armenia and Azerbaijan concluded military treaties, respectively, with Russia and Turkey – all under Article 51 of UN Charter. As the Parliament of Azerbaijan ratified the treaty these days, the major difference of the two became clear. While Russian-Armenian pact speaks only about defending Armenia in case of direct aggression, the Azeri-Turkish pact of strategic partnership, partly unveiled, also prescribes assistance "to restore regional peace and security". When the bellicose rhetoric from Azerbaijan becomes louder on resumption of hostilities against Nagorno-Karabakh Republic, one may remember the four UN Security Council resolutions, where the situation in Nagorno Karabakh was determined as "endanger[ing] peace and security in the region" (UNSC Res 884). Though I hope I will be the only scholar to see the linkage.

Thus, the region was kicked off to XIX century, when the security was generally guaranteed by the treaties of mutual (military) reassurance, instead of expanding trade and synchronized economic development.

The OSCE Astana Summit was the clear indicator of the deadlock we are currently in. The good news, if it may be good at all, was that the geopolitical situation in South Caucasus is a microcosm of the greater deadlock "from Vancouver to Vladivostok". Thinking post-factum, with Russian President Medvedev's European security architecture falling apart and Astana remaining unattended by Presidents Barack Obama and Nicolas Sarkozy, global policies in South Caucasus could not be better. The

Continued on page 4

Russian Leaders Hail 'Strategic Partnership' With Armenia, Azerbaijan

Russian President Dmitry Medvedev and Prime Minister Vladimir Putin have described their country's relations with both Armenia and Azerbaijan as "strategic partnership" and called for their further expansion.

The two men used the term in their New Year's messages to the leaders of the two South Caucasus states locked in a bitter dispute over Nagorno-Karabakh.

"For our countries, bound together by tight knots of strategic partnership, the outgoing year became an important stage in the steady development of many-sided cooperation, which is based on mutual support on issues touching upon the fundamental interests of the two states," Medvedev wrote to Armenian President Serzh Sarkisian.

Putin likewise expressed satisfaction with "the dynamic development of Russian-Armenian cooperation" in a letter to his Armenian counterpart, Tigran Sarkisian, cited by his office. In a separate note to President Sarkisian, he expressed hope that bilateral ties will reach a "new, higher level" in 2011.

The Russian leaders also sent similar congratulatory messages to their Azerbaijani counterparts. According to the Russian government's press office, Putin told Azerbaijan's Prime Minister Artur Rasizade that he believes "strategic partnership between Russia and Azerbaijan will continue to be reinforced."

Medvedev, for his part, was quoted by the Kremlin as telling President Ilham Aliyev that 2010 "will go down in the history of Russian-Azerbaijani relations as an important stage in the development of interaction on all directions of many-sided cooperation."

The Russian president visited the two warring nations in the space

of two weeks in late August and early September. In Yerevan, Medvedev and Sarkisian presided over the signing of a new defense agreement extending and upgrading Russian military presence in Armenia.

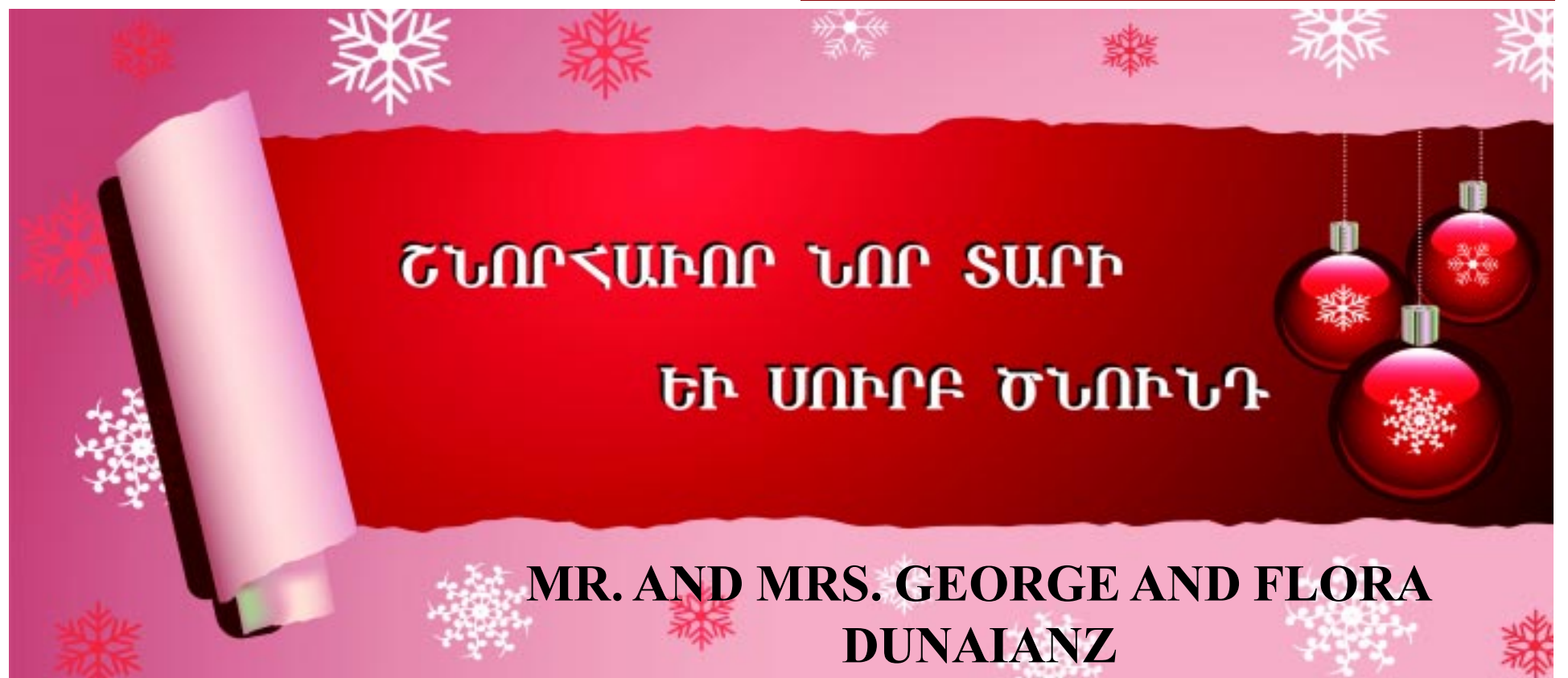
Medvedev assured Aliyev afterwards that the agreement poses no security threat to Azerbaijan. He said the Russian troops stationed in Armenia will only help to maintain "peace and order" in the volatile region.

The visits came as Moscow took center stage in international efforts to resolve the Karabakh conflict. Medvedev hosted three more face-to-face meetings between Aliyev and Sarkisian in the course of 2010.

After the most recent Armenian-Azerbaijani summit held in late October, he said the two sides could iron out their remaining differences over the "basic principles" of a peaceful settlement in the coming weeks. However, no such framework accord has been reached yet.

The Russian-Armenian pact was signed following reports that Moscow plans to sell sophisticated S-300 air-defense systems to Azerbaijan. Analysts and opposition politicians in Yerevan expressed serious concerns about the deal, not denied by the Kremlin, saying that it could change the balance of forces in the Karabakh conflict zone. Some of them accused the Russians of playing a double game in the region.

Armenian officials dismissed such concerns, with Defense Minister Seyran Ohanian insisting that the S-300s would not give Baku a "strategic advantage" in the unresolved dispute. Some senior members of the ruling Republican Party went so far as to claim that Russia would openly side with Armenia in case of another Armenian-Azerbaijani war.

The New Year - An Ancient Holiday With Deep Spiritual Roots

By Waverly F.

For centuries people have been observing the end of one year and the beginning of another. Ancient Romans celebrated with six days of carousing that would probably be familiar to us today. St. Boniface, a missionary from England who visited Rome in 742, was appalled at how the Romans celebrated Kalends of January, as the New

Year was called, with “dancing in the streets, heathenish cries, sacrilegious songs, tables laden with food and women wearing amulets and offering them for sale.”

A Time of Rebirth

Because the Winter Solstice is the turning point of the year, beginning the lengthening of days, it has long been viewed as the birth of the year—by pagans celebrating the return of the Sun, and by Christians welcoming the birth of the Son of God. The days between Solstice and the New Year are a magical, luminous time period, when anything is possible. In England, the Twelve Days of Christmas were considered omen days which could be used to predict the weather in the coming year. In Scotland, no court had power during these days; and in Ireland, tradition held that if a person died during the Twelve Days, he or she went straight to Heaven. In ancient Babylon, the days between the Winter Solstice and the New Year were seen as the time of a struggle between Chaos and Order, with Chaos trying to take over the world. Other cultures (Hindu, Chinese, Celtic) also viewed this as a time for reversing order and rules-celebrants would

change roles with servants or dress in costumes for a time until order was restored.

Starting Fresh

While each culture’s New Year celebration has its own flavor, there are certain common themes. The period leading up to New Year’s Day is a time for setting things straight: a thorough housecleaning, paying off debts, returning borrowed objects, reflecting on one’s shortcomings, mending quarrels, giving alms. In many cultures, people jump into the sea or a local body of water-literally washing the slate clean.

In some towns in Italy, I’ve been told, you have to watch out for falling objects, as people shove their old sofas, chairs and even refrigerators out of their windows on New Year’s Eve. In Ecuador, people make dummies, stuffed with straw, to represent the events of the past year. These “ano viejo” effigies are burned at midnight, thus symbolically getting rid of the past.

Whatever preparations are made, most traditions teach that they should be completed before midnight on New Year’s Eve. According to British folklore, you should not sweep on New Year’s Day, or you will sweep your good luck away, or take anything out of the house-even trash. You only want to bring new things in to insure abundance in the coming year. If you must carry something out, be sure to bring something else in first, preferably a coin concealed outside the previous night. As this medieval poem reminds us:

Take out, then take in
Bad luck will begin
Take in, then take out
Good luck comes about

The pig is the symbol of good luck in Vienna, Austria. Pigs are let loose in restaurants and everyone tries to touch them for luck as they run by. In private homes, a marzipan pig, with a gold piece in its mouth, is suspended from a ribbon and touched instead. In Greece, it’s customary to throw a pomegranate wrapped in silver foil on the threshold, to spread the seeds of good luck for an abundant year. In Spanish-speaking countries, people put twelve grapes into their wine or champagne glass at midnight. The grapes represent the months of the old year and the new one. At the stroke of midnight, after toasting each other with the wine, people eat the grapes as quickly as possible, making a wish on each one.

Food and Money: Ensuring Abundance

As everything has significance on New Year’s Day, the first person to cross your threshold after midnight brings luck to the household in the British Isles. In Scotland, the best possible “first-footer” was a tall, handsome, dark-haired man, who brought gifts of whisky, bread, a piece of coal or firewood, and a silver coin. He entered in silence, and no one spoke to him until he put the coal on the fire, poured a glass of whisky for the head of the house and wished everyone a Happy New Year. In France, the children knock on their parents’ bedroom

door, pretending to personify health, abundance and joy, which the parents welcome.

Food eaten on New Year’s Day is said to affect the quality of the coming year. The ancient Romans exchanged bay and palm branches hung with sweets, dates, figs and gilded fruits. The items hung on the branch expressed hopes the new year would be sweet, fertile, and prosperous. Neapolitans still wrap dried figs in laurel leaves and exchange them as a kind of insurance of abundance for the coming year. They also make confections of caramelized dough and tiny almond pieces, so the year will be sweet.

The Piedmontese eat little grains of rice which represent money. The traditional Umbrian New Year’s cake, made of almonds, sugar, and egg whites, is shaped like a coiled snake, probably to represent the way snakes shed their skin to renew themselves, just as people leave behind the old year and embrace the new. Italians also serve lentils, raisins, and oranges, symbols of riches, good luck, and the promise of love.

In the American South, it’s traditional to eat cornbread, cabbage, and black-eyed peas on New Year’s Day. The peas symbolize coins or copper money, the cornbread gold, and the cabbage green or folding money.

A Japanese New Year’s custom is the money tree: pine and cypress branches placed in a vase, and deco-

Continued on page 4

Barry Zorthian, Press Officer in Vietnam War, Dies

NEW YORK (AP) -- Barry Zorthian, a colorful U.S. diplomat who left his mark on American policy in Vietnam as a forthright and often combative press spokesman in the early years of the war, has died.

Zorthian, 90, died Thursday in Washington, D.C., hospital where he had been admitted a few days earlier, his son Greg said. A staph infection was the immediate cause of death.

By his own reckoning, Zorthian was the last surviving member of the original cadre of U.S. diplomats and military leaders whose policy decisions shaped events in America's longest war.

Dispatched to Saigon in 1964 by President Lyndon Johnson to defuse an increasingly acrimonious relationship between American officials and news correspondents covering the war, Zorthian used a mixture of charm, sly wit and uncommonly straight talk in trying to establish credibility for the U.S. effort.

In the first American war without formal censorship, Zorthian had no way to prevent unauthorized disclosures or stifle criticism, but he refused to be intimidated by either officials or the news media.

Zorthian's candor earned him grudging admiration and respect among the journalists who were his primary adversaries. While coming to trust his word, some also found him a tough competitor at the poker table.

Many ex-Vietnam correspondents who dealt with him say Zorthian, more than any other government spokesman of recent memory, understood and valued the role of the press in a free society.

"In postwar years, Barry Zorthian remained steadfast to his conviction about the significant role the media must play in a democratic society," said Peter Arnett, a Pulitzer Prize-winning war reporter for the AP in Vietnam and later a CNN foreign correspondent. "His patience was tested in Vietnam, but he understood the principled motivations of the journalists working in Vietnam."

Arnett recalled that when he complained about an American military policeman threatening to shoot him during a 1965 Buddhist street demonstration in Saigon, "Zorthian shook his head in mock concern, and said 'Damn it, Peter, you threatened him and he was just responding.' 'What?' I replied. 'Yes,' Barry said, 'you were aiming your pencil at him and that's more dangerous around here than a .45.'"

Zorthian remained proud of his most controversial achievement — creating the daily Saigon press briefings that became known as the "Five O'Clock Follies," where officials delivered battlefield summaries and answered questions from reporters.

Though they sometimes became shouting matches and were widely ridiculed, the briefings lasted a decade, the only regular forum in which U.S. and South Vietnamese officials spoke en-

tirely on the record and were often challenged or contradicted by reporters, sometimes to their embarrassment.

"I can never recall him misleading me, even though he straddled a fine line of loyalty to the government and the public's right to know, which he strongly believed in," said George Esper, a former AP Saigon bureau chief now teaching journalism at West Virginia University. "He was always accessible and always knew what he was talking about."

Zorthian was born of Armenian parents in Kutahya, Turkey, in 1920. The family immigrated to the U.S. and New Haven, Conn., where Barry attended Yale University, edited The Yale Daily News and was a member of Skull and Bones.

Graduating in 1941, he served as a Marine Corps artillery officer in the Pacific war and retired to the USMC Reserves as a colonel.

After a postwar stint at CBS Radio, Zorthian spent 13 years with the Voice of America, reporting on the Korean War and rising to program director. He then did tours as a foreign service officer in India and Vietnam.

In 1964, he was chosen by then U.S. Information Agency director Edward R. Murrow to run the Joint U.S. Public Affairs Office, which dealt with the news media. After a year, he was given the diplomatic rank of minister.

In that capacity Zorthian served as press media adviser to three successive U.S. ambassadors to South Vietnam — Henry Cabot Lodge, Maxwell Taylor and Ellsworth Bunker — and to Gen. William C. Westmoreland, the U.S. military commander there.

From 1968 on, Zorthian worked in the private sector, including 12 years as president of Time Life Broadcast and Cable and then as its vice president for government affairs in Washington.

Most recently, he worked in media affairs for Alcalde & Faye, a media consultant firm based in Arlington, Va.

In addition to his Yale degree, Zorthian had a law degree from New York University.

Zorthian's wife of 62 years, Margaret Aylaian Zorthian, died in July. He is survived by two sons, Greg and Steve, a daughter-in-law and two grandchildren.

Armenian Studies Program University of Michigan Winter Events

2011 Calendar of Events

All events will be held at the International Institute in room 1636 from 4-5:30pm and are open to the public unless otherwise noted.

WINTER SEMESTER 2011

Jan. 10 Sergey Markedonov, "The Caucasus: Old Conflict and New Geopolitical Design," Visiting Fellow at Center for Strategic and International Studies (Russia and Eurasia Program), Washington, DC, 4-5:30pm.

Jan. 22 2010 Hye Hop Charity Dance. Armenian Students' Cultural Association. Live Armenian band, dinner, and cash bar (students \$25, adults \$35). Rogel Ballroom, Michigan Union, 530 S. State, 8 pm-1:30 am

Jan. 24 Eyyep Murat Ozyuksel, "German Penetration into the Ottoman Empire through the Baghdad Railway," Manoogian Simone Foundation Visiting Scholar, U-M, 4-5:30pm.

Feb. 7 Dikran Kaligian, "Revolutionaries after the Revolution: Politics under the Ottoman Constitution," historian and managing editor of Armenian Review, 4-5:30pm.

Feb. 21 Vahram Danielyan, "The Contemporary Historical Novel in Armenia," Manoogian Simone Foundation Post-doctoral Fellow, U-M, 4-5:30pm.

March 21 Berj H. Haidostian Annual Distinguished Lecture, Fiona Hill, "Looking Beyond the 'Reset': U.S.-Russian Relations and Their Implications for the Caucasus," Senior Fellow & Director, Center on the US & Europe, The Brookings Institution. Co-sponsor: Center for Russian, East European, and Eurasian Studies. Hussey Room, Michigan League, 911 N. University, 7-8:30 pm

April Annual Holocaust and Armenian Genocide Commemoration

May 5-7 Grad Student Workshop III Third Annual Graduate Student International Workshop:

"Armenian Subjects in the Medieval and Early Modern Islamic World"

WikiLeaks on Armenian-Turkish Protocols

Continued from page 1

chart a path for normalization of relations between Turkey and Armenia.

While Calmy-Rey has reasons to celebrate, her foreign policy activism is not universally appreciated across the domestic political spectrum in Switzerland. Swiss views are colored by Switzerland's centuries-old tradition of neutrality. Issues that draw on the Swiss capacity for facilitation and mediation, such

as Turkish-Armenian rapprochement, generally enjoy strong public support. On the other hand, foreign policy activism with a more partisan or "hard" security flavor, such as Calmy-Rey's vociferous support for Kosovo independence, or her recent all out — but ultimately unsuccessful — effort to obtain a parliamentary mandate for Swiss military participation in the EU anti-piracy operation Atalanta, do not enjoy the same broad public support," it says.

Armenia-Turkey in 2010

Continued from page 12

Armenian delegation being resistant to, what they call, any meaningless meeting with Turkish colleagues in Astana, the only thing both Presidents could afford was nodding to each other and wishing good health.

Regarding Karabakh process, if there is one, besides the scheduled Minsk Group mediated meetings, in a wider canvas — the deadlock is in minds of politicians. A very recent report called "Karabakh: A Big Debate", made of interviews of Armenian and Azerbaijani political party leaders (interviews of NKR parties and organizations coming in March 2011), sug-

gests that the majority of Armenian parties support Minsk Group process, a wider European engagement and negotiated solution; while their Azerbaijani colleagues speak of a greater place for Turkey, again supportive of EU soft role, they don't trust Minsk Group, and, worst of all, far majority is sure that the only viable solution is paved through resumption of new war.

Though I wish I were a better optimist.

Hovhannes Nikoghosyan is a research fellow at the Public Policy Institute in Yerevan, Armenia, where he contributes the regional security agenda.

The New Year

Continued from page 3

rated with old coins and paper pomegranates and flowers. Old coins (with holes in them) are strung on colored threads in the shape of dragon and put at the foot of children's beds. This is called "cash to pass the year." It is supposed to be saved and not spent. However, money is given as a gift, usually in red envelopes. Although many of these customs may seem like superstitions, they all stem from a similar belief: by ending the old

year with respect and beginning the new one in the way we would like it to begin, we establish our intentions for the new year.

Whether we gather together to watch the ball drop in Times Square or set off firecrackers at midnight or clink champagne glasses with our loved ones, we are acknowledging an important transition and welcoming a fresh start.

May your New Year be rich with all of the blessings you desire.
belf.com

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ՕՐՅՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՐՁԻՐ ՄԵՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐԻ ԿՐԱՅ ԱՆԱՅԻՏ ԵՐԵՄԵԱՆ

Նոր Տարին նորից եկաւ: Նորից փոսեց իր լուսէ թեւերը: Նորից սօնածառերը զարդարուեցին: Մեր լուսերը նորից վերանորոգուեցին: Մեր երազները իրար խառնուեցին: Մեր մոլորակը նոր զգեստ հագաւ: Մի տարով էլ ծերացաւ: Տարիները տարիների վրայ գումարում են՝ դառնում են դար: Դարերը դարերի վրայ գումարում են՝ դառնում են մարդկային պատմութիւն:

Ոչ ոք չգիտի թէ առաջին մարդը ե՞րբ է ծնուել: Ոչ ոք չգիտի, թէ մարդը ինչպէ՞ս է գոյատեւել: Աւետարանի խօսքերը մի կողմ թողնենք: Ես խօսում եմ հին, անհաշուելի ժամանակներից: Աւետարանը նոր է գրուել: Այն չէր կարող մեզ տալ առաջին մարդու ծննդեան ճիշտ օրը:

Այսքանը որպէս նախաբան: Թոյլ տուէք խօսեմ իմ ապրած ժամանակաշրջանի մասին: Ես 20 եւ 21րդ դարերի մարդ եմ: Զաւախքի եմ: Տարիքս շատ մեծ է: Տարիքիս մասին կարիք էլ չկայ յայտնելու: Ո՞ւմ է պէտք որ: Կարեւոր չի թէ ո՞վ եմ, ի՞նչ եմ, ինչո՞ւ եմ ապրում, ինչո՞ւ եմ սիրում, ինչո՞ւ եմ գրում... ինչո՞ւները շատ են:

Կարեւորը այն է, որ ես ձեր ժամանակակիցն եմ: Ձեր երջանիկ ու դժբախտ ժամանակակիցը: Ձեր աղքատ ու հարուստ գրողներից մէկն եմ:

2010 թուականն էլ անցաւ: Ես էլ անցնող օրերի մէջ էի: Ապրեցի այդ օրերը: Վա՛տ ապրեցի, թէ՞ լաւ, բոլորովին էլ կարեւոր չի: Կարեւորն այն է, որ ես ձեզ հաւասարակից եմ: Գիտեմ ամէն ինչ, որ 19-20րդ դարին է վերաբերում:

Ես հայ եմ: Եթէ հայ չլինէի, չէի գրի սփիւռքի ու Հայաստանի, Զաւախքի ու Արցախի մասին: Կը գրէի միայն մարդկային ցեղի մասին, որ սփռուած է աշխարհով մէկ: Կը գրէի աշխարհում տեղի ունեցած իրադարձութիւնների մասին:

Նախ խօսեմ մեր երկրի մասին: Մեր երկիրը անկախութիւն ստանալուց չետոյ, հազար ու մի փորձանքների միջով անցաւ: Անկախութիւնը, որքան էլ անհրաժեշտ, փորձանք բերեց մեր գլխին: Մեզ մասնատեց: Մեզ իրար դէմ

հանեց: Մեր մէջ թաքնուած բացասական երեւոյթները դրսեւորեց: Անկախութեան այս քսան տարիներին, իրար յօշոտեցինք: Փառամոլութեան, պաշտօնամոլութեան, դրամասիրութեան համար իրար ոչ միայն չհանդուրժեցինք, այլ նաեւ սպանեցինք: Թուրքը չկերաւ մեր գլուխները: Մեր գլուխները դարձան հայերի բաժին: Սպանեցինք: Կողոպտեցինք: Արհամարհեցինք: Վայելեցինք եւ փորձեցինք արդարացնել մեր անկուշտ ախորժակները: Անունները յայտնի են բոլորին: Կրկնելու կարիք չունեմ:

Նրանք, որոնք Ղարաբաղ էին ուզում, ուզում էին նրա միացումը Հայաստանին, այսօր միլիարդատէրեր են դարձել, մի կողմ են քաշուել: Այսօր հարսանիքներ են անում Եւրոպայից բերուած ծաղիկներով: Այսօր փորձում են արդարանալ: Նրանք դեռ անպատիժ են: Այո, մեր յանցագործները անպատիժ են: Մերսետեյններ են վարում: Աշխարհի ամենաշքեղ աւտոմեքենաներով իրենց սիրուհիների հետ կապոյտ եւ բուրաւէտ ջրերի մէջ լողանքներ են ընդունում:

Ես իբրեւ բանաստեղծուհի, զգում եմ իրենցից: Անուններն անգամ չեմ ուզում տալ: Նրանց նմաններին համարում են տականք եւ հայ ժողովրդի թշնամի:

Այսպէս կոչուած «Ղարաբաղի տղաներ»ը անարիւն յեղափոխութիւն կատարեցին: Տիրացան իշխանութեան: Ամբողջ Ռուսաստանը դնաց այս ճանապարհով: Բայց «Ղարաբաղի տղաներ»ը անկախութիւն չստեղծեցին: Անկախութիւնը պիտի լինէր: Սա էր պատմութեան ընթացքը:

1999 թուականից ամենաշարաքաստիկը եղաւ մեր ժողովուրդի համար: Մուրացիկների, կաշառակերների, երկիրը թալանողների եւ քարուքանդ անողների հիմքը դրուած էր արդէն: Շարունակութիւնը դեռ մինչեւ այսօր շարունակում են: Հայաստանը կորցրեց իր բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը: Փլուզուեցին մշակոյթն ու հոգեւոր արժէքները: Ոսկին, դրամը, ամերիկեան կանաչաւուն տուրքը դարձաւ գերիշխող: Բոլոր հոգեւոր պահանջներին վերջ տրուեց:

Սէրը, սիրելը, սիրոյ համար անքուն գիշերները անցկացնելը դարձան յիշողութիւն: Գրողները աղքատացան: Մոռացուեցին: Մոլորուեցին: Յուսալքուեցին ու հայհոյեցին իրենց դժբախտ ճակատագրին:

Երկիրը վերածուեց հոգի եւ սէր չունեցող մարդկանց խմբակցութիւնների: Նրանց ոչ թուժանեանն էր հետաքրքրում, ոչ էլ մանկական սէրը: Նրանց ոչ Տէրեանն էր հետաքրքրում, ոչ էլ նրա թախիծը: Նրանք գազան էին ծնուել, աւելի գազանացան: Գոհեցիկ էին, աւելի գոհեցկացան: Նրանց համար հայրենիքը եկամուտի աղբիւր էր: Սա է միակ ու բացարձակ ճշմարտութիւնը: Ուրիշ ճշմարտութիւն չկայ: Ընկերներ, հայրենակիցներ, բարեկամներ, ջաւախքեցիներ, չվախենաք ճշմարտութիւնից: Զիտուսափէք ճշմարիտ խօսքը ասելուց: Այլապէս ձեզ սերունդները եւ նոյնիսկ այսօրուայ ժողովուրդը կը դատապարտի ու կը մեխի պատին: Ով կարող է մոռանալ Հոկտեմբերի 27ը: Պետութեան դէմ ուղղուած յեղաշրջման փորձը, այն սպանողը, որ կատարուեց Խորհրդարանում:

Պատկերացնում է՞ք, օրը ցերեկով, պահակների աչքի առաջով անցնում են եւ... վարչապետ են սպանում: Խորհրդարանի նախագահ ու նրա տեղակալին են սպանում: Ակադեմիկոս ու խմբագիր են սպանում: Զինուորական շտապներում հայրենի պաշտպանողներին են սպանում: Սպանում հա սպանում են: Իսկ ովքե՞ր են սպանողները... Մի քանի լակոտներ ու... հայակերներ: «Մարդիկ» որոնք ուրիշների, անպայման ուրիշների թելադրանքով գործեցին: Կաշառուեցին: Կաշառուեցին: Սրիկայացան եւ... սպանեցին մեր ազգի սիւներին: 20 տարիների ընթացք

քում ողբերգութիւններ շատ եղան, բայց 27ի ողբերգութիւնը նմանը չունեցող երեւոյթ է մեր պատմութեան մէջ: Հետեւանքները անկանխատեսելի են:

Այսքանը բաւական չէր, Արցախի հրամանատարը, օրը ցերեկով վարչապետ է ծեծում: Արցախի կանաչք թուրք տղամարդկանց ծեծելու մասին լսել էինք, բայց վարչապետի ծեծ ուտելը աններելի է, այն էլ հրամանատարից: Բա մեր քաղբանտարկեալները: Դեռ ինչեր ենք քաշելու մեր քրտինքով հարստացած մեր ղեկավարները:

Ի՞նչ բնորոշում տանք այս այլանդակութեանը:

Իսկ սփիւռքը... նոյնն է էլի: Աւելի գորացաւ: Ի հարկէ ժամանակաւոր բայց տարիներ չետոյ սփիւռքն էլ չի մնաց:

Հաւատացէ՛ք, որ չի մնաց: Նոր Տարի: 2011 թուականն է: Ամէն ինչ անյայտ է՝ յատկապէս մեր ժողովրդի համար: Բայց ես ուզում եմ լաւ վերջաբան տալ գրութեանս: Մի գուցէ վերջին գրութիւնս է: Այդ էլ անյայտ է:

Նոր Տարի: Իմ ընտանիքի ու հարազատների նոր տարի: Իմ ընկերների ու հեռու-հեռաւոր Զաւախքում գտնուող իմ մօր Նոր Տարի: Դու միշտ արի: Միշտ շողայ: Միշտ օրհնութիւն դարձիր մեր սեղանների վրայ: Դարձիր հաց ու գինի: Դարձիր ծիրանի, չիր ու չամիչ: Դարձիր առատութիւն:

Թող բարի լինես համայն հայութեան եւ աշխարհի մարդկանց համար:

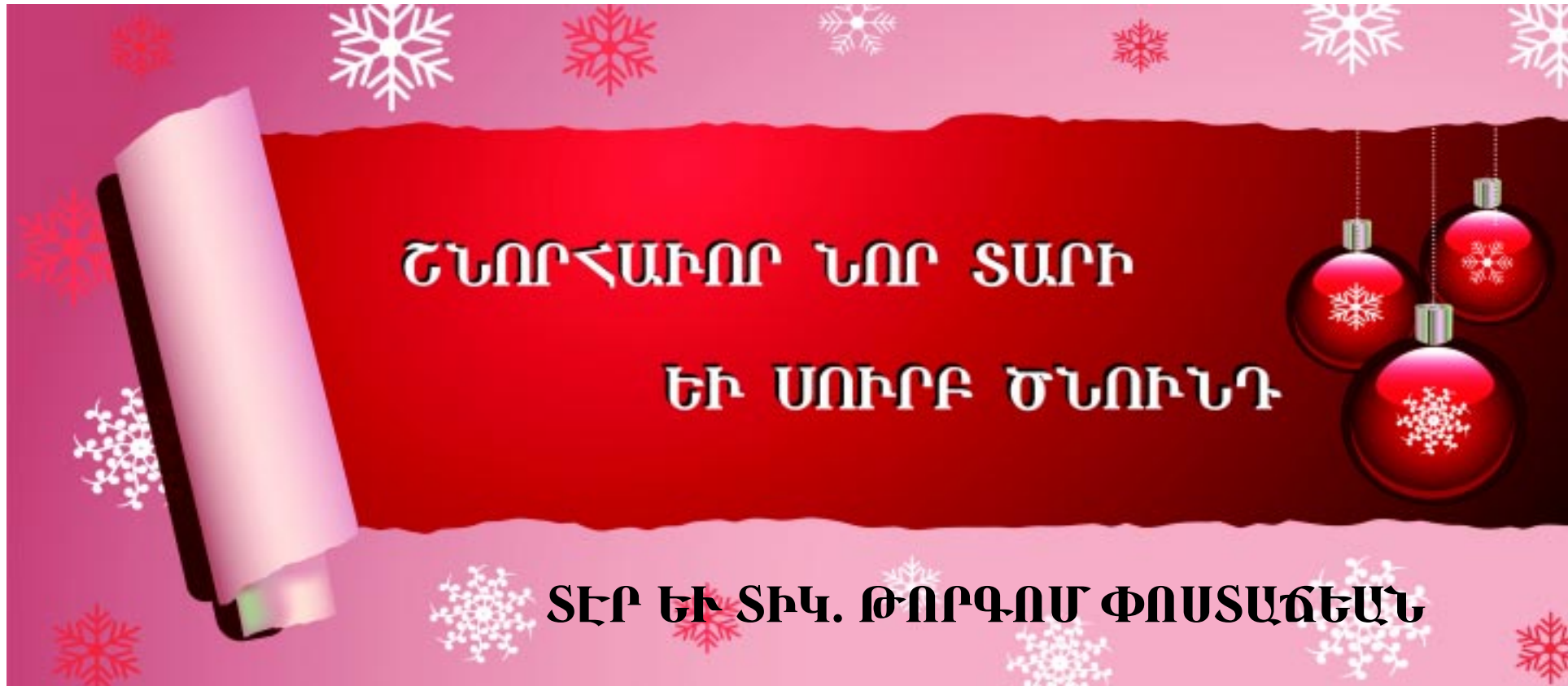
Մենք մեծ ժողովուրդ ենք: Արժանի ենք, որ դարեր շարունակ ապրենք:

Թող աշխարհի բոլոր մարդկանց Նոր Տարին շնորհաւոր լինի: Շնորհաւոր Նոր Տարի:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԱՆԱՅԻՏ ԵՐԵՄԵԱՆ

Նոր Տարի եւ... ձիւնոտ մի գիշեր, Լաւ օրեր, որ հազիւ ապրեցինք, Կիսաւարտ երազներ ու յուշեր, Որոնց մէջ գաղտնօրէն այրուեցինք: Մի սեմեակ, կիսամութ ու խոնավ, Թաց աչքեր իրար մէջ ներսուզուած, Դու էիր, ես էի ու մի նաւ, Որ ոսկէ թելերով էր հիւսուած:

Նոր Տարի... մի անցած պատմութիւն, Գամբոյրներ, գինիով մշուշուած, Մի քամի, մի անուշ տրտմութիւն, Յուզումներ բռնկուելու ու մաշուած: Նոր Տարի... եւ նորից իրար հետ, Իրար մէջ յախտեան ներդրուած, Նոր Տարի... յոյսի նոր արահետ, Մարմիններ մեր սիրոյ քրքրուած:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ

**ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ ՄԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ
ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ**

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ ՍԱՐԳԻՍ

Middle Eastern &

European Cakes

Delicious Pastry

For All Occasions

(Glendale, Anaheim & Pasadena)

ԽՈՐԵՐ ԱՄԱՆՈՐԻՑ ԱՌԱՋ

ԹԱԳՈՒՅԻ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Շուտով ամանոր է, յոյսերի, սպասումների, երազանքների իրականացման օր:

Ամանորի պատգամն այն է, որ սրտով, հոգով ու մտքով վերանորոգուած, անցեալի ցաւերից ու խոցերից բաժանուած, նոր կորովով ու եռանդով սկսենք տարեմուտը՝ շրջապատի նկատմամբ սէր ու յարգանք տածելով, հետամուտ լինելով գեղեցկութեան գնահատման ու կերտման:

Այս օրերին իւրաքանչիւրս վաշելում ենք 2010 թ. հրաժեշտ տալու եւ Նոր Տարին՝ 2011 թ. նոր յոյսերով ու երազանքներով դիմաւորելու պատուաւինդրութեան զգացումը: Որքան էլ եղան երազանքներ, որ չիրականացան, այնուամենայնիւ մենք չենք դադարում երազելուց, նոր նպատակներ հիւսելուց եւ նոր տարին դիմաւորում ենք նորանոր նպատակների իրականացման բարի ցանկութեամբ, քանի որ երազանքը հոգու թռիչքն է, առանց երազի հոգին թեւեր չունի:

Թանկագին մարդիկ

Ամորը դրէք ձեր ոտքերը նոր տարուայ շեմին եւ սիրով ժպտացէք նոր տարուայ այգաբացին, որպէսզի յաջողութիւններով ու վերելքներով սկսուի ու շարունակուի ձեր կեանքը, որպէսզի Աստուծոյ օրհնութեամբ, բարիքով, արեւշատութեամբ, երջանկութեամբ էլ աւելի ջեփրմանան ընտանեկան յարկերը ձեր:

Այս նոր տարուայ առիթով ես ձեզ սէր եմ կամենում, սէր եւ դարձեալ սէր: Որքան կարող էք սիրէք, որքան չէք կարող դարձեալ սիրէք, քանի որ սէրը կատարելութեան կապն է եւ բոլոր հրաշագործութիւնների աղբիւրը, քանի որ բանաստեղծուհու խօսքերով ասած՝ «Սէրը գոյութեան

հանճարն է միակ»:

Թող յաւերժ սէրը, յոյսն ու հաւատը թագաւորեն ձեր օճախներում, քանի որ սիրառատ հոգու համար կեանքն ու աշխարհը ներշնչանքի աղբիւր են:

Ըստ Բաֆֆու սիրոյ գերագոյն դրսեւորումը հայրենասիրութիւնն է, որին պիտի ստորադասուեն մնացած բոլոր սէրերը, նոյնիսկ ծնողափրութիւնը:

Ըստ Մ. Մեծարենցի, պիտի ապրել անանձնական սիրով, մերձաւորին սիրել աւելի, քան սեփական անձը:

Չարենցի կարծիքով, բանաստեղծի սիրտը նուաճուած պիտի լինի ամէնից առաջ հայրենասիրութեամբ, յետոյ քնարերգութեամբ, ապա «գոգալի» սիրով:

Սեւակի համոզմամբ, բոլոր սէրերը նոյն սիրոյ տարատեսակներ են, իւրատեսակ կրկնութիւնները:

Նոր տարուայ շեմին իւրաքանչիւր անձ բացում է իր յուշերի կծիկը եւ հպարտանում իր անցեալով...

Ամէնից մեծ հպարտութիւնը, որ միշտ համակում է ինձ, ես համոզուած եմ նաեւ շատ-շատերին, հայ լինելու հպարտութիւնն է:

Բայց բաւական չէ հպարտանալը, հարկաւոր է պայքարել հայ մնալու համար:

Հայ լինելը ճակատագիր է եւ պատգամ, իսկ հայ մնալը՝ քաջարի եւ յարատեւ պայքար: Պայքար՝ մասնաւորաբար երկու ուղղութեամբ: Առաջին ուղղութիւնը մայրենի լեզուն, հայ մշակոյթի հրաշքներից մեծագոյնը պահպանելն ու փայտափայլելն է:

Դանիէլ Վարուժանի խօսքերով

ասած՝ «հայ տառերը քարաւան առ քարաւան առաջնորդեցին մեր գոյութիւնը, մեր հայկականութիւնը մինչեւ ներկայ դարերուն սեմին վրայ»:

Պահպանենք այն լեզուն, որ Սեւակի խօսքերով ասած փլատակուած մեր հաւատի տեղ հաստատեց նոր հաւատ, հաւատ, որ մեզ համար հագուստ չդարձաւ, այլ մեզ պնդող գօտի: «Ժողովուրդները գոյատեւում են ոչ միայն իրենց հողով, նաեւ իրենց լեզուով, երբեմն աւելի լեզուով, քան հողով»: Սեւակի խօսքերով ասած, հոգմացրիւ արուած մեր հին մշակոյթի տեղը նա սկզբնաւորեց մի նոր մշակոյթ, որ պիտի գլուխ-գործոցներ տար համաշխարհային քաղաքակրթութեանը՝ Զուարթնոցի տեսքով եւ Նարեկացու հոգով, Շիրակացու անգէն եւ Համբարձումեանի գինավառ աչքերով, Թորոս Ռոսլինի մատներով, որ պիտի ժառանգէր Մարտիրոս Սարեանը, Սայեաթ Նովայի բարբառով, որ պիտի լեզուն դառնար Չարենցի բերանում՝ Անիով, որ պիտի վերածուէր Երեանի...

Երկրորդ ուղղութիւնը՝ մշակոյթի, մասնաւորաբար երաժշտութեան պահպանումն է... Կոմիտասեան ոգին...

Դու, վարդապետ:

Դու Ամենայն Հայոց Երգի վեհափառն ես,

Դու՝ մեր երգի Մեսրոպ Մաշտոց,

Գիրն ու տառն ես Հայոց երգի, Մեր լեփ-լեցուն հոգիների ձայնատարը,

Մեր երգերի խազը-նոտան-ձայնատարը,

Ձայնափիւռը կենդանի

Ու ձայների թագարանը, Մեր հայկական երգարանը...

Այո՛, ինչպէս Սեւակն է ասում, այսօր ոչ ոք եւ ոչինչ այնքան Հայաստան չի արտածում արտասահման եւ ոչ ոք այնքան հայաստանասիրութեան չի ներմուծում Հայաստան, որքան Կոմիտասն իր կամըով:

Այո, սիրլէի ընթերցող,

Գրականութիւն եւ արուեստ ստեղծում է այն ժողովուրդը, ով տառապլե է ու տոկացել, թէեւ օրհասի պահեր գէ ապրել, այնուհանդերձ կարողացել է մնալ կենսասէր, ինդուն ու լաւատես:

Այսօր մեր ժամանակները հեղեղուած են գիտութեան, տեխնիկայի, նորագոյն հասարակական ձեւաւորումների բազմազանութեամբ: Այնուհանդերձ աննուաճ բարձունցի նման միշտ անասան է այն արտակարգը, որը չի աղօտանում, չարատե է իր մաքրութեամբ ու հնչեղութեամբ:

Ստեղծենք գանձեր, որոնք կը մնան դարերի հիացմունքը, գործեր, որ ժամանակակիցին կը ներշնչեն ազնիւ ապրումներ ու ջերմ յոյզեր, ինչպէս այն մեղեդին, որ ծնւում է անմայ երկնքում եւ բարութեամբ լցնում մարդկային հոգին, ինչպէս որպէս Լարքի փոխնորէնուհի, մասնաւորաբար շնորհաւորում եմ Լարք երաժշտանոցի եւ Լարք երաժշտական ընկերակցութեան տնօրէնութեան, մանկավարժների, ծնողների, հիմնադիր անդամների, ուսանողների Նոր Տարին եւ Ս. Մնունդը եւ հաւատում, որ 2011 թ. Լարքին կը պարգեւի յաջողութիւնների իր ժպիտը եւ Լարքը որպէս լոյս առկայծող կրթօճախ կը շարունակի իր լուսաւոր առաքինութիւնը:

ԳԱՆԱՏԱ ԵՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՍԵԹՐ ՊԱՐԳԵՒ ԴԱԻԹԵԱՆ

Գանատան երկրագրունդի քարտեզին վրայ երեւցած է առաջին անգամ 1547-ին:

Իսկ Գանատա բառը առաջին անգամ յայտնաբերուած է 1534-ին, Ժազ Գարթիէ (Jacques Cartier) կոչուող Ֆրանսացի երկրախոյզի (Explorer) մը կողմէ, որուն ճանապարհի առաջնորդ (Guide) բնիկ հնդիկ մը Իրօքուա (Iroquois) ցեղախումբէն, մատը դէպի ներկայ Քէպէք (Quebec) քաղաք տանող ճանապարհին ուղղելով ըսած է «Ka na ta»:

Ուրեմն, Գանատա բառը, բնիկ հնդիկ Iroquois ցեղախումբի լեզուով, կը նշանակէ «Գիւղ» կամ «Քաղաք»:

Հետեւաբար, Գանատան մարդկային քաղաքակրթութեան ընտանիքէն ներս մուտք գործած է մօտաւորապէս հինգ հարիւր տարի առաջ:

Գանատայի աշխարհագրական տարածութիւնը ժամանակի ընթացքին մեծ փոփոխութիւններ ունեցած է:

Ամերիկեան Յեղափոխութենէն ետք՝ 1776-ին, Անգլիան յաջողած է Ֆրանսական տիրապետութեան տակ եղած ու Ամերիկայի Հիւսիսը գտնուող շրջանները գրաւել, եւ երկար պատրաստութիւնէ ետք, Ֆրանսական ներկայութիւնը Քէպէքի մէջ սահմանափակել:

Հոս տեղին է նշել թէ Ֆրանսան անտեսած էր ժամանակին իր նոր աշխարհ տեղափոխուած «գաւազները», եւ Ֆրանսայի թագաւորները շարունակ անարժէք կը նկատէին Ատլանտեանի արեւմուտքը գտնուող իրենց շահերը: 1967-ին, Շարլ Տը Կօլի Քէպէք այցելութիւնը որպէս Ֆրանսայի նախագահ, կը խորհրդանշէր դարերու ընթացքին այն խոստացուած բայց չիրագործուած այցելութիւնը որ պէտք է շրջանին տրուէր Ֆրանսացի թագաւորներու կողմէ ատենօք: Ու Ֆրանսայի քսաներորդ դարու նորօրեայ «թագաւոր» Շարլ Տը Կօլ, Քէպէքի ազգայնականներու կանչերուն անսալով, 24 Յուլիս 1967-ին, Մոնթրէլի Քաղաքապետարանի պատշգամբէն կը կոչէ «Vive le Quebec Libre» (Կեցցէ՛ Ազատ Քէպէքը):

Գանատայի կառավարութիւնը խիստ կը բողոքէ, եւ Տը Կօլի Գանատա այցելութիւնը կը կրճատ-

ուի, ու տարի մը ետք՝ 1968-ին, Քէպէքի ազգայնական հրապարակագիր՝ Րընէ Լըվէք (Rene Leveque), կը հիմնէ (Parti Quebecois) կուսակցութիւնը, Քէպէքը Գանատայէն անջատելու ծրագիր կանոնադրով, այսպէս Գանատան դնելով անջատման վախի տակ:

Ներկայ Գանատայի ազգային ինքնութիւնը մեծ մասամբ կը ճշդուի երբ չորս (4) նահանգներ, Օնթարիօն (Ontario), Քէպէքը (Quebec), Նիւ-Պրանսկուիքը (New Brunswick), եւ Նովա Սքոշիան (Nova Scotia), կը միանան Յուլիս 1, 1867-ին, British North American Act (BNA Act) Սահմանադրութեան վաւերացումով, եւ «Dominion of Canada» անուանումով: Այսպէսով, Յուլիս մէկը մինչեւ այսօր կը տօնուի որպէս Գանատայի Օր (Canada Day):

Ապա, այս չորս նահանգներուն յաջորդաբար կը միանան Մանիթօպան (Manitoba) եւ Նորտըրն Թէրիթորիզը (Northern Territories) 1870-ին, Պրիթիշ Գօլդմպիան (British Columbia) 1871-ին, Բրիս Էտուըրտ Այլընտը (Prince Edward Island) 1873-ին, Եուքօնը (Yukon Territories) 1898-ին, Ալպէրթան (Alberta) եւ Սասքաչէուանը (Saskatchewan) 1905-ին, Նիւ-Ֆրնտլանտը (Newfoundland) 1949-ին, եւ վերջապէս, Նունուվադը (Nunavut Territories) 1999 -ին: Ներկայ ազգային դրօշն ալ գործադրութեան կը դրուի 1965-ին:

Գանատան ներկայիս կը բաղկանայ տասը (10) նահանգներէ (Provinces) եւ երեք (3) տարածաշրջանէ (Territories): Ունի աշխարհի երկրորդ ամէնամեծ երկրի տարածութիւնը (Ռուսիայէն ետք), ինը միլիոն, ինը հարիւր եօթանասուն հազար վեց հարիւր տաս քառակուսի քիլոմէթր (9,970,610 km2) տարածութեամբ: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հետ ունի 6422 քիլոմէթր երկարող հարաւային սահման, եւ իր Հիւսիս-Արեւմուտքը գտնուող Ալյասքան ալ հաշուելով, սահմանի երկարութիւնը կը դառնայ 8763 քիլոմէթր:

Գանատայի բնակչութիւնը ներկայիս շուրջ երեսուն-չորս (34) միլիոն է, որուն գրեթէ երկուերրորդը կը բնակի Օնթարիօյի (13 միլիոն) եւ Քէպէքի (8 միլիոն)

մէջ: Կան նաեւ մէկ միլիոնէ քիչ մը աւելի բնիկ Հնդիկ տեղացիներ (Natives):

2007 թուականէն ի վեր, բնակչութիւնը տարեկան մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար հոգիով կ'աճի, որուն մեծ մասը ներգաղթողներն են, եւ որոնք ընդհանրապէս բնակութիւն կը հաստատեն Թորոնթօյի եւ Վանկուվըրի մէջ:

Գանատան աշխարհի ամէնահարուստ երկիրներէն մէկն է: Հարուստ է ամէն տեսակի հանքերով եւ Սէնտի Արապիայէն ետք, ան աշխարհի ամէնաշատ քարիւղի պահեստը ունի: Ամերիկայի ներածած քարիւղին տասնըօթ առ հարիւրը (17%) եւ բնական կազի տասնըօթ առ հարիւրը (18%) Գանատան կը հայթայթէ: Ան նաեւ ելեկտրական հոսանքի մեծ հայթայթիչ է Գալիֆօրնիա եւ Նիւ Եորք նահանգներուն:

Ամերիկայի հետ Գանատան տարեկան շուրջ 560 Միլիառ տոլարի առեւտուր կ'ընէ եւ իր տարեկան արտադրութեան եօթանասուն-եօթ առ հարիւրը (77%) Ամերիկա կ'արտադրէ, ու անկէ կը ներածէ իր տարեկան ներածումին վաթսունհինգ առ հարիւրը (65%):

Գանատայի վարչաձեւը Փարլամենթային է եւ անցեալի կապը Անգլիոյ հետ տակաւին չէ թօթափած, գուցէ Անկլօ-Ֆրանսո գաղութներէն զգրգրելու համար: Ուրեմն, պետութեան գլուխը տակաւին Անգլիոյ թագուհին է:

Ունի չորս հիմնական կուսակցութիւններ (Liberal Party, Conservative Party, Bloc Quebecois, New Democratic Party (NDP)). Bloc-ը միայն Քէպէքի իրաւունքները հետապնդելու համար կը գործէ:

Գանատան սակայն ամենէն շատ բռնակաւոր է իր հանրային ճրի բժշկութիւն ընծայող օրէնքով (Canada Health Act, 1984): Հիւսիսային Ամերիկայի առաջին ընկերվարական կառավարութիւնը, Գանատայի Սասքաչէուան Նահանգի կառավարութիւնը, գլխաւորութեամբ ընկերվար (Social Democrat) վարչապետ Tommy Douglas-ի (Premier 1944-1961), հանրային ճրի բժշկութիւն սկսած էր տալ Սասքաչէուանի բնակչութեան 1961 թուականէն սկսեալ: Անկէ ազդուած, Գանատայի վարչապետներ Տիֆընպէյքըրը (Conservative PM

1953-1963) եւ Փիրսըն (Liberal PM 1963-1968), Սասքաչէուանի օրինակը որդեգրելով, 1966-էն սկսեալ ամբողջ Գանատայի տարածքին ճրի բժշկութիւն տուին Գանատացի ժողովուրդին:

Եւ պատահական չէր որ 2004-ին, Գանատական CBC (Canadian Broadcasting Corporation) թէլէվիզիոնի կայանի կողմէ կազմակերպուած հարցումին պատասխանելով, Գանատացիք Tommy Douglas-ը ընտրեցին որպէս ամէն ժամանակներու մեծագոյն Գանատացին:

1969 թուականէն սկսեալ, (Շարլ Տը Կօլի այցելութենէն (1967) երկու տարի ետք ու Րընէ Լըվէքի «Parti Quebecois» կուսակցութիւնը հիմնելէն (1968) մէկ տարի վերջ), Գանատան՝ որ Անգլերէնը կը ճանչնար որպէս միակ պետական պաշտօնական լեզու, Անգլերէնի կողքին, Ֆրանսերէնն ալ կ'ընդունի որպէս Անգլերէնի համագոր երկրորդ պաշտօնական լեզու:

1974-ին, Ֆրանսերէն լեզուն կը դառնայ Քէպէք նահանգի միակ պաշտօնական լեզուն:

1976-ին, Ռէնէ Լըվէքի հիմնած Parti Quebecois կուսակցութիւնը կը շահի Քէպէքի նահանգային երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ Րընէ Լըվէք կը դառնայ Քէպէք նահանգի վարչապետ:

1980-ին, Ազգայնական կիրքերով հրահրուած Prarti Quebecois-ն, Քէպէքը Գանատայէն դուրս բերելու եւ գաջն անկախ պետութիւն դարցնելու միտումով, հարցազրոյցով (Referendum) մը կը դիմէ Քէպէքիներուն, «ԱՅՈ՛» պահանջելով:

Մեծամասնութիւնը Քէպէքիներուն սակայն, առաջնորդութեամբ այն օրուայ Գանատայի Charismatic եւ սիրուած վարչապետ Փիէր Թրոտտօյ-ի (1968-1979, 1980-1984) եւ անոր գործակից Ժան Գրէթիէն-ի (ինքնին վարչապետ 1993-2003) մեծ Ո՛Չ կը քուէարկէն անջատման:

1982-ի Մարտ 29-ին, Գանատա կ'ունենայ նոր Սահմանադրութիւն Charter of Rights and Freedoms անուան տակ, Փիէր Թրոտտօյի ջանքերով:

Քէպէք կը մերժէ ընդունիլ նոր Սահմանադրութիւնը, առար-

Շարք էջ 29

**ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԵՒ ՍԻՄԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

ՊԱՆԱՏԱ ԵՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Ծարուհակուած էջ 28-էն

կելով որ ան չնշեր իր իւրաքայտուկ ազգային ինքնութիւնը, եւ այս դժգոհութեան որպէս հետեւանք, փէր Թրուտոյի Լիպերալները (Liberal Party), կորսնցնելով Քէպէքցիներու ձայները, ՉախՉախիչ պարտութիւն կը կրեն 1984-ի Ֆէտէրալ Փարլամենթի երեսփոխանական ընտրութիւններուն մէջ: Պահպանողականները (Progressive Conservative Party), որոնք չորս տարի առաջ, 1980-ին, Քէպէքի վերապահուած 75 երեսփոխանական աթոռներէն միայն մէկ աթոռ կրցած էին շահիլ, այս անգամ՝ 1984-ին, շնորհիւ Պահպանողականներու պետ Պրայըն Մալրունի-ի խոստումին որ Քէպէքցիներուն ի նպաստ մասնաւոր կարգադրութիւն պիտի ընէ երբ ինք շահի, 58 աթոռ կ'առնեն Քէպէքի մէջ):

Պրայըն Մալրունի, իր վարչապետի ամբողջ ծանրութիւնը գործի կը դնէ Քէպէքի տուած իր խոստումը՝ մը յարգելու համար: Եւ երկար պատրաստութենէ ետք, 1987-ին, բոլոր տասը նահանգներու վարչապետները Մալրունիին հետ կը ստորագրեն Meech Lake Constitutional Accord-ը, որ Քէպէքին կ'ընծայի իւրաքայտուկ ժողովուրդի վիճակ (Distinct Society), եւ նահանգներուն կուտար նոր իրաւասութիւններ: Քէպէքի կառավարութիւնը կ'ընդունի այս Սահմանադրական Accord-ը պայմանաւ որ բոլոր միւս նահանգները ընդունին եւ վաւերացնեն զայն: Գանատայի Փարլամենթը կը վաւերացնէ Accord-ը 22 Յունիս 1988-ին, սակայն, Newfoundland- ի եւ Manitoba-ի Լիպերալ նահանգային փարլամենթները Accord-ի դէմ քուէարկելով զայն կը մեռցնեն Յունիս 23, 1990-ին:

1992-ին, Պրայըն Մալրունիի վարչապետութիւնը (1984-1993) անգամ մը եւս կը փորձէ գոհացնել Քէպէքը, այս անգամ Charlottetown Accord-ի խողովակով, եւ զայն ընդունելի դարձնելէ ետք բոլոր նահանգապետներու եւ կուսակցապետներու կողմէ, անգամ մը եւս կը ձախողի եւ այս Accord-ն ալ Չուրը կ'իջնայ Referendum-ի քուէարկութեամբ, երբ Գանատացիք, այլեւս զգուած Մալրունիին եւ դժգոհ անոր 1991-ի GST (Goods & Services Tax) տուրքէն, ՈՉ կ'ըսեն Accord-ին:

Այսքան ժողովրդականութիւն

կորսնցնելէ ետք, Մալրունիին կը լքէ իշխանութիւնը 1993-ի երեսփոխանական ընտրութիւններէն մի քանի ամիս առաջ: Ան նախատեսած էր զայիք աղէտը, որ պատահեցաւ երբ Մալրունիի Պահպանողականները ՉախՉախիչ պարտութիւն կրեցին միայն երկու աթոռ շահելով ամբողջ Գանատայի մէջ (նախապէս 211 աթոռ շահած էին):

Մինչդեռ, Bloc Quebecois-ն, հիմնուած 1991-ին, որպէս Քէպէքեան ուժի ցուցադրութիւն Գանատայի Փարլամենթին մէջ, 1993-ի ընտրութիւններուն մասնակցելով կը շահի 54 երեսփոխանական աթոռ ընդամէն 75 աթոռի վրայ: Սա մեծ յաղթանակ կը նկատուի գործակցութեամբ Քէպէքի նահանգային կառավարութեան եւ շնորհիւ Parti Quebecois-ին:

Այս յաղթանակէն զինովցած, Քէպէքի Separatist կառավարութիւնը, գլխաւորութեամբ Parti Quebecois կուսակցութեան պետ վարչապետ Ժակ Փարիզոյի (Jacques Parizeau), նոր հարցադրում (Referendum) Քէպէքցիներէն կը պահանջէ անգամ մը եւս քուէարկելու, միանգամ ընդ միշտ անջատուելու համար Գանատայէն:

Հոկտեմբեր 30, 1995-ին տեղի կ'ունենայ Referendum-ը, մինչ Գանատան շունջ կը բռնէ:

50.58% ՈՉ կ'ըսեն եւ 49.42% ԱՅՈ կ'ըսեն:

Միայն մէկ առ հարիւր տարբերութեամբ Գանատան կը փրկուի վնասաբեր անջատումէ եւ Քէպէք կը զրկուի իր դարաւոր երազը իրագործելէ:

Վարչապետ Փարիզո կը մեղադրէ դուրսէն եկած ներգաղթողներն ու փոքրամասնութիւնները (Immigrants & Minorities) որպէս հիմնական պատճառը Քէպէք ազգայնականներու պարտութեան: Այսպիսի մեղադրանք թէեւ »racist» էր ու թունաւոր ուղղուած փոքրամասնութեան հասցէին, սակայն եւ այնպէս, ճիշդ էր ու ճիշմարիտ:

Ներգաղթողներուն իրաւունքն էր իրենց հանգիստ կեանք որոնող հեքին ու վազքին վերջին կայանը պահելու եւ պահպանելու, ինչպէս իրաւունքն էր բնիկ Քէպէքցիներուն իրենց ազգային արժանապատուութեան պայքարը մղելու,

Հոս տեղին է նշել թէ Մոնրէպլի Հայ համայնքը, որպէս Փարիզոյի կողմէ մեղադրուած փոքրամասնու-

թիւն, մեծ դեր խաղցած կրնայ ըլլալ, այն ատեն, Գանատայի ամբողջականութեան պահպանման:

Մինչ այդ, Արեւմտեան Գանատայի մէջ բողոքի ալիքներ բարձրացած էին արդէն Ալպերթայէն ու Մանիթոպայէն, եւ Reform Party-ն (ներկայ Ամերիկայի Tea Party շարժումին նման) կազմուած էր, պահանջելով որ անկլո-ները Գանատայի չհանտեսուին, Քէպէքը շփացնելով: Reformist-ները կը մերժէին (Distinct Society) վիճակը շնորհել Քէպէքցիներուն: Անոնք բաւական արժուկ բարձրացնելէ ետք (1987-2000), ու կարճ ժամանակ մը Canadian Alliance (2000-2003) անուան տակ աշխատելէ ետք, ներկայ վարչապետ Սթիֆըն Հարբըր-ի Չանքերով, միացան պահպանողականներուն (Progressive Conservative Party) 2003-ին, եւ միասին Conservative Party of Canada անունը ստացան:

2006-էն սկսեալ, Պահպանողականները Գանատան կ'իշխեն վարչապետ Սթիֆըն Հարբըրի գլխաւորութեամբ:

Հարբըր, իր իշխանութեան սկզբնական շրջանէն իսկ, փորձեց գոհացնել Գանատահայութիւնն ու Քէպէքցիները:

Ապրիլ 2006-ին, ան պետական ճանաչում տուաւ Հայկական Յեղասպանութեան, երբ գրաւոր յայտարարեց թէ դար մը առաջ պատահած ջարդերը Հայերու դէմ ցեղասպանութիւն էին:

Իսկ Նոյեմբեր 2006-ին, Հարբըրի առաջարկով, Գանատայի Փարլամենթը օրէնք անցուց, Քէպէքցիները նկատելով իւրաքայտուկ ազգ' Գանատայի մէջ:

Լիպերալները, ներքին պարակտուսներէ ետք, Մայքըլ Իկնաթիէֆի ղեկավարութեամբ, մեծ յոյս չունին ներկայիս նոր ընտրութիւններ շահելու:

Նոր Տեմոքրատները Փարլամենթի 308 աթոռներէն 30-ը ընդհանրապէս չեն անցնիր եւ հետո եւս առանցին իշխանութիւնը ստանցնելէ:

Քէպէքի անջատման վախ չկայ ներկայիս եւ Bloc Quebecois-ն ալ իր մօտ 50 երեսփոխաններով անգործ ըլլալ կը թուի ներկայիս:

Գանատայի ներկայ Հարբըրի իշխանութիւնը կորսնցուցած ըլլալ կը թուի անցեալին Գանատայի վայելած լաւ անունը որպէս չէզոք եւ չափաւոր երկիր: Գանատան սակայն

կը մնայ աշխարհի բազմազակութեան ամենէն աշխոյժ կեդրոնը եւ Գանատացիին կը մնայ ամէնահամեստ, ազնիւ եւ հանդուրժող ժողովուրդներէն մէկը:

Նման մարդասիրական տուեալներէ մղուած պատճառաւ է որ Հայ կեանքը սկսած է աճիլ Գանատայի մէջ:

Առաջին հոսանքը հայ ներգաղթողներու եղած է 1920-ական թուականներուն, երբ մօտ հարիւր (100) որբեր բերուած են Միջին Արեւելքէն, տեղական բարեսիրական միութիւններու կողմէ, եւ իրենց համար գնուած ազարակի մը մէջ բնակեցուած, Թորոնթոյէն ոչ շատ հեռու ճորձթաուն կոչեցեալ գիւղի մը մէջ: Անոնք ապա ճանչցուած են որպէս « Georgetown Boys»: Ազարակը ծախուած է 1928-ին, եւ ճորձթաունի որբերը Հարաւային Օնթարիոյի Պրանդֆըրտ, Համիլթըն, եւ Սէնթ Քատրինա քաղաքները կը տեղափոխուին, ու կ'աշխատին մեծ մասամբ ազարակապետներու մօտ եւ կամ գործարաններու մէջ: Մինչ այդ, մինչեւ 1920, Օնթարիոյի մէջ, շատ փոքր թիւով հայեր ապրած են:

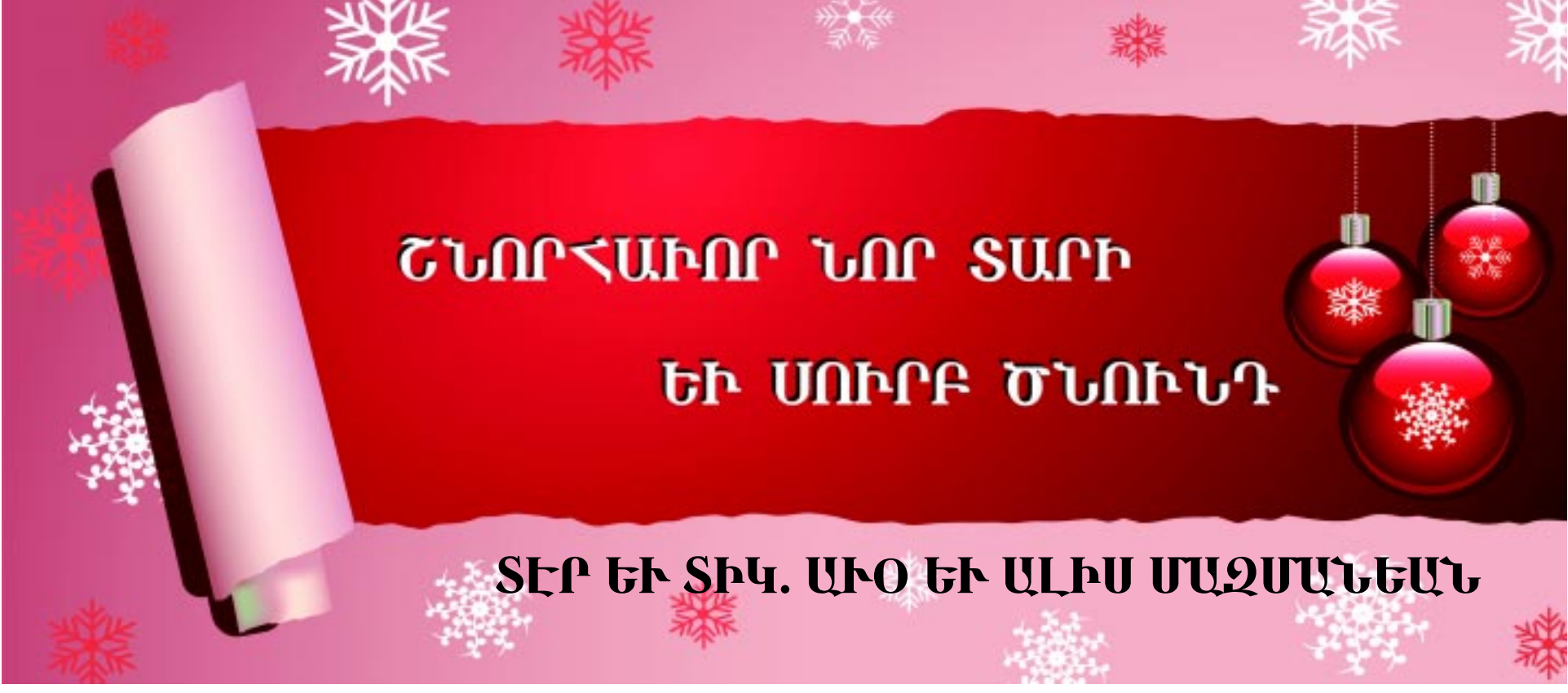
1930-ին, Սէնթ Քատրինայի մէջ հայերը կ'ունենան իրենց առաջին եկեղեցին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր 54 տարի ետք, 1984 Հոկտեմբերին, կը ծնի Գանատայի էջմիածնական Թեմը, Տ. Վազգէն Եպիսկոպոս Քէշիշեան-ի առաջնորդ ընտրութեամբ: 2002-ին ալ կը ծնի Անթիլիասական Թեմը:

Հայոց թիւը Գանատայի մէջ 2000-ը չէր անցնէր Մինչեւ 1950 թուականը:

1950-ական թուականներուն, Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ մէջ պատահած դէպքերու պատճառաւ, այդ շրջաններէն հայեր կը գաղթեն Գանատա եւ մեծ մասամբ կը տեղաւորուին Թորոնթոյի եւ Մոնրէպլի մէջ:

1960-ական եւ 1970-ական թուականներուն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի անհանդարտ քաղաքական վիճակի պատճառաւ, այդ կողմերէն ալ մեծ թիւով Հայեր կը ներգաղթեն ու կը հաստատուին Թորոնթոյի եւ Մոնրէպլի մէջ: Այս հոսանքներուն կը հետեւին Պարսկահայերը՝ 80-ական թուականներուն, եւ Հայաստանցիները, 90-ական թուականներէն ասդին: Այսօր, Գանատայի գաղութը կը հաշուէ մօտաւորապէս

Ծար.ը էջ 41

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՆԵՐՍԵՍ Տ. ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ (ԲԱԼԱՅԵԱՆ)

Իրանահայ գաղութի մասին շատ քիչ է գրուել, շատ քիչ գրքեր կան, եթէ նկատի չառնենք Նազար Գորոյեանի «Իրանահայ պատմութիւն»ը, Սեդա եւ Բաբգէն Բալեան Տէր Յակոբեանների պատմական մէկ աշխատութիւնը: Բայց դժբախտաբար դրանք լրիւ չեն պատկերում մեր հարուստ պատմութիւնը: Իրանում ունեցել ենք մէկ տասնեակից աւելի պատմաբաններ, բանասէրներ, որոնց թուում են Յովսէփ Միրզայանը, Արամ Երեմեանը, Հայկ Աճէմեանը, Անդրանիկ Սարեանը, Լեւոն Գ. Մինասեանը, եւ մի քանի ուրիշներ:

Իրանում չենք ունեցել մեծահարուստներ միւս գաղութների չափանիշներով, բայց Իրանահայերը բարերարներ շատ են ունեցել, որոնք կառուցել են դպրոցներ, եկեղեցիներ, ծերանոցներ, դարմանատուններ եւ այլն: Իրանում կան մի քանի գրական հրատարակչական ֆոնտեր: Յիշենք Վազգէն Շահվերդեանի կրթական ֆոնտը, Հայկաչէնի Ս. Ներսէս Շնորհալի, Սիմոն Բաբումեան, Յովիկ Էդգարեանի հրատարակչական ֆոնտը, Իսկ նիւթական համեստ միջոցների տէր Սպահանի հոգեբանական եւ հայագիտական համալսարանների տեսուչ՝ հոգեբանութեան դոկտոր Մեսրոպ Բալայեանը իր ամբողջ ունեցածը տրամադրեց Սպահանի առաջնորդարանին, հիմնելով «Մանկական գրքերի հրատարակչական ֆոնտ», որն արդէն 7 անուն գիրք է լրջա ընծայել:

Իրանահայ պատմութեան համար շատ օգտակար են անուանի պատմաբան Անդրանիկ Սարեանի «Պատմութիւն Զհարմահալ գաւառի», բանասէր Լեւոն Գ. Մինասեանի «Պատմութիւն Փերիոյ գաւառի» գրքերը, Յարութիւն Ա. Քհնյ. Տ. Մեսրոպեանի «Կեանքի յուշերը», Յ. Էլմարի Անդրէ Տ. Օհանեանի եւ մի քանի այլ մտաւորականների յուշերը, որոնք սակայն ինչպէս նշուեց թերի են եւ պակասաւոր:

Այստեղ անհրաժեշտ է յիշել պարսկահայ Առաքել վարդապետ Դաւրիթեցուն (Դաւրիթեցի-Ատրպակատան) որի ծննդեան թիւը անյայտ է, բայց վախճանուել է 1670 թուին:

Նա սովորել է էջմիածնում եւ ստացել վարդապետական աստիճան: 1636 թուին նշանակուել է Յովհաննու վանքի նուիրակ, ապա որպէս

պատուիրակ մեկնել է Սպահան-Նոր Զուղայ, Ուրֆա, Հալէպ, Աթէնք եւ Երուսաղէմ:

1651 թուին Փիլիպոս Աղբակեցի կաթողիկոս առաջարկով գրել է հայ ժողովրդի պատմութիւնը որն աւարտել է 1662 թուին: Այդ տեղ Առաքել վարդապետը ամենայն ինամքով նկարագրել է հայ ժողովրդի, 1602-1662 թուերի քաղաքական իրավիճակը, տալով պատմական տուեալներ հայ-պարսկական պատերազմների, սովի, գաղթի, թաւանի եւ հայ գաղթականների վիճակից: Նա նկարագրել է նաեւ Շահ Աբաս Սաֆաւի պարսից արքայի միջոցով հայերի բռնագաղթը, եւ տառապանքները: Առաքել Դաւրիթեցու պատմութեան մէջ կան նաեւ վրացի, ատրպէյճանցի, պարսիկ, թուրք, հերեայ ժողովուրդների մասին եւս վկայութիւններ: Նա առաջին հայ պատմաբան է որ իր գիրքը լրջա է տեսել իր կենդանութեան օրօք 1669 թուին, Ամստերդամում (Հոլանտա): Առաքել Դաւրիթեցու պատմութիւնը 1874 թուին թարգմանուել է ֆրանսերէնի: Մահացել է Ս. էջմիածնում եւ թաղուել վանքի գերեզմանատանը: Թաւրիզում դեռ պահպանուում է մեծ պատմաբանի տունը: Նրա շուռաղիղներից ապրում են Իրանում, Ամերիկայում, եւ տարբեր երկրներում:

Պատմագրեան գերդաստանի անդամներից է եղել տաղանդաւոր երաժշտագէտ-իւմբաւար՝ Աշոտ Պատմագրեանը որն տարիներ առաջ վախճանուեց Պէյրութում, երբ պատրաստուում էր արդէն վերջնականապէս հաստատուել մայր հայրենիքում:

Այսքանը միջանկեալ: Սակայն Իրանի ազգային մարմինների եւ մտաւորականութեան պարտք է հրատարակել Իրանահայ գաղութի լրիւ պատմութիւնը, որն կենսական նշանակութիւն ունի Իրանի հայութեան համար, մի երկիր որ հարեւան լինելով Հայաստանին, ժամանակին այնտեղ ապրել են կէս միլիոնի հասնող հայեր:

Իրանահայութիւնը թէեւ չտեսաւ եղեռն, գաղթ, թաւան ու կոտորած, սակայն այնտեղ եւս եղան բարդութիւններ եւ մասամբ կրօնական հալածանք: Բայց պիտի խոստովանել որ միւս գաղթօճախների համեմատութեամբ խաղաղ եւ հան-

գիտ եղաւ Իրանի հայութեան աւօրեան:

Բացառիկ երեւոյթ էր 1979 թուի Իսլամական յեղափոխութիւնը, որն մասամբ շփոթ ստեղծեց մեր գաղութում: Իրան-Իրաք ուժը տարիներ տեւող պատերազմը պատճառ հանդիսացաւ հազարաւոր հայ երիտասարդ պատանիների երկրից հեռացումին: Այդ պատճառով բազում ծնողներ նաեւ հեռացան երկրից, թողնելով իրենց տարիների վատակը-իրենց գաւակներին միանալու եւ նրանց «հովանաւորելու» պատրուակով, եւ այդպիսով սկսուեց ազգամասն հայաթափումը, որն շարունակուում է մինչեւ այսօր:

ԿՐԹՕՃԱՆՆԵՐ

Իրանի բոլոր հայաբնակ քաղաքներում եւ գիւղերում եղել են ու կան հայկական տարրական, միջնակարգ դպրոցներ եւ մանկապարտէզներ:

Յիշենք Թաւրիզի Հայկազեան-Թամարեան եւ Արամեան դպրոցները, որտեղ մեծ մտաւորականների հետ դասաւանդել է նաեւ տաղանդաւոր վիպասան Ռաֆֆին:

1909 թուին հիմնուել է Ատրպակատանի հայոց թեմական դպրոցը Կարապետ Ս. Եպոսկոպոս Տէր Մկրտիչեանի առաջնորդութեան օրօք: Թեմական դպրոցում պաշտօնավարել են լեզուագէտ Հրաչեայ Աճառեանը, Կարապետ Պիոնեանը, Յովսէփ Թաղէոսեանը, Յակոբ Տէր Յակոբեանը (Յ. Իրազեկ) եւ շատ շատ անունների դէմքեր: Իր գոյութեան 27 տարուայ ընթացքում Թաւրիզի թեմականը տուել է 455 շրջանաւարտներ, որոնցից 90 տոկոսը նուիրուել է ուսուցչական ասպարէզին: Մի պահ պիտի խորհել, ինչ կը լինէր մեր կրթական վիճակը Իրանում եթէ չլինէր Թաւրիզի թեմական դպրոցը, որն փակուեց Իրանի պետութեան կողմից 1936 թուականին:

Նշելի է որ Իրանի առաջին մանկապարտէզը հիմնուել է 1910 թուին Թեհրանում, յայտնի մանկավարժ Տիկ. Մարգարիտ Սարվարեանի միջոցով: Պարսկական առաջին մանկապարտէզը եւս հիմնուել է մի քանի տարի յետոյ, Տիկ. Բերսաբէ Յովսէփեանի ջանքերով:

Կարեւոր եւ նշանակալից դեր են ունեցել Նոր Զուղայի «Քանան-

եան», «Կատարինեան» դպրոցները, Թեհրանի Քուշէշ-Դաւթեան, Ղազուլինի «Ռաֆֆի», Ռեշտի «Ա. Յորդանանեան», Փեհլեու «Արաքս», Համադանի «Նուր», Քերմանշահի «Արիան», Աբադանի «Աղաբ», Ահալաբի «Գարուն», Մասչէզի Սուլէյմանի «Միհրդատ», Մարաղայի «Խալաֆեան», Ուրմիայի «Մասիհա», Արաքի «Շարաֆ» եւ շատ ուրիշ դպրոցներ, որոնցից մեծ մասը այսօր դադարել են գոյութիւն ունենալուց, աշակերտութեան թուի նուազման պատճառով: Դժբախտաբար վերջին 20 տարիների ընթացքում Թեհրանում եղած 33 դպրոցներից (30,000 աշակերտ-աշակերտուհիներով) այսօր մնացել են հագիւ 13 դպրոցներ, որոնք եւս կանգնած են փակման վտանգի առաջ: Կրկնենք՝ պատճառը հայաթափումն է:

Զաստատուած տուեալներով 200-250 հազար հաշուող գաղութում այսօր ապրում են 50 հազար հայեր: Անշուշտ այս թիւերը փաստական տուեալներ չունեն, թերեւս 4-5 հազարի տարբերութիւն լինի: Ազգային մարմինները պնդում են որ Իրանահայութեան թիւը այսօր 100 հազար է:

ՏՊԱՐԱՆՆԵՐ

Առաջին անգամ Իրանում տպարան է հիմնել Խաչատուր Վարդապետ Կեսարեցին 1638 թուին Նոր Զուղայում:

Տպարանը տեղադրուել է Ս. Ամենաիրկչեան վանքում: Այդ պատմական տպարանի մամուլը եւ տառերը, այսօր ինամքով պահպանուում են վանքի թանգարանում: Ապա Թաւրիզում-ուր ապրում էին մեծ թուով հայեր- հիմնուում է «Թեմական Խորհուրդի» տպարանը, որն տարիների ընթացքում հրատարակում է բազմահազար դասագրքեր հայոց լեզուի համար Ա.ից մինչեւ Զ. դասարան, ինչպէս կրօնական, պատմական գրքեր, օրացոյցներ, թերթեր եւ այլն: Թաւրիզում ապա հիմնուում է Իրանչափ տպարանը, Կովկասահայ մտաւորական Յակոբ Աւետիսեանի միջոցով, որն հետագային տպարանը փոխադրում է Թեհրան:

Իսկ Թեհրանում պարբերաբար հիմնուում են «Զաւահայ», «Փարոս»,

Շաք.ը էջ 31

ԻՐԱՆԱՅԱՅ ԳԱՂԹՕԾԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Շարունակուած էջ 30-էն

«Վերածնունդ», «Մողեռն», «Ալիք», «Արաքս», «Ֆարաբի», «Նաչիրի», «Նուրբախչ» եւ մի քանի այլ տպարաններ, որտեղ տպագրուած են բազմաթիւ գրքեր, բրոշուրներ, օրացուցներ, թերթեր: Իրանում տպագրուած են բացառիկ տեսքով ու բովանդակութեամբ օրացուցներ, որոնց նմանը չկան ուրիշ որեւէ գաղթօճախում: Յիշենք Հայկ Աճէմեանի «Մասիս»-ը, Նորիկ Ստեփանեանի եւ Սեպուհ Յովհաննիսեանի «Էրօս»-ը, Հայկ Գարագաշի «Վերածնունդ»-ը, ապա «Գարուն», «Արեւելք», «Ալիք» օրացուցները: Այսօր լոյս են տեսնում երեք գեղեցիկ օրացուցներ «Ռաֆֆին», «Նաչիրին» եւ «Կանթեղ»-ը:

ՄԱՄՈՒԼ

Հայ առաջին թերթը տպագրուել է 1794 թուին, «Ազդարար» անուամբ, Շիրազեցի Տէր Յարութիւն Քէնչ, Շմաւոնեանի միջոցով, Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքում: Տէր Հայրը, ծնուել էր 1750 թուին Շիրազում: Թերթը լոյս է տեսել հազիւ 18 թիւ գրաբար, խառնուած Ջուղայի բարբառի հետ: Ի դէպ, 1994ին նշուեց հայ մամուլի հիմնադրման 200-ամեակը:

Իրանի առաջին հայ թերթը կոչուել է «Շաւիղ» որ լոյս է տեսել 1894 թուին Թեհրանում: Ապա Նոր Ջուղայում լոյս է տեսել «Նոր Ջուղայի Լրաբեր»: Թաւրիզի «Գործ» թերթը տպուել է միայն մէկ թիւ: Թաւրիզում սկսել է տպագրուել «Ազդարար Առաջնորդարան» թերթը 1904 թուին: 1896 թուին լոյս է տեսել Թեհրանի 2րդ թերթը «Աստղ Արեւելեան», շաբաթաթերթը, որն վեց ամսուայ կեանք է ունեցել:

Ապա Թեհրանում եւ Թաւրիզում սկսել են լոյս տեսնել «Առաւօտ», «Զանգ», «Մինարէթ», «Բոբոխ», «Ալիք», «Յախաւել», «Վերածնունդ», «Նոր Հասկեր», «Արուսեակ», «Աշխատանք», «Պահակ», «Նոր Աջգ», «Նաւասարդ», «Լոյս», «Արփի», «Արմենուհի», «Հուր», «Փիւնիկ», «Լուսաբեր», «Արեւելք», «Վերելք», «Հակաֆաշիստ», եւ այլ թերթեր (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսագիր) շուրջ 100 անուն:

1920 թուին հմուտ թարգմանիչ-երգիծաբան Հայկ Գարագաշը հիմնում է «Բոբոխ» երգիծաթերթը, որն ճր տարուայ կեանք է

ունենում: Հ. Գարագաշը առաջին անգամ լինելով 1927-29 եւ 30 թուերին լոյս է ընծայում «Պարակահայ Տարեցուցը»: Տարիներ յետոյ Տաճատ Պողոսեանի միջոցով հրատարակուած է «Ռաֆֆի» տարեգիրքը՝ 2 թիւ միայն:

1930 թուին նորէն Հայկ Գարագաշի խմբագրութեամբ սկսում է լոյս տեսնել «Վերածնունդ» օրաթերթը, որն շարունակուած է մինչեւ 1953 թուականը: 1931 թուին Թեհրանում հրատարակուած է «Ալիք»-ը նախ շաբաթաթերթ, ապա երկօրեայ եւ վերջապէս օրաթերթ, եւ շարունակուած է մինչեւ այսօր:

Այժմ Թեհրանում լոյս են տեսնում «Ապագայ» ամսագիրը, «Լոյս» երկշաբաթաթերթը, հմուտ թարգմանիչ էդիկ Բաղդասարեանի (է. Գերմանիկ) խմբագրութեամբ, «Արաքս» շաբաթաթերթը, հասարակական գործիչ Մովսէս Քէշիշեանի միջոցով, «Յոյս» երկշաբաթաթերթը, արտօնատէր բարերար Լեւոն Ահարոնեան, «Պայման» եռամսեան եւ այլն:

1943-1958 թուականը Թեհրանում հրատարակուել է Իրանահայ 2րդ երգիծական հանդէսը, «Յախաւել» երկշաբաթաթերթը, Երուանդ Բագէն Միրզայեանի խմբագրութեամբ: Ի դէպ, տողերիս գրողը իր երգիծական առաջին փորձերը «Յախաւել»-ից է սկսել եւ խմբագիրը իրեն վերանուանել է Խարսոց Հարթոցեան: Պիտի նշել որ 1970 թուին Լոս Անճելըսում սկսում է լոյս տեսնել «Քաջ Նազար» երգիծաթերթը, որն իր ճոխ բովանդակութեամբ եւ ժրջանի խմբագիր Յովհաննէս Բալթեանի ջանքերով այսօր լաւ տպաքանակ ունի: Ի դէպ այս տարի «Քաջ Նազար»-ի 40-ամեակը կը նշուի թէ մայր հայրենիքում եւ այստեղ Միացեալ Նահանգներում: Պարզ է որ, «Քաջ Նազար»-ը եւս պատկանում է Իրանահայ մամուլի ընտանիքին:

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բազմաթիւ մշակութային, մարզական, բարեգործական միութիւններ են եղել ու կան Թեհրանում եւ Իրանի հայաբնակ բոլոր քաղաքներում եւ գիւղերում: Յիշենք Թաւրիզի «Սասունցի Դաւիթ» բազմանդամ միութիւնը, Թեհրանի Լոյս եւ Միտք, Մշակույթ, Հորիզոն, Հայրենիք, Իրանահայ Ազալին-Մշակութային (Ի.Ա.Մ.Մ.) Սանահին, Սի-

փան, Նաչիրի, Արարատ, միութիւնները: Ապա Չհարմահայի Ուսումնասիրաց, Փերիոյ Կրթասիրաց, Հայ Համալսարանականների, Հայ Կին, Հայ Գրողների միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները:

Թեհրանում աշխույժ գործունէութիւն ունի Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը իր Մարի Մանուկեան, Նուարդ Կիւլպէնկեան դպրոցներով եւ կենտրոնով:

1961 թուին հիմնուել է Իրանահայ Գրողների Միութիւնը որն թէեւ այսօր թուական նուագում է ունեցել, բայց եւ այնպէս գրական աշխատանք է տանում: Կայ նաեւ «Գրական շրջանակ»-ը, որտեղ համախմբուած են մի շարք գրողներ:

Իրանի Սալմաստ գաւառի Փայջուկ գիւղում է ծնուել Մեծն Ռաֆֆին: Գիւղում դեռ հաստատուն է իր պապեանական տունը: Ի դէպ Ռաֆֆին վախճանուել է Ապրիլի 24ին, 1888 թուին:

Պարսկահայ ծագում ունի հանճարեղ եղիչ Չարենցը, որի պապերը եկել են Իրանի Մակու քաղաքից: Իրանահայ է Շէջքապիրի անգուգական թարգմանիչ, պետական գործիչ, դիւանագէտ Յովհաննէս Խան Մասէհեանը: Իրանահայ է հմուտ թարգմանիչ Յովսէփ Միրզայեանը: Ինչպէս նաեւ Աշոտ Մինասեանը:

1930ին ասպարէզ է գալիս «Նոր էջ» գրական խմբակը, արձակագիր Հրայր Ֆայեանի եւ Արշաւիր Մկրտիչի նախաձեռնութեամբ, որ երկար տարիների կեանք է ունենում: «Նոր էջ»-ին են միանում հետագային Դեւր, Գալուստ Խանենցը, Զօրիկ Միրզայեանը, Աշոտ Այլընը, Արա Տ. Յովհաննէսեանը, Ռ. Բէնը, Վարդգէս Ֆրանգեանը, Իսկ աւելի ուշ Սոնիա Բալասանեանը:

«Նոր էջ»-ն ունենում է 35 հրատարակութիւն: Նոր էջականները իրենց գրական փորձերն սկսում են Հ. Գարագաշի «Վերածնունդ» թերթից, այնտեղ ունենալով իրենց յատուկ էջը եւ որին անուանում են Նոր էջ:

ԹԱՏՐՈՆ-ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Այս տարի Թեհրանում նշուեց Իրանի շարժանկարի 100-ամեակը: Պիտի նշել որ շարժանկարի կարգուսարքը առաջին անգամ Իրան է բերուել մի քանի հայ արուեստագէտների կողմից: Իրանական առաջին ժապաւէնը պատրաստել է Աւանէս Օհանեանը 1931 թուին եւ լայն

յաջողութիւն է ձեռք բերել: Ապա ֆիլմարուեստով են զբաղուել մէկ տասնեակից աւելի հայեր: Դրանց թւում չիշենք Մուշեղ Սարվարեանը, Սամուէլ Խաչիկեանը, Ժողէֆ Վաչէգեանը, որոնք գարկ են տուել ֆիլմարուեստի զարգացումին Իրանում: Այս առթիւ իրենց կարեւոր ներդրումն են ունեցել դերասաններ Արմանը, Վահանը եւ Արամայիս Աղամալեանները, եւ շատ շատեր: Հայ բեմադրիչների միջոցով հիմնուեցին բազմաթիւ կինօստուդիաներ, որոնցից մի մասը դեռ աշխատում է մինչեւ այսօր: Հայ բեմին ծառայել են դերասաններ Մանուէլ Մարութեան ամուսինները, Կոստանեանները, Մանուկեանը, Ահարոնեանը, Թաշճեանը, Սարգիս Սվաճեանը, Էդիկ Ասլանեանը, Սուրէն Մնացականեանը, Սուրիկ Բաղդասարեանը, յայտնի կատակերգակ Թուրնի Ամատունին, որոնց մասին մի աշխատութիւն ունի Իրահանայ լրագրողբանասէր Արսէն Մամեանը:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Իսկ երաժշտական ասպարէզում կարեւոր դեր է ունեցել Թաւրիզում՝ Լեւոն Գրիգորեանը, դասիարակելով երաժիշտների մի մեծ խումբ, այդ թւում Համբարձում, Աղամ եւ Ռուբիկ Գրիգորեանները եւ ուրիշներ: Իրանահայ երաժշտութեանը խոշոր ծառայութիւն են մատուցել երգահաններ Նիկոլ Գալանդեբեանը, Աշոտ Պատմագրեանը, երգիչ-երգչուհիներ Սաթո Աղաբաբեանը, Ասիա Կոստանեանը, Լորիկ Մովսէսեանը, Արա Ա. Յովհաննէսեանը, Աշոտ Պողոսեանը եւ շատ երգիչ-երգչուհիներ:

Վերջին տարիների խմբավար-երգահաններից չիշենք Գուրգէն Մովսիսեանը, Ժորա Մինասեանը, Յովիկ Գասպարեանը, Ալֆրեդ Մարդոյեանը, Էդիկ Թամրազեանը, Ալէք Բագուկեանը, Գաղիկ Բարխուդարեանը, Տիգրան Սուքիասեանը եւ մի շարք երիտասարդ խմբավարներ:

ԻՐԱՆԱՅԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանը դարերից ի վեր եղել է եւ մնում է որպէս Հայ մշակույթի մի կենտրոն: Իրանի շուրջ 100 առաքելական եկեղեցիների, Ս. Թաղէ, Ս. Ստեփանոս, Ս. Ամենափրկչեան վանքերը եղել են ու կան որպէս հայ բան ու բառի կենտրոն:

Շաբ.ը էջ 43

ԱՄԱՆՈՐԸ

ՍՈՆԻԱ ՄԿՐԵԱՆ

Մօտ հինգ տասնեակ անգամ դիմաւորել եմ նոր տարին ամենաբազմապիսի պարագաներում: Բայց իմ յիշողութիւններում անջնջելիօրէն դրոշմուած է մի տխուր տարեմուտի պատմութիւն, որը այս տօնական օրերին նախանձելի ճշտապահութեամբ, հին հիւրի պէս գալիս է ինձ այցի:

Նոր էինք ներգաղթել հայրենիք: Յետ պատերազմեան տարիներն էին: Հայրենիքը, ամբողջ Սովետական Միութեան հետ միասին, նիւթական տազնապի օրեր էր ապրում: Պէտք էր մի կերպ ապրուստ հայթայթել: Ապրում էինք Լենինական քաղաքում, որը յայտնի է իր տեքստիլ արդիւնաբերութեամբ: Հայրենադարձներ մի խումբ, որոնք իրենց ծննդավայրում տնայնագործ դազգահներով կերպասագործութիւն էին արել, որոշեցին զբաղուել իրենց արհեստով, առանց անդրադառնալու կամ գիտակցելու, որ Սովետական Հայաստանում օրէնքով արգիւնուած է մասնաւոր գործով զբաղուելը: Բոլորը պէտք է աշխատէին պետական հիմնարկներում եւ գործարաններում: Հայրենադարձները մեծ մասամբ աշխատում էին քաղաքի մեծագոյն գործարանում, տեքստիլ ֆապրիքայում, որն աշխատում էր 24 ժամ անդադար: Իւրաքանչիւր ութը ժամը մէկ հնչում էր հզօր շշակը եւ նոր հերթափոխի բանուորներին կանչում աշխատանքի: Հայրենադարձների համար անսովոր էր երկրորդ եւ երրորդ հերթի աշխատանքները: Երկրորդ հերթափոխի բանուորներն աշխատանքն սկսում էին կէսօրից յետոյ եւ արձակուում էին կէս գիշերին, իսկ երրորդ հերթափոխը տեւում էր կէս գիշերից մինչեւ առաւօտ: Եւ որպէսզի անընդհատ նոյն բանուորը չտուժի, իւրաքանչիւր աշխատող պարտաւոր էր պարբերաբար փոխելու հերթը: Այսինքն եթէ մի շաբաթ առաջին հերթ աշխատեց, միւս շաբաթ պէտք է գնայ երկրորդ հերթ, միւս անգամ՝ երրորդ հերթ եւ այսպէս շարունակ: Այդ գործարանում մշտապէս պահպանուում էր որոշակի ջերմաստիճան եւ խոնավութիւն, որ բամբակեայ թելերը չկտրուէին: Իսկ բնակարաններում ջեռուցումը գրեթէ չկար: Յիշում եմ մեր կատակասէր դրացիներից մէկին, որը ամէն գործի գնալուց ասում էր. «Պանք գործարան, մի

քիչ տաքանանք»:

Հացն այդ ժամանակ քուփոնով էր: Աշխատողներին հասնում էր օրական 300 գր., չաշխատողներին՝ 250 գր.: Սեւ շուկայում հացի քիւրն 30 ռուբլի էր, իսկ բանուորի աշխատավարձը՝ 400-500 ռ.: Ուրեմն կողմնակի եկամուտն անհրաժեշտ էր: Մեծ մասը գողանում էր պետութիւնից՝ գործարանից բեզ կամ թել հանելով. դնում էին կօշիկների մէջ, կապում էին մէջքերին եւ այլն: Հայրենադարձները, որոնք գողութիւնը մեղք էին համարում եւ դեռ չէին հաշտուել այդ գողափարի հետ (ինչ ձեւով էլ, որ այն արտաթայտուած լինէր), որոշեցին ութը ժամ գործարանում աշխատելուց յետոյ, գալ տուն փայտեայ դազգահների վրայ ներքնակի երես գործել եւ սեւ շուկայում ծախելով՝ իրենց գոյութիւնը պահպանել: Աշխատանքը ծանր էր, ընդգրկում էր ամբողջ ընտանիքը: Բայց գոհ էին, որ իրենց հացը վաստակում էին ճակտի քրտինքով:

Հայրս էլ հետեւելով միւսններին, մի օր շուկայ տարաւ մօրս ունեցած շունեցածը, քրոջս համար պատրաստուած օժիտը ծախեց կէս գնով եւ մի դազգահ բերեց տուն (կէսը պարտքով): Պիտի աշխատէինք եւ մեր պարտքը վճարէինք:

Փայտեայ դազգահը գրաւեց մեր սենեակի 1/4-ը: Միակ սենեակը որը մինչ այդ վեց հոգուս բնակարանն էր, այժմ վերածուեց նաեւ արհեստանոցի: Մայրս ուրախ էր, պատրաստ էր գիշերը ցերեկին խառնելով աշխատելու: Հսկայական աշխատանք էր պահանջում հենքի պատրաստելը: Նախ սպիտակ, բամբակեայ թելը պէտք է գոյնզգոյն ներկել, օլլայել (որ շուտ չկտրուի), այդ սառնամանիքին չորացնել, փաթաթել կոճերի վրայ եւ այլն: Ապա պատրաստի հում նիւթը տարուում էր յատուկ վարպետի մօտ, որը կազմում էր գործուածքի հենքը: Յիշում եմ, ամէն անգամ, որ նոր հենքը բերուում, դրուում էր դազգահի վրայ, մայրս թեթեւացած շունչ էր քաշում, որովհետեւ, այդ հենքի վրայ կարող էինք երկու շաբաթ գործել: Դազգահի վրայ սովորել էինք գործել բոլորս (բացի եօթը տարեկան եղբօրիցս), որ անընդհատ փոխարինեք իրար: Շաբաթը մէկ օր 15-ամեայ եղբայրս՝ Զոհրապը վերցնում էր գործուած կերպա-

սը եւ տանում էր շուկայ վաճառելու: Իսկ մայրս անցնում էր յաջորդ հենքի պատրաստութեանը: Եւ այս բոլորը ութը ժամեայ ծանր աշխատանքից յետոյ: Մինչեւ հիմա աչքիս առջեւն է մօրս կերպարանքը: Ուշ գիշերին, երբ յոգնած օրուայ աշխատանքից մենք անկողին էինք մտնում, իմ փոքրակազմ, փխրուն, բայց քաջ մայրս մոմի լոյսի տակ՝ դեռ նստած ճախարակի առջեւ, յաջորդ օրուայ աշխատանքի համար կոճերն էր լցնում:

Չեմ յիշում ինչքա՞ն աշխատեցինք այդպէս. մի օր էլ եկաւ պետական պաշտօնեան: Դազգահի վրայ աշխատողը քոյրս էր: Եկաւ, նայեց, գլուխը տարուբերեց, հանեց գրպանից մի փոքր գրքոյկ, գրեց-գրեց ու թողեց գնաց: Հինգ րոպէ յետոյ եկան մեր դրացիները, որոնք նոյնպէս դազգահ էին գործում: Հետաքրքրուեցին, թէ ի՞նչ արեց մարդը: Ասեցինք, որ գրեց գնաց: Դրացին բազմանշանակ նայեց միւսների դէմքին եւ բացատրեց, որ շատ սխալ ենք արել, որ պէտք էր եկող ձեռքը մի քիչ դրամ սահեցնէինք եւ թուղթը պատուել տայինք: Պատմեց, որ այդ պաշտօնեաները շատ շուտ են կաշառուում: Նրանք ելնում են այդպիսի ստուգումների, երբ դրամի պէտք են ունենում: Խոստովանուեց, որ ինքը յիսուն ռուբլի է տալիս նրան ամէն գալուստ եւ կամ, եթէ դրամ չունի, պաշտօնեային շրջակայքում տեսնելու պէս աննկատելիօրէն կողպում է դուռը եւ գնում՝ մինչեւ վերջինս հեռանայ: Եւ եզրփակեց, - Քանի որ թուղթը (ակտը) պատուել չէք տուել, շուտով ձեզ ծանուցագիր կ'ուղարկեն դատարանից:

Անցան օրեր, նոյն պաշտօնեան կրկին այցելեց մեզ, այս անգամ խստօրէն պատուիրեց, որ մինչեւ իր միւս այցելութիւնը դազգահը պէտք է վերցուի: Խեղճ հայրս, որ ամբողջ կեանքում օրինապահ էր եղել, շտապ վերջացրեց վրայի հենքը եւ այդքան դժուարութեամբ առնուած դազգահը ծախեց մէկին, որը գիտէր աշխատել, բայց չբռնուել: Վերջին անգամ եկաւ պաշտօնեան, տեսաւ, որ դազգահ չկայ, առանց որեւէ բան ասելու գնաց:

Նոյն հետաքրքրասէր դրացին, երբ իմացաւ եղելութիւնը, ասաց, որ պաշտօնեան մի առիթ եւս է տուել, իրեն կաշառելու, բայց հայրս

չի հասկացել: Եղած եղած է:

Անցաւ մէկ տարի: Մի օր էլ դատարանից թուղթ ստացանք, ըստ որի հայրիկս կանչուում էր դատի, այսինքն թուին տնայնագործութեամբ զբաղուելու համար: Իրականութեան մէջ քրոջս էին բռնել դազգահի վրայ աշխատելիս, բայց հայրս վախենալով, որ նրան կ'ենթարկեն պատասխանատուութեան, ամէն ինչ իր վրայ էր վերցրել եւ դրանով էլ դրութիւնը աւելի էր բարդացրել: Փորձառու մարդիկ բացատրեցին, որ եթէ արձանագրութեան մէջ քրոջս անունը լինէր, նրան ոչ մի դատ չէր հասնի, քանի որ 16 տարեկան լինելով՝ համարուում էր անչափահաս: Բայց արդէն ուշ էր:

Նշանակուած օրը ամբողջ ընտանիքով գնացինք դատարան: Դատարան կոչուածը մի ոչ մեծ սենեակ էր: Յիշում եմ, որ մենք տեղ գրաւեցինք առաջին շարքում: Ես եւ ութ տարեկան եղբայրս այնքան էլ չէինք հասկանում կատարուածը եւ դրա հետեւանքները: Միայն մեծերի կենտրոնացած դէմքերից զգում էինք պահի լրջութիւնը:

Հայրիկիս նստացրին մեղադրեալի աթոռին: Ես եւ եղբայրս չէինք հասկանում, թէ նրա հետեւում ինչո՞ւ են կանգնել երկու գինուած ոստիկաններ: Սենեակում, բացի մեզանից, կային մի քանի օտար ունկնդիրներ եւս: Շատ բան չի մնացել յիշողութեանս մջ դատավարութիւնից: Միայն յիշում եմ դատաւորի հարցը ուղղուած հօրս.

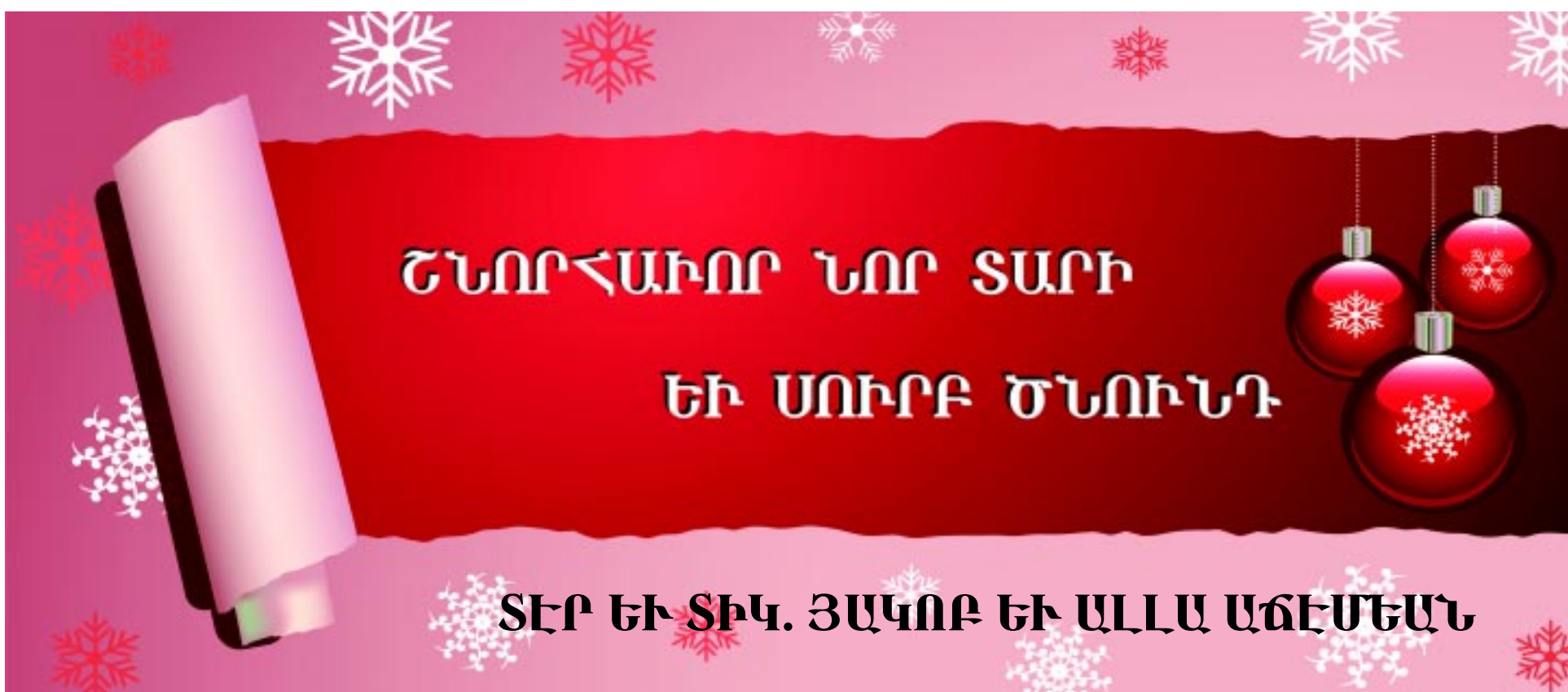
- Քաղաքացի վահրամ ֆարաջեան, դուք ձեզ մեղաւոր ճանաչո՞ւմ էք:

- Ոչ, - եղաւ հօրս կտրուկ պատասխանը:

- Ի՞նչ կարող էք ասել ձեզ պաշտպանելու համար:

- Ես ոչ գողութիւն եմ արել, ոչ էլ ուրիշ իրաւունքն եմ կերել: Միայն աշխատել եմ ընտանիքիս գոյութիւնը պաշտպանելու համար: Եօթ օտար երկրներում եմ ապրել՝ նախքան այստեղ գալը: Ոչ մէկը չի ասել աչքիդ վերեւը հոնք կայ: Երբեք չեմ իմացել ոստիկանատան ճամբան: Իսկ հայրենիքում... եւ նրա ձայնը դողաց, չկարողացաւ աւարտել խօսքը: Ես այդ վայրկեանին կ'ուզէի գրկել հօրս սպիտակահեր

Շաք.բ էջ 33

ԱՍԱՆՈՐԸ

Մարուսակուսած էջ 32-էն

գլուխը եւ հանգստացնել նրան. բայց փոխարէնը նայեցի ոտքերիս՝ թաքցնելու համար ինձ խեղդող արցունքները: Ատու՞մ էի դատաւորին: Ատու՞մ էի այդ անարդար «արդարութիւն»ը, որը ի վերջոյ հօրս դատապարտեց միամեայ բանտարկութեան: Դա 1949 թ. Դեկտեմբեր 28-ն էր:

Դատարանից հօրս ուղղակի բանտ չտարան: Թողեցին, որ տուն գալ, իսկ մենք ուրախացանք յուսալով, որ երեւի երբեք էլ բանտ չտանեն: Երեւի դատաւորն զգաց իր սխալը, միամտաբար մտածում էինք մենք: Աշխարհը չի՛ կարող այդքան անարդար լինել, որ մըջիւնի վրայ չկոխող մարդուն տանն բանտարկեն քրէական յանցագործների հետ:

Այդ տարի քոյրս նոր էլը աւարտել բժշկական ուսումնարանի 18 ամսեայ դասընթացը եւ աշխատանքի անցել մանկատանը: Ամանորի նախօրեակին նա ստացաւ իր առաջին աշխատավարձը: Որոշեցինք գնալ շուկայ եւ մի գեղեցիկ նուէր առնել տան համար, որ բոլորին ուրախացնենք: Շուկայ պէտք էր գնալինք ոտքով: Հետեւաբար առաւօտ կանուխ ոտքի ելանք: Ձիւն էր: Ես հագել էի դեռ Պէյրուսի իմ վերարկուն, որ հագնում էի, երբ երրորդ դասարան էի: Այդ տարի արդէն 7րդ դասարանում էի սովորում, բնականաբար մեծացել էի: Վերարկուն վաղուց է, որ չէր կոճկուում եւ վերածուել էր կիսավերարկուի, որովհետեւ փէշերն հասնում էին գոտկատեղիցս մի քիչ վար: Սակայն ցուրտը բոլորվին չէինք գգում: Մեր հոգիները պարուրուած էին նախամանորեան միստիկ տրամադրութեամբ:

Սառած ձեան վրայ քալելը շատ դժուար էր: Սայթաքելով եւ հեւալով՝ հետեւում էի քրոջս, որի ետեւից հագիւ էի հասնում:

- Այի՛ս, տօնածառի համար գոյնգոյն մոմեր առնելը չմոռանանք: Իսկ նուէրի համար ես մի շատ գեղեցիկ թէյի սպասք եմ տեսել վեց հոգու համար, սպիտակ յախճապակուց՝ վրան վարդագոյն վարդերով: Երանի ծախուած չլինի:

- Երանի, - արձագանգեց քոյրս եւ շարունակեց:

- Ինչքան պիտի ուրախանան հայրիկն ու մաման, երբ այս տարեմուտի գիշերը թէյ մատուցենք նոր

սպասքով, իսկ սենեակի անկիւնում կանգնի զարդարուած տօնածառը՝ գոյնգոյն մոմերը վրան:

- Երբ տուն վերադառնանք ես յատակի տախտակները կը մաքրեմ, իսկ դու վառարանը կը վառես, - շարունակեցի ես:

Եւ ոգեւորուած այս հոգեպարար պատկերի հեռանկարով՝ շտապում էինք, մէկս միւսի առաջն անցնելով, որովհետեւ միայն մէկ հոգի կարող էր անցնել ձեան մէջ բացուած նեղ ուղիով:

Խանութը, ուր շտապում էինք կոչուում էր «Խանութ», մի երկարաւուն սրահ, որտեղ կողք կողքի ծախում էր հաց, աւել, անուշ, հագուստ, կօշիկ, եւ քիչ-քիչ ամէն ինչ: Չգիտեմ մինչեւ օրս այն պաշտպանուէ՞լ է թէ ոչ, բայց այն ժամանակ առաջին խանութը գտնուում էր այժմեան Լենինականի թատրոնի շէնքի դիմաց:

Յուրախութիւն մեզ, թէյի սպասքը տեղում էր: Քոյրս էլ այն հաւանեց, եւ մենք գնեցինք:

- Շնորհաւոր լինի, - ասաց բարեհամբոյր վաճառողուհին, երբ կապոցը դրեց մեր առջեւ:

- Շնորհակալութիւն, - միաբերան պատասխանեցինք մենք եւ երջանիկ բռնեցինք տան ճամբան, բայց այս անգամ քայլում էինք շատ զգոյշ, որ չլինի թէ սայթաքենք եւ թանկարժէք նուէրը փշրուի:

Բաւական քայլել էինք, հասել էինք 16րդ դպրոցին, որտեղ մի ժամանակ գերամանցի գերիներ էին պահում: Ճանապարհը գրեթէ կէս էր եղել, երբ դիմացի մայթին տեսանք մեր եկած ուղղութեամբ գնացող հօրս բարձրահասակ կերպարանքը: Նա գլխաբաց էր, քայլում էր ձեռքերը ետեւը դրած եւ խօսում էր իր կողքով քայլող ոստիկանի հետ: Հայրս նկատեց մեզ, որովհետեւ ուրախացած ձեռքով էինք անում եւ ցոյց տալիս կապոցը: Հատեցինք փողոցը, հարցրեցինք թէ ո՞ւր է գնում: Նա առանց կանգնելու ժպտաց մեզ իրեն յատուկ բարի ժպիտով եւ ասաց, որ տուն գնանք, որ ինքը շուտով կը գալ: Հայրս շատ քչախօս էր եւ մենք երբեք սովորութիւն չունէինք առարկելու իրեն. ուրեմն եւ շարունակեցինք մեր ճանապարհը:

Երբ տուն մտանք, զգացինք, որ ինչ որ բան այն չէ: Ամէն ինչ խառն ի խուռն թափուած էր գետին՝ կարծես քոչելու էին պատրաստ-

ու՞մ: Մայրս նստել էր գետին՝ իրար վրայ լցուած ներքնակների վրայ: Նրա երկար, մինչեւ գոտկատեղը հասնող մազերը արձակուել էին: Նա արտասոււմ էր: Առանց մի բան հասկանալու զարմանքով հարցրինք թէ ի՞նչ է պատահել:

- Տարան, ասաց նա, մեծ, արտասուած թոր աչքերը մեր վրայ բարձրացնելով: - Ձեր հայրիկին տարան:

- Մենք տեսանք հայրիկին, ասաց, որ շուտով գալու է, - ասեցի ես՝ դեռ յուսալով, որ սխալ լսեցինք մօրս ասածը:

- Ոչ, նա էլ չի կարող գալ. նրան տարան ոստիկանները, - եւ ասեւ ինքն իրենց խօսելով շարունակեց: - Անսիրտ մարդիկ, խնդրեցի, աղաչեցի՝ օգուտ չարաւ: Ասի հայ էք. դուք ընտանիք չունէ՞ք, երխաներ չունէ՞ք. թողէք գոնէ մարդը նոր տարին անցկացնի տանը, երեխաների հետ: Ոստիկաններից մէկը շատ չոր էր. ասաց. - Շատ ես աղմկում, աւելի լաւ է ամուսնուդ փոխնորդ եւ մի ներքնակ տաս, որ բանտում գետինը չպառկի: - Խեղճի զլխարկն էլ չգտայ, զլխաբաց գնաց: Միւս ոստիկանը մի քիչ խղճով էր: Ուզեցի արդարանալ ասաց. «Քոյր ջան, հրաման կայ, որ մարդուդ հօր տանենք: Դատարանը որոշել է. մենք միայն կատարում ենք»:

Հիմա միայն հասկացանք թէ ինչո՞ւ հայրիկի ձեռքերը մէջքին էին դրուած եւ նա նոյնիսկ ձեռքով չարեց մեզ տեսնելիս: Նրան ձերբակալել էին եւ ձեռքերը շղթայել ետեւում: Հասկացանք նաեւ թէ ինչո՞ւ նա ձեւացրեց, որ խօսում է միլիցիոնների հետ եւ բռնազբօսիկ ժպտաց մեզ: Նա չէր ուզում մեզ վախեցնել իր ձերբակալուած լինելը մատնելով: Գուցէ (ո՞վ գիտէ) չէր ուզում, որ մենք ամաչէինք իր չարած յանցանքի համար:

Դեկտեմբերեան կարճ օրը դեռ չէր իրիկնացել, բայց մեր սենեակում արդէն կիսախաւար էր: Սենեակի միակ պատուհանի մի քանի ապակիները կոտրուել էին եւ չկարողանալով դրանք փոխարինել նորերով՝ փակել էինք ստուարաթղթով:

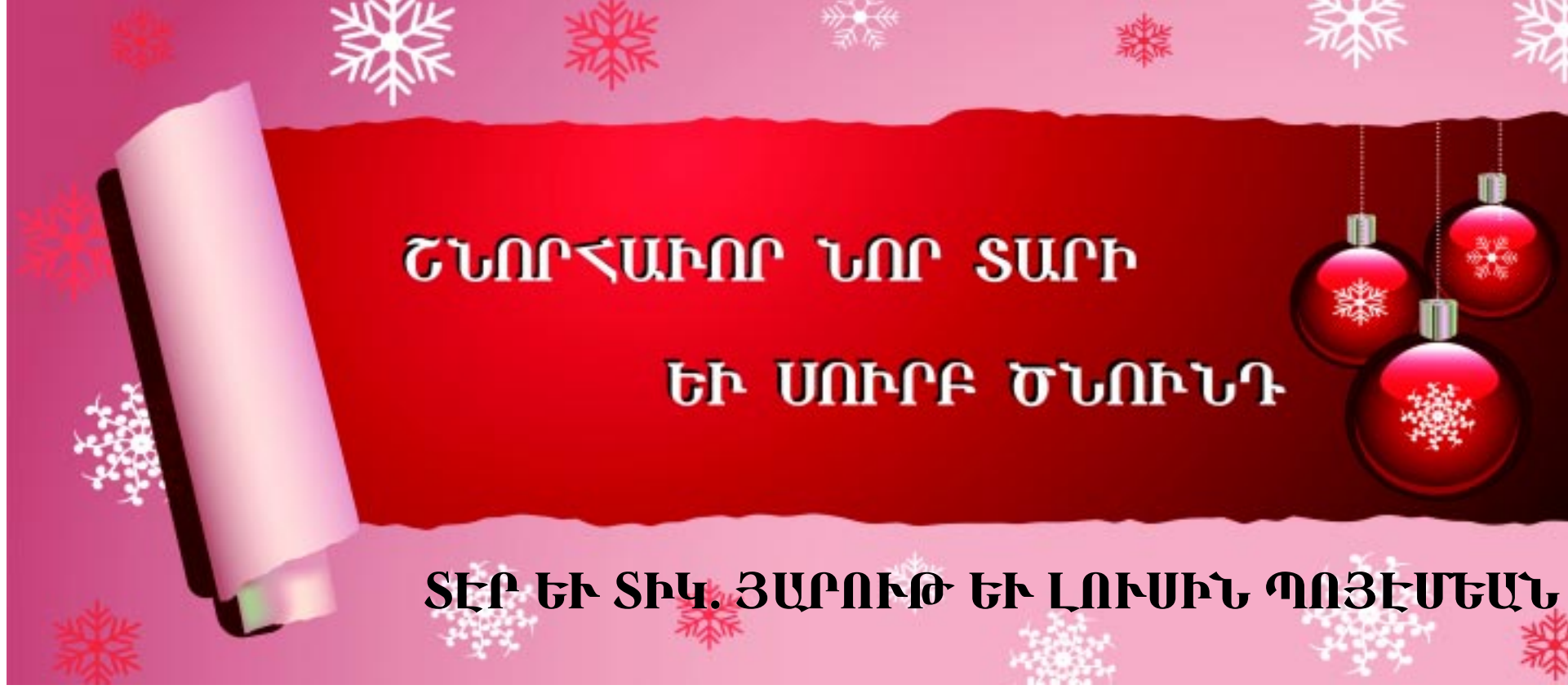
Մայրս բաւական ժամանակ է նստած էր նոյն դիրքով, անգոր ձեռքերը ձեռքերը կախուած կողքերիցը, դատարկուած աչքերը յառած մի կէտի եւ լուռ էր: Մենք քայլում էինք ոտքի մատների

վրայ, կարծես տանը ծանր հիւանդ կար: Յետոյ ես նստեցի մահճակալիս: Ութ տարեկան եղբայրս Հրանդը եկաւ կծկուեց կողքիս: Նա շշուկով հարցրեց, թէ տօնածառի գոյնգոյն մոմերն առե՞լ ենք: Խեղճը չէր պատկերացնում փորձանքի մեծութիւնը: Ես անձայն գլխով արեցի:

Մութն աւելի էր խտացել սենեակում: Երբեմն-երբեմն սենեակի խաւարը ձեղքում էին կապոյտ, կանաչ, կարմիր լոյսերի արագ սահող ճառագայթները: Դրսում հրավառութիւն էր: Սահակներով սահող երեխաների ուրախ կանչերը հասնում էին մեզ: Կեանքն ընթանում էր առաջուպէս, ասես ոչինչ չէր եղել: Դրսում նոյն աշխարհն էր՝ անտեղեակ եւ անտարբեր մեր մանկական հոգիները ճմլող անմխիթար վշտին: Մեր նման տխուր ու որբացած՝ հագիւ նշմարում էր սենեակի անկիւնում կծկուած մերկ ու անզարդ եղեւնին:

Երեւակայութեամբ գնացի, մտայ ուրիշների լուսաւոր եւ տաք տները, որոնք համեղ կերակուրներով եւ թխուածքներով ծանրաբեռնուած սեղանների շուրջը հաւաքուած՝ իրենց սիրելիներով եւ հարազատներով մի քանի ժամից, ուրախ գրկախառնութիւններով եւ մաղթանքներով, ողջունելու էին նոր տարուայ գալուստը: Եւ անգօրութեան արցունքները անձայն սկսեցին հոսել այտերովս: Արտասուում էի կրտսեր եղբորս համար որը գրկուեց եղեւնին զարդարուած տեսնելու ուրախութիւնից, յուսակորոյս մօրս համար, որի վրայ էր ծանրանալու մեր ողջ ընտանիքի հոգսը, նոր գնուած սպասքով չխմուած թէյի համար... Բայց լացս փոխուեց հեկեկոցի, երբ պատկերացրի մեր սիրելի հօրը բանտի պաղ, քարէ յատակին նստած միայնակ եւ լքուած:

1950 թ. ամանորին (եւ դրան յաջորդող տարիներին) հայրս կրկին մեզ հետ էր: Եւ ամէն անգամ նման տօնական օրերին մեր ուրախութիւնը կրկնակի էր լինում, քանի որ որբութեան գրկանքները ճաշակած փոքրերիս համար, հօր ներկայութիւնը նշանակում էր կուշտ փոր, ապահովութիւն եւ տաքուկ օձախ՝ լուսաւորուած փոխաբարձ սիրով եւ իրար երջանկացնելու անձնագոհ պատրաստակամութեամբ:

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻ ԽՈՐԵՐ

ՆԱԶԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

«Խաղաղութիւն բողոժմ' ձեզ, գիտաղաղութիւն գիմ' տամ' ձեզ, ոչ որպէս աշխարհիս տայ' տամ' ես ձեզ»:

Յովհ. ԺԴ, 27

Ովկիանոսներով հեռու մեր հայրենիքէն խաղաղականի արհերուն նստած, Նոր Տարի մը եւս կ'ողջունենք, այս անխաղաղ աշխարհի մէջ:

Հակառակ անոր, որ ամէն Ամանոր, հրաւէր մըն է մարդկութեան վերանորոգումի, ինքնագիտակցութեան, հաշուեյարդարի, սակայն կարծես խախտած կը թուին ըլլալ անգիր օրէնքները Ամանորեան արեւածագին:

Պատահական չէ, որ Ամանորը կը սկսի հրաւէրով մը: Ու այդ հրաւէրը՝ Մարդ եւ Աստուած գեերջանիկ հանդիպումն է, մեր Փրկչին՝ Յիսուս Քրիստոսի Սուրբ Ծննդեան հոգեպարար տօնակատարումով:

Մարդը՝ որ նիւթական այս աշխարհին մէջ, անցնող տարին ունեցաւ իր «գողգոթաները», Ամանորը հիմա նոր ճամբայ մը կը բանայ իրեն համար, եթէ անշուշտ մարդը պատրաստ է ողջունելու երկնային ձայնը Սուրբ Գիշերուան՝ «Յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Հակառակ երկհազարամեայ երկնային ձայնին, խաղաղութեան պատմուճանը աշխարհին՝ պատուած եւ նետուած է ժողովուրդի երեսին:

Պատերազմներու ուրուականները երէկ Պաղատա եւ Փաքիստան, այսօր կը շրջին Գորէաներու, Իրանի եւ Կովկասի շուրջ:

Փոխուած է աշխարհը: Նիւթը՝ հրապուրած է մարդկութիւնը, ինչ փոյթ եթէ այսօր «կը նահանջեն ընտանիք, պատիւ, բարք ու ըմբռնում եւ բարոյական սկզբունքներ»:

Երկու պատերազմներու մէջ մխրճուած Միացեալ Նահանգները, որ յաւակնութիւնը կը վայելէր քաղաքական եւ տնտեսական հզօր պետութեան, այսօր այլալլած դիմագիծով կը ներկայանայ իր կարգին այլափոխուած աշխարհին:

Հրապուրիչ Եւրոպան շնչապատ եղած, ամէն ճիգ կը թափէ նոր տեսութիւններով փրկել իր դիմագիծը:

Նոր Տարի է:

Ու Նոր Տարուան խաղաղութեան զանգակները կը շարունակեն ղողանջել ամէն տարի, ինչ փոյթ եթէ անոնք հանդիպին նոյնիսկ խուլ

ականջներու: Հսինք, Նոր Տարին իր հետ կը բերէ հրաւէր մը մարդկութեան՝ վերանորոգումի, վերափոխման, բարելաման:

Չվերափոխուող կեանքը ենթակայ է փոշիանալու: Ծառերն անգամ, կը թափեն իրենց չորցած տերեւները, յաջորդ տարին կրկին կանաչնալու, նոր աւել տալով կենդանի ծառին:

Հակառակ այս իրողութեան, Ամանորի հրաւէրը անապատէն փչող հովի մը նման՝ կու գայ ու կ'անցնի, մինչ աստղազարդ գիշերը Սուրբ Ծննդեան, կորսնցուցած ըլլալով երբեմնի խորհուրդը իր, կը մնայ լոկ թուական մը տօնացոյցին վրան:

Ազգերու մեծ ընտանիքին մաս կը կազմենք նաեւ մենք՝ հայերս:

Նոր տարուան սեմին՝ ուրախալի երեւոյթ էր տեսնել հայ կուսակցութիւններու հիմնադրման շքեղ տօնակատարութիւնները եւ հաշուեյարդարը:

Ուրախալի երեւոյթ էր, մանաւանդ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Մեծայարգ Սերժ Սարգսեանի ելոյթը Հանրապետական կուսակցութեան 20-ամեակին առթիւ:

Այսպէս է որ կ'իմաստաւորուի Նոր Տարին, երբ մենք իմաստ մը տանք անոր:

Երբ ան դառնայ մեր նոր յոյսի «ուխտի տապանակը»: Երբ մանաւանդ փորձենք ապրիլ «Աստուծոյ նայուածքին տակ», արդարութիւն հաստատելով մեր երկրին մէջ, վանելով կաշառակերութիւնն ու ոճիրները: Երբ ապրիլ գիտնանք հոգեւոր արժէքներով, թոյլ տալով որ մարդկային առաքինութիւններն ու բարոյական սկզբունքները ճամբայ բանան երկրի բարգաւաճման ու հզօրացման:

Հարկ է սակայն գիտակցիլ վերոյիշեալ ճշմարտութեան, տէրը ըլլալով խղճմտանքի ձայնին:

Այլապէս, ինչպէ՞ս կը ցանկանք խաղաղութեան, երբ իրարու կը նայինք անհանդուրժողութեան ոգիով եւ անխաղաղ հոգիով:

Ինչպէ՞ս կը ցանկանք արդարութեան երբ չենք կրնար տէրը ըլլալ արդարութեան:

Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօներուն սեմին, Նախագահ Սարգսեան իր կուռ ճառով, կաղանդի եւ Ս. Ծննդեան յոյսի կանթեղները վառեց

հայու հոգիներուն:

Նոր Տարուան սեմին՝ յառաջընթացի նոր ուղի մը բացուած է մեր երկրին մէջ: Որքան ալ դժուար ըլլայ այդ ճանապարհը, եւ մշուշտ թուի շատերու համար, գիտակցութիւնը ու խոհեմութիւնը եւ կամքը ձեռք ձեռքի բռնած ճամբայ ելած են բարենորոգումի... ձգտում՝ դէպի լաւը, վերափոխուելու ճիգը... որ նոր յոյս կը ներշնչէ մեր ժողովուրդին:

Եւ ինչ է Նոր Տարին, եթէ ո'չ նոր յոյս ու արշալոյս մեր խաւարին վրայ բացուած:

Ու նախագահը դրսեւորեց նոր յոյսի ու արշալոյսի իր կամքը համայն աշխարհին առջեւ:

Նոր տարի է: Նոր արշալոյս պիտի ծագի Արարատի կատարէն, եւ Ս. Ծննդեան զանգերը պիտի ղողանջեն Ս. էջմիածնէն ու Բեթղեհէմէն:

Ամանորը, Սուրբ Ծննդեան օրուան հետ, հրաւէր մըն է մեր բոլորին, որուն «Խորհուրդը մեծ է եւ սքանչելի»:

Ողջունենք այդ խորհուրդը, որ մեր դարաւոր հաւատքը եղաւ, եւ ճանապարհը մեր կեանքին:

ԹՈՂ ԱՅՍ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՆԵՐՍԵՍ ՏԵՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Թող այս նոր տարին լինի բարեբեր, Թող խաղաղութիւն լինի աշխարհին, Թող ապրի մարդը կամքով աներեր, Ու մայրը գտնի իր կորած որդուն...

Թող ազատ լինեն ազգերը գերուած, Թող պայծառ լինի ամենուր գարուն, Թող որ կարկաչեն առուակները ժիր, Երգեն, ծիծաղեն սրտերը տխուր...

Թող խաղաղ լինի աշխարհն ամբողջ, Թող որ խաղաղուեն սրտերը խռով, Թող վերքերի տեղ միշտ երգեր լինեն, Ուրախութիւնը տիրի ամէն տեղ...

ՅՈՒՍԱՅԱՏ ՊԱՅԵՐ... (ԱՄԱՆՈՐԻ ԳԻՇԵՐԻՆ...) ՆԵՐՍԵՍ ՏԵՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Նորից նոր տարի, Կաղանդի գիշեր, Բայց մէկը չեկաւ, Որ դուռը բացէր, Նստեր սեղանին Ու պատառ կիսեր, Բարի խօսք ասեր... Էլ ինչ նոր տարի, Էլ ինչ Ամանոր, Երբ թողել ենք մեր Բուճը կիսաւեր,

Թող նոր կեանքի հետ մարդն էլ նորոգուի, Թող վիշտն ու ցաւը իսպառ մոռանայ, Թող կեանքը լինի վարդագոյն երագ, Առօրեայ չքնաղ մի տեսիլք դառնայ...

Թող որ բոլորը ապրեն երջանիկ, Թող սէրն անսահման տարածուի փութով, Թող ռազմի փոխան երգու պար լինի, Ու եղբայր դառնան ազգերը սիրով...

Թող դրախտ դառնայ երկիր Նայիրին, Թող ուրախ հնչեն մեր երգերը վառ, Թող քարերն անգամ ծաղկեն, կանաչեն, Իմ ազատ երկրում ջիւջ ու կենարար:

Ու դառել կռուակ Անտուն, բնաւեր... Էլ ինչ նոր տարի, Ինչ կաղանդ գիշեր, Զգիտես որին եւ ունը յիշել Երբ չկան արդէն Ընկեր տղերքը, Որ էլ լռել է Կենսուրախ երգը... Էլ ինչ նոր տարի...

**ՄԵՐ ՍՐՏԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ
ՅԱՅՏՆԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ,
ՄԱՂԹԵԼՈՎ ԱՆՈՆՑ
ԵՐՁԱՆԻԿ ՈՒ ԲԱՐԵՔԵՐ ՏԱՐԻ ՄԸ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐՔ ԾՆՈՒՆՌ**

VREJ PASTRY

**PASADENA
626-797-2331**

**GRANADA
HILLS
818-366-2526**

**GLENDORA
626-914-1940**

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՅԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ (ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՆՈՒՄԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ) ՊՕՂՈՍ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Ձմեռ էր, հայկական լեռնաշխարհի խստաշունչ ձմեռ, ամիսն էր Դեկտեմբեր, երբ տարին օրերի ու ամիսների թափալից շնչահատ էր լինում: Մեռնում էր այն, ոչ, տարիները սահում են դեպի յալիտենական թիվը, դառնում պատմություն, սիրոյ ու բերկրանքի քաղցր յուշեր, յաղթանակի փառատօներ, տիեզերական հուշերը բոցավառ արուեստների ծնունդ, որոնք լոյս են հոսում մարդկանց հոգիներին: Սակայն նաեւ տարիներ վշտի, տառապանքի, թէեւ անգոր մարեյու մեր կեանքի լոյսի կրակը, սակայն խուովքով են ալեկոծում մեր սրտերը:

Դեկտեմբերի առաջին տասնօրեակից յետոյ մայր ոստանը՝ Երեւանը, յորդում էր հայերի խուռներամ հոսքով, նրանց խրախուսանալու տենչով: Բոլորը, բոլորը գնում խանութներ, շուկաներ՝ որոնք լիքն էին լինում հայոց մայրացած դաշտերի բարիքներով: Տեսե՛լ էք, յիշո՛ւմ էք արդեօք այդ շուկաները, դրսում ցուրտ ու մուգը, կարծես արեւն էր խուղկել հայոց աշխարհից, ներսում նրա լոյսով արբեցած, նրա հրաշկ քուրայի կրակը քաղած, ռանչպարի արդար քրտինքով ցողուած, Սեւանի լոյս ջրերը ըմպած հողի բարիքներն էին: Հայ շինականի խոնջանքով, հայրենի հողի շունչով արբեցած ծառերի բարիքն էր բուրգացել սեղանների վրայ, յենակներին չորացրած մրգերի շարաններն էին, ընկոյզի կոյտեր, գնորդներին առինքնելու համար կախաններից սաթեայ, արեւի կրակի կարմիրը հագած, Աստղիկի լուսափայլ ոտքերից հոսած արեան գոյնով վարդացած արեւահամ խաղողի ողկոյզներ: Հողի մշակներն էին գալիք տարուայ բարի մաղթանքներ յղում գնորդներին: Ինչո՞ւ էին այսքան խուռներամ, ինչո՞ւ էին այսքան շտապում, հայ շինականի բարիքը Մոսկովին էլ կը հերիքէր:

Թող մայր ոստանի փողոցները, մայթերը սառչոյցով պատած լինէին, թող ձիւն մաղէր, թող բուք ոռնար, հոգ չէ, իրենց հոգիներն էին տաք շունչով յեցուն: Տարբեր խանութներում էին, իրենց սիրասուն մանչերին, նաեւ ազգականների ու բարեկամների մանչերին նուէրներ պիտի գնէին՝ խաղալիքներ, դպրոցական մանչերին գրքեր: Այո գրքեր, իրենց

նախնիները գրքեր էին պաշտել, թուղթ չունէին, մագաղաթների վրայ գրեցին, մի կեանք ամբողջ վանքերի խուցերում գրեցին սիրոյ ու ողբերգութեան մատենաներ, Գողթան հոգեգմայլ երգեր, Վարդանների հերոսապատմւներ, Հայկազուն ազգի պատմութիւն, բանաստեղծութիւն երկնեցին, Հելլենների իմաստունների մտքի լոյսը բերին հայոց աշխարհ: Ջարմանայո՛ւ էր այս, ոչ, այն իրենց արմենական ցեղի ոգու վսեմութեան տիեզերական Տիր աստուծոյ գրի պաշտամունքի առկայծումն էր: Նուէրները գաղտնի պահ պիտի տային մինչեւ նուէրաբաշխման արարողութիւնը:

Ոստանի բացատներում, Դիլիջանի կուսական անտառների եղեւնիների կոյտերի շուրջն էին խուռուել: Մշտադպար եղեւնիները իրենց տները կանաչով պիտի լցուէին, պծնէին նրանց նորահարսի նման, իրենց նախնիների հոգիների լոյսը վառուէր այնտեղ, իրենցից շատ հեռու Գերմանների աւանդութիւնն էր հասել իրենց երկիր:

Ինչո՞ւ էին այսքան շտապում, իւրաքանչիւրի համար ինքնասիրութեան հարց էր՝ պակաս չմնալ դրացիից, բարեկամից, ազգականից, անհրաժեշտ էր ժամանակից շուտ սուներ լցնել: Մրցակցութիւնն էր, ընտանիքի պարծանքն էր, հպարտ հայու ոգու պոռթկումը: Պարենային խանութներն էին խուռներամ, արկղներով կրում էին հանքային ջրեր, լիմոնատ, արեւից շիկնած, արեւի լոյսով հրավառ խաղողի հիւթը հնձաններում պոռթկացած աստուածների խմիչք՝ հայոց գինի, Ձանգեղուրի անտառների կաղնում փայտի տակառներում այդ լեռների բոյրի համբոյրով արբեցած Մարգարի կոնեակ, խմիչքներ պէս-պէս, փաթեթներով «Արջուկ», «Սկիւռիկ» եւ այլ կոնֆետներ: Առաւօտեան սառնամանիքին, խանութների առաջ կրակ էին վառում, ինչո՞ւ, Նաւասարդեան հրավառութեան յուշերի կրակն էր իրենց խինդը ջերմացնելու, թէ՛ հերթերի էին կանգնել՝ հաւ, Հնդկաստանի հաւ, միս գնելու: Ինչ գարմանալի էին, տաննակներով, քիլոկրամներով էին գնում, նոր տարում առատ լինէին իրենց սների սեղանները, թէկուզ ծանրութիւնից կքէին: Այս բոլորը

երբեմն ծանօթով, երբեմն էլ...:

Շտապում էին նաեւ փափկասուն տիկնայք հայոց ոստանի, իրենց այրերի բերած բարիքից համադամ ճաշեր, խորտիկներ, տեսակ, տեսակ խմորեղէններ պիտի պատրաստէին: Այդ յոգնատանջ աշխատանքը խինդով, հրճուանքով էին կատարում, չէ որ իրենց շնորհքից էր կախուած սոնական սեղանի տեսքը, փայլը: Հպարտ իրենց ստեղծագործ ձիրքով, այցելուներին պիտի հիւրասիրէին, առաջարկէին, ստիպէին, ճաշակելու խորտիկները բոլոր, որ նրանց գովքը շոյքը իրենց կանացի ինքնասիրութիւնը եւ դէմքերին յորդէր հպարտութեան փայլի շողերով:

Վերջապէս, տարուայ աւարտի օրն էր արդէն, իրենց նախնիների Միհր աստուծոյ վառած կանթեղը իր վերջին շողերն էր փոռում, սակայն մայր ոստանը վառում էր... լոյսի հեղեղով, շէնքերը կրակէ շապիկներ էին հագել, մերկացած ծառերը լոյսի հրդեհով էին բռնկել, ոստանի հրապարակներում բազմահարկը լոյսերի կանթեղներ էին հրավառում, որոնց կրակի բոցերը շատրուանում էին երկիրք: Ոստանի լոյսի հրավառութիւնից, հեռու, հեռու աստղերի աշուկներն էին փակուել, այնտեղ չէ՞ին իջել արդեօք բոցածին Վահագն Համաստեղութեան աստղերը, որ իրենց հին աստուածների Նաւասարդեան լոյսի կարմիր բոցեր ժայթքէին... լոյսի տաճար էր հայոց մայր ոստանը: Արմէնների՝ Տրդատ, Մանուէլ, Մոմիկ, Սինան, Պալեան ճարտարապետների ոգու խոյանքի թուխքն էր հոսել հայոց մի նոր ճարտարապետ՝ Թամանեանի սրտին: Նրա մտքի երեւակայութեան ճախրանքից էր յառնել հայոց Նախարարների Տունը: Նրա առաջի հրապարակում խոյացել էր եղեւնու նոր տարուայ տօնածառը, Բաբելոնեան աշտարակից անէլի բարձր էր այն, ծիածանի գոյներով վառում էր, լոյսի գօտի էին կապել գլխին, մէջքին, շուրջ բոլորը նոր տարուայ հէքիաթը խորհրդանշող նախազարդերով կրպակներ: Դեռեւս տասըներեք օրեր պիտի վառուէր այն, նրա պատուանդանին երեխաները իրենց մանկական հրճանքի պարերը պիտի բռնէին, պիտի ձմեռ պապի

հետ լուսանկարէին:

Հիւրասենեակներում բացովի երկար սեղաններ, հայոց հողի, ծառի առատ բարիք, ինչպէս չէին ընկողմանում այդ բեռի տակ: Մայր ոստանի դիմացը սպիտակ պատմուծանով քողուած Արարատն էր՝ խորհրդանշող մարդկութեան վերածնունդի, քարէ սիրտը հայոց: Անուշ լուսնեակն էր իջեւանել նրա սպիտակ թաղին, թախծոտ ժպտում էր հայոց աշխարհին: Վաչկատուն ցեղի մարդիկ պատնէջէլ էին՝ «քայլամուր» ու կարօտի խուովքից ալեկոծում Մայր Արաքսով: Երբ այն քողուած էր վշտով, ձիւնածախտ դէմքով յառնում էր ոստանի դիմաց, նայում էին նրան կարօտով ալիքուած հոգիներով, իրենց արիական ցեղի ոգին էր: Սեղանի կենտրոնում մեծ սկուտեղի վրայ բազմել էր խոզուկը, սկանջներին ուլունքներ, բերանին կանաչ շիւղ, ակներին արեւի հիւրով բոսորած խաղողի հատիկներ, կարմրած հաւեր, հեռու Հնդկաստանից եկած հաւն էր խոզուկի կողքին: Տանտիկինն էր յարդարել սեղանը, իր շնորհքն էր շողում սեղանին՝ խորտիկներ նրբահամ, խմորեղէններ անուշահամ, սենեակի կրակավառ ջահերն էին լոյսով ողողել այն: Սկահակներն էին յորդած ծիածանափայլ պտուղներով, նրանց վրայ փռում էին իրենց նախնիների պաշտած արեւի ու լոյսի համով ու փայլով ողկոյզներ խաղողի: Կոնեակ, օղիներ, գովացուցիչ ջրեր, գինի կարմիր, այդ գիշեր խրախանքի հրավառութիւն պիտի լինէր իրենց հոգիներում:

Վերջապէս արդէն նոր տարին դիմաւորելու պատրաստ էին, բոլորը, բոլորը գուգուել էին սոնական հանդերձներով, հեռուստացոյցի առաջն էին, ոստանի բարձրագիւր գագաթի աշտարակը ալեհաստում էր սոնական հանդէսը՝ ուրախ բեմադրութիւններ, երգեր քաղցրանուշ, որոնք հրճուանքի բամբեր էին որոտում նրանց հոգիներում, ծիծաղ ժայթքում դէմքերից, անկներից: Ձուարճալի մանրապատմւների դերասաններ՝ Գոթանճեան Ռաֆայէլ, Երիցեան Կիմ, Մեյլինէ Մոմճեան, Գարակէօզեան Արամայիս, Աշոտ Ղազարեան, Խոստիկեան Արմէն, օհ այդ

Շաք.բ էջ 37

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԶԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Շարունակուած էջ 36-էն

դերասանը, նոյնիսկ առանց խօսքի, միայն դէմքի արտայայտութեան ցոլքը դիտողի հոգին գեղում էր գուարթութեամբ: Երգիչները ուստանի, երգի համոյթները, բոլորը, բոլորը պիտի երգէին, նուագէին, իրենց նախնիների հոռովէները, իրենց երգահանների մեղեդիները եւ ինչպէս թուեղ չգային իրենց հոգիները, կարծես այն թօթափում էր ամբողջ 365 օրերի խոնձանքը, նոր աւիւն հաղորդում իրենց մանուկ նոր տարուան, յոյս, որ այն կը բերէր իրենց նոր լոյս: Եւ ինչպէս չհարբենային:

Սակայն մանչերն էին շտապում, նրանք հաւատում էին, որ Զմեռ Պապը նուէրներով ու խաղալիքներով լիքը տոպրակը շալակին ծանր տոպրակ: Հերթով հարցնում էր մանչերի անունները, հարցնում արդեօք հայրիկին ու մայրիկին հնազանդ էին եղել, պահանջում էր երգէին կամ ոտանաւոր ասէին, որ նուէրներ ստանային: Տան լոյսերը մարած էին լինում որպէսզի յանկարծ չճանաչէին ծպտուած Զմեռ Պապին, տօնածառն էր վառուած հազար ու մի լապտերիկներով, շողում գոյգոյգ խաղալիքներով, արդեօք այդտեղ չէի՞ն իջել նաեւ իրենց նախնիների ստուերները եւ այդ լոյսերի մէջ չէի՞ն ծպտում նրանց երկնային լոյսով վառուած ակները: Մանչերը արդէն քաջաբերուած, Զմեռ Պապի հետ պար էին բռնում տօնածառի շորս բոլորը եւ միաբերան տօնածառի գովքն էին անում՝

Տօնածառ ջան, տօնածառ,
Այդ ինչքան լաւն ես ու պայծառ

Կարծես հիմա նորից իմ մանչերի հետ, իմ օճախի տօնածառի լոյսերի մէջ պար եմ բռնում, արի ու մի արբենայ, թէ խենթանայ...:

Հեռուստացոյցի պաստառի վրայ ժամացոյցի սլաքների վերջին պտոյտներն էին, կարմիրով յորդած բաժակները որպէս ջահեր վեր պահած, ոտքի էին բոլորը: Հեռուստացոյցի պաստառը պայթում էր երգով՝

Սեղանն է առատ,
Դիմացն Արարատ,
Լցնենք ընկերներ,
Բաժակները լի,
Թող հայոց գինին,
Մեզ անուշ լինի:
Եւ զանգեր տանըրկու ան-

գամ՝ դամբ, դամբ... եւ անցնող ալեհէր տարին սուրում էր պատմութեան գիրկը, պաստառին էր ճախրում գուարթ մանուկ Նոր Տարին: Օճախն էր յորդում տիեզերական սիրոյ ու խաղաղութեան համբոյները շնչունով, բաժակների ապակէ գրնգուն ձայներով, նոր տարուայ բարի մաղթանքներով: Տան տիկնոջ բացուած սրտի նման առատ սեղանին էին, ճաշակում էին համեղ կերակուրները, համադամ խորտիկները, խմում ու ինչ ցանկար, հոգ չէ, թող նորի գալստեան արթնած երջանկիւթիւնից թէկուզ արբենային:

Մի ժամ յետոյ, բռնի խորհրդայնացուած երկիրներու մայրաքաղաք Մոսկովի նոր տարուայ ծնունդն էլ պիտի դիմաւորէին: Հեռուստացոյցի պաստառի վրայ Աստանկինոյի համերգասրահի հէք-խաթային հանդէս՝ «Նոր Տարուայ Օգանյոկ», այնտեղ էին բոլոր ժողովուրդների լաւագոյն դերակատարները, Արամի Դիմակահանդէսի ՎԱԼՄՆ էր սպիտակ կարապների ճախրանքով փոթորկում սրահը, այնտեղ հայուհի Գայեանէի ՍՈՒՍԷՐՆԵՐԻ ՊԱՐԻ արծաթափայլ հրապարուութիւնը, ամէն ինչ հրաշալի էր, դրսում բուք, ներսում լոյսի ու արեւի պոթիկում: Մօտենում էր իրենց տանըրկուսը, իրենց սպիտակած դաշտերի նման բիւրեղեայ գաւաթներից ճերմակ փրփուր էր հոսում, նոր տարուայ գալուստն էին աւետում: Հրապար լոյսերով էր հեղեղուել Աստանկինոյի աշտարակը, մոռացած ամէն դժին, այդ գիշեր նորի գալուստով հեղեղուած մարդիկ, նաեւ հրճուանքից ու հոգին թունդ անող խմիչներով թող արբենային:

Սակայն հայերը նոր տարուայ իրենց շնորհաւորանքները ու բարի մաղթանքները պիտի յղէին նաեւ՝ դրացիներին, բարեկամներին, ազգականներին: Տան բոլոր, բոլոր լոյսերը պիտի վառ պահէին, նոյնիսկ նաեւ դռները բաց, նորի լոյսը այդ գիշեր գողերի հոգիներին խաղաղութիւն էր ցողում: Դռների գանգերն էին հնչում, դրացիներն էին, ձեռքերնին անպայման թղթով փաթաթուած շիշ, սեղան էին նստում, գալիք տարուայ բարի մաղթանքների բաժակաճառեր: Իրենք էլ դրացիների դռների գանգերն էին հնչեցնում, նոյնպէս փաթաթուած շիշերով, բերում էին, տանում էին, այսպէս էր ընդունուած՝ լիքը մտնել դրացիի

տուն որ այն գալիք տարում առատութեամբ յորդէր: Իրենց նախնիների լոյսի պաշտամունքով էին հրդեհուած շնչերը, այն յորդում էր պատահաններից, շքամուտքերից, լիւրենց սրտերից: Ուշ, շատ ուշ պիտի քնէին, լոյսի ու նորի գալիքի արթնած հրճուանքից իրենց հոգիները գեղում էին խինդով, ջահել ու ահել ամուսինները այդ գիշեր իրար փարած պիտի քնէին՝ ամբողջ նոր տարին սիրոյ ջերմութեամբ իրար վայելելու համար:

Սակայն նոր տարին միայն այդ գիշերուայ տօնախմբութեամբ չէր աւարտուելու, լաւ էր որ իշխանութիւնները ոչ աշխատանքային այլ օրերի փոխանակումով երկարացնում էին հանգստեան ժամանակահատուածը: Նորից ծիծաղով, տաք շնչով, իրենց նայուածքներից շողած արեւալոյս ժպիտով էր յորդում ուստանը, գնում էին ծնողներին, ազգականներին, բարեկամներին նոր տարուայ մաղթանքներ յղելու: Նորէն շտապում էին, չէ որ իրենց տներում էր փոխադարձ շնորհաւորանքների էին սպասում, էլ ինչո՞ւ համար էին հայոց աշխարհի բարիքներով յորդացրել իրենց տօնական սեղաններ:

Կարծում էիք վերջացա՞ւ նոր տարուայ տօնակատարութիւնը, ոչ,

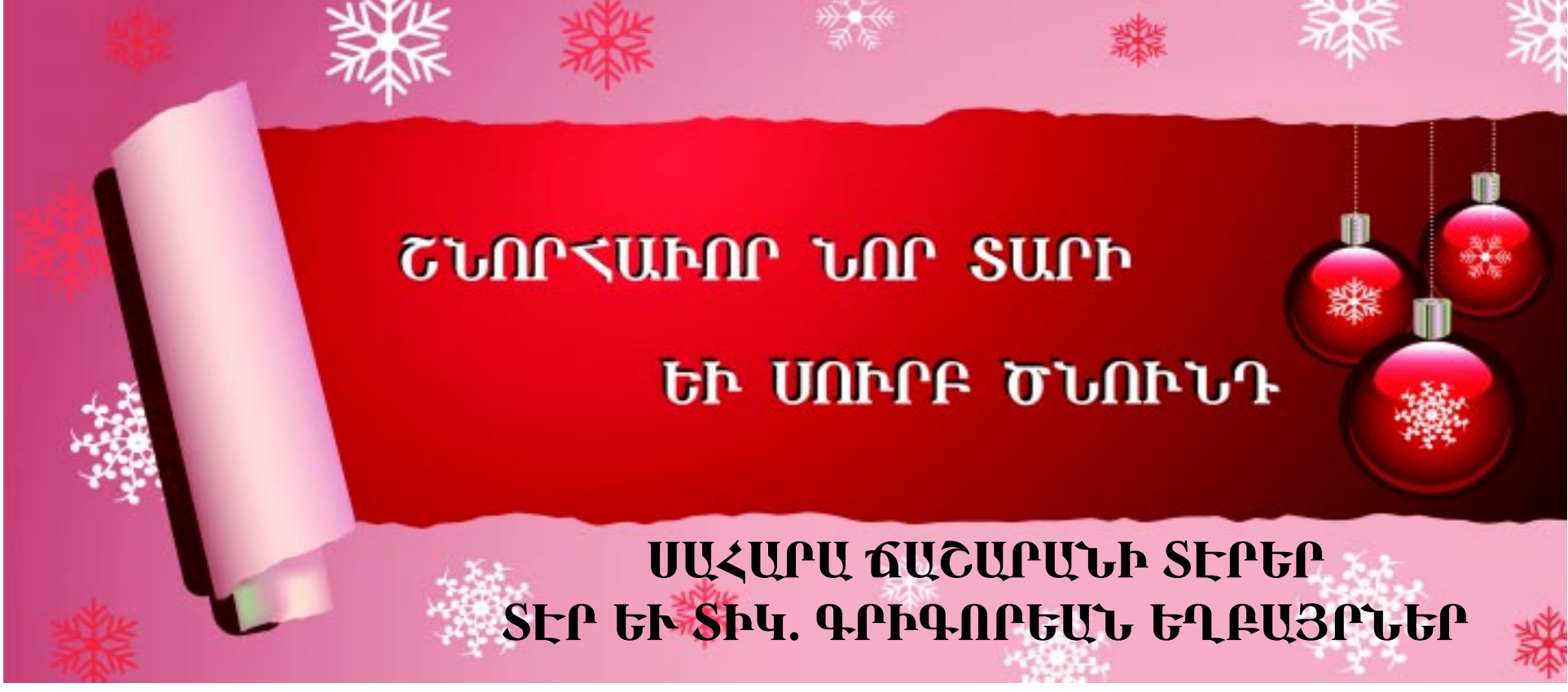
այն դեռ պիտի շարունակուէր աշխատավայրերում, տարուայ առաջին օրը կորչէր աշխատանքը, իրենց տներից բերած ուտելիքներով, խմիչքներով գրասեղանների վրայ սեղան էին բացում, խմում նոր տարում իրենց երջանկութեան, արեւալառ առողջութեան մաղթանքների կենացը եւ յանուն՝ գալիք նոր տարում իրենց ձեռնարկութիւնների բարգաւաճմանը: Դեռ այն պիտի շարունակուէր տանըրերք օրեր, դեռ պիտի շարունակէին վառուել իրենց տների ու մայր ուստանի հրապարակի տօնածառերը:

Ես, խորտակուած գաղափարախօսութեան դաժան տիրակալութեան ժամանակների գովքը չէ որ արեցի: Հայոց վերանկախացած երկրում դեռեւս նոյն փառաբանութեամբ տօնախմբում են նոր տարուայ ծնունդը, արդեօք այն Հայոց հեթանոս նախնիների Նաւասարդեան տօների խրախճանքի անթեղուած յուշերի կրակների հրավարութիւնը չէ՞...

Երնէկ նրանց, ովքեր գալիք մեր նոր տարուայ արշալոյսին՝ «Քոչարի» շուրջպար պիտի բռնեն տուն վերադարձած Արարատին գրկած՝ եւ իր գազաթին իջած արեւը կրակ դէմքի ժպիտով պիտի ողջոյնի իրենց:

ԵՐԳ ԱՄԱՆՈՐԻ ՎԱՐԱՆ

<p>Թղթէ հրեշտակ, մոմեր ու զանգակ Կախեմ երազիս ճիւղին Ճոխանայ Յոյսիս խեղճ գառը, Ժիւնափոշու տակ, Մսուրից հեռու ինչպէ՞ս դիմանայ...</p> <p>Փնտռեմ մայթերին անցեալ ու ասուպ, Անցորդներին տամ հաւատք, ջերմութիւն, Դուրս մնացածին տամ տեղ, Կաղիմ ցուպ, Ուշացած թռչնին, չաւերուած մի բոյն:</p> <p>Բերեմ կարկանդակ, բուռով նուշ-չամիչ Ու տամ որբերին՝ նախալոյսի շուրջ.</p>	<p>Նրանց հետ երգեմ, մաքրուեմ մի քիչ, Որպէս մանկութեան հեռաւոր մի յուշ...</p> <p>Յիւանդ մանուկին տամ նոր խաղալիք, Յանգած օջախին՝ անսպառ կրակ, Յէգ մեծաւորին ընկեր, ընտանիք, Չուկ, հաց ու գինի սեղանի վրայ...</p> <p>Այս ուրախութեան գիշերուայ կեսին Չունենամ ոչ քէն, ոչ վեճ, ոչ սարսափ. Կանչեմ Յիսուսին, թեքեմ ականջին Ասեմ տրտու՞ւմ եմ տիգերքի չափ...</p>
---	---

ՄԱՍԻՍ - 2011

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Հազարամեակների ընթացքում, կապույտ տոմարային փոփոխությունների հետ, հայոց կենցաղում տարբեր ժամկետներում է նշուել տարեակիզբը խորհրդանշող սուրբ:

Նոր Տարին դարեր շարունակ ամենասիրուած ու տարածուած սուրն է հայոց սուրճախական համալիրում: Ժամանակի ընթացքում այն իր մէջ ներառել է նաև այլթնիկ միջավայրից ներթափանցած առանձին բաղադրիչներ, որոնք էլ աւելի են հարստացրել այդ գեղեցիկ սուրճը:

Ինչպէս շատ ժողովրդների, այնպէս էլ հայերի մէջ տարեկան անցեալում համընկնում էր տնտեսական տարուայ սկզբին՝ առնչուելով վարսանամուտին կամ բնութեան վարթօնքին: Քրիստոնէական շրջանում դրա առանձին տարրերը մասամբ պահպանուեցին Բարեկենդանի ծիսաշարում:

Հայկական տոմարի զարգացման յաջորդ փուլում տարեակիզբ էր համարուած Նաւասարդի 1-ը (Օգոստոսի 11-ը): Այն նշուած էր որպէս բերքահաւաքի՝ «Նորոց պտղոց եւ հունձքի սուրճ»: Ըստ աւանդութեան՝ այդ օրն է տեղի ունեցել Հայկ նահապետի մենամարտը Բելի դէմ:

Ժէ դ. կէսերից աստիճանաբար հայ իրականութիւն սկսեց մուտք գործել քրիստոնէական Ամանորը, որ նշուած էր Յունուարի 1-ին 2: Սակայն այն դեռևս չուներ զանգուածային բնոյթ: Նոյնիսկ ԺԸ. դ. Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսի կողմից մշակուած հայոց եկեղեցական սուրճոցում տարեմուտ կամ քրիստոնէական Նոր Տարի էր համարուած ոչ թէ Յունուարի 1-ը, այլ Յունուարի 6-ը՝ Քրիստոսի Մննդեան օրը:

Պատմական Հայաստանում եւ հայոց գաղթօճախներում ԺԹ. դ. վերջերին եւ Ի. դ. սկզբներին տարեմուտի սուրճ յայտնի էր «Նոր Տարի», «Ամանոր», «Կաղանդ», մասամբ՝ նաև «Նաւասարդ», «Տարեգլուխ» եւ «Աւետիս» անուններով:

Տարածուած էր Նոր Տարուայ կամ Կաղանդի նախորդ երեկոյեան կամ գիշերը երեխաներից կազմուած խմբերով տնէտուն ման գալու, երգերի եւ խաղիկների միջոցով տան անդամների Նոր Տարին շնորհաւորելու ու փոխարէնը նուէր-

ներ ստանալու սովորոյթը: Երեխաները, երգիկներից եւ բուխարիկներից շնորհաւորական բարեմաղթանքներ յղելով, միաժամանակ տոպրակ, կողով, գուլպայ կամ այլ յարմարանքներ էին կախում, որոնց մէջ տանտիրուհիները նուէրներ էին դնում (սովորաբար՝ չիր, չամիչ, գաթա եւ այլն): Ամանորեայ այս գեղեցիկ ծէսը յայտնի էր «Կախու», «Կախուկ», «Գօտեկախ» անուններով:

Շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հիւրընկալման արարողութիւններում սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորում էին նախ զաւակները՝ ծնողներին, արհեստաւորները՝ վարպետին, աշակերտները՝ ուսուցչին, տան մեծը՝ տանուէրին, քահանային եւ յետոյ՝ հակառակը: Հիմնականում նուիրում էին մորգեր, չրեղէն, թաշկիւնակ, գլխարկ, գլխաշոր եւ այլն:

Տարածուած էին նաև տարեմուտի քոթուկի (քիոթուկի) հետ կապուած ծէսերը: Նահապետը մի մեծ գերան էր դնում գլխատան մէջ, որի ծայրը շատ անգամ դուրս էր ձգուած տան տարածքից: Այդ գերանը պիտի վառուէր Ամանորի գիշերուանից մինչեւ Քրիստոսի Մննդեան սուրի երեկոն:

Նոր Տարուայ հետ կապուած հայոց կենցաղում բաւական տարածուած էր «առաջինի» հմայական խորհրդի հաւատալիքը: Նոր Տարին ինքնին առաջին օրուայ, առաջին հանդիպման, առհասարակ՝ «առաջինի» նկատմամբ ունեցած նախնական հմայական հաւատքի ցայտուն արտայայտութիւնն էր: Տարածուած էին առաջին այցելուի հետ կապուած ամանորեայ գուշակութիւնները: Հաւատում էին, որ եթէ տան դուռն առաջինը բացի ուրախ բնաւորութեան տէր անձնաւորութիւն, ապա տարին ուրախ

կ'անցնի: Նոյն նպատակով ցանկանում էին, որ առաջինն իրենց տուն մտնի բարի համբաւ ունեցող որեւէ ծանօթ կամ բարեկամ: Այդ պատճառով տան դուռը միշտ պէտք է բաց մնար: Առաւոտեան օճախի դուռն առաջինը բացում էր ընտանիքի մեծը, որ «այն շատ տարիներ անպակաս լինէր տնեցիների գլխից»:

Հաւատում էին, թէ Նոր Տարուայ նախորդ գիշերը բոլոր հոսող ջրերը մէկ վայրկեան ոսկեբեր էին դառնում, ուստի պատանիներն ու աղջիկներն այդ երեկոյ գնում էին իրենց աւանդական ուխտավայրի մօտ գտնուող աղբիւրը՝ սպասելով հրաշալի ակնթարթին: Բարիք ստանալու ցանկութեամբ աղբիւրների գուռերի մէջ նետում էին նաև ցորեն, գարի կամ հաց ու բլիթ:

Նոր Տարուայ ծիսաշարում իրենց ուրոյն տեղն ունեին «Աւետիս» կամ «Ալէլուիա» յայտնի երգ-խաղիկները: Նախաքրիստոնէական շրջանում ուրախ լուր ազդարարող այս երգերը հիմնականում ուղեկցում էին նաւասարդեան սուրճանդէսները: Քրիստոնէութեան տարածմանը գուզնութեայ, նշման ժամկետներով, երբ մօտեցան Ամանորն ու Սուրբ Մննդը, դրանք սկսեցին կատարուել նաև քրիստոնէական Նոր Տարուա օրերին:

ՏՕՆԱՄԱՌ ԵՒ ՁՄԵՌ ՊԱՊ ԺԹ. դ. վերջին եւ Ի. դ. սկզբին հայերի ամանորեայ ծիսաշարում սուրճառն ու Ձմեռ Պապն աննշան տեղ էին գրաւում (երկուսն էլ օտարածին երեւոյթներ են): Տարածուած է այն տեսակէտը, որ Ամանորին եւ Սուրբ Մննդին եղելնի գարդարելու սովորոյթը սկիզբ է առել Գերմանիայում. 1513 թ. այդ ծէսի հիմքը դրել է Մարտին Լիւտերը՝ եղեւնին գարդարելով մոմերով: Յետագայում այն տա-

րածուել է նաև այլթնիկ հանրոյթների, այդ թւում՝ հայոց կենցաղում: Իրականում, ծառերի (սօսի, բարդի, ձիթենի եւ այլն) պաշտամունքը հայոց մէջ խորն արմատներ ունի: Եթէ եւրոպական երկրներում այն կապուած էր Մննդեան սուրբի հետ, ապա ԺԹ. դ. վերջերին, յատկապէս, քաղաքաբնակ հայերի կենցաղ մուտք գործած սուրճառն առնչուած էր միայն Ամանոր-Կաղանդին: Համընկնում, օրինակ, սուրճառն ոչ թէ եղեւնին էր, այլ ձիթենին, որի ձիւղերը եկեղեցում օրհնելուց յետոյ տանում էին տուն եւ խրելով ծիսական մեծ հացի մէջ՝ դնում սեղանի կենտրոնում: Ձիւղերը զարդարում էին կաղիններով, ընկոյզներով, չրերով եւ այլ մրգատեսակներով: Հաւատում էին, որ զարդարուած Կաղանդի ծառը յաջողութիւն կը բերի ընտանիքին:

Ձմեռ Պապը, թէպէտ հայոց կենցաղում օտարածին է, սակայն հայ իրականութեան մէջ պահպանուել էր Սահակ Պարթեւի հետ կապուած «Մեծ Պապուկի» աւանդազրոյցը, որի կերպարում մասամբ առկայ էին Ձմեռ պապի նկարագրին նմանուող որոշակի գծեր: Սահակ Պարթեւը երեխաների կողմից շատ սիրուած սուրբն էր, որին կոչում էին Մեծ Պապուկ: Սուրբ Սարգսի սուրին յաջորդող օրերին երեխաները ծնողներին հարցուփործ էին անում, թէ երբ է գալու Մեծ Պապուկը: Երբ ընտանիքի անդամները նստում էին սեղանի շուրջ, մեծերից մէկն աննկատ դուրս էր գնում եւ յանկարծակի ներս մտնում՝ գլխին սրածայր քոլոյ, ձեռքին՝ մեծ գաւազան, կունակին՝ ոչխարի մորթի: Նրա յայտնուելուն պէս տունը լցում էր սուրճական ուրախ մթնոլորտով: Մօտեալով գինու կարասին նա մէկական գաւաթ գինի էր հիւրասիրում տնեցիներին եւ ասում. «Եկաւ Մեծ Պապուկը, հազար բարով մեր Բարեկենդան»: Այդպիսով, Սահակ Պարթեւի սուրից սկսուած էր Բարեկենդանի՝ զարնանային Նաւասարդի կամ աւանդական Նոր Տարուայ խրախճանքը:

Հաւատում էին, որ տարեմուտի գիշերը, եթէ կուժով ջուր վերցնեն գետից կամ աղբիւրից, այն անմիջապէս ոսկու կը փոխա-

Շարք էջ 39

Advertisement for HRAG JEWELRY featuring a scroll, snowflakes, and Christmas ornaments. Text includes 'ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ' and 'ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ'.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Շարունակում է 38-ին

կերպուի: Կամ եթե այդ պահին որեւէ առարկայ դնեն ջրի մէջ, այն կը ստանայ նրանց մտապահած ցանկալի իրի պատկերը: Պատահական չէ, որ սովորութեան օրէնքով այդ գիշեր տանից ջուր թափելն արգելում էր:

Միմեանց շնորհաւորում էին «Տարիդ շնորհաւոր» բարեմաղթանքով, շատ անգամ նուիրելով նաեւ խնձոր կամ ընկոյզ: Նշանուածները, օղի, թխուածք եւ մրգեղէն վերցրած, գնում էին աներանց սները՝ շնորհաւորելու նրանց Նոր Տարին: Նախ համբուրում էին աներոջ ու գոքանչի ձեռքերը, յետոյ օղին տալիս էին աներոջը, թխուածքը՝ գոքանչին, իսկ մրգեղէնը՝ հարսնացուին: Վերջինս էլ «գաղտնի կերպով» իր իսկ պատրաստած «փնջած խնձորն» էր նուիրում նշանածին, որն իրենից ներկայացնում էր մետաքսեայ գոչնգոչն թելերով փաթաթուած կարմիր խնձոր:

1. «Տարի» կոչուող ծիսահացքը պաւստիքի Աբուլ գիւղում. վերադիր գարդերը ներկայացնում են երկնային մարմիններ (20-րդ դ. սկիզբ):

2. Յունուարի 1-ը, որպէս Ամանոր, հռոմէացիներն իրենց պետական նոր տօնացոյցում ընդունել էին դեռեւս Յուլիոս Կեսար կայսեր օրօք՝ մ.թ.ա. 46թ.: Այդ տոմարը կայսեր անունով էլ կոչուեց «Հուլեան», որ յետագայում ընդունուել է երկրագնդի շատ ժողովուրդների կողմից եւ մասամբ կիրառուում է մինչեւ մեր օրերը: Կան տեսակէտներ, որ հայերը յուլեան տոմարին ծանօթ են եղել դեռեւս Յուլիոս Կեսարի ժամանակներից: Որոշ տուեալներով, սահմանափակումներով հանդերձ, հայոց արքունական եւ քրմական նեղ շրջաններում այն ընդունուել է մ.թ. 122թ.: Հայոց եկեղեցին յուլեան տոմարին անցնելու վերաբերեալ պաշտօնական որոշում է կայացրել Ատանայի ժողովում (1317թ.): Բայց այդ տոմարը բաւական նեղ շրջանակներում է գործածուել եւ այն էլ՝ հայոց աւանդական տոմարի գուգադրութեամբ:

Յուլեան տոմարն ուներ ոչ թէ 365 օր, 5 ժամ, 48 րոպէ, 46 վայրկեան, այլ՝ 365 օր, 6 ժամ: Ճշգրիտ հաշուարկով այն որոշուած տարուց երկար էր 11 րոպէ 14

վայրկեանով: Այդ սխալը շտկելու նպատակով 16-րդ դ. Հռոմի Գրիգոր 13-րդ Պապը հրաւիրեց նշանաւոր տոմարագէտներին: Ներկայացուած նախագծերից ընդունուեց Ալոիս Լիլիոյի առաջարկած տարբերակը: Այս նոր տոմարը, որ կիրառուել է 1582թ.-ից, կոչուեց Հռոմի Գրիգոր 13-րդ Պապի անունով՝ «Գրիգորեան»: Քանի որ յուլեան տոմարի անձաւորութիւնը մ.թ.ա. 46 թ.-ից մինչեւ 1582 թ.-ը կուտակուել եւ դարձել էր 10 օր (այսինքն՝ ժամանակը 10 օրով ետ էր ընկել), ուստի այն ուղղելու համար որոշուեց 1582 թ. Հոկտեմբերի 4-ից յետոյ ոչ թէ Հոկտեմբերի 5-ը ընդունել, այլ Հոկտեմբերի 15-ը: Գրիգորեան տոմարը յետագայ տարիներին ընդունեցին երկրագնդի գրեթէ բոլոր ազգերը: Ռուսական պետութիւնը նոր տոմարը կիրառութեան մէջ դրեց 1918 թ. Յունուարի 1-ին, երբ այդ 336 տարիների ընթացքում (1582 թ.-ից մինչեւ 1918թ.-ը) 11 րոպէ 14 վայրկեանի կուտակումն աւելացել էր եւս 3 օրով: Այդ իսկ պատճառով, այստեղ Գրիգորեան տոմարն աւելացաւ ոչ թէ 10, այլ՝ 13 օրով: Դրանով էր պայմանաւորուած հին եւ նոր տոմարների 13 օրերի տարբերութիւնը: Հայերն առաջիններից էին, որ (թէեւ սահմանափակ) դեռեւս 16-րդ դ. գործածել են նոր տոմարը: Հայ իրականութեան մէջ այդ տոմարն առաջինը ընդունել են իտալացիները (1584թ.), ապա՝ Ամստերտամի հայկական գաղթօճախի հայ կաթողիկէները (17-րդ դ.), յետագայում՝ Կոստանդնուպոլսի հայ կաթողիկէները, իսկ 1783թ.՝ նաեւ լեհահայերը: Խորհրդային Հայաստանը Գրիգորեան տոմարը պաշտօնապէս ընդունել է 1920 թ. Դեկտեմբերի 2-ին:

3. «Ամանոր» նշանակում է՝ «Նոր Տարի»: Հին Հայաստանում այն մեծ հանդիսութեամբ էր կատարուում: Ամանորը հայոց հեթանոսական շրջանի նշանաւոր տօնն էր, որի ժամանակ կատարուում էին մեծամասշտաբ արարողութիւններ: Մասնաւորապէս, սրբագործում էին ստացուած առաջին բերքը՝ երախայրիքը: Պատահական չէ, որ տարեգլխի ուրախութիւնները մարմնաւորող Ամանոր-Վանատուրը՝ այգիների, պարտէզների եւ պտուղների խնամակալն էր: Այդ համատեքստում՝ կազմակերպուում էին ձիարշաւներ, եղջերուների

վազք եւ բազում այլ մրցոյթներ ու խաղեր: Ամանորի աստուածը Վանատուրը, հայ դիցաբանութեան մէջ համարուում էր պտուղների պահպանը եւ մարդկանց կերակրողը: Վերջինիս մեհեանը գտնուում էր Բագրեւանդի Բագաւան դիցաւանում, որ հեթանոսական Հայաստանի նշանաւոր ուխտավայրերից էր, ուր հայոց Տիրգրան Գ. թագաւորը յատուկ հիւրատուն էր կառուցել եւ իր եղբոր՝ Մաթան քրմապետի գերեզմանի վրայ մեհեան կանգնեցրել: Այստեղ իջեւանում եւ հիւրասիրուում էին բոլոր օտարական անցորդները: Ամանորը նախեւառաջ հիւրընկալ աստուած էր, որին նուիրուած տօնը տեւել է Նաւասարդ ամսի 1-ից մինչեւ 6-ը, որի մասնակիցները ոչ միայն Հայաստանի տարբեր գաւառներից էին, այլեւ հարեւան երկրներից:

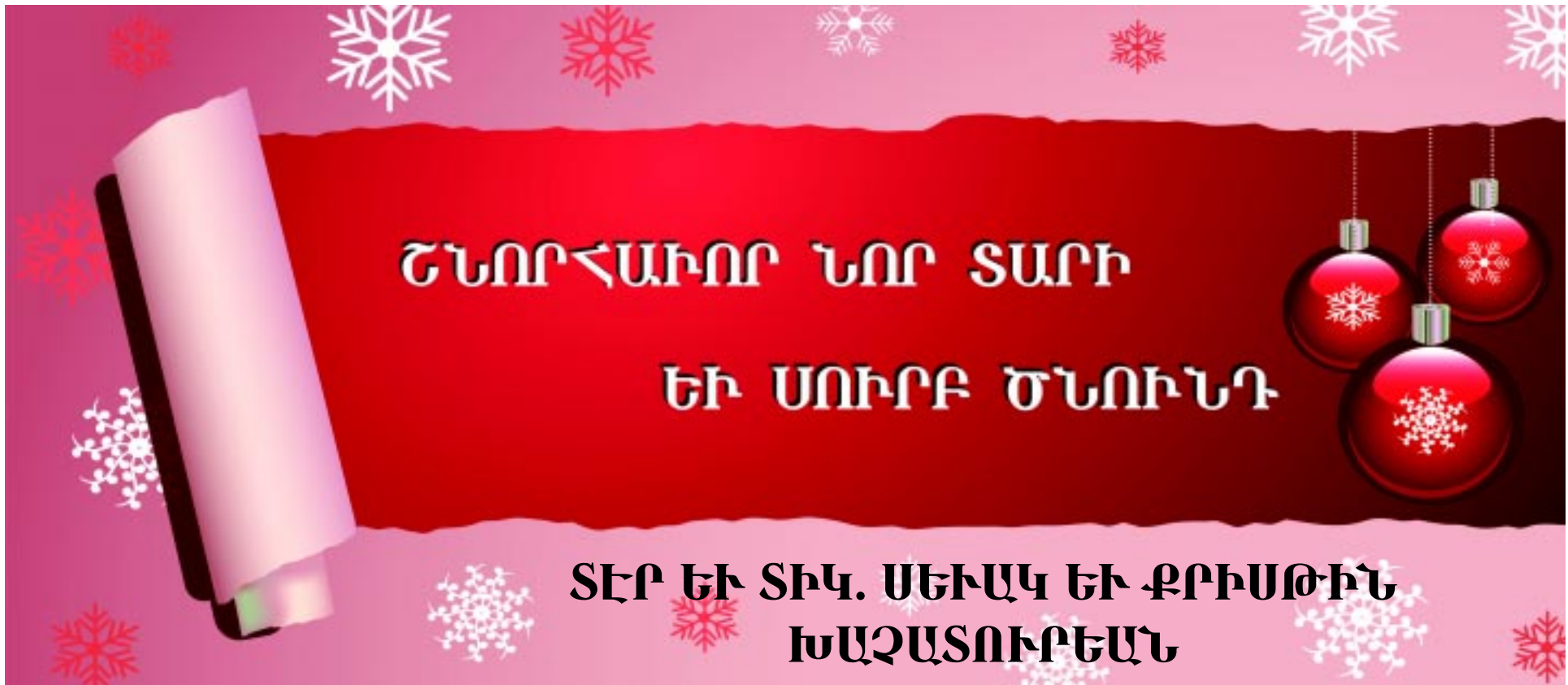
Ամանոր աստուածանունը կազմուած է ամտարի եւ նոր բառերից, որ նշանակում է՝ նոր տարի, տարին նորոգող: Վանատուր անունը՝ վանք եւ տուր բառերից է կազմուած, որ նշանակում է՝ «հիւրընկալ, հիւրասիրութիւն ցոյց տուող»: Ամանոր-Վանատուր անուններից բացի գործածուել է նաեւ Ամենաբեղ ձեւը: Ամանորի հետ որոշակի աղերաններ կան՝ կապուած հայոց հեթանոսական դիցաւանի գլխաւոր աստուծոյ՝ Արամագդին նուիրուած տօնի հետ, որ բազում տիտղոսների հետ միասին ունէր նաեւ հիւրընկալ անունը: Արամագդի գլխաւոր մեհեանը գտնուում էր Բարձր Հայքի Դարանաղեաց գաւառի Հանի կամ Անի

բնակավայրում:

4. Հայոց աւանդական կենցաղում ընդհանուր առմամբ գերակայում էր տօնի՝ Նոր Տարի անուանաձեւը, սակայն արեւմտահայ շրջաններում առաւելապէս տարածուած էր Կաղանդ անուանումը, որ յունա-հռոմէական ազդեցութեան արդիւնքն էր: Ինչ վերաբերում է կաղանդ բառի ստուգաբանութեանը, այն հայ իրականութիւն է մուտք գործել լատիներէն «calendaa» արտայայտութիւնից (որ նշանակում է՝ ամսագլխի օր) եւ յունարէն «kalanse» բառից (որ ստուգաբանում է՝ իւրաքանչիւր ամսուայ առաջին օր, ամսագլուխ, ամսամուտ): Կաղանդն ունի նաեւ կանչել կամ կոչել իմաստը: Մինչքրիստոնէական ժամանակներում իւրաքանչիւր ամսուայ առաջին օրը քրմերը ժողովրդին կանչում էին պաշտամունքային արարողութեանը մասնակցելու եւ այդ օրը կոչուում էր Կաղանդ: Քրիստոնէութեան շրջանում, ինչպէս հայոց, այնպէս էլ այլեւս իսկ շատ հանրօրոյթների կենցաղում Կաղանդը դարձաւ Նոր Տարուայ հոմանիշ արտայայտութիւն: Կաղանդ բառից էր Քալանթրիէ=Օրացոյց արտայայտութիւնը, որն ունէր մէկ օրը՝ միւսին կանչելու իմաստ: Կաղանդ բառից է նաեւ կաղանդէքը, որ նշանակում է կաղանդի առթիւ տրուած նուէր: Բացի նիւթական կաղանդէքերից, կային եւ բանաւոր կաղանդէքեր տալու աւանդոյթներ, որոնք ուղեկցուում էին խաղային-ծիսական բարեմաղթանք-շնորհաւորանքներով:

ԽՕՍՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱԼԲԵՐՏ ԳՐԵԱՇԱՐԵԱՆ

Բաժակս՝ Առաջինը բոլոր նրանց, Որոնք չկան մեզ հետ այսօր: Եւ երկրորդ՝ վշտիդ անանց Ով մարդկային սիրտ վիրաւոր:	Որ ձեր սրտում ունէք հօր Սլացումներ երկինքս ի վեր:
Բաժակս՝ Բոլոր նրանց, որոնց հոգին Եղաւ բացուած հացի սեղան, Եւ ուշացած զհնուրներից Ծխանի ծուխ, տուն հայրական:	Բաժակս՝ Սիւս եւ քեզ մայր ալեհեր, Որ կրծքիդ տակ գիշեր ու տիւ, Զսպել ես միշտ ինչ կսկիծներ Եւ շանթերի տարափ անթիւ:
Բաժակս՝ Եւ ձեզ համար, իմ հեռաւոր Իրար թիկնած թիւր երդիկներ,	Բաժակս՝ Եւ քեզ եւ քեզ ո դու իմ սէր Որ օրերիս իմ դժուարին Վառեցիր ինձ յոյսի լոյսեր Եւ ցնծութեան այս ց ուր տարին:

ՄԱՍԻՍ - 2011

ԱՄԱՆՈՐԸ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ԱՒԵՏԻՍ

Ռ. ԿՈՐԻԲՆ

Ահա առաջին Ամանորը աղա- նակերպ մուտք է գործում իւրա- քանչիւրիս բնակարանը: Նա խա- ղաղու թեամբ, համեստու- թեամբ, արդարամտութեամբ, հրապու- րանքով եւ խոհերով է ներս մտնում: Ամանորին չաջորդում է Յիսուսի Ս.Ծնունդը, երկու ոգեւորութեան առիթ, վերանորոգ մտքի եւ հոգու տօներ, ընդառաջ գնանք նրանց եւ մէկու-մէկու շնորհաւորենք, քանի որ նրանք՝

Ուրախութեան աւետարբեր են, Մէկու-մէկու ոգեւորելու տօ- ներ են:

Խաղաղութեան խորհրդանիշ են,

Մէկու-մէկու հաշտութեան տօներ են:

Հոգու մաքրութեան առաջ- նորդ են,

Մէկու-մէկու չարից հեռացնող տօներ են:

Յոյսի եւ հաւատքի երաշխիք են,

Մէկու-մէկու վստահելու տօ- ներ են:

Հանութեան յարմիջող են,

Մէկու-մէկու հանելի լինելու տօներ են:

Ներողամտութեան յորդո- լիք են,

րիչ են,

Մէկու-մէկու ներելու տօներ են:

Կարեկցանքի ափսիւիչ են,

Մէկու-մէկու օգնելու տօներ են:

Նուիրումի խորհուրդ են,

Մէկու-մէկու գոհողութեան տօներ են:

Պարտաւորութեանց առա- ջադրանք են,

Մէկու-մէկու խոստումը կա- տարող տօներ են:

Նոր արարութեան ներշնչանք են,

Մէկու-մէկու արարումով ու- րախացող տօներ են:

Աշխատանքի մղիչ եռանդ են,

Մէկու-մէկու քաջալերող տօ- ներ են:

Մեծարանքի գերարժէք են,

Մէկու-մէկու արժեւորող տօ- ներ են:

Հայրենիքն ու ազգը սիրելու տօներ են,

Մէկու-մէկու պատուելու տօ- ներ են:

Ահա՛, այս մտորումներով շնոր- հաւորում ենք Ամանորը՝ 2011 թիւը եւ Ս. Ծնունդը, թող ժամա- նող տարին նորանոր չաջողու- թիւներով Ձեր կեանքը գուար- թացնող ու ծաղկեցնող լինի:

ԹՈՂ ԳԱՆՈՒՍԵՂ ԲԱՐԵԲԵՐ ԼԻՆԻ

Ամանոր հին եւ նոր օրերի Մուտքը բոլոր բարի լինի, Որ մտնում ես ամէն մի տուն, Խիւնդ ու ժպիտ բող լինի: Դու գալիս ես նիշտ ժամին, Չես վրիպում ոչ մի տարի, Սարեր, ձորեր ու վիհեր Շովեր, ով կհաններ անհուն Բուր ու բորան ու սառնամա-

նիք Բեզ չեն վախեցնում երբեք, Գործն բարի անվեհեր Յաղթահարում ես ամէն տա- րերք: Ժամացոյցի բիբ-բաբ, բիբ- բաբերով, Դափերի հարուածներով, Շեփոքների նուագներով,

Ջանգերի դողանջներով, Խանդավառ կանչներով Պերն եղեւնիք գարդարում Շողոշողուն նրագներով պննում երեխաներ շուրջ պար բունած Բեզ են դիմաւորում հրա- պուրում: Դու մարդ-էակ չես, որ շօ- շափուես, Դու մարմին չես, որ տեսն- ուես, Դու մտային յիշողութիւն ես, Ասում ես գրում պատգամ ես, Տոմարների հաշուարկումով տարին է՝ որ բոլորում է, Բեզանով նորն է սկսում, Յունուար մէկով ես հոշակ- ւում: Ամանոր ես, բայց խորհրդա- տր, Բեզ խորհրանշողն է կաղանդ պապէն: Նոր ես, սիրելի դառնաս, Տոն ես՝ ուրախացնես, Հրնուանքի եւ գուարանքի, Գուրգուրանքի ու փայփայան- քի, Նորութեան ու բարմութեան, Նորգման ու մաքրութեան, Խորհուրդը դառնաս: Դու մուտք ես գործում ամէն տնից ներս՝ Մեծահարուստների ապա- րանքներ, Հոխութեան ու շոյլութեան մէջ մխրնում,

Բեհեզներով ու մետախներով հազնում Ապարանջներ, ականջկիթներ ու բրոշներ Մատանիներ ու վզնոցներ մարգարտեայ, Ջարդերով պննում որպէս պուպրիկներ, Սեղաններ բարիքներով շոյլ: Դու մուտք ես գործում ամէն մի տնից ներս՝ Խրնիթներ անհրապոյր, Հիւանդ ու անկար տնեցիներ, Կարօտ հացի ու գուրգուրան- քի: Ոչ խիւնդ ու ուրախութիւն կայ, Ոչ ժպիտ ու խայտամբ կայ: Ինչ կասես սրան, Մէկը կարօտ, միւսը յղփա- ցած: Դու մուտք ես գործում ամէն մի տուն՝ Սգաւոր տնից ներս, Հարագատ է կորցրել, Տան հացքերն է մահացել, Ցաւ է՝ վիշտ ու մորմոք Ինձ ասա՛, հէ՛~ Ամանոր, Ինչո՞ւ այսպէս պիտի լինի, Թող որ բո մուտքով ոչ մի տուն Ոչ խեղճ լինի, ոչ անկեայ, Ոչ սրտակից կորցրած լինի, Ոչ տխրութիւն ու ցաւ լինի, Գալովդ միթիբարանքեղիք, Վիրաւոր սրտեր ամոքի, Անխիւնի գուր տուր, Թող կարեկից լինի, Արեւահամարդ լինի:

ArmenienInfo.net News. Informationen. Kommentare.

Vinyl Windows & Patio Doors. The LAST estimate you'll ever need! D.W.P. REBATES. Payments as low as \$45.00 per month! SHOW ROOM located at 16735 satcoy st. Van Nuys, Ca 91406. Holiday Specials 8 Premium Vinyl Windows Installed For \$2,995*. 12 MONTHS NO PAYMENTS NO INTEREST SAME AS CASH (OAC). Our Windows Qualify For the \$1500 Federal Tax Credit. Our Success Depends on your Satisfaction. American Reliable Windows Inc. 818 787-1101. Call Today!

ՄԱՍԻՍ - 2011

«ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

ԳԱՆԱՏԱ ԵՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Շարունակուած էջ 15-էն

պէս այսպէս սկսուած է: 1860ի սերունդը հեռաւոր նպատակներ ունէր: Անիկա անհաղորդ ու օտար չէր ազգային ազատագրութեան գաղափարին, սակայն այդ սերունդին ամենէն պատկառլի դէմքերը այդ հեռաւոր նպատակին համելու համար, ծրագիր մը ունէին, ոյժ հաւաքել, տնտեսապէս բարգաւաճելով եւ մտաւորապէս զարգանալով:

Խրիմեան 1869ին Պատրիարք ընտրուեցաւ, վամազի այս սերունդը յոյսեր ունէր Վասպուրականի Արծիւին վրայ եւ անկէ կը սպասէր գործնական ծրագիր մը գաւառի հայուն տնտեսական եւ մտաւորական զարգացման համար: Խրիմեան լոյս սփռելու համար վարագը հիմնած էր դպրոցով, տպարանով եւ թերթով, անիկա հայ տնտեսապէս բարձրացնելու համար շարունակ գրչով եւ խօսքով քարոզած էր հողարգործութեան գարկ տալ:

Խրիմեան, որ յաւէտ միամիտ ու երազատես շեշտ մը ունեցած է իր գործունէութեան մէջ, Պատիարք դառնալէ յետոյ, փոխանակ ներքին եւ ազգային միջոցներով աւելի ընդարձակ հիմի վրայ գործադրելու ազգային ուժեղացման ծրագիրը, կարծեց թէ կարելի էր թիւրք պետութեան օժանդակութիւնը ապահովել եւ լայն սկզբունքներու կիրառութեամբ համոզելու Օսմ. պետութեան վարիչները ուղղակի Հայոց բարեկեցիկութիւնը եւ

յառաջդիմութիւնը ապահովել: Պատրիարք ըլլալէն անմիջապէս յետոյ Բ. Դրան նախարարները համոզել սկսաւ իր խօսակցութիւններուն մէջ թէ պէտք է Անատոլի մէջ բարենորոգութիւնները գործադրել, Քիւրտերու ձեռքէն զէնքերը առնել կամ Հայերուն զէնք տալ, Քիւրտերը նստակեաց դարձնել, անոնց դատարարակութիւն տալ, կատարեալ հաւասարութիւն շնորհել ազգերու, եւն. եւն.:

Ասոնք հիանալի ծրագիրներ էին, սակայն պետութեան դարաւոր քաղաքականութեան հետ հաշտ չէին: Բ. Դրան խորագէտ փաշաները ժպտաշուրթն մտիկ ըրին այս նոր քարոզիչը եւ ի ներքուստ բնական է ծիծաղեցան անոր միամտութեան վրայ: Աւետարանը եւ Գուրանը հաւասար գիծի վրայ չէին կրնար դրուիլ: Յետոյ ժողովուրդին տգիտութիւնը պետութեան ապահովութիւնը համարուած էր եւ մասամբ ճիշդ էր այս տեսութիւնը թուրքիոյ մէջ: Խրիմեան լուսաւորեցէք կ'ըսէր Քիւրտը եւ Հայը: Իշալլահով եւ մաշալլահով քնացուցին Պատրիարքը: Նոյնիսկ անանկ դիրք մը բռնեցին որ անիկա քաջալերուեցաւ նոյնիսկ Բարենորոգմանց ծրագիր մը ներկայացնելու Բ. Դրան որ բնական է անհետեւանք թողուց Հայոց Պատրիարքին ինդրնաքը: Սակայն այդ ձեռնարկը Բ. Դրան կողմէ իբր զէջ նօթ մը արձանագրուեցաւ միտքերու մէջ:

Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

Շարունակուած էջ 29-էն

50,500 հոգի ըստ 2006-ի վերջին մարդահամարին (Census):

Գանատահայ գաղութը աշխոյժ է եւ առողջ իր ազգային գործունէութեամբ, հաստատութիւններով եւ կառույցներով:

Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի մէջ հայերը լաւ կապեր մշակած են տեղական քաղաքական ուժերու հետ եւ գիտցած են լաւապէս օգտուիլ անոնցմէ: Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի մէջ կը գործեն բարձրորակ ամէնօրեայ երկրորդական վարժարաններ եւ պատիւ բերող Հայ Կեդրոնի եւ ՀԲԸՄ-ի համալիրներ: Եկեղեցական երկու թեմերն ալ իրենց շատ մը եկեղեցիներով, ինչպէս նաեւ հայ Կաթոլիկ եւ Աւետարանական եկեղեցիները, բոլորն ալ իրենց շքեղ սեփական կառույցներով եւ գործունէայ հովիւներով, ազգային հարուստ ներդրում ունին Գանատահայ գաղութի ամէնօրեայ պէտքերուն եւ կարիքներուն:

Մոնրէալի եւ Թորոնթոյի մէջ լոյս կը տեսնեն երեք շաբաթաթերթեր եւ մէկ ամսաթերթ, ինչպէս նաեւ եկեղեցիներու կողմէ կանոնաւորապէս կը հրատարակուին շատ մը պարբերաթերթեր:

Հայաստանի Հիմնադրամի Գանատայի մասնաճիւղերը շնորհաւորելի գործ կը կատարեն նիւթական մեծագումար ներդրումներ կատարելով Հայաստանի եւ Ղարաբաղի շինարարութեան վեհ գործին մէջ: Գանատահայ շատ մը բժիշկներ ալ

նոյնքան շնորհալի գործ կ'ընեն իրենց անձնական միջոցներով Հայաստանի եւ Ղարաբաղի բժշկական սարքեր ու ծառայութիւններ մատուցելով:

2001-ին, Հայ եկեղեցւոյ 1700-ամեակին առիթով, Գանատան պատուեց Հայ ժողովուրդը որպէս աշխարհի առաջին քրիստոնէայ ժողովուրդ ճրագարակ հանելով:

2002-ին, Գանատահայ անուանի բեմադրիչ Ատոմ Էկոյեան-ի «Ararat» ֆիլմը որ աշխարհի ամէն տեղ տեսնուցաւ եւ բաւական աղմուկ հանեց, Գանատայի մէջ պատրաստուեցաւ տեղական հայ ուժերով:

Գանատայի Փարլամենթը ունեցաւ իր առաջին հայ երեսփոխանը (Մարգիս Ասատուրեան (1993-2004)) որուն շրջանին, եւ Հայ համայնքի միասնական ջանքերով, կարելի դարձաւ Հայկական Յեղապանութեան պաշտօնական ճանաչումը յաջողցնել Գանատայի Փարլամենթին մէջ:

Եւ տակաւին երկար է շարքը Գանատահայ համալսարանաւարտներու, գործարարներու, արուեստագէտներու եւ արհեստագէտներու, որոնք իրենց այլազան յաջողութիւններով, Հայ համայնքի անունը բարձր կը պահեն յաջապետութեան եւ Գանատական մոզէյիք (Mosaic) ընտանիքին մէջ:

Գանատահայութիւնը փոքր է թիւով ու մեծ քանակով:

Թորոնթօ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԲԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՎԱՍԱՏԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԲԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԲԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐԹԻՆ ԵՒ ՍԵՐԻ ԳԱԼՊԱՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԲԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԻԱՐ ՍԱՆՈՒԷԼ ԿԵԶԱԼԵԱՆ

Season's Greetings
Շնորհաբարգիւններ
Պոնակաւ Օրտիրու Վոյթքով
ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԻԱՍԱՆԹՕ
ՄԱՐՈՆԵԱՆ

818 500-9585 818 269-0909 ABA INSURANCE SERVICES 805 E. Broadway . Glendale, CA 91205
ONE EIGHT HUNDRED FOUR "HAI-TAD"

ՍԱՍԻՍ - 2011

«ԳՈՆԵ ԽՕՍԵԼ ՊԵՏՔ Է: ԳՈՆԵ»

2010-Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԵՐՍՆ ՈՒ ԴՈՒՐՈՆ

Շարունակում է 16-էն

Չոունի Գագոյի արարքն է նախագահական օրակարգային բաժնի պատասխանատու Արամ Կանդայեանի նկատմամբ, որ կատարելով իր պարտականությունները, Կարեն Դեմիրճեանի անուան մարզահամերգային համալիրում թենոր Պյասիդո Դոմինգոյի համերգի ժամանակ, որին ներկայ են եղել նաև Հայաստանի բարձրաստիճան պաշտոնեաներ՝ Սերժ Սարգսեանի գլխավորությամբ, համարձակուել էր խնդրել նրա կնոջը, որ ընկերուհու հետ ազատելով կաթոցիկուսի աթոռը նստեն մի աթոռ այն կողմ: Ամուսինը եւս հրաւիրուած է եղել, բայց չի եկել: Կինը եղածի մասին պատմել է ամուսնուն, իսկ վերջինս դաժան ծեծի է ենթարկել Արամին գողական ձեռով, «մոռանալով», որ ինքը պետութեան մայրաքաղաքի քաղաքապետն է եւ այդպիսի արարքը կը ստանայ միջազգային գնահատում, վնասելով Հայաստանի հեղինակութեանը: Նախագահ Սերժ Սարգսեանը հեռացրել է նրան իր պաշտօնից եւ մեծ հաւանականութեամբ կը հեռացուի նաև ՀՀԿ կուսակցութեան շարքերից: ՀՀԿ կուսակցութեան ղեկավար Գալուստ Սահակեանը յայտարարեց, որ Չոունի Գագոն իրենց ընկերն է: Ես չեմ նախանձուած այդպիսի ընկեր ունեցողին:

Չկայ չարիք, առանց բարիքի: Նախագահի այս քայլը դրական է գնահատուած ժողովրդի կողմից եւ ըստ վերջինիս կարծիքի, նա պէտք է խիստ վերաբերմունք ցուցաբերի էթիկայի կանոնները խախտող բոլոր պաշտօնեաների նկատմամբ, որոնք պարտաւոր են յարգել ժողովրդին: Փաստօրէն, Չոունի Գագոն «մատաղ եղաւ» որոշ չափով բարելաւելու Սերժ Սարգսեանի վարքը: Բայց արդեօք դա բաւարար է ապագայ ընտրութիւններում յաղթելու համար, եթէ նկատի ունենանք հայրենիքին ծառայող, վառ երազներով ապրող երիտասարդ գինձառայողների յաճախակի սպանութիւնները, կոռուպցիան, կաշառակերութիւնը, ժողովրդի աննախանձելի կենցաղային վիճակը, անտէր իրաւական դաշտը ...:

Մեր ազգային կեանքում գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ հոգսերի կողքին կան նաև լուսաւոր կէտեր, որոնց վրայ յաճախ ուշադրութիւն չենք դարձնում: Անկախութիւնից յետոյ Հայաստանը ողողուեց օտար մշակոյթի հային խորթ տարրերով եւ կարծէք թէ դրանից փրկուած չկար: Բայց մեր անխամրող մշակոյթի գործիչների շնորհիւ ստեղծուեցին ժողովրդական երգի, մանկական, դուդուկի, հայ սուպերատարի, Պարի՛ր, թէ կարող ես եւ այլ նախագծեր, որոնք սիրուելով համարեա աշխարհի բոլոր ծագերը հասնող ARTN-SHANT, USARMENIA, եւ այլ հայկական հեռուստաձգրերով, փոխում են Հայաստանի մշակութային կեանքը՝ բացայայտելով մանուկ եւ երիտասարդ տաղանդներ, որոնք սկսում են ողողել հայկական աշխարհը՝ սնուցելով հային ազգայինով ու հաւատով եւնք, որ ապագայում նրանց կը տեսնենք նաև միջազգային բեմերում: Այդ նախագծերը շարունակուած են: Արժանին պէտք է մատուցել նրանց ստեղծողներին եւ տաղանդները յայտնաբերողներին՝ պարուստցնե-

րին, մրցատեանին (ժյուրի), մասնակիցներին: Այս բոլորը լաւ է եւ ուրախալի: Կանաչ երթ բոլորին, որոնց շատերի արցունքոտ ժպիտների մէջ տեսնում ենք ապագայ խոստացող արուեստագէտներին: Ժողովուրդը սիրով ընդունեց նախագծերը, որոնց շնորհիւ Հայաստանն ու սփիւռքը կը մաքրուեն հային խորթ տարրերից ու կը վերականգնուեն հայ մշակոյթի դարաւոր արժէքները: Այս առիթով որոշ առաջարկներ եմ անում այդ նախագծերով զբաղողներին.

1. Նախագծի բոլոր մասնակիցները՝ մրցատեան, պարուստց, պարող եւ այլն իրենց առջև պէտք է խնդիր դնեն պարտադիր կերպով գրական հայերէնով խօսել, որ շատ կարեւոր է յատկապէս հեռուստադիտող երեխաների համար, որոնք իրենց մէջ կամրագրեն ճիշտ հայերէն խօսելու արուեստը, քանի որ նրանք շատ շուտ են ըմբռնում ու սեփականացնում ընկալածը, որ յետագայում շատ դժուար է ուղղել: «Ժուրի»-ն, «խորհրդարան»-ը փոխարինել հայերէն զեղեցիկ «մրցատեան» եւ «պարարուեստ» բառերով, որոնք ժամանակի ընթացքում կ'ընկալուեն բոլորի կողմից: Օտարազգի տերմինները փոխարինել հայկականով: Հայկական հեռուստաձգրերը պէտք է մեծ պատասխանատուութիւն կրեն իրենց վրայ, որպէսզի կապոյտ էկրաններին լսուի մաքուր գրական հայերէնը, որով անաղարտ կը մնայ մեր լեզուն:

2. Այդ մրցումներում մեծ մասամբ օգտագործուած է օտարազգի երաժշտութիւն: Արդեօք մենք չունենք դրան փոխարինող, համապատասխան հայերէն երաժշտութիւն: Եթէ նոյնիսկ չունենք, պէտք է ստեղծել մերը, հայկականը եւ բոլոր բեմերում՝ հայկական թէ օտար, հպարտութեամբ հանդէս գալ ազգայինով, որպէսզի օտարը ճանաչի հայի ինքնութիւնը:

Ուրախալի է նաև սփիւռքի գիտնականների, պատմաբանների եւ անհատ ազգային գործիչների միասնական ճիգերը՝ ստեղծելու ամբողջ սփիւռքը ներկայացնող միացեալ ղեկավար մարմին, որն աւելի կը հզօրացնի այն եւ ամբարանելով Հայաստան-սփիւռք կապերը, կաջակցի Հայաստանին, նրա ու սփիւռքին յուզող հարցերը միասնական ճակատով դիմագրաւելու ու լուծումին հասցնելու: Յաջողութիւն ենք մտղթում նրանց:

Այս առիթով ողջունում ենք սոցյ թուի Նոյեմբեր 20-ին Հարաւային Քալիֆորնիայի համալսարանում (USC) կազմակերպուած միջազգային գիտաժողովը՝ հայկական սփիւռքի կազմաւորման նպատակով, որի ղեկավար կը լուծուի սփիւռքին վերաբերող բազմաթիւ հարցեր, որոնք ներկայումս կախուած են տարբեր կազմակերպութիւնների քմահաճոյքներից: Այս մարմնի ստեղծումով սփիւռքը նաև կը բարձրացնի իր հեղինակութիւնը օտարերկրեայ պետութիւնների մօտ:

Բաւական դժուար կը լինի այդ մարմնի ստեղծումը, քանի որ կազմակերպութիւնների ղեկավարները երբեք սիրալոյսօտ չեն գիշի իրենց դիրքերը, իրենց հեղեմոնիան՝ իւրաքանչիւրը ամուր կպած լինելով իր աթոռին:

Այսպիսի մարմին ստեղծելու բազմաթիւ փորձեր են եղել անցեալում: 1990-ական թուականներին

Շարունակում է 9-էն

ԲՀԿ-ին ծնկի բերելով՝ գործող իշխանութիւնը լուծում է Ռոբերտ Քոչարեանի վերադարձի կամուրջներն այրելու խնդիրը: Մարտ-Ապրիլ ամիսներին Քոչարեանի «թիմը» սկսել էր գործել. նախկին արտգործնախարար Վարդան Օսկանեանը եւ ԲՀԿ նախագահ Գագիկ Մառուկեանը բաւականին կոշտ քննադատեցին իրականացուող արտաքին եւ ֆինանսատնտեսական քաղաքականութիւնները, Յովիկ Աբրահամեան-Գագիկ Մառուկեան տանդեմի ստեղծումը դարձաւ իրատեսական: Եւ իշխանութիւնը որոշեց վերջնականապէս լուծել հարցը: Ներիշխանական ուժերի այս ազատ վերաբաշխումներն անցնում են յատկապէս երկրում ուժեղ ընդդիմութեան բացակայութեան պատճառով:

ՀԱԿ-ն անցնող տարուայ ընթացքում էլ աւելի թուլացրեց իր դիրքերը՝ ըստ էութեան հաւանութիւն տալով նախագահի արտաքին նախաձեռնողական քաղաքականութեանը:

Տարուայ սկզբում գագի սակազնի թանկացման դէմ համաժողովրդական ստորագրահաւաք նախաձեռնելով, այլընտրանքային սոցիալական, տնտեսական ծրագրեր ներկայացնելով՝ ՀԱԿ-ը ցոյց տուեց, որ ունի սոցիալական հենքի վրայ նոր շարժում առաջ բերելու ներուժ:

Սակայն, չգիտես ինչու, այս միտումները շարունակութիւն չունեցան: Եւ դա Կոնգրեսի մարտավարական սխալն էր: ՀԱԿ-ը նաև առաջադրած նպատակների առումով հակասութիւնների մէջ ընկաւ:

Օրինակ՝ Մարտին իշխանութիւնների հետ սկսեց խօսել վերջնագրերի լեզուով՝ 6 ամիս ժամանակ տալով արտահերթ ընտրութիւնների նախապատրաստուելու համար: Բայց մէկ ամիս չանցած՝ Ապրիլի 6-ին, Տէր-Պետրոսեանը յայտարարեց, թէ նախընտրելի է իշխանութիւնների համար խնդիրներ չառաջացնել, որպէսզի նրանք իրենց ազատ զգան դրսում բանակցութիւնների ժամանակ: Դրանով Կոնգրեսը ցուց տուեց, որ ընթացում է իրավիճակային լուծումների անհեռանկար ճանապարհով:

ՀԱԿ-ն առհասարակ պարիակուեց միայն քաղաքատարիկների ազատ արձակման պահանջի շրջանակներում, թէև աչտեղ էլ հական չաջողութիւններ չունեցաւ: Առանձին-առանձին 5-6 բանտարկեալ ակտիւիստների ազատ արձակելով՝ իշխանութիւնը ՀԱԿ-ին աստիճանաբար նաև այս «գործիքը» կորցնելու փաստի առաջ է կանգնեցնում:

Պարզ է, որ այս կրաւորակա-

րին մի փորձ էլ կատարեց Հայրենակցական միութիւնների միացեալ մարմնի (ՀՄՄՄ) վարչութիւնը, երբ ես այդ միութեան փոխատենապետն էի, որ նոյնպէս չչաջողուեց մասնակիցների եսասիրութեան, փառասիրութեան ու մտաւոր քաղաքական ցածր մակարդակ ունենալու պատճառով:

Նկատի ունենալով գիտաժողովին մասնակցող մտաւորականների գիտական բարձր մակարդակն ու հետեւողական աշխատանքը, եթէ այդ գործընթացը յամա-

նութիւնը պէտք է հանգեցնէր ներքին խմորումների: Ամուսն արդէն խնդիրներ առաջացան ՀԱԿ-ի կորիզը համարուող ՀՀԾ-ի ներսում: Մի քանի առանցքային դերակատարներ դուրս եկան կուսակցութիւնից:

Բայց ամենաէականն այն էր, որ հենց ներսից անվստահութիւն առաջացաւ Կոնգրեսի առաջնորդի՝ Տէր-Պետրոսեանի գործողութիւնների, վարած քաղաքականութեան նկատմամբ: ՀԱԿ-ի դիրքերի նման թուլացումը, սակայն, չհանգեցրեց նոր ընդդիմադիր բեւեռի առաջացման:

Հրապարակուած դեռ կային Դաշնակցութիւնը եւ «Ժառանգութիւնը», սակայն նրանք որեւէ լուրջ նախաձեռնողականութիւն հանդէս չբերեցին:

2010-ին Բաֆֆի Յովհաննիսեանը կարգաւորեց «Ժառանգութեան» ներսում դեռ մէկ տարի առաջ ի յայտ եկած խնդիրները: Կորցրած հեղինակութիւնը հետ բերելու ցանկութիւնը կուսակցութեանը դրդեց գնալ ծայրահեղ քայլի՝ շահարկել Լեւոնային Ղաբաբաղի ճանաչման հարցը: Բայց դա չէր կարող լուրջ լինել:

Իր հերթին Դաշնակցութիւնը, որը հռչակել է համակարգային իշխանափոխութիւն իրականացնելու մտադրութեան մասին, եւս այդ ուղղութեամբ ոչինչ չձեռնարկեց:

Տարուայ սկզբին ՀՅԴ-ն հզօր երթ կազմակերպեց հայ-թրքական արձանագրութիւնների վաւերացման դէմ, ցոյց տուեց բազային-պահպանողական ուժեղ բեւեռ ձեւաւորելու հնարաւորութիւնները, սակայն աւելին անել չցանկացաւ:

2011-ի նախօրէին ՀՅԴ-ն հռչակեց «զարգանալ չգիշելով» կարգախօսը, որն աւելի սկզբունքային ընդդիմութիւն դառնալու նախերգանք կարող է լինել: Բայց արդեօք այդպիսին կը դառնայ: Ընդդիմադիր դաշտում վաւերացման իրավիճակ է, որը որեւէ մէկին որեւէ ներգործութիւն հիմա չի տալիս: Անգամ իշխանութիւնն այդ վակուումն արհեստականօրէն լցնելու ցանկութիւն չունի:

Աւելին, գնալով ներկողիցիոն սրացումների՝ իշխանութիւնը ցոյց է տալիս, որ պատրաստ է անգամ ներքին ընդդիմութեան առաջացմանը: Կառաջանալ այդպիսին, թէ՛ ոչ՝ ցոյց կը տայ 2011-ը: Իսկ դրան ընդառաջ ստեղծուել է անորոշ սպասումների մթնոլորտ: Ակնյայտ է, որ անցնող տարուայ ընթացքում կուտակուած հարցերն ինչ-որ պատասխաններ ստանալու են:

Ամբողջ խնդիրն այն է, թէ դրանք ինչպիսի հետեւանքներ կ'ունենան երկրի ու հասարակութեան համար:

ուրէն շարունակուել, հաւատացած ենք այդ մարմինը կը ստեղծուի եւ ի մի կը բերի անդեկ սփիւռքի գործունէութիւնը:

Այսքանով վերջացնելով 2010 թ. տարեմուտի եւ 2011 թ. Նոր Տարուայ առիթով գրուած այս գրութիւնը, մտղթում եմ, որ 2011 թ. լինի աշխարհի համար խաղաղութեան տարի, իսկ մեր հայրենիքի՝ Հայաստանի համար՝ նաև պետականութեան կայացման, իրական դաշտի գործուն եւ բարգաւաճման տարի:

ՄԱՍԻՍ - 2011

ԲՈՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱԳԼՅՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԵՏՔԵՐՈՎ

Շարունակում է 5-էն

ցին չի կրնար տուած ըլլալ այդպիսի լիազօրութիւնը: Ամէն պարագայի, ըսել թէ Նիկոլ Փաշինեան յարձակում գործած է ոստիկանի վրայ՝ շատ նման է գառնուկը մեղադրելուն թէ իր աքաղաղներով յարձակած է գայլին վրայ եւ թոյլ չէ տուած որ - ինչպէս վայել է գառնուկի մը - առանց որեւէ ընդդիմութեան, գայլը հանգիստ յօշոտէ գինք:

ԲՈՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱԳԼՅՈՒՄԸ

Իշխող կուսակցութեան՝ ՀՀԿ-ի 20ամեակի հանդիսութեան, Սերժ Սարգսեան մեղրածոր սպառնախօսութեան մրցանիշ կտրեց իր ելոյթով: Նախապէս արդէն գիտէինք թէ ան ինչպէս կը ծրագրէր «եւրոպական» առումով իւրովի ժողովրդավարութիւն հաստատել երկրին մէջ՝ ճիշդ հակադիր նախաձեռնութիւններու միջոցով: Իսկ իր այս խորթախախտ ելոյթով ան յայտնագործեց «Ոսկէ Միջին» լուսաճաճանչ ճանապարհը՝ «նոր բարձր տեմպ հաղորդելու մեր քայլերին»: Իմաստութեան այս հանձարամիտ «միջինը» կը բացառէ եղեր՝ «յեղափոխական ցնցումները» մէկ կողմէ, եւ «տեղում դուրսելու» վտանգը՝ միւս կողմէ: Իր յայտնագործութեան մէջ կը մտնեն երեք տեսակ «ընդդիմախօսներ»: Առաջինը՝ անկեղծ անհատներն են որոնք երբեմն նոյնիսկ «սուր» հարցեր կը բարձրացնեն: (Որքան պիտի ուզէինք իմանալ այդ «սուր» հարցերէն գէթ մէկ նմոյշ): Երկրորդը՝ բոլոր խնդիրներու լուծումը միմիայն իշխանափոխութեան մէջ տեսնողներն են: (Ուշադրութիւն ՀՅԴ, ՍԴՀԿ, ՀԱԿ եւ Ժառանգութիւն, մի գուցէ ձեզ նոյն տոպրակի մէջ գցելով ու տոպրակին բերանը ամուր կապելով կը ծրագրուի նոյն անբաղձալի բախտին արժանացնել բոլորը): Իսկ երրորդը՝ անտնք որ «յստակ» ծրագիր ունին վարկաբեկելու «հայ ժողովուրդը», «հայոց պետականութիւնը» եւ յատկապէս «հայոց բանակը»: (Հասկցա՞ք թէ բանն ինչու մէջ, նախորդ փակագրի ժամանակ մէջ ներառուած յարգելի՜ «ընդդիմախօսներ» հայոց աշխարհի):

Ոչ միայն պարզ մշտնջարկ ստանով, այլ դիտումնաւոր պղտորութեամբ հայ ժողովուրդի տարբեր հատուածները շփոթեցնելու եւ ապակողմնորոշելու կը միտին այս ելոյթին մէջ շարունակաբար բաց խիստ թունալից միջոցով սպառնալիքները: Ատոնք առայժմ կեդրոնացում են առաւելաբար լրատ-

ուամիջոցներու, իրաւապաշտպան կազմակերպութիւններու եւ անհատներու դէմ: Ներկայ հանգրուանին, կը փորձուի ընդդիմադիր կազմակերպութիւններու ենթահողէն առանձնացնել ու մեկուսացնել իշխանութիւնը քննադատող առաջին գիծի «անբաղձալի» տարբերը: Իշխանութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ լրատուամիջոցներն ու իրաւապաշտպանները կատարեն իրենց պարտականութիւնը՝ սրբագրութեան համար լոյսին բերելով այն անօրինութիւններն ու յանցագործութիւնները որոնք վերջերս անհամեմատ բազմացած են կառավարական մարմիններուն եւ յատկապէս բանակին մէջ: Իր ելոյթի կոպիտ ոճով, Սերժ Սարգսեան հասկացող թէ անաստողներուն դէմ կիրառելու է հետապնդման բոլոր տարբերակները, ներառեալ՝ քրէական հետապնդումներ, պետական գաղտնիքի տարածման մեղադրանքներ, լրտեսութեան ու դաւաճանութեան ամբաստանութիւններ: Նոյն շունչով ան եզրակացուց թէ՛ պէտք է ուժեղացնել հասարակական վերահսկողութիւնը՝ այս մեղադրանքներու կարելի բոլոր թեկնածուններուն վրայ: Դժուար է Մախասեանի կամ Աճառեանի «հնացած» բառազրուածքներն իմաստը լրիւ հասկնալ այս սերժանտանոցութեան ներքին խոր իմաստը: Թերեւս կարելի ըլլար պրծիլ՝ «հասկցի՜ր այն ինչ կ'ուզես» ձեռնարկով: Հէշտ բայց վտանգաւոր կը նկատեմ նման փախուստը: Յոռետեսութեամբ ամբաստանուելու ուրիշ յանձն առնելով, մենք առողջ կամ լուսաւոր ծախքեր չենք տեսներ այս միտքերը շարունակաբար ուղեղին մէջ:

Սերժ Սարգսեանի այս յայտարարութեամբ մենք կը տեսնենք Հայաստանի ժողովուրդը կեղեքող աւագակապետական բռնատիրութեան մէկ նոր մագլցումը: Իր «հեղինակաւոր» ցուցմունքով, Հայաստանի ներկայ օլիգարխներու հարստապետութիւնը ազդանշանը կը ստանայ՝ անցնելու մերկապարանոց բռնատիրութեան եւ ամբողջատիրութեան - եթէ, անշուշտ, Հայաստանի ժողովուրդը չկասեցնէ նման աղէտը: Ամբոխավարական, հակաժողովրդական ու հակաժողովրդավարական կեղծ ազգայնականութեամբ քողարկուած ֆաշիզմը միշտ ալ վերջին հանգրուանը հանդիսացած է ժողովուրդներու ստրկացման եւ անխնայ շահագործման: Եւ ատոր առաջին ցուցադրական թիրախը գրեթէ միշտ եղած են՝ ժողովուրդի ցաւերուն ու խիղճին արձագանգող մամուլը, իրաւապաշտպանները, մտաւորականներն ու արուեստագէտները:

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Շարունակում է 17-էն

Ա. նախ ջերմօրէն շնորհակալութիւններով եմ բոլոր հայրենակիցներին Ամանորն ու Սուրբ Ծնունդը, մաղթելով քաջառողջութիւն, գործի ուսման յաջողութիւն եւ բարի իղձերի իրականացում: Թող որ 2011 թուականին լինենք առ աւելի միասնական, իրար հանդէպ բարեացակամ, սիրով ու յարգանքով:

Լցունք Աստուծոյ յոյսով, հաւատքով եւ Յիսուս Քրիստոսի լուսեղէն պատգամներով:

Բ. Բարմաղթում եմ, որ առ աւելի խորանայ եւ ամրապնդուի Հայրենիք-Սփիւռք համագործակցութիւնը:

Հայրենիքը վերաշինող մեր քոյրերն ու եղբայրներին ցանկանում

եմ հոգու տոկութիւն, աներեր կամք, ի փառս մեր հայրենիքի տնտեսութեան բարգաւաճման եւ հզօրացման: Թող որ 2011 թ. Հայաստանում հուժկու թափ առնեն նոր աշխատատեղիների բացման նախաձեռնութիւնները, որպէսզի մարդիկ աշխատեն եւ ապահովեն իրենց ընտանիքի ապրուստը: Այդպիսով մեր առօրեայ խօսակցութիւնից դուրս կը մղուեն գործազուրկ եւ արտագաղթ բառերը:

Գ. Եւ վերջապէս աշխարհին խաղաղութիւն եւ ժողովուրդներին համերաշխութիւն: Թող որ 2011 թուականը աշխարհին բերի իսկական խաղաղութիւն, ժողովուրդների համերաշխութիւն եւ ամենայն բարիք մարդկութեան:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՄԵՄԻՆ ՍԻՐՈՅ ԿՈՉ՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԶՐԱԻՐ

Շարունակում է 17-էն

տակ: 2011 տարին թո՛ղ մեզ քայլ մը աւելի մօտեցնէ այդ վերածնունդի օրուան, Արշալոյսին, արդար ու երջանիկ աշխարհի մը կերտումին: Գործենք վերանորոգ կամքով ու առաւել անվատ եւ ուժակամ, ձեռք-ձեռքի եւ ուս-ուսի տուած, որ հասնինք ազգային-հայրենական ու մարդկային լաւագոյն ապագային, մեր հեռուոր նպատակին, ամբողջական Հայաստանին, միասնացած հայրենիքում... որուն շողերը արդէն

կ'երեւին: Եւ մենք, այդ չքնաղ համայնապատկերը, այժմէ՛ն կը տեսնենք: Աստուած օրհնէ մեզ իր բարութեամբ, սիրով ու գթութեամբ տարուան բոլոր օրերուն, ըլլանք առողջ ու բախտաւոր, ունենանք շատ ուրախ Սուրբ Ծննդեան տօն: «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն եւ օրհնութիւն»: «Քրիստոս Ծնաւ եւ Յայտնեցաւ, Ձեզի մեզի մեծ աւետիս»:

ԻՐԱՆԱՅԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Շարունակում է 31-էն

ներ: Նոր Ջուղայում կանգուն է Ս. Ամենպիղիչեան վանքը՝ որտեղ կան հազարաւոր գրքեր, ինչպէս նաեւ ձեռագիր մատենաներ: Ջուղայում կան 12 եկեղեցիներ եւ 5 վարժարաններ: Իրանի առաջին տպարանը, որն կոչւում էր վանքի անուամբ, այսօր ունի արդիական սարքաւորում: Գրականութեան ասպարէզում իրանահայութիւնը միշտ գտնուել է առաջաւոր դիրքերում: Նշել ենք արդէն որ մեծանուն վիպասան Ռաֆֆին ծնուել է իրանի Սարմատ գաւառի Փայաջուկ այն օրերին լրիւ հայաբնակ գիւղում որ տարիներ տեղեկագործել եւ ուսուցչական պաշտօն է վարել իրանում: Իրանահայ ծագում են ունեցել բանաստեղծներ եւ գրողներ Գեղամ Սարեանը, Աբիգ Աւագեանը, Յովհաննէս Ղուկասեանը, Յակոբ Կարապետը եւ ուրիշներ: Ապա գրական աշ-

խարհ են մուտք գործել Արամ Գառօնէն, Դեւը, Գալուստ Խաննեցը, Արմանուր, Վարանդը եւ մի քանի տասնեակ այլ գրողներ: Գոյութիւն են ունեցել գրական խմբակներ «Նոր էջ» եւ «Գրողների Միութիւն»ը: Վերջինս այժմ եւս աշխոյժ է եւ գործունեայ: «Ալիք» օրաթերթը, «Յոյս» եւ «Լոյս» հանդէսները ունեն գրական բաժիններ: Երբեմնի իրանահայ հոծ գաղութը այսօր ունի հազիւ 15-20 դպրոց, նախկին 50ի փոխարէն: Աշակերտութեան թիւը նուազել է: Սպահանի Պետական համալսարանի հայագիտական ճիւղը, մի բացառիկ երեւոյթ է սփիւռքի տարածքում: Հայագիտական համալսարանն այսօր ունի 100-ի չափ ուսանողներ (բոլոր պարսիկ): Նոյնպէս պարսիկ են բոլոր դասախօսները: Իսկ տեսուչը աղայէ Մահմադին աւարտել է Երեւանի հայոց լեզուի ճիւղը եւ այժմ վարում է Հայագիտական տեսչի պաշտօնը:

ԳՐԱԻՈՒԱԾ ՕՐ
Յունուար 29, 2011
Կլեմտէյի «Արսէն Կիտուր»
մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ
Խորովածի Երեկոյ

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէք
«Մասիս» Շաբաթաթերթին
T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863 massis2@earthlink.net

REQUEST FOR PROPOSAL
RFP NO. 7542 PROJECT BASED VOUCHER NOTICE OF
FUNDING AVAILABILITY
(PBV NOFA)
The Housing Authority of the City of Los Angeles invites proposals from qualified developers under the Project Based Voucher Program for Permanent Supportive Housing projects that serve extremely and very low income chronically homeless special needs individuals and homeless families, transition aged youth (TAY), seniors and the disabled. Copies of the PBV NOFA may be obtained beginning December 21, 2010 online at www.hacla.org/ps. Proposals will be accepted until 2:00pm, January 21, 2011.
12/30, 1/6/11
CNS-2011795#
MASSIS WEEKLY

**ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ՝
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԻԳԷՆ ԵՒ ՍԱԼԲԻ ՄԱՆԿՐԵԱՆ
MISSION WINE AND SPIRITS**

